104. Keskiviikkona 29 päivänä syyskuuta 1993

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

käsitellään sivistysvaliokunnan ehdotus eduskunnan lausunnoksi valtioneuvoston kulttuuripoliittisesta selonteosta 2820

Valtioneuvoston selonteko n:o 1
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 9

Pöydällepanoa varten esitellään:

Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksestä laiksi leipomotyölain muuttamisesta (HE 108) 2910

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Aho E., Ala-Nissilä, Anttila S-L., Bell von, Biaudet, Dromberg, Halonen, Jaakonsaari, Jansson, Jokiniemi, Juhantalo, Järvilahti, Jäätteenmäki, Kauppinen, Koistinen, Korkeaoja, Korva, Koskinen, Kuuskoski, Kääriäinen, Laakkonen, Laakso, Lahtinen, Laine, Laukkanen M., Lehtosaari, Liikkanen, Lipponen, Louekoski, Luukkainen, Moilanen, Morri, Mäki-Hakola, Mölsä, Niinistö, Nikula, Näsi, Pelttari, Polvinen, Puhakka, Puisto, Ranta, Rehn E., Rehn O., Riihijärvi, Rinne, Roos J., Rönnholm, Röntynen, Saapunki, Stenius-Kaukonen, Takala, Tennilä, Tiuri, Toivonen, Tuomioja, Turunen, Törnqvist, Varpasuo, Viinanen, Virrankoski, Vistbacka, Vähäkangas, Vähänäkki, Väistö ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Mölsä, Juhantalo, Jaakonsaari, Kääriäinen, Korva, Stenius-Kaukonen, Virrankoski, Korkeaoja ja Polvinen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Saapunki, virkatehtävien vuoksi edustajat E. Aho, Laakkonen ja Pekkarinen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Biaudet, Jäätteenmäki, Koistinen, Lipponen, Louekoski, Morri, Paakkinen, Puhakka, Puisto, J. Roos, Rönnholm, Stenius-Kaukonen, Takala, Tennilä, Törnqvist ja Väistö, tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi ed. E. Rehn ja yksityisasioiden vuoksi ed. Rinne sekä ensi lokakuun 1 päivään sairauden vuoksi ed. Turunen, virkatehtävien vuoksi ed. S-L. Anttila ja yksityisasioiden vuoksi ed. von Bell.

Uusi hallituksen esitys

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan syyskuun 24 päivältä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 172, joka nyt on edustajille jaettu.

Valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko

Valtioneuvoston selonteko n:o 1
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 9

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään sivistysvaliokunnan mietintö n:o 9, joka sisältää ehdotuksen valtioneuvoston kulttuuripoliittisesta selonteosta annettavan lausunnon sanamuodoksi.

Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan ehdottama lausunto, jonka lopullisesta sisällöstä eduskunnan on nyt päätettävä, minkä jälkeen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen. Niiden, jotka haluavat tehdä valiokunnan ehdotuksesta poikkeavia ehdotuksia eduskunnan lausunnoksi, on tehtävä ehdotuksensa keskustelun kuluessa. Selonteon käsittelyssä ei voida tehdä ehdotusta eikä päätöstä valtioneuvoston tai sen jäsenen nauttimasta luottamuksesta.

Keskustelu:

Ed. J o u p p i l a : Arvoisa herra puhemies! Olemme aloittamassa valtioneuvoston eduskunnalle 21.4.1993 antaman kulttuuripoliittisen selonteon palautekeskustelua sivistysvaliokunnan selonteosta laatiman mietinnön pohjalta. Selonteon antamisen perustana on eduskunnan lausuma, joka edellytti, että hallitus antaa eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon vuoden 1993 kevätistuntokaudella. Se, miksi eduskunta tällä tavalla edellytti, pohjautuu seuraaviin seikkoihin.

Ensinnäkin hallitus antoi edellisen kerran kulttuuripoliittisen selonteon eduskunnalle vuonna 1982. Siinä käsiteltiin opetusministeriön hallinnonalan silloisia kulttuuripoliittisia hankkeita ja kehittämistarpeita. Näin ollen eduskunnassa ei yli kymmeneen vuoteen ole käyty laajaa kulttuuripoliittista keskustelua. Kuitenkin tämän runsaan kymmenen vuoden aikana on tapahtunut monenlaisia, niin ulkoisia kuin sisäisiä muutoksia ei ainoastaan kulttuurin, vaan monella muullakin alueella, jotka kaikki heijastuvat erilaisina paineina myös kulttuuripolitiikan suuntaan.

Erityinen tarve tutkia kulttuuripolitiikkaa ja valtion suunnitelmia tuleviksi kulttuuripoliittisiksi linjauksiksi tuli ajankohtaiseksi myös nykyisen taloudellisen tilanteen vuoksi. Senpä takia, kun eduskunta hyväksyi viime syksynä kuntien kulttuuritoimintalain väliaikaisen muuttamisen, se totesi: "Erityisesti nykyisessä tilanteessa on tärkeää määritellä valtion harjoittaman kulttuuripolitiikan linjat ja tavoitteet. Siinä yhtydessä tulisi myös selvittää, mikä on kulttuurin julkisen tuen merkitys ja kohdentaminen." Näillä perusteilla eduskunta edellytti tämän selonteon antamista.

Lisäksi tämän vuoden talousarvion hyväksymisen yhteydessä eduskunta piti tärkeänä, että selonteon yhteydessä annetaan selvitys kulttuurin ja julkisen tuen tavoitteista ja määrärahojen kehityksestä. Tämän selonteon myötä katsottiin eduskunnalla olevan mahdollisuus käydä hyvin laaja ja perusteellinen kulttuuripolitiikan tavoitteita, toimintalinjoja ja tarvittavia toimenpiteitä koskeva keskustelu.

Käsitellessään selontekoa sivistysvaliokunta on pyrkinyt hyvin seikkaperäisesti paneutumaan kulttuurin eri osa-alueisiin ja saamaan niistä monipuolista tietoa, mitä osoittaa mm. se, että selonteon käsittelyn yhteydessä sivitysvaliokunta on kuullut asiantuntijoina 119:ää eri tahoa. Lisäksi sivistysvaliokunta on vieraillut useissa erilaisissa kulttuurilaitoksissa sekä tutustunut mm. saamelaiskulttuuriin.

Selonteon käsittelyä sivistysvaliokunnassa ja samalla kokonaiskuvan muodostamista on vaikeuttanut se, että selonteko on rajattu vain opetusministeriön hallinnonalalle ja opetusministeriön sisälläkin kulttuuripolitiikan linjan vastuualueeseen. Näin ollen esimerkiksi yleissivistävän koulun taideopetus ja muu kulttuurikasvatus on jäänyt selonteossa sivistysvaliokunnan mielestä liian vähälle huomiolle.

Rajauksesta johtuen erityisenä puutteena on pidettävä myös sitä, että ympäristökulttuuri, mikä tänä päivänä on mielestämme erinomaisen huomionarvoinen, on lähes sivuutettu selonteossa. Tällaista yhteiskunnan sektoroitumista kulttuurin alalla tulisi välttää. Muun muassa edellä mainittujen seikkojen vuoksi tässä mietinnössä käsitellään korostetusti valiokunnan mielestä selonteossa puutteellisiksi jääneitä alueita.

Selonteossa todetaan kulttuurilaitoksia koskevassa luvussa, että selonteon ulkopuolelle jää kaksi merkittävää kulttuurilaitosta, kirkko ja koulu, joilla kuitenkin on ensiarvoisen tärkeä merkitys kulttuurin perusarvojen välittäjinä. Valiokunta yhtyy tähän todettuun ja katsoo, että erityisesti koulun merkitystä kulttuurikasvattajana olisi selonteossa tullut käsitellä yksityiskohtaisemmin. Elämmehän parhaillaan maailman kulttuurivuosikymmenen aikaa. Sen mukaisesti tehtävänämme on tuoda kulttuuriulottuvuus kaikkiin toimintoihin ja kaikille elämän aloille.

Selonteon toisella sivulla luetellaan ne tehtävät,

joita valtiolle voidaan kulttuuripolitiikassa asettaa. Valtioneuvosto ei valitettavasti kuitenkaan ota kantaa siihen, mitkä näistä tavoitteista vaiko kaikki muodostavat pohjan valtion harjoittaman kulttuuripolitiikan linjalle tulevaisuudessa.

Valiokunta pitää selonteossa lueteltuja valtion kulttuuripoliittisia tehtäviä pääosin oikein asetettuina. Valiokunta halusi kuitenkin korostaa lisäksi kahta asiaa. Toinen niistä on, että valtion tehtävänä on turvata kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön kansalaistoiminnan edellytykset. Toisena asiana valiokunta korostaa, että kulttuuripolitiikan keskeinen tavoite on kansalaisten yleissivistyksen korkea taso ja että kulttuurilla olisi humanistinen sisältö. Humanistisessa elämänasenteessa ihminen käyttää erottelukykyään, lähestyy ongelmia laaja-alaisesti ja hankkii tietoa vapauttaakseen itsensä väärien uskomusten, vallankäytön ja pelon kahleista. Humanisti on vastuullinen toimija, joka tietoisesti vaikuttaa tapahtumiin ja muutoksiin. Niinpä valiokunta näkee, että valtion kulttuuripolitiikan tehtävänä on korostaa humanismin ja yleissivistyksen merkitystä kulttuuripolitiikan lähteenä.

Koska näiltä osin sivulla 2 valtioneuvoston asettamat kulttuuripolitiikan tehtävät olivat sivistysvaliokunnan mielestä jääneet vaillinaisiksi, valiokunta edellyttää hallituksen edelleen kehittävän kulttuuripolitiikan painopistealueiden ja toimintalinjojen määrittelyä, tarvittavia käytännön toimenpiteitä ja julkisen tuen perusteita.

Valiokunta pitää selonteon puutteena sitä, että ei siinä juuri lainkaan käsitellä merkittävien yhteiskunnallisten muutosten, kuten työttömyyden rajun kasvun vaikutusta kulttuurin saavutettavuuteen. Työttömyys heijastuu monin tavoin ihmisen elämään. Monipuolinen kansalaistoiminta ja kulttuuritarjonta voivat lievittää työttömyyden aiheuttamaa henkistä pahoinvointia ja toimia myös työllistäjinä.

Sivistysvaliokunnan mietintö rakentuu selonteon asiajärjestykseen. Valiokunta halusi kuitenkin nostaa heti mietinnön alkupuolelle lasten ja nuorten kulttuurin, jotka valiokunnan mielestä ovat jääneet selonteossa liian vähälle huomiolle. Selonteossa lasten ja nuorten kulttuuri on valiokunnan saaman selvityksen mukaan käsitelty ns. läpäisyperiaatteena. Myöskään rajauksista johtuen selonteossa ei ole käsitelty yksityiskohtaisesti, kuten jo totesin, opetuksen ja kasvatuksen sekä kulttuurin välisiä yhteyksiä, vaikka ne liittyvät tiiviisti yhteen.

Valiokunta haluaakin korostaa sitä, että kaikki työ, joka on tehty lasten ja nuorten hyväksi ja heidän kulttuuritasonsa pitämiseksi korkeana, on Suomen tulevaisuudelle tärkeää. Jotta tämän päivän lapsista kasvaisi identiteetiltään vahvoja, monikulttuurisuutta ymmärtäviä, se edellyttää, että heidän on mahdollista kasvaa inhimillisiksi, luoviksi, yhteistyökykyisiksi ja yhteisvastuuta tunteviksi. Näiden ominaisuuksien kehittymistä tukevat omalta osaltaan monipuoliset mahdollisuudet harrastaa kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntatoimintaa.

Lapsena ja nuorena luodaan myös ihmisen yleissivistyksen perusta ja siihen liittyvät vaikutteet. Ne antavat pohjan elinikäiseen koulutukseen ja auttavat yksilöä myöhemmin elämässä suhtautumaan luontevasti kulttuuri-instituutioihin sekä löytämään elämän eri vaiheissa kiinnekohtia ympäröivään todellisuuteen.

Nuorisokulttuurin osalta valiokunta toteaa, että nuoruus on ihmisen kehitysvaiheista erityisen herkkä ajanjakso. Tämä on otettava huomioon nuorten kulttuuripalveluja järjestettäessä. Nykyinen nopea toimintaympäristön muutos asettaa tällä hetkellä lisääntyviä paineita myös nuorten kulttuuriharrastusten ja -palvelujen suhteen, sillä vaarana on syrjäytyneisyyden ja irrallisuuden lisääntyminen. Nuoriso on myös hyvin heterogeenistä, mikä heijastuu myös kulttuuritarpeisiin. Sen vuoksi valiokunta korostaa nuorten omaehtoisen toiminnan ja nuorille ominaisen kulttuurin, kuten esimerkiksi populäärikulttuurin, tukemista.

Valiokunta on halunnut korostaa myös koulun merkitystä ja vastuuta tulevaisuuden kulttuuri-Suomen rakentajana, ja tässä suhteessa valiokunta viittaa koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä 4.12.1990 hyväksyttyyn kannanottoon: "Sivistysihmisen kasvattamiseksi koulutuksen sisällöissä on otettava huomioon mm. kulttuurikasvatus, kansalaiskasvatus, kansainvälisyyskasvatus, ympäristökasvatus, terveys- ja liikuntakasvatus, tapakasvatus sekä tasa-arvokasvatus."

Viestinnän kulttuuripolitiikkaa käsittelevässä selonteon varsinaisessa osassa ei juuri ollenkaan käsitellä kirjallisuutta. Sen merkitystä valiokunta kuitenkin haluaa erityisesti korostaa. Onhan kansallisen kulttuurin ehtona omaksi koettu kieli. Kieli on ajattelun perusta ja identiteetin muodostumisen edellytys. Suomen kansan erityislaatu kytkeytyy äidinkieleen, ja kielen ansiosta olemme sitä mitä olemme, suomalaisia. Pirstaleisen, lyhytsanaisen sekä pinnallisen ja vierasperäisiä sanoja vilisevän viestinnän aikana kirjallisuuden merkitys oman kielen vaalimisessa ja kehittämisessä

sekä syvälliseen ajatteluun johdattamisessa korostuu. Kirjallisuus ei anna valmista kuvaa vaan tarjoaa mahdollisuuden mielikuvien muodostamiseen ja näin edistää myötäelämisen kykyä, laventaa maailmaa sekä elämän käsittämistä.

Audiovisuaalisen kulttuurin osalta on todettava, että Yleisradio on merkittävä kulttuurilaitos. Yleisradion tulee nykyistä selvästi enemmän tuntea kulttuurivastuunsa sekä tukea ja kehittää kotimaista luovaa kulttuuria, välittää sen tuloksia jokaisen saataville sekä edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielistä väestöä ja tuottaa palveluja myös saamen kielellä. Tässä yhteydessä valiokunta ei ota kantaa yleisradio- ja tv-toiminnan hallintokysymyksiin. Niistähän on annettu juuri hallituksen esitys, josta myös sivistysvaliokunta antaa lausuntonsa.

Elokuvakulttuuria varsinaisessa selontekoosassa ei ole käsitelty erillisenä muusta audiovisuaalisesta kulttuurista, ja sana "elokuva" on varsinaisessa selonteossa mainittu vain kerran. Suomalainen elokuva on kuitenkin sivistysvaliokunnan mielestä tärkeä osa kulttuuripääomaamme. Supistuva julkinen rahoitus sekä Yleisradion ja MTV:n ulkopuoliseen tuotantoon ohjaamien varojen vähäisyys ja yksityisen riskipääoman puuttuminen ovat johtaneet elokuvatuotannon ja itsenäisten tuottajien tv-ohjelmien tuotannon kestämättömään tilanteeseen. Valiokunta katsookin, että on välttämätöntä turvata kansallinen elokuvatuotanto.

Valiokunta yhtyy selonteossa todettuun siitä, että kirjastot ovat kunnallista peruspalvelua ja että merkittävä kulttuurin, tutkimuksen, koulutuksen, talouden ja elinkeinoelämän kansallinen voimavara perustuu kirjastoihin. Kirjastojen kohdalla valiokunta on edellyttänyt hallituksen ryhtyvän toimiin, joilla pikaisesti selvitetään koko tietohuoltopalvelukentän kehittämistarpeet pyrkimyksenä turvata kansalaisten oikeus tiedon saantiin asuinpaikasta riippumatta.

Museoiden kohdalta sivistysvaliokunta toteaa, että museoiden rahoitus on säädelty museolaissa. Siinä ei kuitenkaan määritellä museoiden asemaa yhteiskunnassa yleensä eikä niiden osavastuuta yhteiskunnan tietohuollon kokonaisuudessa arkisto- ja kirjastolaitoksen rinnalla. Sen takia valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin museoiden toiminnan sääntelemiseksi puitelailla. Lisäksi valiokunta korostaa konservointikoulutuksen kehittämistä kansallisen kulttuuriperinteen säilyttämiseksi.

Valiokunnassa keskusteltiin paljon teatteri- ja oopperaesitysten ns. transmissiosta eli mahdollisuudesta välittää näitä esityksiä etenkin tv:n välityksellä koko kansalle. Asia näyttää kuitenkin olevan vaikea, mutta valiokunta katsoo, että välineiden eroavuudesta johtuvat tekniset ja taiteelliset ongelmat ovat ratkaistavissa. Niinpä sivistysvaliokunta edellyttää hallituksen pikaisesti ryhtyvän toimenpiteisiin, joilla pyritään kehittämään ja toteuttamaan yhteistoimintamalleja mm. teatteri-ja oopperaesitysten välittämiseksi koko kansalle sähköisten joukkoviestinten kautta.

Taiteilijoiden työskentelyedellytyksien on yleisesti todettu olevan kehittämisen tarpeessa. Selonteon mukaan kehittämistyössä tulee ottaa huomioon taiteilijoiden toimeentulo- ja työskentelyedellytyksiin vaikuttavat tekijät samoin kuin eri taiteenalojen erityispiirteet. Tämän vuoksi pitää käynnistää laaja-alainen komiteatasoinen taiteilijapolitiikan selvitys. Lisäksi valiokunta kiirehtii toimenpiteitä taiteilijoiden työskentelyedellytysten kehittämiseksi.

Liikunnan osalta valiokunta on todennut, että liikuntatoimi, kunto- ja huippu-urheilu ovat keskeinen osa suomalaista kulttuuritaustaamme. Liikunta ja urheilu merkitsevät suomalaiselle paljon omakohtaisena harrastuksena ja myös viihteenä. Ne tarjoavat mahdollisuuden ehkäistä ennalta sairauksia, pitää yllä terveyttä sekä fyysistä ja psyykkistä kuntoa ja antavat mahdollisuuden viettää rikasta vapaa-aikaa. Liikunta edistää myös taloudellista toimeliaisuutta sekä antaa laajoille kansalaispiireille mahdollisuuden olla mukana yhteisten päämäärien toteuttamisessa.

Kulttuurihallinnon osalta selonteko kiinnittää huomiota myös kulttuurihallinnon kehittämiskysymyksiin. Valtion taidetoimikuntalaitos on opetusministeriön alainen taiteenalan asiantuntija- ja kehittämiselin. Valtion taiteenedistämistehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta on tärkeä kehittämistehtävä käyttää tätä alan laajaa ja huomattavaa asiantuntemusta täysipainoisesti hyväksi. Valiokunnan enemmistö katsoo, että esimerkiksi yksittäisten määrärahapäätösten teko tulisi pääsääntöisesti siirtää opetusministeriöstä taiteen keskustoimikunnalle ja valtion taidetoimikunnille. Taidehallintojärjestelmän uudistamisessa valiokunta kannattaa selonteossa esitettyä tavoitetta siitä, että taiteen keskustoimikunnan asemaa vahvistetaan.

Lisäksi valiokunta toteaa, että taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat ja läänien taidetoimikunnat muodostavat asiallisesti valtakunnallisen kokonaisuuden. Tässä kokonaisuu-

dessa on tärkeää, että myös läänien taidetoimikunnille turvataan edellytykset mahdollisimman itsenäiseen alueelliseen taiteen edistämistyöhön. Näiden lähtökohtien kannalta on johdonmukaista, että läänien taidetoimikuntien henkilöstö siirretään lääninhallitusten yhteydestä taiteen keskustoimikunnan yhteyteen. Tätä mieltä oli valiokunnan enemmistö. Suomen keskusta ja vihreät ovat lausuneet eriävät mielipiteensä vastalauseessaan.

Kuluvan vuoden alusta voimaan tullut valtionosuusuudistus antaa kunnille mahdollisuuden käyttää autonomiaansa kulttuurihallinnon osalta. Valiokunta pitää tätä periaatetta oikeana. Valiokunta on kuitenkin huolestunut siitä suuntauksesta, mikä kunnissa tuntuu olevan vallalla taloudellisesti vaikean tilanteen takia. Vaikka kulttuurin eri osa-alueiden laskennalliset valtionosuudet ovat uudistuksessa lisääntyneet, käytännössä kulttuurille osoitettavat määrärahat kunnissa ovat useissa tapauksissa kuitenkin vähentyneet. Valiokunta pitää vaarana sitä, että kunnissa vähennetään kulttuuripalveluja liiaksi ottamatta huomioon niiden merkitystä kansalaisten hyvinvoinnille. Myös kulttuurihenkilöstön virkoja on useissa kunnissa vähennetty. Valiokunta katsoo, että erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina korostuu asiantuntevan henkilöstön tarve eri kulttuuripalvelujen organisoimisessa ja yhteistyön kehittämisessä. Niinpä valiokunta katsoo, että pikaisesti tulisi selvittää, mitkä kulttuuripalvelut on katsottava peruspalveluiksi, ja ryhtyä toimenpiteisiin näiden palvelujen turvaamiseksi kuntalaisille. Valiokunnan mielestä on syytä tukea pitkäjänteisen kulttuuripoliittisen linjan syntymistä ja jatkumista kunnissa. Tässä suhteessa on oleellisen tärkeää valtionosuusuudistuksen seuranta.

Sivistysvaliokunta on pyytänyt valtiovarainvaliokunnalta lausunnon kulttuurin talousvaikutuksista, ja sivistysvaliokunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan lausunnossa esitettyihin rahoitusta koskeviin kannanottoihin. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että jatkossakin säilytetään valtion talousarviossa harkinnanvaraiset määrärahat, joita voidaan myöntää projektikohtaisesti esiin nouseviin uusiin hankkeisiin.

Erityisesti uudet kulttuurin innovaatiot ja kokeileva kulttuuri ovat sellaisia, että kuluttajat eivät osaa kysyä niitä ennen kuin ne ovat olemassaololla luoneet oman kysyntänsä. Tämän vuoksi on tärkeää, että harkinnanvaraisilla avustuksilla voidaan tukea näitä uusia innovaatioalueita.

Lisäksi valiokunta toteaa, että veikkausvoittovarojen alkuperäinen käyttötarkoitus on taiteen, tieteen, liikunnan ja nuorisotyön tukeminen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan EY:n piirissä veikkaustoiminta voitaneen säilyttää nykyisen kaltaisena järjestelmänä vain, jos tuotto käytetään yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Sen vuoksi valiokunta pitää valitettavana, että lakisääteisiä menoja joudutaan rahoittamaan veikkausvoittovarojen tuotolla.

Valiokunta katsookin, että poikkeuksellisessa taloudellisessa tilanteessa tällaiseen menettelyyn voidaan ryhtyä, mutta että normaaliin menettelyyn on palattava heti, kun se on mahdollista. Valiokunnan enemmistö edellyttikin, kuten myös valtiovarainvaliokunta, että veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen käyttämisessä palataan normaaliin käytäntöön mahdollisimman pian.

Arvonlisäverotuksen osalta valiokunta viittaa valtiovarainvaliokunnassa käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen. Valiokunta pitää tärkeänä selonteossa esitettyä tavoitetta kulttuurin tasapuoliseksi ja kohtuulliseksi arvonlisäverokohteluksi siten, että kulttuurin alueen toimintaedellytykset otetaan huomioon.

Kulttuurin tutkimus jää selonteossa hyvin vähälle huomiolle. Kulttuurilla on paljon positiivisia ulkoisvaikutuksia ja kerrannaisvaikutuksia kuten työllisyys, innovaatiot, matkailuelinkeino, sosiaalinen hyvinvointi, paikkakuntien vetovoima, kilpailukyky jne., jotka eivät näy kulttuurin kannattavuuslaskelmassa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tilastollista tietoa kulttuurin tuotannosta ja kulutuksesta on paljon, mutta keskimääräistilastoja tarkempaa ns. täsmätutkimusta on hyvin vähän. Täsmällisesti kohdistetulla tutkimuksella voitaisiin saada kulttuuripolitiikan suuntaamista auttavaa konkreettisuutta ja tietoa kulttuurin todellisesta merkityksestä yhteiskunnalle.

Kulttuurin taloustutkimuksen osalta valiokunta viittaa valtiovarainvaliokunnan lausuntoon. Tämän tutkimuksen tarve korostuu erityisesti sen vuoksi, että julkisen talouden voimavarat ovat ehtymässä. Taloustutkimuksella on pyrittävä selvittämään mm., miten julkista tukea — suoraa budjettitukea, tulonsiirtoja ja verohelpotuksia — voitaisiin järkeistää ja koordinoida yksityisen tuen kanssa sekä miten voitaisiin lisätä kulttuurihallinnossa työskentelevien asiantuntemusta rahoituksen uudessa toimintatilanteessa.

Vähemmistökulttuurit ovat selonteossa jääneet vähälle huomiolle. Mietinnössään valiokunta on kiinnittänyt huomiota suomenruotsalaisen

kulttuurin ja kielen asemaan, joka Suomessa on tähän asti pystytty järjestämään hyvin ja jopa luoden kielilainsäädäntö ja vähemmistökäytäntö, jotka toimivat esimerkkeinä koko Euroopassa. Lisäksi valiokunta on edellyttänyt saamelaisväestön sekä romaniväestön kulttuurillisten ja kielellisten oikeuksien turvaamista sekä myös kuurojen äidinkielen, viittomakielen, aseman tunnustamista lainsäädännössä äidinkieleksi.

Ympäristökulttuurista totesin jo aikaisemmin, että esine- ja rakennuskulttuuri on selonteossa sivuutettu. Kuitenkin arkkitehtuuri, teollinen muotoilu, tekstiilitaide, vaatesuunnittelu, sisustusarkkitehtuuri, käsityö ja taidekäsityö ovat lähimpänä ihmisen jokapäiväistä kokemusmaailmaa. Ympäristö muodostuu esineistä, rakennuksista, kylistä ja kaupungeista, ns. kulttuurimaisemista, ja liikenteen välineistä. Lisäksi esineiden ja rakennuksien kieli on kansainvälisempi kuin mikään muu kieli, ja ne välittävät ja viestittävät kaiken oleellisen kulttuurin ja sivistyksen visuaalisesta tasosta. Sen vuoksi valiokunta korostaa ympäristökulttuurin eri osa-alueiden merkitystä kansan kulttuuritahdon ilmentäjinä.

Valiokunta katsoo, että valtion kulttuuripolitiikan yhtenä tavoitteena tulee olla edellytykset arkkitehtonisesti ja ympäristötaiteellisesti korkeatasoisen ympäristön luomiselle ja rakennusperinteemme säilyttämiselle. Lisäksi valiokunta haluaa korostaa suomalaisen muotoilun merkitystä ja mahdollisuuksia suomalaisten tuotteitten viennin edistäjänä sekä suomalaisen kulttuurikuvan kirkastajana.

Lopuksi sivistysvaliokunta on mietinnössä ottanut kantaa kulttuurin suurprojektiin. Hallituksen toimesta on tekeillä useita Suomen tulevaisuutta koskevia selvityksiä. Valiokunta korostaa, että juuri tässä taloudellisessa tilanteessa on syytä nopeasti koota Suomen henkiset voimavarat yhteen. Kulttuuri on ymmärrettävä hyvin laajasti ja syvällisesti niin, että siihen kuuluvat kansakunnan luovuuteen, tieteisiin, taiteisiin sekä henkisiin voimavaroihin liittyvät asiat.

Lähivuosikymmenet tulevat tulevaisuudentutkijoitten arvioitten mukaan olemaan täynnä murrosta, muuntumista, kiihtyviä muutosprosesseja, yllätyksellisyyttä, tulevaisuusshokkeja, kaaosta ja todennäköisesti myös monenlaisia mullistuksia ja uusia uhkatekijöitä. Tässä toimintaympäristössä Suomen ja yksittäisen kansalaisen kriittiseksi voimavaraksi ovat nousemassa henkinen kapasiteetti, voima ja kantti, joissa kaikissa asioissa suomalaisella kulttuurilla on keskeinen merkitys.

Sivistysvaliokunta edellyttää, että hallitus välittömästi ryhtyy toimiin kulttuuria ja luovuutta edistävän suurprojektin toteuttamiseksi. Projekti tulee kohdistaa kaikkiin kulttuurin osa-alueisiin, mm. suomalaiseen koulutukseen, tieteeseen, taiteeseen, kansankulttuuriin, liikuntakulttuuriin, kansalaistason henkisten voimavarojen ja henkisen kasvun edistämiseen sekä luonnon ja kulttuuriympäristön suojeluun ja kehittämiseen. Projekti tulee toteuttaa vuosina 1994—1996, ja sen keskeiset tulokset tulee raportoida ja julkistaa Suomen itsenäisyyden 80-vuotisjuhlavuonna 1997.

Herra puhemies! Sivistysvaliokunta on käsitellyt laajasti suomalaista kulttuuripolitiikkaa, ja valiokunnan jäsenet ovat kiitettävästi paneutuneet tähän työhön. Valiokunnassa on vallinnut hyvin suurelta osin yksimielisyys ja olemme tulleet entisestään vakuuttuneemmiksi siitä, että kulttuurissa ja sivistyksessä on Suomen kansan elinehto.

Ed. Mölsä merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta on mietinnössään paneutunut seikkaperäisesti eduskunnalle viime huhtikuussa annettuun kulttuuripoliittiseen selontekoon. Tästä valiokunnan jäsenille kiitos ja tunnustus. Valiokunta on kuullut kunnioitettavan joukon kulttuurin eri alojen asiantuntijoita ja saanut lisäksi eduskunnan valtiovarainvaliokunnalta lausunnon. Siitä huomaamme, että myös valtiovarainvaliokunta on paneutunut selontekoon.

Suppeahkolla mietinnöllä on näin mielestäni varsin huomattava painoarvo, kun se asettuu tukemaan kulttuurin ja kulttuuripolitiikan merkitystä pyrittäessä nousemaan lama-Suomesta henkisesti virkeään sivistys-Suomeen. Sivistysvaliokunnan mietintö on nyt tuorein asiakirja siinä viime vuosien runsaassa sarjassa kulttuuripoliittisia kannanottoja, jotka ovat pohtineet kulttuuripolitiikan haasteita ja tavoitteita muuttuvassa kansainvälisessä ja taloudellisessa ympäristössä.

Meillä on pohdittu ulospäin näkyvää Suomikuvaa ja sen kohentamista ns. Kantine-neuvottelukunnan raportissa ja siitä käydyssä päättökeskustelussa, joka oli äskettäin Säätytalolla. Kulttuuripolitiikan linjat -toimikunta, ns. Kupoli, luotasi puolestaan kulttuurin vaikutusalueiden kehittämisen periaatteita sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Aivan tuoreeltaan on julkaistu

siitä annettujen lausuntojen yhteenveto, joka konkretisoi laajalla alalla mietinnön linjauksia ja sisältää monia sivistysvaliokunnan mietinnölle läheisiä ehdotuksia.

Kulttuuripolitiikan ja muun yhteiskuntapolitiikan suhteita on erityisesti tarkasteltu Maanantai-seuran järjestämissä tilaisuuksissa, joissa on korostunut se selonteolle ja sivistysvaliokunnan mietinnölle keskeinen asia, että ns. kulttuurisen näkökulman tulee ja sen on mahdollista läpäistä kaikki yhteiskunnan alueet, jos siihen vain on tahtoa. Tämän tahdon merkitystä ja koulutuksen osuutta siinä painottaa puolestaan vastikään mietintönsä jättänyt humanistis-yhteiskunnallisen yleissivistyksen komitea, johon sivistysvaliokuntakin viittaa. Samaan ajatukseen pohjautuu parhaillaan Unescon toimesta vietettävä Maailman kulttuurin vuosikymmen, ja se ilmenee myös Maastrichtin sopimuksen kannanotossa, jonka mukaan kulttuurin näkökohdat tulee ottaa huomioon myös Euroopan yhteisön muilla toimintasektoreilla kuin varsinaisessa kulttuuritoiminnassa.

Opetusministeriössä on tunnettu päävastuu kulttuuripolitiikan ja sen sidosten kehittämistyöstä ja toteutettu sitä laatimalla eriasteisia tulevaisuuskuvia ja strategisia suunnitelmia. Olemme pyrkineet lisäksi huolehtimaan siitä, että ensi kuussa eduskunnalle annettavaan hallituksen tulevaisuusselontekoon sisältyy edellä esitetyn perusteella itsestäänselvästi kulttuurin näkökulma, jonka kautta korostuu myös muiden kuin opetusministeriön kulttuurivastuu.

Toteankin siis, arvoisa puhemies, että meillä on hallussamme tällä hetkellä harvinaisen mittava ja monisisältöinen kirjallinen aineisto ja että aineksia perusteelliseen kulttuurikeskusteluun ei todellakaan puutu. Mutta kysymys onkin nyt juuri ehkä siitä, miten muuttaa tekstit toiminnaksi, miten saada sanoista tekoja. Tarkastelen tässä mielessä muutamia sivistysvaliokunnan kannanottoja.

Ensinnäkin pidän erityisen tärkeänä niitä esityksiä, jotka koskevat kulttuurista tasa-arvoa, taiteen kautta välittyvää henkistä rikkautta ja monikulttuurisen ja kansainvälisen asennoitumisen kasvua. Valiokunta toteaa aiheellisesti, että vaikeinakin aikoina valtiolla säilyy keskeinen vastuu ihmisten tasa-arvoisuudesta myös kulttuuripolitiikan alueella. Kulttuurin saavutettavuus ei voi rajoittua vain hyväosaisiin. On selvää näyttöä siitä, että monipuolinen kansalaistoiminta ja kulttuuritarjonta voivat lievittää työttömyyden aiheuttamaa henkistä pahoinvointia. Siksi olisikin johdonmukaista tukea ja kehittää kaikin voimin esimerkiksi kirjastojen toimintamahdollisuuksia tai teattereiden mahdollisuuksia tuottaa elämyksiä yleisölleen. Olisi mahdollisimman pian päästävä siitä, että juuri näitä ja muita henkisen hyvinvoinnin tukipilareita nyt joudutaan horjuttamaan.

Valiokunta korostaa aivan oikein kaikkien kansalaisten oikeutta tiedonsaantiin asuinpaikasta riippumatta ja siihen liittyvää tietohuollon kehittämistä. Tasa-arvoa vahvistavan tai heikentävän kehityksen tie ulottuu myös kulttuuripääoman keskeiseen jakajaan, yleissivistävään kouluun ja sen toimintoihin. Kuten kulttuuripoliittisessa selonteossa todettiin, varsinainen koulutuspolitiikka jäi tarkoituksella käsittelyn ulkopuolella, eihän ole kovinkaan pitkää aikaa siitä, kun eduskunnalle annettiin koulutuspoliittinen selonteko, jonka yhteydessä käytyyn keskusteluun sivistysvaliokuntakin viittaa. Mutta juuri näinä aikoina on erityisen painavia syitä tuoda positiivisessa mielessä esiin ja vaalia niitä mahdollisuuksia, joita käyttäen koulu voi antaa nuorille ihmisille elämän perusevät tietojen, taitojen ja arvojen muodossa.

Lasten ja nuorten kulttuuritason säilyttäminen vaatii yhteisvastuuta kodeilta, opettajilta ja varhaiskasvattajilta, kulttuuri-, nuoriso- ja liikunta-alan järjestöiltä sekä tietenkin myös poliitikoilta. Lastenkulttuurin kehittämiseen ja eri osatekijöiden yhteistyöhön on määrärahojen niukkuudenkin uhalla opetusministeriössä paneuduttu, ja tavoitteena on myös määrärahojen lisääminen. Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota kirjallisuuden merkitykseen yleensä ja lastenkirjallisuuden merkitykseen erityisesti mielikuvituksen ja kielen kehittäjänä.

Arvonlisäverotuksen kirjalle osoittama erikoiskohtelu on omiaan helpottamaan kirjojen hankintaa niin kirjastoille kuin yksityisillekin. Lasten lukuharrastuksen edistämiseksi on opetusministeriössä lisäksi suunnitteilla oma tukiprojektinsa, joka tullaan aloittamaan ensi vuonna.

Tasa-arvoa lisää myös kyky ymmärtää ja osallistua muuhun kuin oman lähiympäristön kulttuuriin. Kulttuurisen identiteetin kautta olemme voineet luoda uusia suhteita lähialueittemme kanssa, ja yhteistyö omien sukulaiskansojen kanssa sisältää monia toteutumistaan odottavia ideoita ja mahdollisuuksia. Maailma on nykyään avoin lähes joka suuntaan, ja oman kulttuurimme tunnetuksitekeminen on lisääntynyt voimakkaasti. On aloja, joissa mahdollisuudet päästä

osalliseksi kansainvälisistä tukijärjestelmistä ovat tällä hetkellä, niin uskallan sanoa, hyvät. Juuri tänään saattoi lukea sanomalehdestä, että olemme pystyneet käyttämään kansainvälistä audiovisuaalisen kulttuurin tukirahastoa Mediaa niin, että Suomeen saatu tuki on suurempi kuin maksamamme jäsenmaksu. Näin pitäisi olla kaikissa vastaavissa tapauksissa.

Sen sijaan on keskeisiä kulttuurinaloja, joilla tuen on löydyttävä pääasiassa omasta maasta ja valtion kukkarosta. Kirjallisuuden ja musiikin kansainvälisten tiedotuskeskusten rinnalla on nyt käynnistymässä kuvataiteen vastaava keskus, jonka kautta on tarkoitus suunnata lisävoimavaroja kansainväliseen näyttelytoimintaan.

Taiteilijoiden merkitys ei tietenkään ole vain Suomen kansainvälisen kuvan kirkastamisessa vaan ennen kaikkea heidän kyvyssään ja tavassaan tulkita suomalaista ihmistä, luontoa ja elämäntuntoja. Opetusministeriössä ja erityisesti taiteen keskustoimikunnan tutkimus- ja julkaisuyksiköissä on laadittu joukko selvityksiä taiteilijoiden asemasta, heidän toimeentulostaan ja työskentelyedellytyksistään. Yhtenä osa-alueena on käsitelty myös arvonlisäveron vaikutusta. Selvityksellä on tarkoitus kartoittaa komiteatyyppisen työn lähtökohtia.

Tarve luoda taiteilijoille myös pikaisesti uusia selviytymismahdollisuuksia tulee esiin ensi vuoden talousarviossa, johon on nyt sisällytetty erityinen määräraha taiteilijoiden työllistämisprojekteiksi.

Taiteiden ja varsinkin ns. vapaiden taiteiden asemaan on kieltämättä vaikuttanut se, että valtiontaloudellisista syistä on jouduttu luopumaan veikkausasetuksen määrittelemistä tuoton jakosuhteista. Toinen ongelma-alue on syntynyt tunnetusti siitä, että kunnissa taiteeseen ja kulttuuriin osoitetut määrärahat ovat uhkaavasti vähentyneet. Näen täsmälleen saman vaaran kuin valiokuntakin siinä, että kunnissa vähennetään kulttuuripalveluja liiaksi ottamatta huomioon niiden merkitystä kansalaisten hyvinvoinnille. Mutta tässä yhteydessä täytyy muistaa se, että kaikki tämä tapahtuu eduskunnan miltei yksimielisellä päätöksenteolla.

Olisi myös tärkeää, että kunnissa säilyy asiantuntemus henkilöstössä organisoitaessa kulttuuripalveluja ja kehitettäessä yhteistyötä sekä kunnan sisällä että eri kuntien kesken. Näitä asioita pyritään opetusministeriössä seuraamaan kaiken aikaa. Osana yleistä seurantaa on myös tutkimuksen kehittäminen, jota on tarkoitus laajentaa taiteenalakohtaisista selvityksistä koskemaan nimenomaan kulttuurin taloudellisia yhteyksiä, julkisen tuen merkitystä ja kulttuurin taloudellista tuottavuutta. Tässä yhteydessä voin eduskunnalle todeta sen, että ensimmäiset tutkimusprojektit on jo aloitettu ja esitutkimus näin ollen päässyt liikkeelle.

Lopuksi pari sanaa valiokunnan ehdotuksena esitetystä kulttuurin suurprojektista. Tervehdin tätä ajatusta ilolla ja myös uteliaisuudella, vaikka se valiokunnan mietinnössä saa vielä varsin suurpiirteisen luonnehdinnan. Itse asiassa tuntuu siltä, että se merkitsisi tehostettua aktiivisuutta, huomiota ja tukea juuri niille aloille ja hankkeille, jotka opetusministeriön alalla ja sen harjoittamassa yhteistyössä ovat parhaillaan käynnissä.

Projekti nimittäin ainakin minun tulkintani mukaan näyttää tähtäävän juuri siihen sivistys-Suomeen, jonka strategioita opetusministeriö ja sen kutsumat asiantuntijat ovat laatimassa yhteistyössä Sitran kanssa ja josta on tarkoitus saattaa julkisuuteen teos vielä tämän vuoden puolella. Toisaalta ehdotus tuo myös mieleen Ruotsissa joitakin vuosia sitten käynnistyneen projektin, jossa humanistisen ja kulttuurialan valtion rahoitusta lisättiin useana peräkkäisenä vuonna monenkertaiseksi, jotta voitaisiin edistää luovuutta ja nostaa kansakunnan henkisten voimavarojen tasoa. Tällainen mittava määrärahakasvu olisi suomalaiselle kulttuurille sen kaikissa muodoissa erittäin tervetullut.

Arvoisa puhemies! Tässä lyhyesti eräitä päälinjoja, jotka halusin esittää ja samalla vielä kerran kiittää sivistysvaliokuntaa siitä perusteellisesta työstä, jonka se on tehnyt.

Edustajat Juhantalo ja Jaakonsaari merkitään läsnä oleviksi.

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Yhdeksän kuukautta sitten eduskunta vaati hallitusta määrittelemään kulttuuripolitiikan linjan ja tavoitteet. Viime keväänä se sai ansiokkaat analyysit kulttuurikentän menneisyydestä, nykytilasta ja yksityiskohdista.

Luovaa ja perusteellista analyysia kulttuurikäsitteen sisällöstä ja jäsennyksestä jäimme odottamaan, samoin kulttuuripoliittisia linjauksia, joita on käsitelty vähän ja pinnallisesti. Selonteko rajoittuu opetusministeriön kulttuuriosaston toimintakertomukseksi ja -suunnitelmaksi. Se on erinomaisen hallinnollis-taloudellinen; elämys mainitaan kerran urheilun yhteydessä.

Keskustan eduskuntaryhmä toteaa, että juuri nyt olisi ollut elämysten esiinnoston aika, sillä Suomi elää vuosisadan murrosta ja sen kriittiseksi voimavaraksi nousevat henkinen kapasiteetti, kansallinen luovuus, kulttuuri.

Mutta selonteosta puuttuu näkemys kulttuurin lisääntyvästä merkityksestä, samoin toimenpiteet, joilla sen elinvoimaa tehostetaan. Pelkkä taloudellinen tuki ei takaa tehoa, pikemminkin vinouttaa näkemystä siitä, missä on kulttuurin voima. Henkiikö vaikeneminen periksiantoa markkinavoimille?

Selonteko on toteava, ei linjaava. Se ei sisällä tulevaisuusnäkökulmia ja tavoitteellista määrittelyä. Se on raportti siitä, mitä on tehty ja tehdään, ei katse siihen, mitä tulisi tehdä. Tämän selonteon mukaan meillä ei ole oikeastaan kulttuuristrategiaa, jonka juuri nyt voi ja joka pitää nähdä henkiinjäämisstrategiana.

Hallitus olisi voinut keväällä 91 aloittaa siitä, mihin sivistysvaliokunta selontekoa koskevan mietintönsä lopetti: näystä, jossa Suomen tulevaisuuden varmistajat kokoavat henkiset voimavaransa yhteen, sillä henki on yhtä syvässä lamassa kuin taloutemme. Olemme laiminlyöneet henkisyyden vaalimisen. Tulevaisuuttamme ovat rakentaneet teknokraatit ja ekonomistit.

Suomella ei ole muuta pelastusta kuin sivistys, tuo luja henkinen perustus, jolle kestävä kehitys vain voi rakentua. Tästä syystä sivistysvaliokunta päätyi edellyttämään jo muutaman kerran mainittua kulttuurin suurprojektia. Projektin muoto sai ponnen saatteekseen.

Ponsi voidaan toki vastaanottaa tuskaisen turhautuneen huokauksen saattamana: vielä yksi projekti jo käynnissä olevien lisäksi. Valiokunta teki kuitenkin päätöksensä hyvin tietoisena valtioneuvoston käynnistämistä ja opetusministeriössä meneillään olevista selvityksistä. Se kuitenkin katsoi, että kansanedustuslaitos ei voi tänä aikana olla osoittamatta aluetta, jolla kansakunnan tulevaisuuden kannalta ratkaisevat voimavarat piilevät.

Jo nyt kriisimme on riipaisevan syvä ja tulevaisuus tutkijoiden mukaan täynnä murrosta. Niinpä Suomen ja suomalaisen kriittiseksi voimavaraksi ovat nousemassa henkinen kapasiteetti, voima ja kantti, joissa kaikissa asioissa suomalaisella kulttuurilla on keskeinen merkitys.

Kulttuuri auttaa meitä avautumaan elämälle, löytämään tien itseemme ja vahvistamaan identiteettiämme. Keskustalle läheisen selviytymisstrategian peruselementti on aina ollut identiteetiltään vahva, itseään sivistävä ihminen, jolle toinen ihminen ei ole uhka ja jolle maailma on mahdollisuus.

Kulttuuri ei ole laitos vaan ulottuvuus, se lävistää kaiken toimintamme leivän leipomisesta laivan rakentamiseen. Se johtaa pinnallisen syvällisyyteen, materialistin henkisyyteen. Se on kaikille tarkoitettu niin kuin jouluevankeliumi.

Tässäkin salissa olemme keskellä moniulotteista kulttuuria: Poliittisen kulttuurin keskellä kukoistavat kuvataide, arkkitehtuuri, esine- ja ympäristötaide, parhaimmillaan jopa sanataide. Kaikki liittyy kaikkeen. Juuri tätä ajattelua yhteiskuntamme kipeästi tarvitsee, maailman ja elämän holistista käsittämistä.

Silti itsekkyys lyö läpi. Myös kulttuuriväki käy keskinäiseen taisteluun. Nyt ei kuitenkaan tarvita kapeaa sektoroitua taistelua valtion varoista vaan syvää yhteistä näkemystä siitä, että todelliset valtion varat ovat yksilön henkisessä kapasiteetissa.

Tämän hetken avainkysymys on energia, ei yksin se, joka ajankohtaisena äskettäin liittyi valtakunnan sähkön tuotantoon, vaan energia, joka on meissä, inhimillinen voimavara. Juuri nyt eniten energiaamme kuluu pelkoon ja vastustukseen. Kansakunnan murrosaika paitsi koettelee sietokykyämme myös sulkee myönteiset energiavirrat ja antaa vallan negatiivisille energiavirroille. Suomen kohtalonkysymys onkin negatiivisten virtojen sulkeminen ja myönteisten vapauttaminen. Tarvitsemme juuri nyt voimaksemme sen, mikä elämässä on oleellista ja luonnollista.

Avain on luovuudessa, siinä, joka meissä on mutta joka on puristunut pakon ja suoriutumisen kahleisiin. Looginen ajattelu ja rationaali toiminta ovat välttämättömiä, jotta selviydymme arjestamme. Tarvitsemme suunnitelmia ja järjestelmiä avuksemme, tiedon järkevää käyttöä, mutta ne ovat aina vain välineitä.

Suoriutuminen, järkevä selviytyminen ei ole ihmisen luonnollinen olotila, koska siitä puuttuu tunne. Tietokone on erinomainen palvelija, mutta elämyskanavalla se kykenee tarjoamaan vain pelejä, joissa kysytään näppäryyttä, nokkeluutta, logiikkaa ja rationaalia ajattelua, pelejä, jotka menettävät kiehtovuutensa sen jälkeen, kun ne saa hallintaansa. Tietokone voi kehittää älyä ja motoriikkaa, jopa ajattelua, mutta kaikessa täydellisyydessään se on tunne- ja arvoinvalidi.

Tietokone voi tehdä maiseman, se voi piirtää ihmisen, mutta sielua se ei niihin saa. Sielun maisemaan ja ihmiseen voi saada vain toinen ihminen inhimillisen elämyksensä, kokemuksensa kautta.

Siksi elämä on vedettävä läpi kaikin aistein, kaikin vaistoin. Vain siten elämästä tulee totta.

Taiteessa on aina elämä kokonaan. Se on kanava taiteilijan energiavirroille, aistien ilotulitukselle, ja siitä pääsee osalliseksi katsoja, kokija, joka antautuu tunteen ja elämyksen matkalle. Juuri taiteilijoita, noita suloisia hulluja, jäätyneiden mielten aukilämmittäjiä tämä aika huutaa. Monella taiteilijalla itsellään ovat kuitenkin tulevana talvena huolenaan jäätyneet vesijohdot. Talouslama on monella tavalla vaikeuttanut taiteilijoiden sosioekonomista asemaa, ja tästä syystä heille on pikaisesti luotava lähivuosien selviytymisohjelma.

Taide on kaunista turhuutta ja arjen välttämättömyyttä. Jos ottaisimme kauneuden arkeemme, käyttöesineisiimme, nostaisimme sen kotimme seinille, laskisimme pöydille ja lattioille, esteettisyys olisi aina läsnä. Käsin tekemiseen liittyy paitsi kauneus myös tekemisen lohtu. Se näkyy naisten käsitöissä, sota-ajan puhdetöissä tai maailman sivu miesten rakkaudesta tekemissä leipälapioissa ja rukinlavoissa. Se näkyy vaikkapa Vaahteramäen Eemelin puu-ukoissa. Ukkoja tuli satoja, mutta arestissa istuva Eemeli pysyi elävänä.

Esine- ja ympäristökulttuuri arjen elävöittäjänä ja toisaalta käden taitojen ylläpitäjänä on lähimpänä ihmisen jokapäiväistä kokemusmaailmaa. Siksi on käsittämätöntä, että esine- ja rakennuskulttuuri on selonteossa jätetty huomiotta. Näin on samalla sivuutettu arkkitehtuurin ja suomalaisen muotoilun merkitys ja mahdollisuudet viennin edistäjinä.

Arvoisa puhemies! Kulttuuri tarvitsee myös taloudellisia resursseja, mutta kuten tulevaisuudentutkija professori Torsti Kivistö toteaa, kyse ei ole tuesta vaan taloudellisten voimavarojen järkevästä ohjaamisesta kansakunnan henkisen olemassaolon kannalta ratkaiseviin kohteisiin. Hänen nähdäkseen kulttuurin olemus kriittisenä voimavarana on nopeasti johtamassa tilanteeseen, jossa talous ja taloudelliset rakenteet saattavat kipeästikin tarvita suomalaisen kulttuurin ja henkisten resurssien tukea eikä päinvastoin.

Tämä näkemys edustaa innovatiivista ajattelua, jota selonteosta jää kaipaamaan. Toteavuus, paikalleen jämähtäneisyys leimaavat suomalaista poliittista kulttuuria. Niin tässäkin. Hallitus toteaa, eduskunta kuittaa, dynaamisuus ulottuu vain yksityiskohtien arvosteluun. Tässäkin kulttuuripoliittisessa selonteossa tyydymme vieläkin liiaksi pipertämään pienellä pensselillä, kun meidän pitäisi vetää laajoja vetoja. Satunnainen joukko yksityiskohtia ei välttämättä muodosta harkittua kokonaisuutta. Kun selonteossa rajauksesta johtuen on selkeitä puutteita ja unohduksia, valiokunta siltikin piti välttämättömänä käsitellä korostetusti juuri näitä alueita.

Keskustan eduskuntaryhmä yhtyy valiokunnan näkemyksiin lukuun ottamatta taidehallinnon järjestämistä koskevaa kohtaa, jota se pitää poikkeuksellisen yksityiskohtaisena kannanottona. Opetusministeriössä on tekeillä esitys taidekulttuurihallinnon kehittämiseksi, kuten ministeri äsken totesi. Tämän kehittämisen lähtökohtana on taidehallinnon joustavuus, taidetoimikuntalaitoksen uudistaminen sekä nimityskäytännön tarkistaminen. Kulttuurialan aluetason hallinnon koonti ja työnjako ovat myös juuri arvioitavina. Valiokunnan enemmistön ehdotus voi sellaisenaan toteutettuna johtaa turhaan jäykkyyteen. Tästä syystä keskustan eduskuntaryhmä katsoo II vastalauseesta ilmenevin perustein, että ennen lopullisen kannan määritystä olisi tarkoituksenmukaista ollut odottaa ministeriön selvityksen sisältöä.

Kulttuuri ei ole hyvien aikojen huvi vaan kansakunnan elinehto, jonka taloudelliset ja yhteiskunnalliset, puhumattakaan sosiaaliset kerrannaisvaikutukset eivät näy kannattavuuslaskelmissa. Kulttuurisen pääoman puute on yksi merkittävä syrjäytymistekijä. Tulevaisuuden huonoosaisuus on kasvavasti myös kulttuurista huonoosaisuutta, elleivät kunnat ja valtio huolehdi tehtävistään. Tässä huolehtimisessa aivan oleellista on turvata kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön kansalaistoiminnan edellytykset.

Kulttuuri tarvitsee tukea, mutta sillä on myös ainutkertainen paikka osoittaa, kuinka syvästi elämyksellinen ja kaikinpuolinen aktivoittava toiminta on mahdollista vähäisen, jopa minimaalisen rahan turvin.

Keskustan eduskuntaryhmä haluaa korostaa sivistysjärjestöjen merkitystä kulttuuritoiminnassa. Ne antavat erityisen tärkeän, moniarvoisuutta ja vaihtoehtoisuutta korostavan mahdollisuuden kulttuuripalveluihin ja omaehtoisen kulttuurin tuottamiseen. Harrastaminen on aina sisältö sinänsä, mutta myös kanava taiteen ammattiin.

Arvoisa puhemies! Ihmisyyden alkumatka on ratkaiseva. Siksi kaikki työ, joka on tehty lasten ja nuorten hyväksi ja heidän kulttuuritasonsa pitämiseksi korkealla, on Suomen tulevaisuudelle tärkeää. Avainasemassa ovat lasten vanhemmat, päiväkotien henkilökunta ja muut varhais-

kasvattajat. Keskustan eduskuntaryhmä haluaa valiokunnan tavoin korostaa opetustoimen ratkaisevaa merkitystä ja vastuuta tulevaisuuden kulttuuri-Suomen rakentajana. Koulua tulee kehittää sivistys- ja kulttuuritehtävän laaja-alaiseksi sisäistäneeksi työyhteisöksi.

Nuoruus on ihmisen kehitysvaiheessa erityisen herkkä ajanjakso. Nuoriso on heterogeenista, mikä heijastuu myös kulttuuritarpeisiin, ja se on niiden tyydyttämisessä otettava huomioon. Nuorisotoimi perustuu pitkälle vapaaehtoistoimintaan ja yhteistyöhön, ja ne kasvattavat nuoria aloitteellisiksi, vastuuntuntoisiksi ja toisistaan huolehtiviksi. Valtiovallan tulee kannustaa tätä toimintaa ja huolehtia, ettei sille aseteta tarpeettomia esteitä esimerkiksi verotusjärjestelmää kehitettäessä.

Keskeinen kysymys koko kulttuurin ja erityisen nuoriso- ja liikuntakulttuurin rahoituksen kannalta on veikkauksen ja raha-arpajaisten tuoton käyttäminen myös jatkossa veikkausasetuksessa määriteltyihin tarkoituksiin. On valitettavaa, että tässä taloustilanteessa lakisääteisiä menoja on jouduttu rahoittamaan veikkausvoittovarojen tuotolla. Menettelyä on pidettävä poikkeuksellisena ja normaaliin käytäntöön on palattava mahdollisimman pian.

Arvoisa puhemies! Identiteetiltään vahvat ihmiset luovat vahvaa kansallista kulttuuria, joka on kansainvälistymisen edellytys. Kansallisen kulttuurin ehtona on omaksi koettu kieli, kieli, joka on ajattelun ja identiteetin muodostumisen edellytys.

Suomi onkin luonut kielilainsäädännön ja vähemmistökäytännön, joka on Euroopassa esimerkillinen. Ruotsin kieli tunnustetaan jo merkittäväksi osaksi kansallista identiteettiä, ja nyt valiokunta edellyttää, että saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet turvataan, romanikulttuurin ja -kielen kehittämiselle luodaan suuntaviivat. Erityisen merkittävänä pidän pontta, jossa valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin viittomakielen tunnustamiseksi äidinkieleksi lainsäädännössä.

Pirstaleisen, lyhytsanaisen, pinnallisen ja vierasperäisiä sanoja vilisevän viestinnän aikana kirjallisuuden merkitys oman kielen vaalimisessa ja ajatteluun johdattamisessa korostuu. Samalla kun keskustan eduskuntaryhmä painottaa viestinnän ja erityisesti sähköisen viestinnän lisääntyvää merkitystä kulttuuripolitiikassa, se muistuttaa, että kirjalla on tulevaisuudessakin keskeinen sija humanistis-yhteiskunnallisen yleissivistyksen vaalimisessa.

Keskusta korostaa myös kirjaston tehtävää kulttuurin edistäjänä ja yksilön henkisen kasvun tukijana. Kirjastoverkko on säilytettävä ja kirjastopalvelujen saatavuus varmistettava tasa-arvoisesti kaikkialla maassa. Kirjastot kuuluvat kunnallisiin peruspalveluihin. Tätä näkemystä tukee myös koulujen uusi oppimiskäsitys, joka perustuu omakohtaiseen tiedonhakuun. Sitä ei voida toteuttaa ilman kirjastoja.

Kirja kuuluu jokaiseen käteen. Mutta myös teatteri ja ooppera ansaitsisivat päästä nykyistä laajemman kansanjoukon pariin. Yhtenä mahdollisuutena on nähty televisio, jonka transmissio-oikeus kuitenkin näyttää kaatuvan teknisiin ja tekijänoikeudellisiin kiistoihin. Valiokunta kuitenkin haluaa uskoa, että välineiden eroavuudesta johtuvat tekniset ja taiteelliset ongelmat ovat ratkaistavissa, ja edellyttää ryhtymistä toimenpiteisiin, joiden myötä teatteri- ja oopperaesityksiä voidaan välittää koko kansalle sähköisten joukkoviestinten kautta. Yleisradion tulee nykyistä selvästi enemmän tuntea kulttuurivastuunsa, tukea ja kehittää kotimaista luovaa kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville.

Supistuva julkinen rahoitus sekä Yleisradion ja MTV:n ulkopuoliseen tuotantoon ohjaamien varojen vähäisyys ja yksityisen riskipääoman puuttuminen ovat kuitenkin johtamassa suomalaista elokuvatuotantoa sekä itsenäisten tuottajien tv-ohjelmatuotantoa kestämättömään tilanteeseen. Suomen ongelma on, ettei meillä ole suorituskyvyltään riittäviä independent-tuottajia, koska tilauksia ja töitä on aivan liian vähän. Alan yritysverkosto ei ole tarpeeksi kehittynyt, koska alan suuret instituutiot kuten Yleisradio tuottavat ohjelmansa omalla henkilökunnallaan ja tilaavat vähän muilta.

Arvoisa puhemies! Syvimmin kulttuuria säilyttävät syrjäiset alueet. Väite tuntuu äkkiä ajatellen mahdottomalta. Maailman metropoleissahan kulttuurin megatrendit liikkuvat, tulevat ja menevät. Siellähän todellinen kulttuuritarjonta on. Lyhyellä aikavälillä kyllä, mutta pitkällä aikavälillä historia on osoittanut, että syvimmin kulttuurin olemuksen ovat oivaltaneet syrjäisten seutujen ihmiset, jotka jokapäiväisessä elämässään ovat perusolevassa kiinni, jotka oivaltavat syvyyden, yksinkertaisuuden ja kauneuden merkityksen. Oikea kulttuuri ei koskaan ehdollistu rahalle. Se hakee voimansa sivistyksestä ja syvällisestä ajattelusta, kauneuden väsymättömästä etsimisestä. Tämä ei merkitse paluuta päreaikaan vaan liittoutumista inhimilliseen perusvoimaan, luovuuteen.

Suomalainen kulttuurikeskustelu kaipaa sävyjä. Täysin hedelmätön on tilanne, jossa kulttuuriväki kieltäytyy tekemästä mitään ilman valtion apua ja kunnan tukea. Ja kunta puolestaan ymmärtää autonomialla automaattista autuutta karsia kulttuuripalvelut ja -virat tarpeettomina.

Tämä talouskriisi on järkyttävällä tavalla paljastanut kansakunnan henkisen tilan. Henkisyyden etsimisen edellä käy edunvalvonta periaatteella "kaverille ei jätetä". Itsekkyys selättää solidaarisuuden ja jakamisen sijaan on meneillään primitiivinen taistelu viimeisestä leivästä. Vain sivistys ja kulttuuri, henkisyyden ja hengellisyyden uusi tuleminen voivat auttaa meitä tajuamaan, että olemme jakamassa. Olemme jakamassa sitä todellisuutta, että elämä ei ole joukko sektoreita, joukko kanavia, jotka kelluvat avaruudessa toisistaan irrallisina, toistensa kilpailijoina, vaan elämä on kaikki tämä: näkijät, tekijät, kokijat vaihtamassa elämyksiä tietoisina siitä, että tässä pörssissä pääoma kasvaa varmasti. Tässä tyhjää ei vaihdeta tyhjään, vaan täyttä täyteen. Vain tietoisuus sisäisen maailman vahvuudesta auttaa sopeutumaan todellisuuteen, jossa suojaa on vähemmän, jossa epävarmuus on arkea.

Ed. Kääriäinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Gustafsson: Arvoisa herra puhemies! Kulttuurin eri muotoihin kansalaisten harrastustoiminnasta laajamittaiseen taiteen tekemiseen ja kuluttamiseen liittyvät asiat ovat tänään ja lähitulevaisuudessa vieläkin enemmän hyvän elämän tärkeimpiä rakennusosia.

Kulttuurin merkitys kansalaisille voimavarana vain korostuu suuressa murroksessa, jota elämme. Siksi keskustelu ja johtopäätösten teko kulttuurin ja koko sivistyselämämme tilasta on tavattoman tärkeää juuri nyt. Kansalaisten kannalta keskustelu ei ole elämälle vierasta kulttuurisanailua, vaan kysymys on esimerkiksi mahdollisuudesta lukea erilaisia sanomalehtiä, kirjastopalveluistamme, lastemme musiikkitunneista, rakennetusta ympäristöstämme, liikuntamahdollisuuksista jne.

Hallituksen selonteko jätti nolon vähälle huomiolle arvion yhteiskunnallisesta tilastamme, jota vavisuttavat vakava työttömyys, syrjäytyminen, henkinen hätä ja eriarvoisuuden lisääntyminen niin talouden kuin kulttuurinkin alueella. Ajankohtainen kulttuuri- ja sivistyspolitiikka ei voi ohittaa näitä aikamme suuria ongelmia. Eduskuntaryhmällemme linjavalinta on selkeä. Ihmisen henkinen kasvu ja elämän rikkaus kulttuurisessa mielessä ovat olleet keskeinen osa sosialidemokraattisen työväenliikkeen toimintaa. Työmme jälki sivistyselämämme peruspilareiden rakentamisessa on ollut aivan keskeinen.

Ryhmämme haluaa korottaa voimakkaan äänen sen puolesta, että kulttuuri tarvitsee juuri nyt vahvan yhteiskunnan tuen. Kulttuurin tekijöille on turvattava luovan toiminnan edellytykset ja kansalaisille oikeus kulttuurin kokemiseen ja harrastamiseen.

Sosialidemokraatit eivät ole mukana porvaripuolueiden levytansseissa, joissa levy on pysähtynyt pyörimään samaa uraa toitottaen vapaan kilpailun ja markkinoiden kaikkivoipaisuutta. Kritiikitön innostus markkinavoimien osuuden lisäämiseen ei saa tuhota mielestämme monilta kohdin hyvää kulttuurimme perusrakennetta.

Maatamme on pidetty täydellä syyllä sivistyneenä ja kulttuurisestikin hyvin menestyneenä. Kannamme nyt erityistä huolta siitä, että valtion ja kuntien kulttuuritoiminta ei voi olla ilman arvoja ja arvostuksia. Kulttuuriin kuuluu vahva eettisyys. Kaupallisen äärilaidan vastenmielisimmät ja humanisminvastaisimmat arte actit ja muut tuotannot, naisten alistaminen, motivoimaton tappaminen jne., niiden ei ainakaan soisi olevan palkitsemisen arvoista taidetta.

Arvoisa puhemies! Haluamme nostaa olennaiseksi kulttuuripolitiikan suureksi linjaksi koko kansan kulttuuritahdon vahvistamisen. Elinvoimaisen kansallisen kulttuurin turvaamisen ja kehittämisen perusta rakennetaan vain huolehtimalla koko kansan kulttuuritahdon vahvistumisesta. Tämä edellyttää erityisesti lasten ja nuorten kulttuurikasvatuksen turvaamista ja kaikkien kansalaisten ulottuvilla olevien palvelujen ja osallistumismahdollisuuksien kehittämistä. Kysymys on sivistyksellisen tasa-arvon tärkeimmästä peruskivestä.

Tavoitteen toteutuminen merkitsee huomion kiinnittämistä kymmeniin kulttuurin osa-alueisiin. Tärkeimpinä niistä pidämme koulujen kulttuuri- ja kasvatustehtävää, kirjastolaitostamme, taiteilijoiden työn henkistä ja aineellista tukemista, kansalais- ja kulttuurijärjestöjen tekemää työtä sekä Yleisradion kulttuuriulottuvuuden vahvistumista, unohtamatta luonnollisesti kirjallisuuden, teatterin, elokuvan ja musiikkielämämme vaalimista.

Suurtyöttömyys ja lomautukset kaventavat ihmisten ulkoista reviiriä. Rahaa on niukalti liikkua ja käyttää maksullisia palveluja. Monet ihmi-

set haluavat kuitenkin kompensoida ulkoisen reviirin kaventumista laajentamalla sisäistä reviiriään. Tästä yhtenä osoituksena on kirjastojen käytön kasvu.

Kulttuurilaitosten ja joukkoviestimien on otettava tämä lisääntyvä tarve huomioon. On kysymys siitä, että oikeus kulttuuripalveluihin on keskeinen ihmisoikeus, joka on turvattava silloin ja juuri silloin, kun ihmisen elämäntilanne muuttuu ja perusturvallisuus uhkaa horjua. Tästäkin syystä olemme arvostelleet hallituksen sivistys- ja kulttuuripolitiikkaa, jossa siinäkin ovat sanat ja teot ristiriidassa ja viemässä kehitystä väärään suuntaan.

Sosialidemokraatit haluavat nähdä Suomen myös tulevaisuudessa sivistysvaltiona, joka haluaa omalta osaltaan rikastuttaa ihmiskunnan sivistyspääomaa. Pääosin se tapahtuu kehittämällä omaa suomalaista kulttuuria ja antamalla ulkopuolisten virikkeiden rikastuttaa sitä. Suomella on paljon mahdollisuuksia toimia idän ja lännen risteysasemana. Niin kansalaisten kuin meidän päättäjienkin tulee tiedostaa, että seuraavan vuosikymmenen lähivuosien suuri kulttuuripoliittinen haaste on kehittää Suomesta todellinen monikulttuurinen yhteiskunta. Meillä on varaa ja tarvetta avartua kulttuurisesti.

Arvoisa puhemies! Tämän päivän lapsista ja nuorista kasvaa ensi vuosituhannen taideyleisö sekä kulttuurin käyttäjät ja tekijät. Samalla kun korostamme lasten vanhempien vastuuta kasvatuksessa ja ohjaamisessa kulttuurin pariin, korotamme vahvan huudon koulujen sivistys- ja kulttuuritehtävästä. Näkemyksemme saavat upean tuen tuoreessa humanistis-yhteiskuntatieteellisen yleissivistyksen komitean mietinnössä, jonka mukaan "sivistyskoulu on avoin laitos, joka liittyy toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta muihin kulttuurilaitoksiin ja toimintoihin".

Hallitus aloitti opetustoimen määrärahojen määrätietoisen leikkaamisen heti toimikautensa alussa. Miten koulu pystyy supistuvien voimavarojen pyörteessä hoitamaan tärkeän sivistys- ja kulttuurisen tehtävänsä: välittämään kulttuurisia elämyksiä, antamaan tietoja kansallisesta kulttuuristamme sekä antamaan mahdollisuudet ymmärtää ja luoda kulttuuria?

Lapsille ja nuorille on mielestämme turvattava mahdollisuus tutustua eri ikäkausina suomalaisen kulttuurin eri osa-alueisiin. Heille on kyettävä järjestämään käyntejä teattereissa, konserteissa, museoissa, näyttelyissä jne. myös yhdessä aikuisyleisön kanssa. Kouluille on kyettävä osoittamaan määräraha tällaiseen toimintaan.

Pohja kulttuurin kokemiseen ja tekemiseen luodaan lapsuudessa. Valtion talousarviossa on lastenkulttuurin edistämiseen varattu vain 700 000 markkaa. Monipuoliselle lastenkulttuurille nämä varat ovat riittämättömät.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että mietinnön perustelujen toisen lausuman sijaan lausuttaisiin: "Eduskunta edellyttää, että lastenkulttuurin monipuoliseen kehittämiseen osoitetaan nykyistä suuremmat voimavarat ja lastenkulttuurin valtionpalkintoja lisätään."

Arvoisa puhemies! Nuoret ovat kulttuuriperintömme uudistava voima. Heidän erityistarpeensa on otettava vakavasti ja herkällä korvalla huomioitava kulttuuri- ja yhteiskuntapolitiikassa. Tärkeintä on tukea ja kannustaa niitä, jotka muuten ovat jäämässä kulttuurin ulkopuolelle. Tärkeää on myös rohkaista nuorille ominaisen kulttuurin, populaarikulttuurin, ja esimerkiksi mediataiteen tekemiseen.

Vuonna 1991 tehdyn tutkimuksen mukaan 12—18-vuotiaiden kolme tärkeintä vapaa-ajan harrastusta olivat: liikunta, jota harrasti 84 prosenttia nuorista, musiikin kuuntelu, 77 prosenttia nuorista, ja tv:n katselu, 76 prosenttia nuorista. Näin liikunta, taide, viestintä ja populaarikulttuuri ovat lähes päivittäin läsnä jokaisen nuoren elämässä.

Lasten ja nuorten yhteydessä on erityisen tärkeää ottaa kantaa markkinavoimien mahdollisuuksiin vastata kulttuurista. Mielestämme kulttuurin peruspalveluihin on koetettava sisällyttää mahdollisimman laaja kenttä tekemisen ja kokemisen mahdollisuuksia.

Kulttuuri avaa mielen ja auttaa näkemään ja kuvittelemaan myös oman nurkan taakse. Tämä ei ehkä kaikkia miellytä, ja siksi peruspalveluita halutaan rajata. Ei kai instituutioita voida ylläpitää, ellei samalla tarjota ymmärrystä ja tukea myös nuorten niihin kohdistuvalle kapinalle. Eli miten saada luoduksi se tilanne, jossa yhteiskunta pääsee antamaan hunajalla sivellyn kätensä purtavaksi?

Erityisesti nuoriin sopii mielestäni se, että kulttuuri voi aidosti uusiutua vain kansalaisyhteiskunnan kautta. Valtion ja kuntien tehtävä on toteuttaa kulttuuritoimintaa ja palveluja erityisesti sen mukaan, mitä kansalaisyhteiskunnasta tulevat viestit antavat ymmärtää, eikä päinvastoin.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraateille kirja ja kirjallisuus ovat erityinen huolenpidon kohde. Äidinkielen elinvoiman ja sen kehittymisen välttämätön ehto on äidinkielisen kirjallisuuden ole-

massaolo. Jos kirjallisuus alkaa voida huonosti, huonosti ei kohta voi ainoastaan äidinkieli, vaan sen myötä koko kansallinen kulttuuri sanan laajimmassa merkityksessä.

Äidinkielen, kirjan ja kirjailijan välillä on kolmiyhteys, jota ei käy katkaiseminen. Ajankohtaisinta juuri nyt on kirjailijoidemme työskentelyedellytysten turvaaminen ja kamppailu mahdollisimman pienestä arvonlisäveroprosentista kirjalle.

Kirjasto on tullut suomalaisille yhä tärkeämmäksi. Kirjastopalvelujen kysyntä kasvaa kaikissa ikäluokissa, mutta kirjastojen määrärahat vähenivät tänä vuonna edellisestä vuodesta 13 prosenttia, ja vuodelle 1994 hallitus esittää 7 prosentin vähennystä. Kirjasto on suomalaisen kansanvallan ja koko sivistysajattelun parhain ilmentymä, joka koetaan koko kansan omaisuudeksi.

"Sellaista maankolkkaa ei olekaan, missä en olisi käynyt. Olen käynyt jopa kuussa, ja jo paljon ennen amerikkalaisia. Ja Venuksessa, Marsissa ja etäisimpien tähtisumujen takana. Ja maan keskipisteessäkin olen käynyt.

Ei ole myöskään sellaista seikkailua, missä en olisi ollut mukana. Kepposista ja kujeista puhumattakaan. Olen valloittanut kaikki tytöt. Nauranut maailman kaikki naurut. Ja niin on hyvä.

Mutta ei ole myöskään sellaista surua, jota en olisi ollut jakamassa. Ei liioin pelkoa eikä ikävää, ei pimeää eikä yksinäisyyttä. Ja niinkin on hyvä.

Olen saanut Sinulta siivet ja tiedon avaimet ja taitojen arkun ja aivot ja sydämen. Ja kyvyn ymmärtää sekä muita että vaikeinta — itseäni.

Ja olen saanut Sinulta siniset unet, kymmenentuhatta sinistä unta, tänäänkin. Kiitos Sinulle, Kirja."

Tässä oli sosialidemokraattien vastaus kysymykseen, mitä mieltä olette kirjojen merkityksestä lapsille ja vähän muillekin. Lainaus oli kirjailija Lasse Raustelalta.

Arvoisa puhemies! Ammattiteattereiden taiteellinen taso Suomessa on korkea. Se on erityisen merkittävää, koska suomalainen teatteri on pohjimmiltaan lähtöisin Suomen kansasta. Se on korkeatasoisimmillaan loistavaa kansanteatteria, josta sekä suomalainen suuri yleisö pitää — ja hyvin monesti myös kaima Jukka Kajava. Sivistysvaliokunta kiinnitti vahvasti huomiota valtionosuusuudistuksen yhteydessä säädetyn teatterilain puutteisiin. Vaadimme toimenpiteitä teatterilain epäkohtien pikaiseksi korjaamiseksi.

Liikunnan näki hallitus selonteossaan etupäässä vain välineenä ja vapaa-ajan käytön muotona eikä niinkään oleellisena suomalaisen kulttuurin ja ihmisten kehittymisen lähteenä. Liikunta on kuitenkin vaikutuksiltaan laaja-alainen, tasa-arvoinen ja kehittymässä monilta muodoiltaan kohden esteettisiä kokemuksia, itseilmaisua ja kohden syvempää kulttuuriolemusta. Moderni sosiologia tutkii ja löytää aivan uusia ulottuvuuksia ja syy-yhteyksiä liikunnan, kehon kielen ja mielen sekä tanssin suhteesta.

Urheilu ja liikunta ovat suomalaista kansakuntaa yhdistävä, tasa-arvoistava ja inspiroiva voima. Ensi vuosituhannen alkupuolen yksi haaste voisi olla se, että laadimme hyöty- ja kustannusarvion Suomen mahdollisuuksista toimia olympiakisojen isäntänä.

Valiokunta nosti rohkeasti kissan ministeri Isohookana-Asunmaan pöydälle todetessaan mietinnössä, kuinka "keskeinen kysymys koko kulttuurin ja erityisesti nuoriso- ja liikuntakulttuurin rahoituksen kannalta on veikkauksen ja raha-arpajaisten tuoton käyttäminen myös jatkossa veikkausasetuksessa määriteltyihin tarkoituksiin".

Valiokunta tyrmäsikin vahvalla kannanotolla hallituksen selonteon lapselliset näkemykset siitä, että tulosohjausjärjestelmällä ja päällekkäisten rakenteiden purkamisella turvattaisiin jotenkin merkittävästi nuoriso- ja liikuntakulttuurien rahoitus tulevaisuudessa. Valitettavaa vain oli, että valiokunnan porvarijäsenille tuli pupu pöksyihin — vai pitäisikö sanoa, kun urheilusta puhutaan, jänis housuihin — siinä vaiheessa, kun tästä tärkeästä asiasta olisi pitänyt kirjata mietintöön tiukka ponsi, joka olisi lopettanut hallituksen "varkaudet" liikuntakulttuurilta.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että mietinnön perustelujen seitsemännen lausuman sijaan lausuttaisiin: "Eduskunta edellyttää, että on luovuttava hankkeesta purkaa veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen vakiintuneet jakosuhteet ja siirtää niiden käyttö valtion talousarvion yleiskatteeksi, sillä se vaarantaisi kulttuurin rahoituspohjan."

Yleisradio, Yle, on merkittävin kansallinen kulttuurilaitos sekä taiteen tuottajana että sen välittäjänä. Tulokset ovat koko kansan ulottuvilla ja koko maassa samaan hintaan. Yle lähettää vuodessa yli 300 elokuvaa, yli 6 000 tuntia klassista musiikkia ja noin 24 000 tuntia muuta musiikkia. Yle tuo eniten kulttuuria suomalaisille. Näytelmä- tai oopperaesitys saa Ylen kautta suuremman yleisön kuin millään muulla foorumilla. Kotimainen luova kulttuuri ei välttämättä ole kaupallisesti kannattavaa, mutta Yleltä on vaadittava suurta kulttuurivastuuta koko kansan

kulttuurilaitoksena. On turvattava myös resurssit tälle työlle.

Ehdotan, että mietinnön perustelujen kohdan Audiovisuaalinen kulttuuri lopussa lausuttaisiin: "Eduskunta edellyttää, että eduskunnalle annetaan kerran vaalikaudessa yleisradioviestinnän kulttuuripoliittinen selonteko."

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan mietinnössä annetaan selviä painopistealueita kulttuuripolitiikkaamme. Haluan vielä jo edellä mainitsemieni lisäksi painottaa muutamia sosialidemokraattien erityisen tärkeinä pitämiä.

Kulttuuri ei elä eikä se kehity ilman taiteilijoita. Mietintöön on kirjattu tärkeä velvoite luoda taiteilijoille lähivuosien selviytymisohjelma. Eduskuntaryhmämme haluaa osoittaa kiitoksen sanan taiteilijajärjestöjen tärkeälle työlle. Suhtaudumme epäilevästi valtion taidehallinnon uudistushankkeeseen, jolla pyritään taidetoimikuntien määrän supistamiseen. Ehdotus vähentäisi demokratiaa eikä ilmeisesti tulisi juurikaan halvemmaksi.

Valiokunta myös korosti vapaan sivistystyön osuutta kansalaisten kulttuuriin kasvattajana. Sivistysjärjestöt antavat erityisen tärkeän moniarvoisuutta ja vaihtoehtoisuutta korostavan mahdollisuuden kulttuuripalveluihin ja omaehtoisen kulttuurin tuottamiseen.

Valiokunta antoi myös kannatuksensa Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin vahvemmalle tukemiselle ja kannatti Työväen keskusmuseon perustamista.

Valiokunta vaati myös kulttuurin tutkimuksen lisäämistä ja kehittämistä, ja vaikka ns. täsmätutkimus kuulostaakin kovin positivistiselta, antoi professori Antti Eskola valiokunnalle upeita esimerkkejä siitä, mitä tällainen tutkimus voisi olla. Tiedämme esimerkiksi, että 40 prosenttia nuorista ei päivittäin lue sanomalehtiä. Tutkimalla, kuinka tämä ryhmä keskustelee maailman asioista ja mistä saatuihin tietoihin sen puhe perustuu, näkisimme ehkä uudessa valossa päivälehtien merkityksen, jota nyt pidämme itsestäänselvänä.

Valiokunta edellytti myös kotimaisten vähemmistökulttuurien ja vähemmistöjen tukemista.

Sivistysvaliokunnan mietinnön toivottavasti vaikuttavin esitys on kulttuurin suurprojektin toteuttaminen. Sosialidemokraatit haluavat olla vahvasti sitä ideoimassa, kehittämässä ja toteuttamassa.

Arvoisa puhemies! Kulttuuri myös tuottaa eikä vain kuluta. Selonteko käsittelee liian yksipuolisesti kulttuurin ja talouden suhteita. Tutkijat ovat laajasti yhtä mieltä siitä, että kulttuurilla on merkittäviä myönteisiä talousvaikutuksia.

Ilkka Tuomi, joka kehittää Nokia-yhtymän tutkimuskeskuksessa yritysten strategisen suunnittelun menetelmiä, on esittänyt tärkeän mielipiteen julkisen vallan ja markkinavoimien suhteesta: "Valtion täysin elättämä täysipäiväinen taiteilija maksaa suomalaista kohti 1,2 penniä vuodessa. Jos suomalaisille jaettaisiin valtion varoista 1,2 penniä ja sanottaisiin, että sillä pitää nyt sitten ostaa taidetta, niin tuhatkaan taiteenkuluttajaa ei saisi mitään aikaan. On täysin mahdollista, että julkinen sektori pystyy yhteiskunnan, veronmaksajan ja jopa taiteentekijän kannalta parempaan."

Julkinen sektori saa kulttuurin penneistä suuremman hyödyn, koska lisätuoton kasvattaa inhimillinen ajattelu ja sopimuksellinen yhteistoiminta, joka markkinavoimilta puuttuu. Jos tämä inhimillinen ja kulttuurinen lisätuotos tuhotaan, Suomi putoaa kulttuurin kärkisijoilta monta pykälää alaspäin.

Valtion kaikista menoista kulttuurin osuus on pieni. Taloudellinen lama on saanut aikaan leikkausinnon, joka on käynyt käsiksi myös kulttuuriin. Laman laskujen maksajaksi ei kulttuurista kuitenkaan ole.

Edellä todetun jälkeen on entistä vähemmän perusteita sille, että arvonlisäveroa ollaan kohdentamassa niin rankasti kulttuuriin. Sivistysvaliokunnan vasemmistoryhmät esittävät vastalauseessaan pontta, jolla tämä kulttuurin toimintaedellytysten heikentäminen estetään.

Arvoisa puhemies! Kulttuuri on keino selvitä lamasta. Se on sitä niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta. Jollekin se on musiikin harrastusta, jollekin liikuntaa, jollekin maalausta, hyvin monille näitä kaikkia yhdessä ja paljon muutakin. Tutkija Jaana Venkulan mukaan sivistyspalvelujen ja sivistysoikeuksien käsitteestä on siirryttävä sivistystahdon ja sivistäytymisvastuun käsitteen ja toteutuksen pohdintaan. Nämä kaksi käsitettä ovat ydinkäsitteitä tulevaisuuden yhteiskuntaa ajateltaessa, koska ne korostavat sivistyksen yksilöstä lähtevää ja aktiivista puolta.

Mutta ellei meillä olisi Esa-Pekka Salosia, Avanteja, suomalaista teatterijärjestelmää, Päätaloa, Olavi Virtaa, Merta, Sibeliusta, Kiveä, Jalosta, Talvelaa, Tauno Paloa, Gallen-Kallelaa, Mattilaa, Akseli Koskelaa jne., minkälainen olisi Suomi ja minkälainen olisi tämän kansan itsetunto silloin? Pelkästään Tuurilla Suomi ei ole Suomi. Ja ellei meillä olisi Ahoa, olisimmeko me edes näin itsenäisiä? Siis Juhani Ahoa.

Ed. Korva merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Kulttuuri on ihmismielen voimanlähde. Vuosisadan alussa kansallisen kulttuurin nousu innosti suomalaiset itsenäisyystaisteluun. Toisen maailmansodan jälkeen juuri kulttuuri piti Viron kansan identiteetin pystyssä, kun he joutuivat 50 vuoden ajaksi neuvostosorron alle.

Vajaa vuosi sitten eduskunta velvoitti hallitusta tuomaan eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon. Eduskunta totesi, että nykyisessä tilanteessa on tärkeää määritellä valtion kulttuuripoliittinen linja ja tavoitteet sekä saada selvitys kulttuurin julkisen tuen kehityksestä ja kohdentumisesta.

Julkisen tuen määrä ja jakautuminen on esitelty selonteossa tarkasti ja mielestäni hyvin. Selonteon kulttuuripoliittista linjaa on sitä vastoin vaikea hahmottaa kahdestakin syystä.

Ensiksikin laajassa ja monipuolisessa selonteon liiteosassa on selvästi kannanotoiksi tulkittavia asioita, kun taas itse selonteossa käsitellään asioita osittain ehdollisina. Kokonaiskuva jää epäselväksi. Kulttuuripoliittinen linja, puhumattakaan tulevaisuuden linjauksista, monelta osin puuttuu.

Selonteon käsittelyä vaikeuttaa sen kapeaalaisuus. Kulttuuri käsitellään vain hallinnollisesti opetusministeriön kulttuuripoliittisen linjan mukaisen rajauksen perusteella. Selonteossa todetaan, että kulttuurille ei ole osoittaa hallinnollista rajaa, vaan kulttuuri tulee nähdä suurena kokonaisuutena, joka läpäisee kaikki yhteiskuntapolitiikan osa-alueet ja rakenteet. Myös monet muut ministeriöt käsittelevät kulttuuria koskevia asioita. Tämän vuoksi olisi ollut parempi, että kulttuuriselonteko olisi koko opetusministeriön valmistelema. Silloin olisi vältytty siltä, että useat kulttuurin osa-alueet jäävät selonteossa kokonaan mainitsematta tai hyvin vähäiselle huomiolle.

Esimerkiksi koulun ja kirkon kulttuurimerkitystä ei selonteossa ole mielestäni riittävästi otettu huomioon. Länsimainen humanistinen arvoperusta perustuu pitkälti kristillisiin arvoihin. Kirkon vaikutus suomalaiseen kulttuuriin on edelleen merkittävä, esimerkiksi kirkkomusiikki, laaja kuorotoiminta, kirkkoarkkitehtuuri, kirkkotekstiilit ja kirkon monimuotoinen nuorisotyö. Kirkko on jokapäiväisen elämämme kulttuurivaikuttaja.

Toinen tärkeä kulttuurivaikuttaja ja kulttuurikasvattaja on koulu. Humanistis-yhteiskuntatieteellisen yleissivistyksen komitean mietintö 93/31 määrittelee tulevaisuuden koulun siten, että yhteiskunta edellyttää uutta sivistyskoulua, joka palvelee ihmisen elinikäistä sivistyspyrkimystä. Komitean ehdotuksissa painotetaan koulutuksen kulttuurisisältöjä välineellisten tavoitteiden asemasta ja korostetaan vapaan sivistystyön merkitystä elämänikäisen koulutuksen olennaisena osana sekä oppilaitosten ja vapaan kulttuuritoiminnan yhteistyötä. Näihin tavoitteisiin kokoomus yhtyy.

Kulttuurin perusteet siis luodaan jo lapsuudessa kotona, päivähoidossa ja erikoisesti yleissivistävässä koulussa. Koulun tulee tarjota kaikille oppilaille mahdollisuus taideopintoihin ja koulun ulkopuolisen kulttuuritoiminnan mahdollisuuksien hyväksikäyttämiseen. Koulussa annettava musiikki- ja taideopetus rikastuttavat kulttuurielämää. Oppilaiden mahdollisuus ja kiinnostuksen herääminen kirjallisuuden lukemiseen on ensiarvoisen tärkeää. Lukiossa taideaineiden opetuksessa tulee tavoitella tasapainoa elämyksellisen oppilaan itseilmaisun ja kulttuurisisältöjen hallintaan tähtäävien opintojen välillä. Taideaineiden saatavuuden ja opetuksen laadun parantamiseksi myös ammatillisissa oppilaitoksissa ja aikuiskoulutuksessa tulee järjestää yhteistyötä taideoppilaitosten kanssa ja rohkaista oppilaita käyttämään hyväkseen kirjastoja, viestimiä ja kulttuuritoimintaa opiskelussaan.

Kun selonteko ei käsitellyt opetusta eikä tutkimusta, ovat siinä jääneet huomiotta monet ristiriitaisuudet.

Kirjastojen ja tekijänoikeuksien kohdalla ne ovat esimerkiksi tulleet esiin. Tietokirjallisuus ja oppikirjathan ovat jääneet täysin huomiotta. Tietokirjallisuus ja -julkaisut ovat maksutta lainattavissa kirjastoissa, mutta kirjoittajia ei koske tekijänoikeuskorvaus, mikä vaikuttaa olennaisesti tietokirjoja ja -julkaisuja kirjoittavien tulonmuodostukseen. Tietokirjallisuuden kirjoittajat ovat myös kokonaan apurahajärjestelmän ulkopuolella.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä olisi kulttuuri, tutkimus ja opetus käsiteltävä kokonaisuutena, ja opetusministeriön olisikin pitänyt valmistella tämä laaja-alainen kulttuuripoliittinen selonteko kokonaisuutena.

Kokoomuksen mielestä selonteossa on lasten- ja nuortenkulttuuri jäänyt liian vähälle huomiolle. Sen sijaan sivistysvaliokunta on mietinnössään käsitellyt laajasti lasten- ja nuortenkulttuuria ja todennut, että monipuolinen lastenkulttuu-

ri koostuu hyvin monenlaisista mahdollisuuksista harrastaa ja myös nauttia kulttuurista. Lastenkulttuuriin kuuluvat eri taidemuotojen lisäksi mm. leikit, pelit, sarjakuvat, seikkailut, käden taidot ja pop-musiikki. Yhteiskunnan tulisikin tuen muodossa suosia lastenkulttuurissa kasvatuksellisesti monipuolista kulttuuria, joka hyvin näkyy lasten ja nuorten taidetapahtumina. Tällä hetkellähän lasten ja nuorten kulttuuritapahtumia järjestetään yksityisten kuntien ja monien nuorisojärjestöjen toimesta. Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy sivistysvaliokunnan mietintöön ja korostaa, että lastenkulttuuri on painopistealue, ja säästötoimista huolimatta on lastenkulttuurin monipuoliseen kehittämiseen osoitettava valtion varoja.

Selonteko käsittelee liikuntaa ja nuorisoa yhteisen otsikon alla. Selonteossa todetaan, että liikunnan avulla ihmiset elävät rikkaampaa ja täysipainoisempaa elämää. Pitää varmaan paikkansa. Liikunta sekä huippu-urheilu ovat keskeinen osa suomalaista kulttuuritaustaa ja -identiteettiä. Kuntoliikunta merkitsee kaiken ikäisille paljon omaehtoisena harrastuksena ja viihteenä. Juuri liikunnan alalla vapaaehtoinen kansalaistoiminta on merkittävää. Kunto- ja huippu-urheilun liiketaloudellinen merkitys on myös huomattava. Se on lisäksi matkailun vahvuustekijä.

Varsinaisen nuorisotyön osuus on jäänyt selonteossa vähälle huomiolle. Voimakkaasti kasvanut nuorisotyöttömyys on lisännyt nuorten syrjäytymisvaaraa. Yhden syrjäytyneen nuoren laitospaikka maksaa yhteiskunnalle 360 000 markkaa vuodessa.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä korostaa sivistysvaliokunnan mietinnön tavoin, että nuorten vapaan kansalaistoiminnan tukeminen on yhteiskunnalle edullista. Nuorten vapaa kansalaistoiminta ehkäisee nuorten syrjäytymistä ja antaa valmiudet oman elämän hallintaan. Se tarjoaa parhaimmillaan virikkeellistä toimintaa nuorille. Liikuntatoimen tuki on tasapuolisesti kohdennettava tytöille ja pojille. Tällä hetkellä nimittäin pojat käyttävät kaksi kertaa enemmän liikuntaan tulevista varoista kuin tytöt.

Veikkauksen ja raha-arpajaisten tuotto on käytettävä veikkausasetuksessa määriteltyihin tarkoituksiin. Tähän on taloudellisen tilanteen salliessa palattava. Veikkausvoittovaroja ei tule pysyvästi siirtää budjetin yleiskatteeksi. Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy tältä osin sivistysvaliokunnan mietintöön.

Laman aikana korostuu kulttuurin merkitys. Kulttuuri tuo sisältöä muutoin ankealta tuntuvaan elämään ja tarjoaa selviytymiskonsteja. Toisaalta on selvää, että myös kulttuurista niin kuin muistakin yhteiskunnan perustoiminnoista on jouduttu karsimaan. Säästöjä ei kulttuurisektorilla ole toteutettu mitenkään johdonmukaisella tavalla. Kun on pyritty säästämään vähän sieltä ja täältä, ei lopputulos ole ollut hyvä. Nyt tarvitaan kulttuuripoliittisten tavoitteiden uudelleenarviointia. Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy sivistysvaliokunnan mietintöön tässä asiassa. Poliittisen päätöksentekijän on kyettävä asettamaan asiat tärkeysjärjestykseen. Tuki on kohdennettava tarkemmin.

Kaikki kultturitoiminta on luovaa, inhimillistä toimintaa ja sinänsä tämän vuoksi arvokasta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikkea on yhteiskunnan varoin tuettava. Myös kulttuuripalveluiden käyttäjien on oltava valmiit maksamaan käyttämistään palveluista.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä julkisen tuen pääpainopisteet ovat korkeatasoinen ammattimainen kulttuuri, kulttuurialan koulutus ja erityisesti lasten-ja nuortenkulttuuri. Näiden asioiden tärkeys on tunnustettu myös sivistysvaliokunnan mietinnössä. Kulttuuri kehittyy koko ajan ja on tärkeää, että julkista tukea voidaan ohjata myös uudelle laitosten ulkopuolella tehtävälle omaehtoiselle kulttuuritoiminnalle. Tämän vuoksi on harkinnanvaraisten määrärahojen suhteellinen taso säilytettävä vähintäänkin nykyisellään.

Suomessa kesäisin järjestettävät lukuisat kulttuuritapahtumat ovat hyvä osoitus kulttuurimme elinvoimaisuudesta. Pitkälti vapaaehtoiseen talkootyöhön ja ihmisten innostukseen perustuvat festivaalit ja muut kulttuuritapahtumat tarvitsevat myös jatkossa julkista tukea.

Rakennettu ympäristö on keskeinen osa tämän päivän suomalaisen todellisuutta. Arkkitehtuurin merkitys kulttuuriarvojen luojana on kiistaton. Hallituksen selonteossa ei arkkitehtuurin merkitystä ole juuri ollenkaan käsitelty. Toivottavasti tämä ei ole osoitus hallituksen kulttuurinäkemysten kapeudesta.

Arkkitehtuuri on kehittyneen kulttuurin ilmaus. Rakennusten laadulla, niiden harmonisella sijoittamisella ympäristöön sekä luonnon ja rakennetun ympäristön sopusointuisella yhteensovittamisella on suuri merkitys meille jokaiselle. Suomen arkkitehtuuri on ollut kansainvälisesti verrattuna hyvin korkealla tasolla. Jotta voimme säilyttää tason tulevaisuudessakin, on nuorten arkkitehtien koulutukseen panostettava ja huolehdittava siitä, että arkkitehdeillämme on riittä-

vät edellytykset osallistua kansainväliseen yhteistyöhön.

Sähköisten viestimien osalta korostuu erityisesti Yleisradion tehtävä merkittävänä kulttuurilaitoksena. Yleisradio on hyvin seurattu ja kaikkien saavutettavissa oleva viestintäkanava. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että Yleisradio myös tuntee vastuunsa äidinkielen ja suomalaisen kulttuurin edistäjänä. Yleisradion ohjelmapolitiikan on tuettava mahdollisimman laajaalaisesti erilaisia kulttuuritoiminnan muotoja ja vahvistettava suomalaista identiteettiä.

Selonteossa todetaan, että viestintäasioiden hallinnonuudistuksen tarve selvitetään siten, että ministeriöiden toimialajako vastaa tarkoituksenmukaisella tavalla kehittyvää viestinnän todellisuutta. Tällä lausumalla on pyritty avaamaan tietä päätökselle siirtää viestintäasioiden hallinnointi liikenneministeriöltä opetusministeriölle.

Tässä yhteydessä on syytä toistaa jo lähetekeskustelussa esittämämme mielipide asiasta. Kokoomuksen eduskuntaryhmä katsoo, että valtiovallan tehtävä on vastata teknisten puitteiden luomisesta viestinnälle. Emme hyväksy viestintäasioiden siirtämistä liikenneministeriöltä opetusministeriölle. Yhteistyötä ministeriöiden välillä on hyvä jatkaa ja tehostaa.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy sivistysvaliokunnan näkemykseen siitä, että läänien taidetoimikuntien henkilöstö on siirrettävä lääninhallitusten yhteydestä taiteen keskustoimikunnan yhteyteen. Tämä järjestely luo edellytykset läänien taidetoimikunnille mahdollisimman itsenäiseen asemaan alueellaan. Taiteen keskustoimikunnan aseman vahvistamiseksi on päätösvaltaa taiteen tukemisen harkintavaraisten avustusten jakamisesta siirrettävä pääsääntöisesti taiteen keskustoimikunnalle ja valtion taidetoimikunnalle. Sivistysvaliokunta on mietinnössään omaksunut saman suuntaisen kannan.

Opetusministeriö asetti tässä kuussa kaksi toimikuntaa selvittämään kulttuurihallinnon kehittämistä maassamme. Pirkko Rainesalon johtama toimikunta tekee selvityksen läänien kulttuuritoimen tehtävistä ja Anita Kankaan johtama toimikunta selvityksen valtion taidetoimikuntalaitoksen kehittämisestä. Molempien toimikuntien mietintöjen on tarkoitus valmistua kuluvan vuoden loppupuolella. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä toimikuntien työn on perustuttava sivistysvaliokunnan mietinnössä ilmaistulle eduskunnan tahdolle.

Vallitseva taloustilanne on johtanut siihen, että taiteilijoiden työllisyystilanne on erittäin huono. Moni lahjakas nuori taiteilija ei kykene saamaan toimeentuloaan taiteen tekemisestä. Lähiaikoina järjestetyt taiteilijoiden työllistämiskurssit ovat järkevä toimenpide. Niiden lisäksi on luotava edellytyksiä taiteilijoiden ja erilaisten tuotantolaitosten välisen yhteistyön kehittämiselle. Tästä olisi varmasti hyötyä molemmille osapuolille.

Kulttuurien ominaisuus on inhimillisen elämän rikkautta. Lisääntyvä kansainvälinen yhteistyö luo edellytykset kulttuurien väliselle vuorovaikutukselle. Kansalliset kulttuurit ovat aina kehittyneet ja vahvistuneet juuri vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Suomen kaltaisella pienellä mutta omaleimaisella kulttuurilla on hyvät mahdollisuudet saada tukea Euroopan yhteisöltä. EY:n kulttuuripolitiikan keskeisin tavoite on turvata eurooppalaisten kulttuurien omaleimaisuus.

Selonteossa on ansiokkaasti otettu huomioon Suomen kansainväliset kulttuuriyhteydet sekä kulttuurin ja teollisen viennin yhteys. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä kulttuurin avulla Suomen kaltainen pieni kansakunta voi luoda lisääntyviä edellytyksiä kauppasuhteiden ja viennin laajentamiselle.

Herra puhemies! Kokoomuksen eduskuntaryhmä voi pitkälti yhtyä sivistysvaliokunnan mietinnössä esitettyihin näkemyksiin, myös suurprojektin toteuttamiseen. Mietintö on hyvä perusta sille kulttuuripoliittiselle arviointityölle, joka opetusministeriössä tämän selontekokeskustelun jälkeen käynnistyy.

Kertaan vielä ryhmämme keskeiset tavoitteet eduskunnassa käydyssä kulttuuripoliittisessa keskustelussa.

1) Kulttuurin tukemisen resurssit on suunnattava laadukkaan, ammattimaisen taiteen tukemiseen.

2) Lasten ja nuorten laajalle kulttuuritoiminnalle on luotava hyvät edellytykset. Taidekasvatuksen tulee nykyistä selkeämmin olla läpäisevästi osana lasten ja nuorten koulutusta.

3) Suomalaisen sivistyksen kivijalka on kirjastolaitos. Kirjastojärjestelmää on edelleen kehitettävä ja lainaustoiminta on jatkossakin pidettävä maksuttomana.

4) Veikkauksen voittovarojen jaossa on palattava normaalikäytäntöön mahdollisimman nopeasti.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä edellyttää, että myös eduskunnassa käyty kulttuuripoliittinen keskustelu otetaan huomioon opetusministeriössä. Nyt tarvitaan toimenpiteitä. Pysähtyneisyyden aika on ohitse myös kulttuuripolitiikassa.

Uskon, että elävä ja voimakas kansallinen kulttuuri auttaa meitä selviämään nykyisestä lamasta. Kulttuuri on ihmisten pelastusrengas. Tartutaan siihen!

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Mikä ja kuka on kyynikko? Kyynikko on ihminen, joka tietää kaiken hinnan, mutta ei minkään arvoa. Englantilainen vuonna 1854 syntynyt kirjailija Oscar Wilde totesi näin. Mielestäni hyvin osuvasti sanottu: "Kyynikko on ihminen, joka tietää kaiken hinnan, mutta ei minkään arvoa."

Kyynisyys ja välinpitämättömyys ovat tänäkin päivänä ihmiskunnan pahimpia syntejä. Siksi me suomalaisetkin tarvitsemme kipeästi henkisen kasvumme rakentamiseksi sivistystä, se on humanismia, kulttuuria, koulutusta, taiteita, tieteitä, perinteitä ja kansalaistoimintaa. Kulttuuri on meille elinehto. Se on koko kansakuntamme elämän voima. Se on elämysten ja elämän rikkauden antaja. Kulttuuri on Suomelle voimavara ja yhteiskunnan tuotantotekijä. Ilman kulttuuria ei ole arvoperustaa eikä identiteettiä. Sivistys on meidän kansallinen selviytymisstrategiamme ja tuleva menestystarinamme.

Sivistysvaliokunta kuunteli hallituksen kulttuuripoliittisen selonteon tiimoilta runsaasti asiantuntijoita. Tyypillinen arvio selonteosta oli ympäripyöreä, mitäänsanomaton, vailla tulevaisuuden linjauksia. On totta, että selonteko ei sisällä tulevaisuuden näkökulmia eikä tavoitteellista määrittelyä juuri lainkaan. Siinä on vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä varsin vähän myöskään sivistyksellistä kokonaisnäkemystä.

Sivistysvaliokunta on mietinnössään edellyttäkin hallituksen edelleen kehittävän kulttuuripolitiikan painopistealueiden ja toimintalinjojen määrittelyä, tarvittavia käytännön toimenpiteitä ja julkisen tuen perusteita. Sivistysvaliokunta on ahkeroinut ja täydentänyt selontekoa sekä etsinyt konkreettisia toimenpide-ehdotuksia.

Vasemmistoliiton ryhmä olisi edellyttänyt selkeitä esityksiä myös arvonlisäverosta, lastenkulttuurista, veikkausvoittovarojen käytöstä, Yleisradiosta ja kansallista sivistysstrategiaa käsittelevän selonteon saamisesta eduskuntaan. Vasemmistoryhmät tekevät yhteisen vastalauseen mukaisesti ponsilausumaehdotukset kyseisistä asioista. Vasemmistoliitto ehdottaa lisäksi lausumaa, jossa edellytetään valtionosuuksien leikkauksista luopumista kulttuuripalvelujen ja koululaitoksen osalta. Siis olemme siirtymässä sanoista tekoihin.

Sivistysvaliokunta on mietintönsä lopussa päätynyt erittäin merkittävään lausumaan, jolla hallitukselta edellytetään kulttuuria ja luovuttaa edistävää suurprojektia vuonna 1994—1996, minkä keskeiset tulokset raportoitaisiin ja julkistettaisiin Suomen itsenäisyyden 80-vuotisjuhlavuonna 1997. Valiokunta pyrkii sillä kohottamaan henkisen pääoman kasvattamisen tulevaisuuden keskeiseksi tehtäväksi kulttuurin kriittisenä voimavarana huomioon ottavalla tavalla. Suurprojektin tulee kohdistua mm. tieteeseen, koulutukseen, taiteeseen, kansankulttuuriin, liikuntakulttuuriin, kansalaistason henkisten voimavarojen ja henkisen kasvun edistämiseen sekä luonnon ja kulttuuriympäristön suojeluun ja kehittämiseen. Projektiin tulee varata riittävä rahoitus.

Vasemmistoliitto ehdottaa lisäksi, että eduskunnalle annettaisiin vuonna 1997, siis itsenäisyyden 80-vuotisjuhlavuonna, kansallista sivistysstrategiaa koskeva selonteko, jossa myös kulttuurin suurprojektin tulokset raportoidaan. Näin eduskunta voisi osallistua projektiin.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä suomalaisten merkittävimpiä saavutuksia on ollut viime vuosikymmenten aikana rakennettu hyvinvointivaltio. Sen oleellisena perustana ja moottorina on ollut sivistys, päätekijöinään koulutus, kulttuuri ja tutkimus. Olemme ottaneet mittavia askelia kohti sivistysvaltiota, kohti koulutuksellista ja sivistyksellistä tasa-arvoa. Vasemmistoliiton edeltäjä SKDL tavoitteli jo vuonna 1947 ensimmäisessä kulttuuriohjelmassaan kulttuuria koko kansan omaisuudeksi.

Tulevaisuutemme tärkein voimavara on kansakunnan infrastruktuuri. Siksi tarvitsemme juuri tuota sivistysstrategiaa. Nykyinen porvarihallitus on kuitenkin kääntämässä kehityksen pitkää linjaa taaksepäin. Alasajaessaan hyvinvointivaltiota hallitus leikkaa entistä kipeämmin myös sivistysmenoja: kulttuuria, koulutusta ja tutkimusta, vaikka niitä hallitusohjelman mukaan ei pitäisi heikentää missään olosuhteissa, ei siis lamankaan olosuhteissa.

Valtion opetus-, tiede- ja kulttuuribudjetti supistuu ensi vuonna lähes 1,3 miljardia markkaa. Hallituksen kuntien valtionosuuksiin esittämät leikkaukset sattuvat kovina myös kouluihin, kirjastoihin, teattereihin ja museoihin. Maailman parasta julkista kirjastolaitostakin kohdellaan kaltoin. Vuoden 1991 tasoon verrattuna vuonna 1994 on hävitetty jo lähes viidennes sivistyksemme määrärahoista. Sivistysleikkaukset johtavat eriarvoisuuteen. Se on monelle suomalaiselle kovan kohtalon tie.

Kulttuuritoimintojen kehittämisessä on syytä painottaa kulttuurisen osaamisen kohottamista ja kulttuuritoimintojen tuomista osaksi jokapäiväistä elämää. Suomella on todella kulttuuriosaamisen runsauden sarvi. Lukemattomat kulttuuri- ja sivistysjärjestöt, nuorten ja eläkeläisjärjestöt, kylätoimikunnat ja harrastajaryhmät pitävät ihmisten arjessa kulttuuria elävänä. Selonteko sisältää varsin niukasti näitä alueita. Sivistysvaliokunta puolestaan toteaa, että juuri sivistysjärjestöt antavat erityisen tärkeän moniarvoisuutta ja vaihtoehtoisuutta korostavan mahdollisuuden kulttuuripalveluihin ja omaehtoisen kulttuurin tuottamiseen.

Vahvan osan suomalaista kulttuuria muodostavat myös 278 kansalais- ja työväenopistoa ja niiden yli 600 000 aktiivista opiskelijaa. Miten on käymässä kansalais- ja työväenopistojen? Tänään, siis juuri tänään, oli eräässä päivälehdessä tieto mm. Tampereen työväenopiston vaikeuksista, joilla sivistyksellinen tasa-arvo alkaa mureta. Erittäin vaarallinen tilanne mielestäni. On syytä arvostaa myös niitä lukemattomia taide-ja kulttuuritapahtumia, joista aineellisessa ja henkisessä ahdingossa olevat ihmiset etsivät inhimillisyyttä, elämyksiä, tunteilleen elvytystä ja kriittisiä voimavaroja.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä kulttuuripolitiikassa pitäisi keskeiseksi tavoitteeksi ottaa kansallisen kulttuurimme vahvistaminen sekä suomalaisuuden säilyminen ja kehittäminen. Nämä ovat kansallisen sivistysstrategiamme peruspilareita.

Suomalaisuuden ja suomalais-ugrilaisen sukuperintömme vahvistaminen ei ole ristiriidassa kansainvälistymisen tavoitteen kanssa. Maailman kulttuurien kanssakäyminen ja sytykkeiden saaminen niiden runsaasta kirjosta onnistuu vain, jos me samalla vahvistamme itsessämme kotomaamme koko kuvan, sen kulttuurin, perinteen, arvot ja tulevaisuuden. Suomalainen identiteetti on meille niin arvokas perintö, ettemme saisi hukata siitä mitään inhimillistä eikä arvokasta. Kansainvälistymispyrkimyksiä ei tule suunnata yksinomaan Eurooppaan. Maailma on avara ja monikulttuurisuus on voimaa. Kulttuuriyhteistyö edistää myös rauhan voimistumista maailmassa.

Kirjallisuus, kirjastolaitos, teatteri, elokuva ja museo ovat merkittäviä väyliä luoda ja vahvistaa kielellistä ja kansallista identiteettiä. Ne avaavat mahdollisuuksia hahmottaa suhdetta kansainvälistyvään ympäristöön juuri suomalaisena. Mikä on suomen kielen kohtalo? Entä ruotsin, saamen ja romanikielen? Toivottavasti emme joudu kokemaan sitä päivää, jolloin suomen kielestä tehtäisiin oppilaitoksiin vain valinnainen kieli. Joitakin ennusmerkkejä tästä kehityksestä on havaittavissa, niin käsittämättömältä kuin se tuntuukin.

Suomalainen kirjastolaitos ilmentää sitä, että elämme tältä osin sivistysvaltiossa. Siitä voimme olla ylpeitä. Hallitus on kuitenkin iskenyt leikkurinsa myös kirjastoihin, juuri niihin kirjastoihin, joista täällä on niin paljon ja kauniisti puhuttu jo tänään. Entisten leikkausten lisäksi kirjastoilta leikataan ensi vuonna 42 miljoonaa markkaa. Kunnat ovat jo nyt joutuneet supistamaan materiaalihankintoja, sulkemaan sivukirjastoja ja supistamaan aukioloaikoja. Tätä kaikkea eduskunta ei kyllä totisesti ole yksimielisesti halunnut, niin kuin ministeri Isohookana-Asunmaa tänään tietyllä tavalla julkitoi. Monelle työttömälle kirjasto on ainoa henkireikä ja kulttuuripalvelu, jota voi käyttää. Maksuttomuus takaa sen. Sivistysvaliokunta korostaa kirjalainojen maksuttomuutta ja kirjaston merkitystä kulttuurin peruspalveluna, jonka taso on turvattava kaikkialla maassa. Valiokunta edellyttää myös, että kansalaisten oikeus tiedonsaantiin turvataan asuinpaikasta riippumatta.

Teatterin mittavan suosion takia sitä on pidettävä erityisenä suomalaisen kulttuurin osana. Teatterin, kuten myös elokuvan, tehtävänä on toimia mm. ihmisen ajatusmaailman kehittäjänä, uusien lähestymistapojen esiintuojana, keskustelun herättäjänä ja katsojansa todellisuuden jäsentäjänä. Valtiovallan tulee osallistua näiden taidemuotojen rahoitukseen.

Suomalaisen kulttuuriperinteen tallennuksen, tutkimuksen ja näytteille asettamisen kannalta Työväen keskusmuseon olemassaolo on välttämätöntä. Sivistysvaliokunta tukeekin Työväen keskusmuseon perustamista.

Kunnat vastaavat omalta osaltaan kansalaisten kulttuuripalveluista. Kunnissa luodaan kulttuurin kotiseutu, kuten kauniisti on sanottu. Taloudelliset voimavarat hoitaa tehtäviä ovat kuitenkin kunnissa huvenneet. Uuden valtionosuusjärjestelmän vallitessa useat kunnat eivät aina käytä kulttuuriosuuksiaan kulttuuripalvelujen tuottamiseen, inhimillisesti varsin ymmärrettävää, mutta ei hyväksyttävää. Sivistysvaliokunta vaatii mietinnössään tilanteen julkista seurantaa ja mahdollisia toimenpiteitä. Hallituksen suunnittelemia yli 5 miljardin markan leikkauksia kuntien valtionosuuksiin vuonna 1994 ei voi mitenkään hyväksyä.

Kunnissa ollaan vähitellen siirtymässä aikaan ennen kuntien kulttuuritoimintalain säätämistä. Kulttuurilautakuntia haudataan, virkoja supistetaan ja markkoja vähennetään. Kuntien kulttuurisihteerit tekevät erittäin arvokasta työtä. Näistä alan ammattilaisista tulisi pitää kiinni. (Ed. Aittoniemi: Lautakuntakulttuuria!) — Niin se on, ed. Aittoniemi.

Alueellisesta kattavuudesta ei saisi missään olosuhteissa luopua. Alueellista ja paikallista kulttuuria tulee kehittää kunkin alueen sisällä alueittaisin kehittämisohjelmin ja kulttuuriprojektein. Kulttuuri vahvistaa paikallista identiteettiä. Kulttuurisesti rikas ympäristö lisää elämän laatua ja luo edellytyksiä myös elinkeinoelämän suotuisalle kehitykselle. Kulttuurin rahoittaminen onkin elämän rahoittamista.

Kansallisen viestintäpolitiikan keskeinen tavoite on kansallisen kulttuurin ylläpitäminen ja säilyttäminen. Yleisradio on maamme merkittävin ja suurin yksittäinen kulttuurilaitos. Itse selonteko ei käsittele Yleisradiota juuri lainkaan. Hämmästyttävää mutta totta! Selontekoa eduskunnassa käsitelleet valiokunnat ovat oivaltaneet Yleisradion merkityksen. Ne edellyttävät Yleisradion voimavaroista huolehdittavan. Yleisradion tavoitteena on turvata sekä täyden palvelun periaatteen mukainen ohjelmisto kaikille että ottaa palvelutarjonnassa huomioon vähemmistöt ja erityisryhmät. Yleisradion tulee entistä selkeämmin tuntea kulttuurivastuunsa sekä tukea ja kehittää kotimaista luovaa kulttuuria, välittää sen tuloksia jokaisen saataville sekä edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä Yleisradion kulttuuripoliittista roolia on syytä kuitenkin jo tässä vaiheessa korostaa ja samalla lisätä vuorovaikutusta eduskunnan kanssa niin, että kerran vaalikaudella eduskunnalle annettaisiin yleisradioviestinnän kulttuuripoliittinen selonteko. Eduskunnalla olisi näin mahdollisuus seurata ja keskustella siitä, miten ovat toteutuneet Yleisradion julkisen palvelun tehtävät, joihin se uuden yleisradiolain 8 §:n perusteella sitoutuu. Vasemmistoryhmät ehdottavat asiasta ponsilausumaa. Olen täysin vakuuttunut siitä, että asian hyväksyminen hyödyttäisi sekä Yleisradiota että eduskuntaa. Tässä yhteydessä voittaisi varmuudella myös kulttuuri.

Tänä vuonna, alkuperäiskansojen juhlavuotena sekä Unescon uhanalaisten kielten ja kulttuurien säilyttämiseen tähtäävän toimintaohjelman pohjalta on sivistysvaliokunta arvostamassa vähemmistökulttuurejamme ja edellyttämässä Suomen hallitukselta toimia niiden säilymiseksi ja kehittämiseksi. Valiokunnan enemmistö edellyttää saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien riittävän tason turvaamista kulttuuriautonomian perustalta sekä suuntaviivojen luomista romanikulttuurin ja -kielen kehittämiselle Suomessa. Valiokunta edellyttää myös, että viittomakielen asema tunnustetaan äidinkieleksi lainsäädännössä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä arvostaa sivistysvaliokunnan ponsilausumia vähemmistökulttuurien tukemiseksi.

Kulttuurisektoriin tehtyjä investointeja on syytä perustella myös taloudellisesti, vaikka taloudelliset ja rahassa mitattavat arvot eivät voi koskaan olla kulttuurin ja taiteen merkityksen ja laadun määrääviä mittareita. Investoimalla kulttuuriin ja ihmisten elämänlaatuun voidaan kuitenkin myös elvyttää taloutta. Kulttuuriin sijoitettu markka saattaa tuoda takaisin 1,6 tai jopa 2 markkaa.

Taide- ja kulttuurisektorin kansantaloudellista merkitystä on tutkittu mm. Englannissa. Glasgow'sta tehdyn tutkimuksen tulokset osoittavat monia mielenkiintoisia yksityiskohtia. Niiden mukaan kulttuuri on huomattava tuotannontekijä ja työllistäjä. Kulttuurisektorin yhteiskunnalle tuottamat tulot kokonaisuudessaan ovat sen saamaa julkista tukea suuremmat.

Taloustutkimukset osoittavat, että panostuksilla kulttuuriin on moninaisvaikutuksia. Ne vetävät puoleensa investointeja, stimuloivat paikallista elinkeinoelämää ja lisäävät vientituloja. Kulttuurin osuus matkailun tuotoista on merkittävä. Se on alueellinen imagotekijä ja keskeinen kilpailukeino. Kulttuuri on paikkakunnan tai alueen käyntikortti.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä hallituksen tulee ryhtyä toimiin kulttuurin taloustutkimuksen ja erityisesti kulttuurin eri lohkojen täsmätutkimuksen käynnistämiseksi. Toivon mukaan päättäjien viimeinenkin epäilevä Esko ja epäilevä Iiro voisivat tällöin vakuuttua siitä, että kulttuuri tuo enemmän kuin vie.

Hallitus on esittänyt eduskunnalle esityksen arvonlisäverolaiksi. Laajojen kulttuuripiirien ja useiden valiokunnassa esiintyneiden asiantuntijoiden mielestä arvonlisäverotuksen kulttuuriin kohdistuvat vaikutukset ovat kielteisiä, esimerkiksi taidegalleriatoimintaan, kulttuurilehdistöön, kulttuuriperinnön suojeluun, liikunta- ja nuorisotoimintaan, viihde- ja kulttuuritilaisuuksien järjestämiseen, konservointipalveluihin ja nuotteihin jne.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä eri kulttuurialueiden toimintaa ei tule vaikeuttaa siten, ettei niillä olisi mahdollisuutta suotuisasti kehittyä ja toimia suomalaisen kulttuurin merkittävänä osana. Vasemmistoliitto ehdottaa asiasta ponsilausumaa.

Veikkausvoittovarojen alkuperäinen käyttötarkoitus on taiteen, tieteen, liikunnan ja nuorisotyön tukeminen. Näiden varojen tuottoa ei ole tarkoitettu valtion lakisääteisten menojen katteeksi. Näin on kuitenkin tehty. Eduskunta, siis meidän eduskuntamme, on edellyttänyt, että veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovarojen käyttämisessä palataan normaaliin käytäntöön vuonna 1994. Budjettiesitys vuodelle 1994 sisältää kuitenkin jälleen uusia rahavarojen siirtoja. Valiokunnan enemmistö tyytyy "mahdollisimman pian" -sanontaan. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ei hyväksy tätä eduskunnan tahdon vastaista toimenpide-ehdotusta, ja vasemmistoryhmät ehdottavatkin ponsilausumaa asiasta. Uusjako vaarantaisi kulttuurin rahoituspohjan.

Sivistysvaliokunta on mietinnössään täydentänyt ansiokkaasti lasten- ja nuortenkulttuurin osuutta, joka siis lähes puuttui selonteosta. Kaikki, minkä teemme tänään lasten ja nuorten inhimillisen kasvun hyväksi, on työtä Suomen tulevaisuuden hyväksi. Lastenkulttuuriin on varattu erittäin vähän voimavaroja, vaikka perusta kulttuurin kokemiseen ja tekemiseen luodaan lapsuudessa. Tänä vuonna on esimerkiksi valtion budjetissa varattu 700 000 markan määräraha lastenkulttuurin edistämiseen, josta on varattu 100 000 markkaa lastenkulttuurin valtionpalkintoihin. Hakijoita oli 350 ja palkinnon sai noin 5 prosenttia hakijoista.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä määrärahat eivät riitä. Vasemmistoryhmät ehdottavat ponsilausumaa siitä, että lastenkulttuurin monipuoliseen kehittämiseen osoitetaan nykyistä suuremmat voimavarat ja lastenkulttuurin valtionpalkintoja lisätään. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä on syytä kantaa vakavaa huolta lapsen oikeudesta kulttuuriin. Lapset ovat edelleen kulttuurisesti sorrettuja. Lastenkulttuuri tuleekin nostaa yhdeksi merkittävimmistä kulttuurisektorin toiminta-alueista.

Taiteen perusopetuksen toteutumista kunnissa on seurattava ja tuettava. Koulujen, päiväkotien ja muun varhaiskasvatuksen antama kulttuurikasvatus on myös mittaamattoman arvokasta. Säästöleikkaukset näillä alueilla ovat järjetöntä nuukailua. Tavoitteenamme olkoon sivistyskoulu, joka syventää humanistista kulttuuria. Tällöin voi humanismin katse kohdistua luottavaisesti tulevaisuuteen.

Yhteiskunta tarvitsee taiteilijoita. Taide on luovaa työtä. Se edellyttää sisäistä uusiutumiskykyä ja vanhan kyseenalaistamista. Yhteiskunta tarvitsee välttämättä taiteilijansa. Miten paljon rujompia ja köyhempiä olisimme ilman luovaa taiteilijakuntaamme? Heille on taattava inhimilliset työskentelyolosuhteet ja toimeentulomahdollisuudet. Lehtitiedon mukaan taiteilijoita oli heinäkuussa 1993 työttöminä työnhakijoina 3 980. Vuoteen 1992 verrattuna lisäystä oli 63 prosenttia, siis 1 539 henkilöä. Nämä ovat surullisia lukuja.

Taiteilijajärjestöt ja taidetoimikunnat ovat varsin yksimielisiä taiteilijapolitiikkaa koskevista kehittämisehdotuksista. Toimenpiteisiin on ryhdyttävä pikaisesti. Pelkkien selvitysten tekeminen ei enää riitä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä ensi vuoden budjettiin on mm. lisättävä yksivuotisia taiteilija-apurahoja erityisesti nuorille taiteilijoille. Taiteilijaeläkkeiden määrän leikkauksista on luovuttava ennen perusteltua pohjatietoa. Taiteilijajärjestöt tekevät hyvin mittavaa työtä Suomen taiteen hyväksi. Yhteiskunnan tulee arvostaa ja tukea niitä.

Arvoisa puhemies! Sivistyksellä voidaan vastata ajan suuriin haasteisiin. Tulevaisuus ei ole ennalta määrätty. Se valitaan ja tehdään tänään ajatuksin, päätöksin ja suunnitelmin. Suomalaisten tulevaisuus ja heidän elämänlaatunsa riippuvat myös eduskunnan kulttuuritahdosta. Takokaamme kulttuurin sampoa niin, että jokaiselle suomalaiselle syntyy mahdollisuus hyvään elämään.

Elämme parhaillaan maailman kulttuurivuosikymmenen aikaa. Sen mukaisesti meidänkin tehtävänämme on tuoda kulttuuriulottuvuus kaikkiin toimintoihin kaikille elämänalueille, myös harjoittamaamme kehitysyhteistyöhön.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että I vastalauseen mukaisesti mietinnön perusteluissa lausuttaisiin:

1) "Eduskunta edellyttää, että arvonlisäverotusta ei kohdisteta kulttuuriin, koska sen vaikutukset kulttuurin eri osa-alueille olisivat kielteiset."

2) "Eduskunta edellyttää, että eduskunnalle annetaan vuonna 1997 kansallista sivistysstrategiaa koskeva selonteko, jossa myös kulttuurin suurprojektin tulokset raportoidaan."

Lisäksi ehdotan, että mietinnön perusteluissa lausuttaisiin:

3) "Eduskunta edellyttää, että kulttuuripalvelujen ja koululaitoksen ylläpito turvataan luopumalla valtionosuuksien leikkauksista."

Arvoisa puhemies! Kauneus pelastaa maailman, totesi aikoinaan kirjailija Dostojevski. Kauneus pelastaa maailman tänäkin päivänä, kauneus laaja-alaisesti ymmärrettynä. Tällöin sisällytämme kauneuteen juuri humanismin, kulttuurin, yhteisvastuun ja oikeudenmukaisuuden.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Stenius-Kaukonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. D o n n e r : Arvoisa herra puhemies! Mitähän puhemies tekee pitkän ja ikävystyttävän istunnon aikana? Hän oppii ulkoa runoja. Se on hyvää kulttuuria, (Ed. Gustafsson: Vaikeita tilanteita tulee toisinaan!) mutta anteeksi ed. Gustafsson, minä puhun nyt puhemiehestä enkä ed. Gustafssonista, se on minusta kulttuuria, jota ei muuten valtion toimesta ole subventoitu. Meillä on paljon tällaisia kulttuurimuotoja ja harrastuksia, paitsi puhemiehen harrastukset.

Ranskan maineikas kulttuuriministeri ja kirjailija André Malraux mainitsee muistelmissaan sanoneensa maan hallitukselle olevansa ainoa valtioneuvoston jäsen, jolla ei ollut aavistustakaan siitä, mitä kulttuuri on. Tämä lausunto voisi olla terveellinen muistutus myös oman maamme kulttuuriministereille ja ministeriön virkamiehille, joilla on ollut houkutus puuttua kulttuurin substanssiin ja samalla toimia kulttuuria ohjailevina kaikkien alojen asiantuntijoina viimeistä pilkkua myöten. Toivon, että tämä aika on ohitse.

Minunkin täytyy myöntää, että minä en oikeastaan tiedä kulttuurista yhtään mitään. Joskus on sanottu, että tuotan sitä, mutta jotkut kriitikot ovat myös kyseenalaistaneet tämän. Kuitenkin olen jollakin tavalla kulttuurituotannon osa, ja tämähän merkitsee valtiolle liikevaihtoa.

Muuten, arvoisat harvalukuisat kuulijat, tämä puheenvuoro, joka kulkee ryhmäpuheenvuoron nimellä, ei varsinaisesti ole sellainen, koska oma ryhmäni ei ole saanut sitä luettavakseen osittain siitä syystä, että vain osa tätä puhetta on kirjoitettua tekstiä, mutta ehkä siksikin, että sain tämän tehtävän hyvin myöhään. Kun tuonnempana yhdyn joihinkin eriävissä mielipiteissä esitettyihin kannanottoihin, en siis tarkalleen tiedä enkä ole kysynyt, tuleeko ruotsalainen ryhmä niitä kannattamaan. Itse kuitenkin kannatan niitä.

En ole myöskään pitänyt tarpeellisena informoida ryhmääni kannanotoistani, koska teatterissa, elokuvassa, kuvaamataiteissa, kirjallisuudessa ja kulttuuribyrokratiassakin toimineena henkilönä olen naiivisti kuvitellut, että minulla on omat aivot, omat kokemukset ja omat näkemykset kulttuurin tilasta maassamme.

Kirjoitan myös nykyään enemmän kirjoja ja tuotan enemmän elokuvia kuin aikaisemmin. Kiitos siitä lankeaa eduskunnalle, joka antaa minulle työrauhan, mikä johtuu siitä, etten yksin ole kykenevä kaatamaan nykyistä hallitusta. Mutta sehän kaatuu aikanaan, jolloin nykyisestä oppositiosta ainakin sosialidemokratia saa hallitusvastuun. Toivottavasti silloin havaitaan, että kulttuurin kuristamislinja, josta ensi vuoden talousarvio on eräs esimerkki, on sekä kansantalouden että suomalaisen yhteiskunnan kehityksen kannalta turmiollista ja lyhytnäköistä toimintaa.

Toinen tähän kuristus- tai säästölinjaan liittyvä tärkeä havainto on, että ns. välttämättömyydet on pakko rahoittaa, esimerkkinä uusi ooppera, mutta muulle toiminnalle jää vähemmän rahaa. Haitta on se, että pysyvistä instituutioista vapaat toiminnat saavat vähemmän.

Ajattelin joskus kauhu-unissani, että olisin ollut tässä asemassa ja joutunut hyväksymään tällaisen kulttuurilinjan yhteiskunnassamme, ja silloin minun kyllä täytyy myöntää, että henkilöllä, joka on tässä asemassa, on ainakin yksi mahdollisuus: erota. Mutta kuten tiedätte, suomalaiset ministerit eivät yleensä eroa muuta kuin silloin, kun heitä syytetään rikoksista tai vaihtoehtoisesti he toimivat presidenttiehdokkaina. En tunne näiden kahden asian välisiä eroja niin nuukaan, mutta katsotaan sitten. (Ed. Gustafsson: Joskus siirrytään puhemieheksi!)

Sivistysvaliokunta toteaa valittaen mietinnössään, että eduskunnassa ei yli kymmeneen vuoteen ole käyty laaja-alaista kulttuuripoliittista keskustelua. Itse totean kyllä yhtä valittaen, ettei sitä nytkään tulla käymään, ehkä siitä syystä, että kulttuuri kaikista juhlapuheista huolimatta yhteiskuntakeskustelussa on marginaaliasemassa. Me jaksaisimme kyllä puhua täällä päiviä ja öitä maataloudesta, koska sehän on hyvin tärkeä asia. Todettakoon kuitenkin, että kulttuurin ja kulttuuriteollisuuden bruttokansantuoteosuus on suurempi kuin maatalouden. Tämähän edellyt-

täisi, että me puhuisimme kulttuurista enemmän kuin maataloudesta. Mutta voi olla, että lehmät ovat tärkeämpiä kuin runous.

Sekä hallituksen selonteko että sivistysvaliokunnan mietintö kuvastavat jossakin määrin vanhan ajan nk. brezhneviläistä ajattelua, jossa sellaiset termit kuin kansallinen kulttuuri ja kansallinen kieli-identiteetti ovat etualalla, puhumattakaan siitä, että kulttuurin aluetta ei kunnolla rajata. Jos kerran liikuntakulttuuri on kulttuuria, ja mikäpä siinä, niin minusta gastronomia eli ruokakulttuuri voitaisiin myös sisällyttää tähän teemaan. Ja jos liikunta on kulttuuria, sitä on gastronomian ohella myös vapaa-ajan kalastus. Syyssilakkaa saa jo kohtalaisesti, siitä ei sivistysvaliokunta ole kirjoittanut sanaakaan.

Arvoisa puhemies! Miksi Suomessa tarjoillaan enemmän spaghettia, pizzoja ja hampurilaisia kuin kalakukkoa, karjalanpiirakkaa ja kaalikääryleitä? Ehkä samasta syystä kuin että television suosituin tarjonta on keskitetty amerikkalaisiin sarjaohjelmiin ja että suomalainen kulttuurikuluttaja, Suomen kansa, käyttää 2 tuntia 11 minuuttia päivittäiseen tv-katseluun, mikä ei kuitenkaan anna aihetta siihen havaintoon, jonka sivistysvaliokunta on tehnyt, että "Yleisradio on merkittävä kulttuurilaitos". Tähän nerokkaaseen havaintoon voisi lisätä, että merkittäviä kulttuurilaitoksia ovat päälehtemme samoin kuin kirjakustantamomme ja miksei myös Mainos-TV, joka laiminlyö kulttuuria vielä perusteellisemmin kuin Yleisradio, joka pyrkii kilpailemaan Mainostelevision kanssa ohjelmien huonoudessa ja häviää tämän kamppailun, koska Mainos-TV pystyy ylivoimaisesti paremmin tekemään kansaan meneviä huonoja ohjelmia.

Sen sijaan voitaisiin kuvitella, että tämä merkittävä kulttuurilaitos Yleisradio tehtävänsä mukaisesti parhaana katseluaikana tarjoaisi kulttuuriohjelmaa, mutta se tapahtuu harvoin ja huonoina katseluaikoina, koska Yleisradio on myös tuijottanut itsensä täysin umpisokeaksi katsojamääriä ajatellessaan.

On puhuttu paljon Yleisradion julkisen palvelun velvoitteista, siis public service -velvoitteista, mutta en ole huomannut Yleisradion kovin paljon välittävän niistä siitä huolimatta, että joskus sanotaan, että Yleisradio on eduskunnan alainen media. Voidaan puhua pukeista kaalimaassa, vaikka kaikki eivät olekaan pukkeja.

Sivistysvaliokunta ei puutu Yleisradion hallintokysymyksiin, joten jätän ne sikseen myös siitä syystä, että nämä asiat ovat nykyisen liikenneministerin mielestä jonkin verran tulenpalavia ja minua on kielletty puhumasta niistä.

Sen sijaan mainitsisin, että jos halutaan ratkaista audiovisuaalisen tuotannon ongelmat, tämä voisi tapahtua sitä tietä, että Yleisradio melkein täysin luopuisi ulkopuolisesta nk. luovasta tuotannosta, mikä antaisi mahdollisuuksia audiovisuaalisen tuotantostruktuurin kehittämiseen. Mutta en aio tähänkään asiaan tällä hetkellä kovin perusteellisesti kajota.

Kulttuurin ja taiteen taloudellisista vaikutuksista puhutaan etenkin nykyaikana tietysti paljon. Yksiselitteisesti on voitu esittää, kuten arvoisat aikaisemmatkin puhujat tänään ovat sanoneet, että kulttuuri kokonaisuutena ottaen tuottaa enemmän kuin se kuluttaa. Tarkoitan nyt yhteiskunnan saamaa hyötyä suhteessa yhteiskunnan rahoitukseen. Eräs aika hyvä esimerkki tästä on kirjallisuus, jonka välilliset vaikutukset ovat monin verroin suurempia kuin ne tukirahat apurahojen, kirjastokorvausten ja valikoivan kirjallisuustuen kautta, mitkä sisältyvät budjettiin.

Viitaten yleiseurooppalaiseen kehitykseen Suomen hallitus haluaa toteuttaa lisäarvoverouudistuksen, jonka vaikutus, mikäli se kaikille kulttuurin alueille ulottuisi, olisi tuhoisa. Verotusperiaate tosin alentaisi kirjojen liikevaihtoveroa, mutta nostaisi monta muuta kulttuuritoimintaa veron piiriin. Euroopan yhteisöjen 6. lisäarvodirektiivi, jonka pitäisi olla Suomen hallituksen tiedossa, ei kuitenkaan pakota tällaiseen päättömyyteen vaan tyytyy ehdottamaan 5 prosentin alarajaa. Sen lisäksi voidaan myöntää poikkeuksia ja siirtymäaikoja maille, jotka ovat soveltaneet nollaverotusta.

Huomaan myös, että hallitus positiopaperissaan Euroopan yhteisölle koskien verotusta puhuu myös esittävistä taiteilijoista ja joistakin muistakin taiteen piiriin kuuluvista henkilöistä ja toiminnoista, joiden osalta valtio tai hallitus tässä ehdottaa nollaverotusta. Näin ollen toivoisin, että eduskunta voi hyväksyä ponnen, joka on esitetty täällä, oliko se ed. Gustafsson, joka sen esitti, vai ed. Astala, minä ainakin lämpimästi tuen sitä. Siinä edellytetään, että lisäarvoverotus ei kohdistu kulttuuriin ja kulttuurituotteisiin. Pakottavaa syytä, siis EY:n kannalta, tämän verotuksen toteuttamiseen hallituksen ehdottamassa muodossa ei ole.

Tähän liittyy myös toinen näkökohta. Hallitus sanoo pyrkivänsä kompensoimaan niitä tappioita ja lisääntyviä alijäämiä, jotka verotus tuo mukanaan. Miksi kierrättää näitä varoja valtion budjetin kautta, koska yleisesti ollaan taas sitä

mieltä, että kulttuurin olisi pystyttävä toimimaan, kuten joskus sanotaan, omaehtoisesti, vaikka nyt käytän tässä tällaista keskustan suosimaa ilmaisua? Kun kaiken lisäksi toivotaan lisääntyvää ulkopuolista rahoitusta kulttuuriin, miksi tämä kierrätys?

Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeriö on, en tiedä opetusministeriön suostumuksellako, mutta käyttäen kirvestä anastamassa veikkausvoittovaroja muihin tarkoituksiin. Tämä ei ole ensimmäinen yritys eikä varmaankaan viimeinen. Sivistysvaliokunnan mietintöön sisältyvissä eriävissä mielipiteissä esiintyy ehdotuksia, jotka mielestäni ovat kannatettavia sekä veikkausvoittovarojen että, kuten jo mainitsin, lisäarvonveron suhteen. Toivoisin, että eduskunnan järkevä enemmistö korjaa nämä epäkohdat ponsien muodossa.

Olen kauan toivonut, että valtio, siis ministeriö, pystyisi hahmottamaan kulttuurin rahoituspolitiikkaa ja rahoitusnäkymiä pitemmällä tähtäimellä kuin vuosi kerrallaan. Naapurimaassamme Ruotsissa julkistetaan kolmen vuoden kehysbudjetteja, joita sikäläinen eduskunta sitoutuu toteuttamaan, mutta meillä ei ilmeisesti pystytä sanomaan tai haluta sanoa, minne ollaan menossa kulttuurirahoituksessa. Ilmeisesti ojasta allikkoon. Pysyisin mieluummin ojassa. Tästä en syytä ketään henkilöä erityisesti eikä tämä ole mikään henkilökohtainen hyökkäys, mutta on itsestäänselvää, että kuolemankramppia poteva hallitus ei kiinnitä kovin paljon huomiota tähän osa-alueeseen. Mutta muistutan teitä tietysti itsekriittisesti, että myös ruotsalaisella kansanpuolueella on ollut oma kulttuuriministerinsä Gustav Björkstrand, joten syyllisyyttä löytyy myös tältä kantilta, oikeastaan vähän kaikkialta, koska edellinen kulttuuriministeri sattui olemaan sosialidemokraatti. Ilmeistä on, että eri puolueiden kulttuuriministerit ovat voimattomia opetusministeriön virkamiesmafian silmien edessä.

Eräs perusteellinen vika sekä hallituksen selonteossa että sivistysvaliokunnan mietinnössä on se aivan ääliömäinen, typerä ajatus, että ei ole pystytty erottamaan toisistaan niin kutsuttua kulttuuriteollisuutta ja yksilöllistä taiteen tekemistä. Millä taataan esimerkiksi, että kirjankustannustoiminta, joka on osa kulttuuriteollisuutta, säilyy moniarvoisena puhumattakaan lehdistöstä, joka nauttii huomattavaa yhteiskunnan tukea? Tämä tavallaan pätee kaikkiin kulttuuriteollisuuden haaroihin, koska me olemme ehkä naiivisti eläneet sellaisessa maailmassa, jossa luullaan, että se, mikä itsensä kannattaa, tulee myös sen tekemään tulevaisuudessa. Ounastelen hyvin suuria vaikeuksia esimerkiksi kirjojen kustantamisen suhteen, kirjojen käännösvalikoimien suhteen, koska valikoiva kirjallisuustuki, jota annetaan Suomessa, on promilleluokkaa esimerkiksi suhteessa naapurimaahamme Ruotsiin, jossa kuitenkin on osittain samanlaisia ongelmia. Tässä haluan olla pessimistisen profeetan puvussa ja todeta, että tulevaisuudessa on mahdollista, että useimmat vähän arvokkaammat kulttuuriteollisuuden haarat joutuvat vaikeuksiin.

Edelleen palaan siihen lausuntoon, jonka annoin ja jonka hyväksyn ja jonka muutkin ovat täällä antaneet, että kulttuuriteollisuus ja kulttuuri kuitenkin tuottaa kansantuotteena enemmän kuin se kuluttaa valtion tai yhteiskunnan varoja. Mutta siitä on pidettävä huolta, ja tämä kulttuuriteollisuusnäkökohta on jollakin tavalla jäänyt taka-alalle, tai sitten minä olen näitä tekstejä lukenut kuin piru Raamattua. Mutta olen kyllä joskus Raamattuakin lukenut.

Arvoisa puhemies! Totean tyydytyksellä, ja siihen varmaan ruotsalainen ryhmä, joka on ilahduttavan paljon täällä läsnä, yhtyy, että sekä hallitus että viisas sivistysvaliokunta ovat korostaneet ruotsinkielisen kulttuurin merkitystä. Mutta tähän eräs pieni havainto, koska minä tässä sattumalta puhun suomea, on, että jollakin tavalla analyyttisesti pitäisi tässä yhteydessä keskustella niistä taidemuodoista, jotka ovat riippuvaisia kielestä, kielenkäytöstä, siis puhun nyt kirjallisuudesta, teatterista, jossakin määrin elokuvasta. Sittenhän Suomessa on monia taidemuotoja, jotka eivät sillä tavalla ole kielestä riippuvaisia, kuten esimerkiksi musiikki, paitsi tietysti laulu — vaikka useimmat meidän oopperalaulajattaremme laulavatkin kauniit laulunsa italiaksi — kuvaamataiteet ja arkkitehtuuri. Tähän eräs kansainvälinen kommentti on, että muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, Mika Waltari oli eräs, olemme saavuttaneet merkittävimmät kansainväliset taidetunnustukset musiikin, teollisen muotoilun ja arkkitehtuurin alueilla, jotka eivät vaadi kielen ymmärtämistä. Tämä on tietysti ongelmallinen kysymys juuri ajatellen Suomen taiteen ja Suomen kirjallisuuden leviämistä muualle. Ei sitäkään kovin paljon subventoida.

Kulttuurin lähettiläitähän maailmalla ovat olleet sellaiset kuin Alvar Aalto ja Sibelius, kaikki tiedämme sen, ja nykyään Salonen, Saraste, Karita Mattila ja elokuvan piirissä Aki Kaurismäki. Minä innostuin kyllä kovasti siitä, kun Aki Kaurismäki, joka on elokuvan piirissä tunnetuin suomalainen nimi, ilmoitti jossakin lehdistötilaisuu-

dessa olevansa portugalilainen tai karkkilalainen. Hän ei siis ensisijaisesti sanonut olevansa suomalainen, ja se näkyy kyllä joskus hänen elokuvistaankin. Näin ollen tässä ehkä toteutuu elokuvan ja taiteen kansainvälisyys, joka on hyvin tärkeää.

Kansainvälisyyteen liittyy eräs tekemäni havainto, joka on vastatuulessa ja tulee aina olemaan. Suomessa nimittäin uskotaan, että pystyisimme kaikilla taiteen osa-alueilla kouluttamaan nuoria kotimaassa, mistä syystä ylläpidämme huomattavia rahamääriä vieviä koulutuslaitoksia melkein kaikilla taiteen ja tekemisen alueilla. Olisi syytä miettiä myös rahoituksellisesti kaiken tämän toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja myöntää, kuten tieteessä on myönnetty, että emme voi olla kaikessa maailman etevimpiä. Kun Kiinassa asuu yli 50 vai onko se 500 kertaa enemmän ihmisiä kuin meillä, niin mistä syystä tämä geneettinen ominaisuus Suomessa tekisi kaikessa taiteessa meidät maailman parhaiksi? Parempi olisi, yhden lähellä minua olevan esimerkin antaakseni, kouluttaa elokuvaohjaajia ulkomailla kuin haaskata rahavaroja kotimaassa korkeakoulutyyppiseen koulutukseen, joka muutenkin on aivan tehotonta. Audiovisuaalisen alan teknikkoja voidaan sen sijaan pienemmin kustannuksin kouluttaa kotimaassa ammattioppilaitoksissa. Tähän ei vain ole menty sen takia, että usein ollaan typerämpiä kuin luullaan.

Eräs asia, jonka mielestäni sivistysvaliokunta on sivuuttanut aika lailla pintapuolisesti mietinnössään, on kysymys tekijänoikeudesta ja taiteen saatavuudesta. Minä, ollessani siellä asiantuntijana, koska muuten ei hohtimillakaan minua olisi saatu sisään, ehdotin, että julkisen rahoituksen ehtona, mitä tulee teattereihin ja oopperaan, olisi ollut jälleenlähetysoikeus, josta tietysti voi jonkunlaisen korvauksen maksaa. Meillä on Helsingissä toimiva ooppera — kohta se kai toimii — toisaalta on melkein mahdotonta saada aikaan oopperoiden jälleenlähetystä, koska nk. tekijänoikeusmafia sen estää tehokkaasti, siis cosa nostra, joka alkaa Teostosta. Joutuisimme ensin maksamaan 800 miljoonaa ja sitten 150 miljoonaa, ja sitten meidän pitäisi vielä maksaa x miljoonaa siitä, että ne ovat yhteiskunnan, vaikkapa Pohjois-Suomessa asuvien, saatavissa. Tämä on typeryyden huippua. On täällä paljon muitakin typeryyksiä. Myönnän usein erehtyneeni, kun olen tehnyt kulttuuripoliittisia päätöksiä. Puolet niistä päätöksistä on ollut aivan typeriä, puolet parempia. Niinhän on ihmiselämässäkin ja se pätee myös eduskuntaan, puhumattakaan viimeviikkoisista päätöksistä.

Sivistysvaliokunta peräänkuuluttaa eräänlaista kulttuurin suurprojektia. Ja mikäli minä olen oikein kuunnellut muita puhujia, niin he ovat tätä tukemassa. Voi olla, kyllähän projekteja ja komiteoita aina löytyy. Ilmeisesti valiokunta edelleenkin uskoo siihen, että jonkunlainen, kuinka sanoisi, suunnitelmatalous pätee myös kulttuuriin. Pelkään, että jos hallitus toteuttaa valiokunnan ja eduskunnan aikeet, tuloksena on kulttuurimäärärahojen jäädyttäminen tai jatkuva alaslaskenta kahden tulevan vuoden aikana, koska silloinhan toimii kulttuurin suurprojekti, joka pienentää kulttuurimäärärahoja, koska suurestahan usein pystytään tekemään pientä. Silloin ei kajota kulttuurin ja kulttuuriteollisuuden peruskysymyksiin, vaan odotellaan suurprojektin komiteatyöskentelyn tuloksia vuonna 1997, jolloin ehkä muutenkin ollaan konkurssissa. (Ed. Gustafsson: Onko tämä brezhneviläistä ajattelua?) — Onko tämä brezhneviläistä ajattelua? Minunko? Voi olla hyvinkin, mutta minä olen kyllä yrittänyt olla uudenaikainen ja uutta ajatteleva, mutta voin myöntää erehtyväni aika usein ja ehkä tänäänkin.

Tässä on ongelmana, että kulttuuri on Suomessa edelleenkin pitkälti keskusjohtoista. Opetusministeriö ei ole kovin paljon delegoinut määräämisvaltaa alemmille asiantuntijaelimille, vaan pyrkii detaljimääräyksin ohjaamaan kulttuurilaitosten toimia. Uusi budjetointikäytäntö lisää tämän kaltaisia paineita ja mahdollisuuksia, koska esimerkiksi eduskunta ei saa päättää muista kuin kokonaissummista. Tätä nimitetään hienolla sanalla tulosbudjetoinniksi, mutta se merkitsee, että me täällä eduskunnassa emme tiedä, mitä oikeastaan halutaan tehdä tai aiotaan tehdä, kun on tällaisia kronttisummia. Ainakin meidän pitäisi saada tietää, mistä on kysymys. Joskus näitä rahoja jaetaan vähän niin ja näin. Jos tämä on tulosbudjetointia, niin tulos on minusta aika huono.

Arvoisa puhemies! Kun kritisoin suurprojektia ja sen komiteatyöskentelyä, niin haluan muistuttaa eduskunnan mieliin, että kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta teki yksimielisen mietinnön, olikohan niitä ehdotuksia 115 kappaletta, ja ne koskivat Suomi-kuvaa maailmalla. Onko mitään tapahtunut sen seurannalle? Ei oikeastaan yhtään mitään. Kaikki ovat tyytyväisiä siihen, mitä me puolentoista tai kahden vuoden aikana teimme. Opetusministeriö on tyytyväinen, kaikki muutkin ovat tyytyväisiä. Ainoa,

joka ei ole tyytyväinen, on lehtikustantaja Aatos Erkko, joka äskeisessä neuvottelutilaisuudessa arvosteli tätä seurantaa.

Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta ja sen työskentelyhän liittyy hyvin keskeisesti Suomi-kuvaan ja Suomen kulttuurikuvaan maailmalla. Täytyy muistaa, että Suomi maana, kansakuntana ja vähitellen tasavaltana ja välillä vähän kuningaskuntanakin itsenäistyi sen takia, että sillä oli vuosisadan vaihteessa itsenäinen kulttuuri, joka ilmeisesti osittain oli kehittynyt ilman yhteiskuntasubventioita. Silloin ei ollut tällaisia byrokraatteja sitä ajamassa. Mutta ilman tätä kulttuurikehitystä silloin 1800-luvulla istuisimme täällä vielä maksamassa kahvimme ruplina jne., ja meillä olisi venäläisiä postimerkkejä, ja ehkä jotkut joukot piirittäisivät tämän eduskuntatalon ja me jäisimme tänne ilman sähköä, vettä ja voimaa. Kyllä minä toivoisin, että tästä oppisimme ainakin sen, että tällaiset suurprojektit kaikkine työskentelyineen eivät oikeastaan johda mihinkään. On vaan tehtävä pirusti — anteeksi, täällä ei saa kiroilla, kirkossa — töitä ja keksittävä jotain.

Kun aikaisemmin puhuin, arvoisa puhemies, kulttuuriteollisuudesta, niin siitä voisi puhua tuntikaupalla. Sanoisin kuitenkin, että osittain taiteellinen kehitys on yksilöistä kiinni eikä tällaisesta teollisesta tuotteesta. Niitä täytyy tuottaa. Se on tietysti loppujen lopuksi henkisestä ilmapiiristä kiinni eli siitä, mitä tapahtuu koulussa ja muissa opetuslaitoksissa. Tarkoitan nyt sitä, että tämä lamailmapiiri, mikäli se on olemassa, olisi vähän toisenlainen, jos koulu ja koulutus olisivat kehittäneet uteliaisuutta ja kapinaa suosivaa yhteiskuntaa. En tiedä, oliko se Marx, joka keksi tai käytti tätä sitaattia latinaksi "omnibus est dubitandum" eli suurin piirtein huonolla suomenkielellä "kaikki on kyseenalaistettava". Mikäli se ei ollut Marx, niin se oli joku toinen ja se on aika hyvä motto taiteelliselle kulttuurikehitykselle maassamme. Mutta enpä tiedä, arvoisa puhemies, kuinka se olisi voitu toteuttaa tai voidaan toteuttaa. Joka tapauksessa, jos kapinaa, uteliaisuutta, kyseenalaistamista tässä yhteiskunnassa olisi ollut enemmän, meillä olisi ollut vähemmän henkistä lamaa ja ehkä, arvoisa puhemies, toinen hallitus.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa herra puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä kiinnitti huomiota valtioneuvoston kulttuuripoliittisen selonteon lähetekeskustelussa viime huhtikuussa hallituksen kulttuuripolitiikan kapea-alaisuuteen, näköalattomuuteen ja päämäärättömyyteen. Sivistysvaliokunnan mietinnössä on puututtu joihinkin selonteon pahimpiin puutteisiin. Valiokunta ei ole laajasta asiantuntijoiden kuulemiskierroksesta huolimatta valitettavasti onnistunut rakentamaan hallituksen onnettomasta selvityksestä päämäärätahtoista kulttuuripolitiikan linjausta. Valiokunnan enemmistö on maan tavan mukaan ollut hallitukselleen kuuliainen ja nöyrä. Itsenäistä kriittisyyttä, uutta luovaa särmikkyyttä ja näkemyksellistä tulevaisuuden hahmottamista mietinnöstä on turha etsiä.

Vihreän eduskuntaryhmän mielestä kulttuuripoliittisen selonteon keskeisenä näkökulmana olisi tullut olla kansantalouden laman vaikutukset kansalaisten oloihin ja sitä kautta kulttuuripolitiikan linjoihin ja sisältöön. Se taustana olisi tullut esittää kansallinen kulttuuristrategia lainsäädännön ja muun päätöksenteon puitteiksi. Tässä strategiassa tärkeitä osia ovat mielestämme mm. luonnon ja rakennetun ympäristön ekologisesti kestävän kehityksen varmistaminen, äidinkielen ja vähemmistökulttuurien tukeminen, taiteen tekemisen autonomian turvaaminen suhteessa poliittisiin ja taloudellisiin valtakoneistoihin, kansalaisten omaehtoisen kulttuuritoiminnan edistäminen, lasten ja nuorten kulttuurikasvatuksen tukeminen ja kansainvälisyyskasvatus. Vasta kun tiedämme, minne haluamme mennä, voimme löytää keinot päämäärään pääsemiseksi.

Kulttuuripoliittisen selonteon tärkein tehtävä on kuvata hallituksen kulttuuritahtoa, linjaa ja aikeita toimenpidetasolla. Erityisen tärkeää se on tällä hetkellä. Markkinavoimien ylivallasta kertova arvottomuus, yhteiskunnallisen murroksen tuottama pahoinvointi, työttömien syrjäytyminen ja julkistalouden perustan murtumisen tuoma pakko yhteiskunnan toimintojen uudelleenarviointiin mullistavat joka tapauksessa myös kulttuuripolitiikan puitteet riippumatta siitä, kykeneekö hallitus tietoisiin ja johdonmukaisiin valintoihin. Nyt, jos koskaan, on välttämätöntä kyseenalaistaa kasvu ja kulutus kulttuurivalintojen pontimena. Nyt, jos koskaan, kulttuuriarvoilla niiden aidoimmassa merkityksessä on tilaa ja tarvetta.

Selonteosta ei hallituksen aikeita arvaa. Ehkä hallituksella ei niitä edes ole. Taloudellisten voimavarojen heikentyminen on kyllä mainittu, mutta se ei markkinavoimille antautumista lukuunottamatta näy toiminnan tavoitteissa.

Selonteosta voi hyvällä tahdolla löytää näköpiirissä olevat ongelmat mutta ei ratkaisumalleja. Me tarvitsemme painopisteiden valintaa ja sel-

keää työnjakoa siitä, mitä tekevät kansalaiset omaehtoisesti, mitä tekevät kunnat ja mikä jää ja minkä on syytä jäädäkin valtiovallan tehtäväksi. Yhdymme valiokuntamietintöön kirjattuun toteamukseen siitä, ettei selonteosta selkeästi ilmene eduskunnan edellyttämä valtion kulttuuripolitiikan linja tulevaisuudessa. Asian voisi kyllä ilmaista tylymminkin. Selonteko käpertyy menneeseen ja kyyristyy tähän päivään. Huomiseen se ei kurkota.

Kulttuuripoliittinen selonteko määrittelee kansallisen kulttuurin perustaksi omaksi koetun kielen. Kieli jäsentää ihmisten tapaa ajatella ja arvottaa asioita. Kupoli-mietintöä siteeraten "kieli on se kotimaa, jonka kautta ihminen paikantaa itsensä". Hävittämällä kieli hävitetään identiteetti, ihmisten tapa ajatella ja toimia. Kieli on myös vallan väline. Se saattaa kulttuurisessa yhteistyössä, osallistumisessa ja demokratiassa olla sekä avain että lukko.

Suomen kieli on maan valtaväestölle omaksi koettu kieli. Se on kuitenkin nyt uhatummassa asemassa kuin koskaan sortovuosien jälkeen. Olemme maailman ja Euroopankin mitassa pieni kielialue. Kirjat ja lehdet ovat kustannuskriisissä. Viestintäteknologian kehitys on mullistanut ihmisten tavan hankkia elämyksiä ja kokea ympäristöään. Se ja heikko kansallinen itsetuntomme on tehnyt meistä ylikansallisen viihdeteollisuuden ihannekuluttajia ja ehkä kohta myös Euroopan valtakulttuurien tahdottomia myötäilijöitä. Kielemme köyhtyy sarjafilmien yksinkertaisiksi vuoropuheluiksi. Kieleltä katoavat vahvat puolustajat, kun kirjan ja kirjoitetun kielen merkitys hiipuu kuvan ja sähköisen viestinnän kustannuksella ja kun kansallinen ja ainakin periaatteessa kansanvaltainen radio- ja televisiotoiminta pirstoutuu lukemattomiksi markkinoiden ehdoilla toimiviksi monikansallisen ohjelmatarjonnan jakelureiteiksi.

Toki sähköinen viestintä voi olla myös mahdollisuus. Paikallisradioissa vähemmistöjen äidinkieltä tukevaa ohjelmatarjontaa on helppo tarvittaessa lisätä. Olkoot lappeenrantalaisen paikallisradion somalinkieliset uutiset pari kolme vuotta sitten siitä jo toteutunut esimerkki. Kulttuuri- ja taideohjelmien tarjontaa voitaisiin lisätä merkittävästi, jos niiden tuotantoa voitaisiin tukea samoin kuin nyt tuetaan mielipidelehtiä.

Omaksi koettu kieli ei ole vain suomi tai ruotsi, jotka toki kantavat päävastuun valtakulttuurimme elinvoimaisuuden säilyttäjinä. Saamelaisuus, viittomakieli tai esimerkkinä monien vanhojen ja uusien kielivähemmistöjen joukosta venäläinen kulttuuri eivät ole irrallinen ja erillinen saareke kansallisen kulttuurimme kyljessä, vaan kukin niistä rakentaa osaltaan Suomen identiteettiä, suomalaisuutta.

Vihreä eduskuntaryhmä yhtyy sivistysvaliokunnan mietinnön vaatimuksiin saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien riittävän tason turvaamisesta kulttuuriautonomian perustalta sekä mustalaiskulttuurin ja kielen kehittämisen suuntaviivojen luomisesta. Valiokunnan näkemykseen yhtyen pidämme myös tärkeänä, että hallitus valmistelee eduskunnalle pikaisesti esityksen viittomakielen aseman tunnustamisesta äidinkielenä.

Kestävintä kulttuuripolitiikkaa on tukea äidinkieltä, vahvistaa sitä ja sen mahdollisuuksia säilyä kulttuurin rakentajana. Kieleen sidottujen taiteenlajien ja ihmisten välisten kommunikaatiomuotojen asemaa tulee vahvistaa.

Kirjalla ja painetulla sanalla yleensä sekä kirjastoverkolla on tässä keskeinen tehtävä. Kirjan verotusta on kevennettävä. Kirjastojen edellytykset pitää kokoelmansa ajanmukaisina on turvattava. Kirjastolaitosta on kehitettävä kulttuurin peruspalveluna, jolloin kirjastokäyttöön soveltuvan aineiston maksuttomuus on keskeinen ja pysyvä periaate. Nyt kun valtionosuusuudistus ja kuntien taloudellinen ahdinko houkuttavat rämettämään kulttuuripalveluja ja osana tätä myös kirjastolaitosta, on aiheellista määritellä kunnan järjestämien kirjastopalvelujen hyväksyttävä minimitaso.

Arvoisa herra puhemies! Kielen ja muiden kulttuurin osa-alueiden perusta syntyy lapsuudessa. Suomessa lasten persoonallisuuden vahvistaminen kulttuurin kautta on haparoivaa. Se voi olla merkittävä selittäjä nuorten ja aikuisväestönkin monia muita Euroopan maita näkyvämpään kulttuurivihamielisyyteen. Itsekkyyden lisääntyminen, yleisen suvaitsemattomuuden kasvu, rasismi ja juurettomuus vaikuttavat kansalliseen kulttuuriin samalla, kun niihin voidaan vaikuttaa kulttuurikasvatuksen keinoin.

Lasten ohjaaminen kulttuurin ymmärtäjiksi, vastaanottajiksi ja toteuttajiksi on kulttuuripolitiikan keskeinen päämäärä. Valitettavasti tässäkään hallituksella ei ole selkeästi ilmaistua linjaa. Valtion kulttuuripolitiikan tehtäviksi määritellyistä yhdeksästä periaatteesta yksikään ei koske varhaiskasvatuksen kulttuuriulottuvuuksia. Selonteossa ei myöskään käsitellä opetuksen ja kasvatuksen sekä kulttuurin välisiä yhteyksiä, vaikka ne liittyvät tiiviisti yhteen. Valiokunnalle annetun selvityksen mukaan tähän on päädytty

osittain selonteon yleisrajauksen vuoksi, osittain siksi että lasten ja nuorten kulttuurikysymykset on käsitelty muissa yhteyksissä ns. läpäisyperiaatteella. Vihreä eduskuntaryhmä pitää tällaisia perusteluja keinotekoisina ja korostaa lasten ja nuorten kulttuurikasvatusta identiteettiä ja erilaisuuden ymmärtämistä vahvistavana prosessina, johon on satsattava myös riittävästi varoja ja muita toimintaresursseja.

Hallitus painottaa kansainvälisen kulttuuriyhteistyön merkitystä aloittamalla selontekonsa siitä. Kansainvälisyys onkin vihreän eduskuntaryhmän näkemyksen mukaan kansallisen kulttuurin uudistumisen edellytys. Suomella on kulttuurin kansainvälisen vuorovaikutuksen kannalta jännittävä asema. Olemme idän ja lännen välissä. Itämeri on liittänyt ja liittää yhä Keski- ja Pohjois-Euroopan kulttuurisesti toisiinsa. Mahdollisuutemme välittää, lainata ja sulattaa erilaisten kulttuuripiirien vaikutteita ovat ainutlaatuiset. Näin olemme myös käytännössä toimineet. Monet omina pitämistämme kansallisen kulttuurin osista ovat olosuhteisiimme sovitettuja lainoja.

Kansainvälinen vuorovaikutus on tänään oleellisesti nopeampaa ja valitettavan usein pinnallisempaa kuin ennen joukkotiedotusvälineiden syntyä. Otamme vastaan sulattamatta tyhjänpäiväisen sarjafilmiteollisuuden arvot ja kliseet. Visuaalinen ympäristömme menettää pala palalta kansalliset ominaispiirteensä. Viestinnän kansainvälistyminen ja kulttuurin kaupallistuminen vahvistavat eurooppalaista yhtenäiskulttuuria paljon tehokkaammin kuin EY:n hallintopäätökset paikalliskulttuureja. Oman kulttuurimme tulevaisuuden kannalta se on paljon oleellisempi kysymys kuin unohtua maiskuttelemaan artiklojen ja direktiivien muotoja ja muodollisia sisältöjä, niin kuin selonteossa on tehty.

Kulttuurilaitokset ovat hallituksen selonteon mukaan osa kulttuurin perusrakennetta. Suomessa tähän liittyvää kulttuuritahtoa on osoitettu viime vuosikymmenenä varsinkin rakentamalla. Suomi on maailman huippumaita kulttuurilaitosten lukumäärässä suhteessa asukaslukuun. Kuntien kulttuuritaloja rakennettiin 80-luvulla enemmän kuin muissa Pohjoismaissa yhteensä. Saavutus on sekä hieno että huono. Hienoa on uusien tilojen ja laitosten tuomat mahdollisuudet laajentaa niin määrällisesti, laadullisesti kuin alueellisestikin kulttuuripalvelujen saatavuutta, huonoa taas muista kuin kulttuuritarpeista lähtevä kerskarakentaminen, jonka seurauksena on vajaakäytössä olevia tiloja ja konkurssin partaalla horjuvia yhtiöitettyjä kulttuuripyydyksiä ympäri maata.

Vihreä eduskuntaryhmä painottaa, että kulttuurilaitosten käytännön toimintaedellytysten turvaaminen on kansallinen tehtävä erityisesti lamaolosuhteissa. Pidämme tärkeänä, että yhteiskunnan tuki kohdistuu enemmän toimintaan ja tulosten palkitsemiseen kuin kulissien rakentamiseen. Riittävät kirjamäärärahat ovat tärkeämmät kuin komeissa tiloissa kirjojen puutteessa kituva kirjasto. Kansalaisten tuntoja peilaavaa ja niihin vaikuttavaa teatteria tarvitaan enemmän kuin raskaan tekniikan lannistamaa rutiiniesitystä Suomen, Euroopan vai oliko se nyt koko maailman moderneimmassa teatterikoneessa.

Valtioneuvoston selonteossa vähemmistökulttuurien kunnioitusta koskeva tavoite on piilotettu Kulttuurilaitokset-luvun sisään ja sitä selvennetään ainoastaan suomenruotsalaisen kulttuurin kautta. Se on havainnollinen osoitus siitä, että hallitus elää vahvasti sellaista yhtenäiskulttuurin aikakautta, jota ei enää ole. Aiemmin mainitsemieni kielivähemmistöjen ja lasten ohella selonteko unohtaa myös muut omaa kulttuuriaan rakentavat ryhmät, vaikkapa sokeat, eläkeläiset, sinkut ja uskonnolliset yhdyskunnat körttiläisistä muslimeihin asti.

Kulttuuripoliittisesta selonteosta on unohdettu kokonaan esine- ja rakennuskulttuuri. Kuitenkin se on oleellinen osa ihmisten jokapäiväistä kokemusmaailmaa. Esineet, rakennukset ja ympäristöt viestittävät kaiken oleellisen kulttuurin ja sivistyksen visuaalisesta tasosta. Arkkitehtuuri on myös näkyvä kansainvälisen kulttuuriyhteistyön ilmentymä, joka erityisesti Suomen osalta merkitsee ensisijaisesti kulttuurin tulosten vientiä.

Kuvaavaa hallituksen kulttuuripoliittisen näkemyksen kapeudelle on, että selonteossa sana "arkkitehtuuri" on mainittu vain kerran ja silloinkin toisarvoisessa yhteydessä: "Kulttuuri- ja luonnonmaisemat, arkkitehtuuriperintö ja museolaitos ovat entistä selkeämmin myös osa matkailuelinkeinoa." Meitä vanhemmassa kulttuurimaassa Ranskassa rakentamista säätelevän lain ensimmäinen virke kuuluu: "Arkkitehtuuri on kulttuurin ilmaus." Siellä Suomen hallituksen kulttuuripoliittinen linjanveto tältä osin olisi taitanut herättää hilpeyttä.

Vihreä eduskuntaryhmä tukee valiokunnan mietinnössä esitettyä näkemystä siitä, että valtion kulttuuripolitiikan yhtenä tavoitteena tulee olla edellytysten luominen mm. arkkitehtonisesti ja ympäristötaiteellisesti korkeatasoisen ympä-

ristön aikaansaamiselle ja rakennusperinteemme säilymiselle.

Selonteossa kulttuuripolitiikan hallinnon tavoitteena on esitetty sen joustavuuden, toimivuuden ja taloudellisuuden lisäämistä sekä hallinnon ohjausjärjestelmien keventämistä ja selkeyttämistä. Kannatamme tätä, mutta sen sijaan emme voi ymmärtää hallituksen halua ajaa alas taiteenalakohtaisesti muodostettuja ja eriytyneeseen asiantuntemukseen perustuvia taidetoimikuntia. Jos taiteen keskustoimikunnan aseman vahvistaminen ja muut valtioneuvoston tähän liittyvät pyrkimykset tarkoittavat omakohtaiseen koulutukseen, kokemukseen ja alan tuntemukseen perustuvan taideasiantuntemuksen korvaamista poliittisen valtaeliitin seulomilla kulttuurin yleismiehillä ja -naisilla, lopputuloksena on puitteiltaan kaunis, mutta sisällöltään turvallisen mitäänsanomaton taidehallintojärjestelmä. Myös nykyisen toimikuntalaitoksen pohjalta on mahdollista lisätä taidehallinnon joustavuutta ja saada siltä asiantuntevaa tukea poliittisen päätöksenteon valintoja varten.

Arvoisa herra puhemies! Selonteon kantava taloudellinen ja ideologinen lähtökohta on halu antautua markkinavoimien vietäväksi. Emme pidä sitä oikeana tavoitteena, vaikka emme sinänsä vastustakaan yksityiseen rahoitukseen perustuvia kulttuurilaitoksia ja toimintoja. Markkinavoimien mukaantulo kulttuuripalvelujen rahoittamiseen voi johtaa niiden saatavuuden huonontumiseen joko hinnan tai etäisyyden vuoksi. Rahoittajalla voi olla kiusaus vaikuttaa tuen saajan toiminnan sisältöön, kuten joistakin esimerkeistä tiedämme.

Vihreä eduskuntaryhmä katsoo, että kansallinen kulttuurimme voi säilyä ja kehittyä koko leveydeltään vain, jos kulttuuripalvelujen rahoitus perustuu pääosin yhteiskunnan tukeen. Yhdymme valiokunnan tärkeänä pitämään periaatteeseen siitä, että jatkossakin valtion talousarviossa säilytetään harkinnanvaraiset määrärahat, joita voidaan myöntää projektikohtaisesti esiin nouseviin uusiin hankkeisiin. Kulttuurin innovaatiot ja kokeileva kulttuuri eivät voi päästä laajan yleisön tietoisuuteen kuin yhteiskunnan tuella.

Kulttuuri- ja taidepalveluiden hintaan ja sitä kautta niiden kysyntään vaikuttaa merkittävästi ja kaikkien asiantuntijoiden mukaan kielteisesti eduskunnan käsiteltävänä oleva arvonlisäverouudistus. Suomi on väkiluvultaan ja kansantaloudeltaan liian pieni maa kannattaville kulttuurimarkkinoille. Pienet markkinat johtavat väjäämättä monien kulttuuripalvelujen osalta sellaiseen hintatasoon, että niiden kysyntä romahtaa. Vihreä eduskuntaryhmä pitää siksi tärkeänä, että arvonlisäverotusta ei kohdisteta kulttuurin peruspalveluihin.

Perinteisesti kulttuuritoimintaa on rahoitettu veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroilla. Kuluvana vuonna tästä käytännöstä luovuttiin ja 100 miljoonaa kyseisistä varoista siirrettiin valtion talousarvion yleiskatteeksi. Lisäksi huomattava osa tieteen ja kulttuurin lakisääteisistä valtionosuuksista katetaan vuoden 93 talousarviossa kyseessä olevista voittovaroista. Emme pidä riittävänä valiokunnan enemmistön kantaa siitä, että veikkausvoittovarojen käyttötarkoitus pitää palauttaa ennalleen mahdollisimman pian. Vihreän eduskuntaryhmän mielestä eduskunnan kuluvan vuoden talousarvion käsittelyn yhteydessä edellyttämä linjaus siitä, että normaalikäytäntöön tulee palata vuonna 94, on edelleen ajankohtainen.

Arvoisa herra puhemies! Vihreän eduskuntaryhmän puolesta teen lausumaehdotuksen, joka kuuluu seuraavasti: "Eduskunta edellyttää, että veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen vakiintuneet jakosuhteet on palautettava ja talousarvion yleiskatteeksi siirretyt varat on palautettava takaisin kulttuurille jo vuoden 1994 talousarviossa, koska nykyinen menettely vaarantaa kulttuurin rahoituspohjan."

Ed. S e i v ä s t ö : Arvoisa puhemies! Suomi yhdessä muun Euroopan kanssa on suurten haasteiden edessä sekä kulttuurisesti että taloudellisesti. Kansainväliseen tilanteeseen heijastuu voimakkaasti myös jännittynyt asetelma Venäjällä. Vanha järjestelmä on luhistunut mutta uutta ei vielä ole syntynyt. Sen rakentaminen kestää vuosia, ehkä vuosikymmeniä. Sama koskee pitkälti myös keskisen Itä-Euroopan maita. Myös läntinen Eurooppa on voimakkaan muutoksen kourissa. Talous on sielläkin taantunut ja työttömyys noussut osin pelottaviin mittasuhteisiin.

Euroopan nykyistä tilannetta tarkastellessamme meidän on hyvä muistaa Rooman valtakunnan ja sen seuraajien merkitys eurooppalaiselle perinteelle. Rooman valtakunnan kulttuuripoliittinen merkitys on ensisijassa siinä, että se välitti ja kehitti kreikkalaista kulttuuria. Rooman kulttuurista tuli osa länsieurooppalaista perintöä. Rooman valtakunnan hajotessa sen perintöä jatkoi myös Bysantti. Hiljalleen koko Itä-Eurooppa liittyi Bysantin kulttuuripiiriin, näin varsinkin sen jälkeen, kun venäläiset ja bulgaarit

kääntyivät kristinuskoon. Tämä jako, Länsi-Rooma ja Bysantti, heijastuu edelleen maanosamme kansojen elämään, tapoihin ja tottumuksiin, talouteen ja koko kulttuuriin.

Oman yhteiskuntamme tilanne ei ole paljoakaan muuttunut viime kevään tilanteesta, jolloin hallitus antoi kulttuuripoliittisen selontekonsa. Valtiovallan ja kuntien osana on edelleen pohtia asioiden arvojärjestystä. Tuotannon lasku ja yleiseurooppalainen työttömyys ja epävarmuus muodostavat karun pohjan ajallemme.

Näiden ongelmien ratkaiseminen vaatii sekä suuria ponnistuksia että kaikkien voimavarojen ja voimanlähteiden käyttöä. Ratkaisuissa tarvitaan myös näköaloja tulevaisuuteen, rohkeaa ennakkoluulottomuutta ja ihmisarvon tinkimätöntä kunnioittamista. Niissä kulttuurilla, perinteellä ja tulevaisuuden visioilla on tärkeä sijansa. Ihminenhän on kokonaisuus. Henkinen, hengellinen ja fyysinen puoli on huomioitava tasapuolisesti.

Kulttuuri muodostaa pohjan myös taloudelliselle toimeliaisuudelle. Kulttuuriahan on erilaisten ryhmien henkisen, sosiaalisen, taloudellisen ja poliittisen toiminnan ja toimeliaisuuden muodostama kokonaisuus. Se on siis kiinteä osa arkipäiväämme eikä vain tietyssä paikassa rajatun ajan puitteissa tapahtuvaa toimintaa.

Kulttuurilla on kansallinen, eurooppalainen ja maailmanlaajuinen ulottuvuus, kuten sivistysvaliokunnan mietinnössä todetaan. Tuohon listaan voimme täydellä syyllä lisätä myös pohjoismaisen ulottuvuuden. Pohjoismaiden historiasta, yhteiskuntarakenteesta ja niin muodoin myös kulttuurista löytyy paljon yhteistä. Tämä kannattaa muistaa myös keskusteltaessa maamme liittymisestä Euroopan unioniin. Erilaisia unioneja on ollut myös Pohjoismaiden kesken. Kokemukset niistä ovat luonnollisesti sangen monisäikeisiä.

Parhain kansainvälinen lähtökohta kulttuuriin löytyy kristillisestä uskosta ja perinteestä. Se korostaa ihmisen suhdetta Jumalaan, Luojaan, lähimmäiseen ja luontoon. Näiden välillä on riippuvuussuhde, jossa korostuvat vastuu, rakkaus ja työn merkitys. Kristillinen usko tunnustaa myös elämän varjopuolet. Moni asia meissä ja maailmassamme on vinossa. Pahuus on todellisuutta. Silti sovitukseen ja armoon perustuva lähimmäisenrakkaus antaa kestävän ja tasa-arvoisen perustan koko yhteiskunnalle ja sen kulttuurille. Tämä perusta kestää tulevaisuudenkin haasteet.

Nykyisenä markkinavoimien ylikorostuneen vallan aikana on muistettava myös ihmisten tunne-elämä sekä välttämättömät sosiaaliset ja kulttuuriset tarpeet. Tavoitteena tulee olla ihmisen koko persoonallisuuden rakentaminen, eheys, sen saavuttaminen ja ylläpitäminen. Tämä tavoite on muistettava myös kajotessamme aikamme kipeisiin kysymyksiin: työttömyyteen, syrjäytymiseen, väkivaltaan, huumeisiin sekä myös ns. senssipuhelimiin ja niiden välittämään kuvaan ihmisistä. Tässä yhteydessä haluan antaa tukeni ministeri Isohookana-Asunmaalle, kun hän on uskaltanut tuohon ongelmakenttään puuttua.

Kulttuurikysymyksissä päätösvaltaa on maassamme siirretty kuntien suuntaan, mikä korostaa paikallista vastuuta. Valiokunta tuo esille kansallisen kulttuuri-identiteetin merkityksen. Terve kansallistunto antaa tilaa erilaisuudelle niin maan sisällä kuin rajojemme ulkopuolella. Perinteistä löytyy paljon käyttökelpoista mutta myös tapoja, joihin kannattaa suhtautua kriittisesti. On tärkeää, että kulttuurille turvataan perusrahoitus, mutta taloudellisesti vaikeana aikana omatoiminen luovuus entisestään korostuu. Se ei ole mitenkään vieras asia kulttuurin kohdalla muutenkaan. Valiokunta korostaa, että "kulttuuripolitiikan keskeinen tavoite on kansalaisten yleissivistyksen korkea taso ja että kulttuurilla on humanistinen sisältö - - yleissivistyksellä tarkoitetaan monipuolista — ihmistä, yhteiskuntaa ja luontoa koskevaa ja selittävää — tietoa, jota tulee jatkuvasti laajentaa ja syventää niin ajallisesti kuin elämänaloittain, ja tietoihin, taitoihin ja arvoihin perustuvaa kykyä vastata ajan ja ympäristön haasteisiin sekä kasvamista vastuuseen niin itsestään kuin lähimmäisistä ja ympäristöstä." Tässä on paljon kannatettavaa, varsinkin jos siihen lisätään kristilliseltä pohjalta nouseva ulottuvuus Jumalaan ja hänen läsnäoloonsa elämämme keskellä.

Lasten- ja nuortenkulttuuri on selonteossa jäänyt aika vähälle huomiolle. Se ei kuitenkaan merkitse sen vähäpätöisyyttä. Päinvastoin se on keskeinen alue. Työ eri tahoilla lasten ja nuorten hyväksi on erityisen tärkeää. Siinä kodin, koulun, seurakuntien, kunnallisen nuorisotyön, järjestöjen ja muiden yhteisenä tavoitteena tulee olla, kuten valiokunta toteaa, mahdollisuus kasvaa inhimilliseksi, luovaksi, yhteistyökykyiseksi ja yhteisvastuuta tuntevaksi kansalaiseksi. Myönteisellä asennekasvatuksella ja -ilmastolla on tärkeä merkitys maailmassa, jossa ennakkoluuloilla on suuri valta. Sama pätee luonnollisesti myös nuorisoon. Tähän panostamisella voidaan saavuttaa myös huomattavia rahallisia säästöjä.

Valiokunta toteaa: "Kansallisen kulttuurin ehtona on omaksi koettu kieli. Kieli on ajattelun perusta ja identiteetin muodostumisen edellytys. Suomen kansan erityislaatu kytkeytyy äidinkieleen. Kielen ansiosta olemme sitä mitä olemme, suomalaisia." Tämä tuo esiin niin puhutun kuin kirjallisenkin ilmaisun. Tässä yhteydessä on hyvä muistaa noin 450 vuotta sitten tapahtuneita asioita, jolloin Mikael Agricola julkaisi ABC-kiriansa. Se oli ensimmäinen suomenkielinen aapinen. Se liittyi tietenkin kristillisen uskon perustotuuksien kertomiseen kansalle, mutta myös suomalaisten lukutaidon ja sivistyksen kehittämiseen. Siksi sen merkitys on ollut entistäkin keskeisempi kansamme kohdalla.

Valiokunta on huomioinut myös audiovisuaalisen kulttuurin. Erityisesti sähköinen viestintä lisääntyy koko ajan ja muodostaa mahdollisuuden ja haasteen kulttuurielämälle. Valiokunta toteaa perustellusti, että "Suomen kaltainen pieni kulttuuri- ja markkina-alue tarvitsee tehokkaan julkisen viestintäpalveluverkoston takaamaan riittävän ja tasa-arvoisen palvelutason. Siksi sen tarvitsemista voimavaroista on huolehdittava ja kehitettävä Yleisradiota valtakunnallisena julkisen palvelun viestintä- ja kulttuurilaitoksena".

Myös muilta ohjelmia tuottavilta ja lähettäviltä tahoilta tulee vaatia korkeaa eettistä osaamista ja laatua. Elämää tulee suojata ja välttää väkivaltaa ja toista ihmistä henkisesti ja fyysisesti alistavaa ohjelmatarjontaa. Sen sijaan myönteinen, elämän perusarvoja kunnioittava ohjelmatarjonta antaa elämälle rakennusaineksia vaikeissakin elämäntilanteissa.

Sivistysvaliokunta tähdentää kuntien välistä yhteistyötä eri kulttuurilaitosten ylläpitämisessä. Samassa yhteydessä nousee esiin kysymys peruspalveluista ja siitä, mitä niihin luetaan. On selvitettävä, mitkä palvelut myös kulttuurin alalla kuuluvat peruspalveluihin. Samalla eri säästötoimenpiteiden kokonaistaloudellinen merkitys tulee selvittää.

Kirjastojen asema on keskeinen, ja niiden toimintamahdollisuudet on jatkossakin turvattava. Huomioitava on samalla myös eri tavoin vammaisten mahdollisuudet kirjastopalveluihin.

Yhteistyötä yli alue- ja kuntarajojen tulee harrastaa myös teatteri-, orkesteri- ja tanssitaiteen aloilla. "Valiokunta edellyttää hallituksen pikaisesti ryhtyvän toimenpiteisiin, joilla pyritään kehittämään ja toteuttamaan yhteistoimintamalleja muun muassa teatteri- ja oopperaesitysten välittämiseksi koko kansalle myös sähköisten joukkoviestimien kautta." Tämä on hyvin perusteltu ehdotus.

Taiteilijoiden työskentelyedellytysten kohdalla valiokunta toteaa mm.: "Valiokunta pitää myönteisenä, että muun muassa Turun yliopistossa on aloitettu kulttuurialan yrittäjäkurssi ja Turun taide- ja viestintäalan oppilaitoksessa markkinointikurssi." Onkin merkittävää huomata, että kulttuurikin luo taloudellista toimeliaisuutta ja työpaikkoja.

Meille suomalaisille on ollut tärkeää menestyminen urheilussa. Pienen kansan omanarvontuntoa korostaa menestyminen suurten urheilumaiden rinnalla. Tämän lisäksi ns. ruumiinkulttuuri on meille kaikille tärkeää. Se ei läheskään aina edellytä suuria taloudellisia investointeja. Silti valiokunta on oikeassa todetessaan, että "veikkausvoittovarojen säilyminen liikunnan keskeisenä rahoitusmuotona tulee taata".

Mikäli Suomi päättää liittyä Euroopan unioninjäseneksi, sen maakunnaksi, tulee siitä huolimatta taata veikkausvoittovarojen alkuperäinen käyttötarkoitus. Terveet elämäntavat auttavat niin kehon kuin mielenkin kunnossapitoa, millä tietenkin on suuri vaikutus myös koko yhteiskunnan tasolla. Sama koskee kansalaisten kaikinpuolista vastuuntuntoa ja oma-aloitteisuutta.

Mietintönsä loppupuolella sivistysvaliokunta nostaa tarkasteluun eri vähemmistökulttuurit. Kansakunnan sivistysastetta voidaankin mitata sen suhtautumisessa lapsiinsa, vanhuksiinsa ja vähemmistöihinsä. Esiin nousevat, aivan oikein, suomenruotsalaiset, saamelaisten ja romanien kieli sekä viittomakieli. On tärkeää, että maamme hyvä maine suhteessa vähemmistöihimme säilyy. Se kelpaa esimerkiksi monelle muulle eurooppalaiselle maalle. Silti siitä on jatkossakin huolehdittava, jottei vastaavia uutisia kuin Keski-Euroopasta nyt kantautuu tulisi meiltä päin. Tuollahan tietyillä alueilla vähemmistöt ovat joutuneet suoranaisen vainon ja terrorin kohteeksi. Se muistuttaa valitettavasti pieneltä osin jo 30-luvun kansallissosialistista toimintaa.

Mitä tulee valiokunnan esille nostamaan ympäristökulttuuriin, sen yhteydessä olisi voinut mainita mm. kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kirkkojen, kasarmien ja vastaavien rakennusten säilyttämisen merkityksen. Siihen tulee antaa taloudelliset mahdollisuudet niin kansankirkoille kuin puolustusvoimillekin. Emme saa väheksyä oman maamme kulttuurihistoriallista rakennusperintöä. Se tarjoaa paljon mielenkiintoisia kohteita myös matkailulle.

Arvoisa puhemies! Eduskunnalle on luvattu

tulevaisuusselonteko. Sen yhteydessä on ehkä mahdollisuus tutkailla myös kulttuuripuolen näköaloja. Silti keskeisenä teemana pysyy, että kulttuurin tulee rakentaa yhteiskuntaamme ja yksilöitä. Koulutuksen, tutkimuksen, eri viestintämuotojen sekä eri taide- ja urheilumuotojen tulee tarjota elämysten lisäksi rakentavia ja eteenpäin suuntautuneita aineksia luovaan elämän hallintaan.

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Kulttuuri on hyvin monipiipppuinen asia aina puuveneiden rakentamisesta alkaen. Mutta erään sivistyssanaston mukaan kulttuuria on esimerkiksi sivistys, jalostus, hengenviljely, yhteisön jäsenille ominaisten opittujen käyttäytymispiirteiden ja näiden tuotteiden yhtenäinen kokonaisuus. Sen lisäksi on kysyttävä, onko tämän päivän poliittinen kulttuuri esimerkiksi sitä, että tänään eduskunnan istuntoon jäi saapumatta syystä tai toisesta 67 kansanedustajaa.

Hallituksen kulttuuripoliittisessa selonteossa samoin kuin valiokunnan siitä tekemässä mietinnössä korostetaan kansallisen kulttuurin merkitystä oman identiteettimme säilyttäjänä vallitsevassa maailmanpoliittisessa tilanteessa.

On totta, että yhdentyvä Eurooppa ja jatkuvasti tiedonvälityksen kehittymisen kautta pienentyvä maapallo aiheuttavat koko ajan lisääntyvää painetta pienille kulttuureille. Tämä on voitu myös Suomessa havaita jo vuosikausien ajan mm. televisio- ja radio-ohjelmissa, musiikissa, elokuvissa ja pukeutumisessa. Yleismaailmallinen nk. amerikkalaiskulttuuri valtaa jatkuvasti lisäalaa. Toisaalta tällä yleismaailmallisella kulttuurivirtauksella on omat hyvätkin puolensa, sillä se omalta osaltaan lähentää maailman eri kansoja ja rotuja toisiinsa ja tällä tavoin vähentää niiden välisiä ennakkoluuloja.

Tiedonvälityksen nopeutumisen kautta voidaan yleisen mielipiteen avulla saada parhaassa tapauksessa pelastettua vaarassa olevia kulttuureja tai kansoja. Tästä lienevät hyvänä esimerkkinä Brasilian sademetsien intiaaniheimot tai Timorin vainottu väestönosa. Ilman valpasta kansainvälistä tiedonvälitystä ne olisivat varmasti jo lopullisesti kadonneet.

Valiokunnan mietinnössä todetaan, että hallituksen selonteosta puuttuu kulttuurilaitoksia koskevasta luvusta kaksi merkittävää kulttuurilaitosta eli koulu ja kirkko. Aivan oikein mietinnössä todetaan sekin, että niillä on ensiarvoisen tärkeä merkitys kulttuurin perusarvojen välittäjinä. Erityisesti koulun merkitystä on selonteossa vähätelty, vaikka todellisuudessa koulu on tänä päivänä kansalaisten ehkäpä tärkein kulttuurin käyttämiseen perehdyttävä ja opettava tekijä. Tämä johtuu siitä, että lapset ja nuoret viettävät merkittävän osan aktiiviajastaan koulussa ja toisaalta kotoa saatavat vaikutteet ovat perheenjäsenten eriytyneiden harrastusten takia vähenemässä. Näin ollen koulu on yhä suurempi lasten tapojen ja käyttäytymisen ohjaaja ja valitettavasti kodin merkitys vastaavasti vähenee. Tämän takia koulujen opetusohjelmissa tulisi ehdottomasti ottaa nykyistä perusteellisemmin huomioon kulttuurin käyttämisen opettaminen ja kulttuuriin perehdyttäminen. Mikäli koululaitos pystyisi tekemään nuorista suomalaisen kulttuurin tuntijoita ja rutinoituneita käyttäjiä, ei myöskään kirjallisuudella, musiikilla, kuvaamataiteilla jne. olisi nykyisen kaltaisia vaikeuksia teatteritai musiikkikulttuurista puhumattakaan. Mutta mikäli koululaitos lyö laimin riittävän tehokkaan nuorten kulttuurikasvatuksen, ohjautuu heidän mielenkiintonsa selonteossa parjattuun ja pelättyyn yleismaailmalliseen kulttuuritarjontaan.

Koululaitoksella olisi mahdollisuuksia tämän yleisohjaavan koulutuksen ja valistuksen lisäksi toimia myös kulttuuriharrastuksen kipinän ja pohjan luojana. Tähän eivät kuitenkaan riitä vähäiset yhteiset kulttuuri- tai taideaineiden tunnit, vaan tulisi entistä laajemmin suosia myös erikoistumislinjoja tai erillisiä kouluja. Nykyisinhän on tosin olemassa erityislukioita urheilijoille, kuvaamataiteita harrastaville, teatteritaiteesta kiinnostuneille ja musiikillisesti lahjakkaille nuorille. Näitä on kuitenkin vielä määrällisesti liian vähän ja niistä ainakin suosituimpiin on varsin vaikeata päästä. Kaikilla jostakin kulttuurin tai taiteen lajista kiinnostuneilla tai erityislahjakkuuksia omaavilla nuorilla tulisi kuitenkin olla mahdollisuus halutessaan päästä erityisopetukseen jo peruskouluvaiheessa. Tämän takia tulisi kiinnittää vielä nykyistäkin suurempaa huomiota kulttuuri- ja taideaineiden opetukseen peruskoulussa ja lukioissa esimerkiksi erikoistumismahdollisuuden kautta.

Kuten edellä totesin, hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko on unohtanut kirkon tyystin kulttuurin vaikuttavista osatekijöistä. Näin siitä huolimatta, että kirkko lienee ollut ensimmäinen kulttuuria ja sivistystä Suomeenkin tuonut taho. Ilman kirkkoa lukutaidon ja suomen kielen kehitys olisi päässyt alkuun huomattavasti myöhäisemmässä vaiheessa. Kirkot ja niissä oleva taideesineistö ovat lisäksi monien pienten paikkakuntien ainoita kulttuurinähtävyyksiä, joiden kun-

nossapito on kokonaan kirkon vastuulla. Lisäksi seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt harjoittavat maassamme merkittävää ja laajamittaista kulttuurityötä. On varsin eriskummallista, että tämä kaikki sivuutetaan selonteossa, varsinkin kun kirkko kustantaa edellä mainitun toiminnan itse.

Arvoisa puhemies! Valiokunta perää hallitukselta selontekoa selkeämpää valtion kulttuuripoliittista tulevaisuuden linjaa. Tähän saakkahan hallitus on harjoittanut tai esiin tuonut omaa linjaansa lähinnä siirtämällä lainsäädäntöä purkamalla määrärahojen ohjausvaltaa kuntiin. Selonteon mukaan valtion rooli on muuttumassa lähes pelkästään informatiiviseksi eli tietoa välittäväksi. Tällä on tietysti se hyvä puoli, että kussakin kunnassa voidaan alueen erityispiirteet ja asukkaiden kiinnostus huomioon ottaen ohjata määrärahoja tarvittaviin kohteisiin.

Asialla on kuitenkin varjopuolensakin. Liian pitkälle menevänä voi tästä valtiovallan ohjailun puuttumisesta aiheutua kansalaisten eriarvoisuutta asuinpaikkakunnasta riippuen. Kaikissa kunnissa ei ole yhtä suurta kiinnostusta kulttuurielämän vaalimiseen. Tämän takia on pelättävissä, että kulttuuriharrastusten painopiste siirtyy suuriin kaupunkeihin tai muutamiin tästä toiminnasta erityisesti kiinnostuneisiin kuntiin.

Tämän takia valiokunnan kanta valtiovallan keskeisestä vastuusta ihmisten tasa-arvoisuudesta kulttuuripolitiikan alalla on erityisen kannatettava. Varsinkin nyt, kun kuntien talous on erityisen pahassa kriisissä, on riskinä useiden päättäjien mielestä "vähemmän tärkeiden" kulttuuriharrastusmäärärahojen voimakas karsiminen. Siksi valtiovallan ohjailu olisi tuiki tarpeellista, ettei tämän kaltaiseen kehitykseen ajauduttaisi laajassa mittakaavassa.

Työttömyys vaikuttaa muutenkin ihmisten kulttuurin tarpeeseen ja käyttäytymismahdollisuuksiin. Vaikutus on kaksisuuntaista, sillä toisaalta suurtyöttömyyden vallitessa suurella joukolla ihmisiä on normaalia enemmän aikaa käytettävissään kulttuuripalvelujen käyttämiseen, mutta toisaalta heillä on entistä niukemmin rahaa maksaa näistä palveluista. Kun tähän vielä yhdistetään edellä mainittu valtionapujen leikkaus ja kuntien talousvaikeudet, on yhtälö erittäin vaikeasti ratkaistavissa.

Näin ollen valtiovallalla on suuri vastuu siitä, että myös työttömillä ja taloudellisissa vaikeuksissa painiskelevilla olisi mahdollisuus rikastuttaa muuten köyhäksi käyvää elämäänsä kulttuurilla. Tämän takia pääsylippujen hinnat eivät saisi teattereissa, konserteissa tai muissa kulttuuritilaisuuksissa nousta niin korkeiksi, että työttömillä ja vähävaraisilla ei olisi varaa niiden käyttämiseen. Mikäli näin käy, muodostuu kulttuurista harvojen parempiosaisten erioikeus. Tällöin ei enää voida puhua oikeudenmukaisesta ja tasa-arvoisesta kulttuuripolitiikasta maassamme. Luonnollisesti tässä yhteydessä on mahdollista virkistää kansalaistoimintaa erilaisten harrastuskerhojen ja -piirien muodossa. Mutta myös ammattipohjaisten kulttuuripalvelujen käyttöön on kaikilla kansalaisilla edelleenkin oltava mahdollisuus.

Kun kulttuurin tukemiseen on joka tapauksessa tulevina vuosina aikaisempaa rajallisemmat mahdollisuudet valtion ja kuntien heikon taloustilanteen takia, korostuu omaehtoisen kulttuuritoiminnan eli ruohonjuuritason merkitys entisestään. Tämän kehityksen hyvä puoli on siinä, että paikalliset erityispiirteet voidaan ottaa paremmin huomioon ja omaehtoisen kulttuuritoiminnan tarve ja sitä kautta harrastus kasvaa. Lisäksi nk. kansankulttuuri on aina kukoistanut taloudellisesti heikkoina aikoina hyviä aikoja paremmin. Tämä johtuu varmasti siitä, että ihmisillä täytyy olla jokin purkautumiskanava kaikille huolilleen ja vaikeuksilleen. Kulttuuri on siihen hyvä keino. Kulttuurin ruohonjuuritason toiminnallekin on turvattava puitteet niin kuntakuin valtakunnan tasolla. Sekin vaatii rahaa, ja sitä on kaikissa olosuhteissa löydyttävä.

Eräs tällainen kaikkina aikoina välttämätön kulttuuripalvelu on kirjastotoimi. Mikäli nykyisen vaarallisen kehityssuunnan — kirjastojen määrärahat hupenevat uhkaavasti — annetaan rauhassa jatkua, ollaan vaarallisella tiellä. Ihmiset, joilla ei enää ole varaa ostaa kirjoja tai edes tilata sanomalehtiä, eivät joissakin kunnissa tai alueilla pääsisi enää käyttämään kirjastojenkaan palveluja. Mikäli näin kävisi, kaventuisi kansalaisten tiedollinen tasa-arvo. Yleisten kirjastojen oman aineiston käytön maksuttomuus tulee ehdottomasti myös tulevaisuudessa kirjastolain mukaisella tavalla säilyttää. Lainausten maksullisuuteen ei saa mennä lukuun ottamatta ehkä normaalia kalliimpaa kaukolainaustoimintaa.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta on mielestäni erittäin ansiokkaasti ottanut esille ajatuksen siitä, että Helsingissä sijaitsevien suurten laitosteattereiden ja Oopperan esityksiä tulisi ryhtyä nykyajan tiedonvälitystekniikan avulla välittämään koko Suomen alueelle. Tämän asian toteuttamisessa ja käytännön järjestelemisessä on Yleisradiolla merkittävä rooli. Sen tulisi muuten-

kin tuntea tämänhetkistä suurempaa vastuuta kotimaisen kulttuurin vaalimisesta ja esiintuomisesta. Näin siksi, että ulkomainen vaihtoehto tulee kansalaisille joka tapauksessa automaattisesti olohuoneisiin tarjolle taivas- ja kaapelikanavien välityksellä. Varsinkin Oopperan osalta televisiointipalvelu olisi tärkeää siksi, että laitos on maksanut ja maksaa jatkuvasti suuria summia kaikille suomalaisille mutta sen palveluista pääsevät käytännössä nauttimaan pelkästään Uudenmaan läänin alueella asuvat kansalaiset. Tämä ei ole oikeudenmukaista eikä tasa-arvoperiaatteen mukaista.

Muutama sana liikuntakulttuurista eli urheilusta. Liikuntakulttuuria tulee luonnollisesti tukea varsinkin silloin, kun kyse on kuntourheilusta ja muusta koko kansan liikunnasta. Sen avulla voidaan ennaltaehkäistä sairauksia ja ylläpitää kansalaisten fyysistä ja psyykkistä kuntoa. Liikunnan tukeminen on sen takia jopa kansantaloudellisesti kannattavaa. Veikkausvoittovarojen tilapäistä jakomuutosta ei tulee enää jatkaa, vaan myös urheilulle on turvattava sille kuuluva osuus. Olisi varsin ihmeellistä, mikäli alun perin urheilutoiminnan piiristä käynnistyneen veikkaustoiminnan tuotto liukuisi vähitellen kokonaan tukemaan voittovaroistaan muita avustuskohteita.

Mitä tulee huippu-urheiluun ja sen rahoittamiseen, tulee sillä alueella entistä enemmän siirtyä muodissa olevaan tulosvastuullisuuteen. Huippu-urheilun rahoituksessa tulee päästä mainonta- ja sponsorointitulojen osuuden jatkuvaan kasvattamiseen siten, ettei toimintaa rahoitettaisi enää merkittävästi veikkausvoittovaroista. Vaikka huippu-urheilulla on toki kannustavan esimerkin muodossa myönteinen vaikutuksensa kansalaisten liikuntaharrastuksille, ei nykymuotoinen huippu-urheilu kuitenkaan voi olla pelkästään valtion rahoitukseen perustuvaa toimintaa. Kyse on monesti paljolti liiketoiminnasta ja urheiluvälinemainonnasta.

Suomi on ollut mielenkiintoisessa asemassa idän ja lännen kulttuurien välissä niiden kohtaamisrajana. Tämä näkyy suomalaisesta kulttuurista siinä, että siinä on vaikutteita molemmista suunnista. Meillä on Itä-Suomen ortodoksikulttuuri sekä vienalaiskylät ja toisaalta alussa mainitsemani vahva länsikulttuurin vaikutus. Tätä vedenjakaja-asemaamme meidän tulisi hyödyntää myös jatkossa Euroopan yhdentyessä niin kulttuurin ja talouselämän kuin politiikankin puitteissa. Asemamme on kulttuurin puolella toisin kuin ehkä ulkopolitiittisesti rikkaus, ei niinkään rasite.

Tämän lisäksi meidän tulee huomioida vielä eräs seikka, joka on unohtunut sekä hallituksen selonteosta että valiokunnan mietinnöstä. Tämä on suomalaisen kulttuurin vaaliminen ulkomailla. Suomalaisia, heidän jälkeläisiään asuu Ruotsissa, USA:ssa, Australiassa ja muualla maailmassa kaikkiaan yli miljoona. Valtiovalta ei saa taloudellisesti vaikeinakaan aikoina unohtaa heidän suomalaiskansallisen kulttuurin vaalimisharrastuksiaan, sillä se on yksi osa suomalaista identiteettiä.

Yksi merkittävä kansankulttuurin muoto ovat murteet, joita Suomessa on useita. Lisäksi tulevat vielä romani- ja saamelaiskieli ja -kulttuuri. Näitä kaikkia tulee vaalia hyvin ja hellästi, sillä ne ovat tärkeä osa suomalaisuutta ja merkittävä kulttuurihistoriallinen elävä jäänne. Samaa voidaan sanoa ympäristökulttuurista, mikä tarkoittaa rakennustaiteellisesti merkittäviä arvoja mm. Porvoossa, Turussa, Raumalla jne. Lisäksi samaan ryhmään voidaan lukea kansainvälisesti tunnetut kansallismaisemamme mm. Lapissa, Kolilla ja Punkaharjulla. Niiden arvo tunnustetaan kansainvälisestikin, ja siksi niiden säilyttäminen on kulttuuripoliittisesti kansallinen tehtävämme, jota ei saa unohtaa.

Herra puhemies! Palvottu kulttuurin ala on meneillään tänäänkin televisiokanavalla. Eräs kulttuurimuoto on ollut ja jatkuu vuosia ikään kuin huumeena monelle ihmiselle. Päivittäinen annos on saatava, ja sinä aikana puhelimeen ei vastata, kotityöt keskeytetään ja lapset pannaan ojennukseen. Jotta itsekin voisin olla tässä mukana, kotiseutumurrettani vaalien ilmoitan, herra puhemies: Ilta ehtii, Kauniit ja rohkeet menee, on lähärettävä kattohon, sillä ohojelma on niin kamalan jännäs kohoras. Näin laman aikana esimerkiksi kyseinen ohjelma on monelle kanssamatkaajallemme ainoa purkautumiskanava. Arkinen tosielämä on kaukana, ja ehkäpä ohjelmaa katsellessa unohtuu katselijan oma vaikea elämäntilanne ja usko paremmasta huomisesta voimistuu.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! "Suomalainen kulttuuri on kansallisen olemassaolomme perusta. Ilman omaksi koettua kieltä ja siihen liittyvää kulttuuria ei kansallista kulttuuria ole. Pieni kansakunta voi synnyttää merkittävää kulttuuria ja vain kulttuurinsa kautta se voi olla merkittävä kansakunta."

Tämä oli sitaatti hallituksen kulttuuripoliittisesta selonteosta, ja tämä sitaatti on lähestulkoon tämän selonteon ainut anti. Muuta sillä juuri ei

ollut meille annettavaa, koska se voitiin luokitella lähinnä perinneyhdistyksen toimintakertomukseksi. Mutta ehkäpä hallituskin on lopulta huomannut, ettei lama-Suomelle riitä henkiseksi evääksi luettelo siitä, mitä joskus on kulttuuripolitiikassa tehty, mitä aiotaan tehdä, koska nyt on perustettu filosofityöryhmä pohtimaan Suomen henkistä tilaa ja henkistä lamaa. Mutta vaikka työryhmä löytäisikin viisastenkiven, voivatko sen ajatukset ja ehdotukset läpäistä järjestelmien varaan ja ihanuuteen uskovan valtakoneiston? Tätä sopii epäillä.

Hyvänä asiana sivistysvaliokunnan mietinnössä, joka on huomattavasti parempi kuin hallituksen alkuperäinen selonteko, pidän sitä humanistista lähtökohtaa, johon valiokunta haluaa kulttuuripolitiikan niveltää. Kulttuuripolitiikan tavoite on kansalaisten yleissivistyksen korkea taso ja se, että kulttuurilla on humanistinen sisältö. Näin sanotaan sivistysvaliokunnan mietinnössä. Valitettavaa vain on, että tämä kantava ajatus ei ole yltänyt läpi koko mietinnön. Toisaalta tämän puutteen ymmärtää, koska selonteon ulkopuolelle on jätetty kaksi merkittävää kulttuurilaitosta, koulu ja kirkko. Koulun jähmeys ja humanistisen otteen vähäisyys on kiistatta yksi syy siihen henkiseen lamaan, jossa parhaillaan elämme.

Vastikään julkistettu tutkimus peruskoulusta on masentava. Voiko kansakunta, jonka olemassaolon perusta riippuu kulttuurin voimasta, tehdä pahempaa kulttuuripoliittista möhläystä kuin rakentaa koululaitoksen, joka on kasvattanut kansalaisista vähään tyytyviä, tasapäisiä puupäitä? Mutta jos selonteko oli hengetön, niin sama ainakin osittain vaivaa myös mietintöä. Toki valiokunta tunnustaa erään tärkeän lähtökohdan eli sen, että lasten- ja nuortenkulttuuri on se, minkä varassa Suomi nousee tai kaatuu. Tämähän selonteossa on jäänyt aivan liian vähälle.

Aivan oikein valiokunta viittaa koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä hyväksyttyyn kannanottoon, jonka mukaan koulua tulee kehittää sivistys- ja kulttuuritehtävän laaja-alaisesti sisäistäneeksi työyhteisöksi. Syvälliseen analyysiin koulupolitiikasta ei kuitenkaan ryhdytä, koska asia ohitettiin myös varsinaisessa selonteossa.

Eduskunnan sivistysvaliokunta on kiistatta yrittänyt tehdä sen, mitä on voinut, eli löytää oleellisen, löytää pihvin selonteon sanahelinän keskeltä. Valiokunta pitää selonteossa julkituotua tavaravalikoimaa eli valtion kulttuuripoliittisia tehtäviä pääosin oikein asetettuina. Se katsoo myös, että valtion tehtävänä on turvata kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön kansalaistoiminnan edellytykset. Jos ajatusta olisi laajennettu niin, että valtion kulttuuripoliittiseksi tehtäväksi olisi selkeästi määritelty eri toimintojen edellytysten turvaaminen, valiokunta olisi kiitoksen ansainnut. Nyt se valitettavasti perustaa monet kannanottonsa sen varaan, että valtiolla on keskeinen rooli kulttuuripolitiikassa ja että tämä rooli tulee jatkossakin säilyttää.

Kulttuuripolitiikan eli siis edellytysten luomisen painopisteen pitäisi olla lapsissa ja nuorissa, joille me jätämme perintömme, arvomme, aatteemme ja ajatuksemme. Nuorille on taattava edellytykset valita niistä mieleisensä ilman ohjausta, ilman paimentamista, ilman byrokratiaa, ilman mittavaa hallintoa. Vain sillä tavalla uudistamme suomalaista omaleimaisuuttamme ja varmistamme olemassaolomme kansakuntana kansakuntien joukossa. Vain sillä tavalla pystymme toteuttamaan mietinnön oleellisimman sanoman eli tunnustamaan kulttuurin kansallisen, eurooppalaisen ja maailmanlaajuisen ulottuvuuden, joiden kohtaaminen tekee mahdolliseksi oman kansallisen kulttuuri-identiteetin laajentamisen.

Kun mietintöä tarkastellaan kokonaisuutena, valitettavasti siinä keskitytään lähinnä rahaan eli pohditaan taloudellisten voimavarojen käyttöä ja julkisen tuen perusteita. Toisin sanoen rahat ja tuet ratkaisevat, onko tässä maassa kulttuuria ja kulttuuripolitiikkaa, ja tietenkin se, että meillä on yhteiskunnallisia kulttuuriorganisaatioita, hallintoa, taiteen keskustoimikuntaa ja läänien taidetoimikuntia ja mitä kaikkia näitä onkaan.

Kun eduskunta nyt mietinnön hyväksyy, se merkitsee samalla sitä, ettei eduskunta välitä siitä, että suljetun yhteiskunnan organisaatiot jatkavat elämäänsä holhoten ja paimentaen. Tämä eduskunta ei välitä siitä, että kulttuuriltamme on valtion holhouksessa ja suojeluksessa mennyt luovuus, sisältö, sielu, elämä ja henki. (Ed. Gustafsson: Kyllä edustaja nyt liioittelee vahvasti!) Me pelkäämme ulkomaailmaa. Me käperrymme vaikeuksiimme tiukemmin kuin yksikään toinen kansakunta. Me valitamme kaiken aikaa, jos vertaa, missä olisi valittamisen aihetta. Tämä jos mikä osoittaa, ettei henkisessä lamassa ole pelkästään hallitus eikä eduskunta vaan koko valtakoneisto, kaikki järjestelmät ja sitä kautta koko kansa.

Miksi meidän on niin vaikea hyväksyä sitä, että kulttuuri on ihmisten välitöntä ja vapaata vuorovaikutusta, että se on ennakkoluulottomuutta, henkilökohtaista uskallusta, rohkeutta, hulluja ideoita ja kokeilunhalua? Ennen kaikkea

se on monipuolista, avointa, innostavaa ja yksilön henkilökohtaiset taipumukset ja kyvyt huomioon ottavaa koulutusta, ei tasapäistämistä.

Miksi meidän on niin vaikea hyväksyä sitä, että aidossa kansalaisyhteiskunnassa valtiolla on vain yksi ainoa kulttuuritehtävä: luoda edellytyksiä? Lopuista on tekijöiden, taiteilijoiden, selvittävä ihan itse. Kirjastot, museot ynnä muut kulttuurilaitokset ovat juuri niitä edellytyksiä, joiden olemassaolo on toki turvattava, mutta onko turvattava se, että tässä maassa tehdään elokuvia, joita kukaan ei katso. Onko tuettava sitä, että yhden kirjan tekijä istahtaa ahtereilleen, ryhtyy oikopäätä suureksi kirjailijaksi ja vaatii itselleen valtiolta tukea hamaan hautaan asti?

Taiteen tekemistä on totta kai tuettava, mutta ei niin kuin nyt. On tuettava hyvää, ei edistettävä keskinkertaisuutta. On oltava palkintoja ja stipendejä, ei elinikäisiä apurahoja. (Ed. Gustafsson: Tarvitaanko taiteilijoiden eläkelakia!) Taiteilijoiden on tehtävä niin hyvää työtä, että se kiinnostaa, herättää, ärsyttää ja keskusteluttaa. Meidän hienot järjestelmämme ja mammuttilaitoksemme ovat vieneet kulttuurintekijöiltä luovuuden, rohkeuden ja ennakkoluulottomuuden. Missä on kasinotalouden Väinö Linna, kyseli ed. Donner jokin aika sitten Suomen Kuvalehdessä. Jos kulttuuri ja taide olisivat rahasta kiinni, Suomea ja suomalaista kulttuuria ei olisi koskaan ollutkaan. Meillä ei olisi ollut Gallen-Kallelaa, ei Halosta, ei Sibeliusta, ei Kiveä, ei Waltaria, Linnasta nyt puhumattakaan.

Me olemme erinomaisen hallinto-, apuraha- ja tukijärjestelmämme vankeja. Voisi kuvitella, että lama-aika pakottaa taiteentekijät ja kulttuuripoliitikot uuteen luovuuteen. Toisin on käynyt. Ei kuulu muuta kuin valitusta. Kun taiteilijat ovat osa rahanjakojärjestelmää, heidän aikansa menee etujen vartiointiin taiteen tekemisen sijasta. Yhdessä suhteessa valitus on kyllä oikeutettua. Kun valtiovallan tehtävänä on luoda kulttuurille edellytyksiä, arvonlisäverolla näitä edellytyksiä ei saa huonontaa. Jos taide on verollepantava, on veroprosentin oltava jossain järjellisessä suhteessa eurooppalaiseen tasoon.

Olen erittäin pettynyt siitä, että valiokunta sortui mietinnössään askartelemaan kulttuurihallinnolla. Sehän vesittää koko mietinnön idean. Tärkeintä ei olekaan vapauttaa luovuutta niin, että kulttuuri voisi kukoistaa. Tärkeintä onkin säilyttää hallinnolliset rakenteet ja omat valta-asemat hallinnossa.

Sitten viestintään. Viestimet ovat jokaiselle läheinen osa arjen kulttuuriympäristöä, sanotaan mietinnössä. Näin tietenkin on. Tämän arvokkaan lauseen pitäisi kattaa koko kulttuuripolitiikka. Kulttuuri on osa ihmisen arkea.

Mietinnössä, kuten selonteossakin, on yksi viestin ylitse muiden, Yleisradio. Yleisradion toiminta on turvattava vaikka muiden kustannuksella ja kehitettävä sitä valtakunnallisena julkisen palvelun viestintä- ja kulttuurilaitoksena. Mietintökin tekee jaon kahtia: julkiseen palveluun, joka on hyvää, ja kaupalliseen, joka on pahaa, vaikkei asiaa aivan suoraan sanota.

Sen enempää tässä kuin varsinaisessa yleisradiolaissakaan ei pohdita sitä, kenellä on oikeus määritellä, mikä on ns. julkista palvelua ja tarvitsee tukea ja mikä taas ei. Viestinnässä, kuten muussakin kulttuurissa arvioijan rooli on jätettävä kuluttajalle, lukijalle, katselijalle, käyttäjälle. Kuluttaja viime kädessä ratkaisee itse kunkin viestimen ja kulttuurin tarjonnan tarpeellisuuden. Teknisestä vallankumouksesta huolimatta ei ymmärretä sitä, ettei valtio voi enää viestintää holhota, vaan jatkossa korostuu palveluiden kuluttajan näkemys. Vaikka valtio miten edistäisi korkeaa laatua ja monipuolista tarjontaa, niin jos virallisella tarjonnalla ei ole käyttäjiä, siltä putoaa pohja pois. On hämmästyttävää, ettei sivistysvaliokunta ole sanallakaan puuttunut valtiovarainvaliokunnan lausunnossa esitettyyn kannanottoon, jonka mukaan tulee selvittää, miten paikallisradion ja paikallistelevision toimintaedellytyksiä voitaisiin parantaa.

Valiokunnan mielestä on välttämätöntä turvata kansallinen elokuvatuotanto. Turvattakoon vain, jos kerran on rahaa turvata, vaikkei turvatulla taiteella olisi katselijoita. Mutta ensiksi pitäisi vapauttaa aikuiset kansalaiset onnettomasta videosensuurilaista. Sivistysvaltiolle moinen holhous on suoranainen häpeäpilkku, kulttuuripoliittinen möhläys.

Sitten valiokunnan pääkannanottoon eli kulttuuria ja luovuutta edistävän suurprojektin toteuttamiseen. Onko valiokunta ihan tosissaan, että luovuutta syntyy, kun synnytetään projekti ja sitä valmistelemaan asetetaan laaja-alainen, asiantunteva, tehokas ja Suomen kokonaisuuden etua ajava toimikunta, jolle annetaan riittävät valtuudet hanketta koskevaan päätöksentekoon? Tästähän on tyystin unohtunut yksi näkökohta: poliittinen tasapuolisuus. Toisaalta tämä taitaa olla tässä järjestelmässä sanomattakin selvää.

Vaikka kysymys on luovuuden luomisesta valtion virallisessa holhouksessa ja ohjauksessa, en halua vastustaa hanketta, koska taustalla oleva oivallus, idea, on sinänsä hyvä: koota yhteen Suo-

men henkiset voimavarat, jotta selviytyisimme tästä kaaoksesta, jotta pysyisimme jatkossakin kansakuntana kansakuntien joukossa. Jos suomalainen kulttuurihallinto ja hallintokulttuuri olisikin sellainen, että se itse uskoisi luovuuteen, olisi rohkea ja ennakkoluuloton, projekti-ideaa voisi kannattaa jopa lämpimästi, mutta kun tietää sen jähmeyden, vanhakantaisuuden, poliittisen tarkoituksenmukaisuuden ja holhousmentaliteetin, niin usko moisen projektin voimaan ei ole korkea. Toivottavasti olen väärässä. (Ed. Gustafsson: Onko ed. Ukkola käytettävissä tässä projektissa?)

Mutta ilmeisesti en ole. En puutu sen enempää Kantine-raportin toimenpiteisiin, jotka ed. Donner täällä mainitsi, sen sijaan puutun yhteen toiseen asiaan. Missä ovat kulttuuriministerin lempilapsen, Maanantai-seurojen tulokset? Onko pitkäpiimäisissä istunnoissa luovuus pilkahdellut? Ja jos on, niin mitä on tehty, jotta nämä pilkahdukset syttyisivät tekojen roihuksi? Ellei Maanantai-seuroista, tästä projektista, seuraa joitakin käytännön tekoja, niin kannattaako uutta suurprojektia synnyttää? Sehän on sama kuin heittäisi helmiä sioille.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! En tiedä, olenko ainoa niin sivistymätön, että jäin miettimään, kun luin tämän kulttuuripoliittisen selonteon ja sivistysvaliokunnan mietinnön, mitä kulttuurilla ylipäätänsä oikein ymmärretään ja mitä kulttuuri sanana tarkoittaa. Jotakin se varmasti sellaisenaan tarkoittaa, ja tätä ei missään ole sanallakaan pohdittu ja analysoitu. Ehkä se on niin itsestäänselvää kaikille, mutta itse sitä pohdiskelin ja löysin sille myös yhden määritelmän, jonka mukaan kulttuurilla tarkoitetaan ihmiskunnan, jonkin kansan tai kansanryhmän tai muun sellaisen aikojen kuluessa saavuttamaa aineellisen ja henkisen kehityksen tilaa tai astetta kaikkine ilmiöineen. Tähän liittyy hyvin läheisesti sana "sivistys" kuitenkin siten, että yleensä sivistyksen ulkopuolelle suljetaan aineellisen kehityksen tila.

Kulttuurilla tietysti voidaan ymmärtää, niin kuin ed. Donner luetteli, lukemattomia eri kulttuurin sektoreita lähtien ruumiinkulttuurista päätyen aina saunakulttuuriin. Mutta toisaalta sillä voidaan myös ymmärtää sitä ruumiillisten tai henkisten ominaisuuksien ja kykyjen kehittämistä tai kehittyneisyyttä, mikä millä tahansa inhimillisen elämän alalla ilmenee. Eli on kysymys kehittyneisyydestä tai hienostuneisuudesta.

Arvoisa rouva puhemies! Kun ajattelen siinä valossa tätä kulttuuripoliittista selontekoa ja valiokunnan mietintöä, niin ne ovat siinä mielessä minusta säälimättömästi jääneet ikään kuin muodolliselle tarkastelulle, jossa on vain tarkasteltu erilaisia organisaatioita ja laitoksia ja kulttuurin ilmenemismuotoja, mutta pohdinta siitä, mikä on tämän kansakunnan aineellisen ja henkisen kehityksen tila, mistä ollaan tultu, missä ollaan tällä hetkellä ja mihin kehitys johtaa tästä eteenpäin, mielestäni tämä on kokonaan unohdettu.

En oikein voi ymmärtää sellaista, että me emme tarkastele kulttuuria muuttuvana ilmiönä, joka jatkuvasti muuttuu. Sen voisi varmasti rinnastaa vaikkapa avioliittoon, josta sanotaan, että avioliitto on suhde, joka muuttuu. Joko se paranee tai sitten se taantuu. Samalla tavalla kulttuurin osalta minusta olisi pitänyt uhrata nämä 120 asiantuntijan kuulemisetkin ennen kaikkea siihen, että mihin suuntaan suomalainen kulttuurielämä eli ylipäätänsä suomalainen yhteiskuntaelämä on kehittymässä. Ei oikeastaan ole ratkaisevaa se, millä vauhdilla kuljetaan johonkin suuntaan, mutta varsin ratkaisevaa on se, että meillä pitäisi olla selkeä näky siitä, onko kehitys myönteistä vai onko se mahdollisesti kielteistä.

Kun itse olen sitä ajatellut kokonaisvaltaisesti, niin minusta on selviä merkkejä siitä, että kaiken tämän kulttuuripaatoksen keskellä ei nähdä sitä kirpeää tosiasiaa, että suomalainen yhteiskunta, suomalainen kulttuuri, niin kuin oikeastaan koko länsimainen kulttuuri, on kulkemassa kohti huonompaa suuntaa, kohti kielteisempää kehitystä. Vaikka tämä kehitys olisi siis varsin hidasta, ehkäpä niin hidasta, ettemme kykene sitä päivien tarkastelulla edes havaitsemaan, niin meidän pitäisi ymmärtää, että vuosien ja vuosikymmenien jälkeen on tietysti katastrofaalista, jos me emme edes myönnä tämän kehityskulun väärää suuntaa ja itsetyytyväisinä ja itseriittoisina tarkastelemme kulttuuria ja annamme siitä toinen toistaan myönteisempiä lausuntoja.

Meidän tulisi pysähtyä vakavasti ymmärtämään, että me puhumme kielestä tai teatterista tai elokuvateatterista kulttuurin tekijänä, mutta sellainen perusajatus on olemassa myös monilla filosofeilla, että tämä länsimainen kulttuuri on tuhoutumassa kokonaisuudessaan. Tämä sivistynyt hieno ihminen kehityksen huipulla on eräiden

asiantuntijoiden mukaan yksinkertaisella tavalla tuhoamassa koko elinympäristöään ja koko luomakuntaa. On selvää, että silloin vähän lohduttavat kauniit puheet kulttuurista, mikäli tällainen kielteinen kehitys on menossa.

Tätä kielteistä kehitystä tukee nähdäkseni hyvin voimakkaalla tavalla se, että näin on Raamatun ilmoitus siitä, minkälaisia ihmiset ovat viimeisinä aikoina. Pitäisin tärkeimpänä kulttuurin piirteenä juuri sitä, minkälaisia ihmiset ovat, koska tuskin mikään muu voi niin voimakkaalla tavalla kuvata kansakunnan tilaa, kuin jos me tarkastelemme sitä, minkälainen ihminen on.

Voi myös kysyä, minkälainen ihmisen sitten tulisi olla ja kuka olisi arvovaltainen asettamaan tällaisia kriteereitä. Ymmärrän niin, että eduskuntatyössä ja politiikan parissa poliitikot mielellään asettavat kriteereitä, jotka sitten todetaan saavutetuiksi.

Itse palaisin, arvoisa rouva puhemies, 2000 vuotta vanhaan puheeseen, jonka Jeesus Vuorisaarnassaan lausui. Hän asetti ikään kuin tavoiteltavan ihanteen sille, minkälaisia ihmisten tulisi olla. 2000 vuotta sitten hän lausui näin: "Autuaita ovat hengellisesti köyhät, sillä heidän on taivasten valtakunta. Autuaita ovat murheelliset, sillä he saavat lohdutuksen. Autuaita ovat hiljaiset, sillä he saavat maan periä. Autuaita ovat ne jotka isoavat ja janoavat vanhurskautta, sillä heidät ravitaan. Autuaita ovat laupiaat, sillä he saavat valkeuden. Autuaita ovat puhdassydämiset, sillä he saavat nähdä Jumalan. Autuaita ovat rauhantekijät, sillä heidät pitää Jumalan lapsiksi kutsuttaman. Autuaita ovat ne, joita vanhurskauden tähden vainotaan, sillä heidän on taivasten valtakunta. Autuaita olette te, kun ihmiset minun tähteni teitä solvaavat ja vainoavat ja valhetellen puhuvat teistä kaikkinaista pahaa. Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä teidän palkkanne on suuri taivaissa."

Tässä on syvästi kunnioitetun Vuorisaarnan keskeisin sisältö, saarnan, jonka nähdäkseni ihmiskunta ehkä paremmin tuntee kuin mitään muuta yksittäistä saarnaa. Tässä on asetettu ihmiselle jotakin sellaista, mikä on ylevää ja todella arvokasta. Ymmärrän niin, että mikäli kulttuurimme on korkealla tasolla, sitä korreloi, sitä vastaa mahdollisimman suuri määrä niitä ihmisiä, jotka ovat Jeesuksen tarkoittamalla tavalla autuaita.

Joudun ehkä sanomaan muutaman selventävän sanan, ettei tule heti väärinkäsityksiä. Kun täällä puhutaan hengellisesti köyhistä, niin se ei tarkoita köyhyyttä kielteisessä mielessä, vaan psalmin eri kohdat viittaavat siihen, että tässä tarkoitetaan sellaisia ihmisiä, jotka turvautuvat Jumalaan, myöntävät olevansa riippuvaisia Jumalasta ja näin saavat suuren siunauksen.

Myös ajatus siitä, että autuaita ovat murheelliset, sitä ei tule suinkaan sekoittaa siihen ajatukseen, että jos joku ihminen on surullinen ja murheellinen, hän sellaisenaan olisi sitten jotenkin autuas. Tässä pikemminkin viitataan esimerkiksi sellaiseen ajatukseen, joka ilmenee Raamatusta, että "jotka kyynelin kylvävät, ne riemuiten leikkaavat".

Vastaavasti Uuden testamentin puolella sanotaan, että "Jumalan mielen mukainen murhe saa aikaan parannuksen, joka koituu pelastukseksi ja jota ei kukaan kadu, mutta maailman murhe tuottaa kuoleman". On olemassa siis erilaista murheellisuutta. Vaarallista ja todella vakavaa on se maailman mukanaan tuoma murhe, joka viime kädessä vie ihmisen koko elämäntoivon.

Mitä tulee hiljaisiin, emme me ehkä suoralta kädeltä ajattele sitä, että olisi jotenkin autuasta olla hiljainen. Tämä selvästi viittaa ajatukseen siitä, että ihmisten tulisi olla nöyriä. Raamattu sanoo: "Nöyrät perivät maan ja iloitsevat suuresta rauhasta." Toisaalta hiljaisuudella on myös myönteinen merkitys siinä mielessä, että Jesajan kirjassa todetaan, että "kääntymällä ja pysymällä hiljaa te pelastutte".

Mitä sitten tulee kohtaan "autuaita ovat laupiaat", siltäkin osin voi viitata Raamatun ajatukseen, jossa sanotaan, että "ihaninta ihmisessä on hänen laupeutensa".

Jos tarkastelemme tässä valossa tämän päivän ihmiskuntaa ja suomalaista yhteiskuntaa, arvoisa rouva puhemies, minä en voi välttyä siltä toteamukselta, että ns. suuri sivistynyt yhteiskunta, suuri kulttuurimaa Suomi, ei totta puhuen tämän tarkastelun valossa ole onnistunut ollenkaan riittävän hyvin. Meillä kaikilla olisi todella syytä itsekritiikkiin, mitä kulttuuripoliittinen selonteko eikä sen johdosta valmistunut mietintö missään määrin ole oikeastaan harjoittanut.

Ajattelen niin, että meidän täytyisi todella yhä enemmän, kun puhumme kulttuurista, rakentaa keskustelua sen varaan, mitkä ovat todella ne tavoitteet, mihin pyrimme. Vasta sen jälkeen voimme tarkastella, onko suomalaisessa kulttuurissa kyetty saavuttamaan näitä tavoitteita. Juuri tässä suhteessa selonteon ikään kuin irrallisuus siitä kehityksestä, mikä Suomea kohtaa, on kielteistä, koska meidän tulisi olla rehellisiä ja nähdä ne vaarat ja uhat, mitkä suomalaistakin yhteis-

kuntaa odottavat, koska Suomi ei voi välttyä yleismaailmalliselta kehitykseltä.

Tältä osin viittaan aivan lyhyesti David Wilkersonin vuonna 1974 kirjoittamaan kirjaan Näky, jossa hän kertoo saaneensa ilmestyksen siitä, minkälaiseen suuntaan kaikki kehittyy. Ei se nyt ole uskomatonta minulle, koska ymmärrän sen, että Jumala voi puhua yksittäiselle ihmiselle mistä asiasta tahansa, mikä liittyy tulevaisuuteen, mutta joka tapauksessa on yllättävää, kuinka vuonna 1974 kirjoitettu kirja sisältää yksityiskohtaisia ilmoituksia tulevista ajoista ja on varsin konkreettisella tavalla jo oikeastaan toteutunut lähes kaikilta osin näiden 22 vuoden aikana.

Ensinnäkin kirjassa todetaan, että tulee paljon taloudellisia vararikkoja, suuret yhtiöt joutuvat vararikkoon. Kirjassa todetaan, kuinka ammattiyhdistykset ajautuvat vaikeaan tilanteeseen, jossa toisaalta olisi välttämätöntä lakkoilla, jotta jäsenet voisivat saada etuja ja toisaalta taas lakkoileminen vaarantaisi totaalisella tavalla heidän työpaikkansa. Tämä kuulostaa aivan kuin tämän päivän budjettipuheelta.

Mielenkiintoinen väite kirjassa on siitä, kuinka kullan arvo tulee romahtamaan. Se on ehkä vielä edessäpäin. Samassa yhteydessä puhutaan maailman uudesta rahajärjestelmästä ja siitä, että syntyy uusi Rooman valtakunta, johon liittyy mm. — tämä on nyt vähän naiivisti sanottu — "kävelevä luottokortti" -järjestelmä. Joka tapauksessa kirjassa on ennustettu, että näkymättömät numerot piirretään otsaan ja kyynärvarteen ja vain fotoskooppeja käyttävät kykenevät saamaan selville numerot. Tällainen ajattelu vuonna 1974 on ollut varmasti aika hupaisaa, mutta tämän päivän maailmassa tämä kuulostaa tutulta.

Sitten kirjassa todetaan, että tulevaisuudessa tulee olemaan valtavia syytöksiä ympäristösuojelijoita ja ekologeja vastaan. Olen ollut huomaavinani, että juuri tässäkin suhteessa kehitys on johtamassa siihen. On ollut toisaalta hyvin myönteistä suhtautumista ympäristönsuojelua kohtaan, mutta ehkä sinä päivänä, kun ymmärrämme, että se johtaa väistämättä myös taloudellisesti sellaisiin ratkaisuihin, jotka tekevät kipeätä, ympäristönsuojelijat tulevat epäilemättä joutumaan ankaran painostuksen kohteiksi, josta nyt kuriositeettina mainitsen mm. kirjan Vihreä valhe. Uskoisin, että tämä kirja edustaa sitä, mitä tässä puhutaan.

Kaiken lisäksi tämä kirja ennustaa valtavia maanjäristyksiä niin Yhdysvaltoihin kuin muullekin maailmalle, ja nälänhätää. Tässäkin suhteessa tietysti olisi voinut ajatella, että ihmisen kehitys, tämä kulttuurillinen kehitys, jollakin relevantilla tavalla puuttuisi edes ihmisarvon kannalta kaikkein nöyryyttävimpään kehitykseen, nimittäin nälkäkuolemiin, mitä tässä maailmassa tapahtuu. Täällä voidaan puhua vaikka kuinka kauniisti, me voimme puhua vuorokauden kauniisti kulttuurista ja sen kehityksestä niin globaalisesti kuin valtakunnallisestikin, mutta me helposti unohdamme, että samanaikaisesti 40 000 lasta kuolee nälkään, koska tämä ihmiskunta säälimättömällä tavalla kääntää selkänsä tällaisille ongelmille ja mieluummin keskustelee vaikkapa veikkausvoittovarojen jakautumisesta mahdollisimman edullisella tavalla kulttuuriin nähden.

Tässä kirjassa on ennustettu myös moraalisen romahduksen tuleminen, ja voi tietysti tänä päivänä ymmärtää, että se kaikki on jo täydellisesti tapahtunut. Oli lähes huvittavaa lukea, kun tässä kerrottiin, että jonakin päivänä Playboy-lehdetkin näyttävät melkein puritaanisilta. Tänä päivänä varmasti kaikki ymmärtävät, että näin on jo tapahtunut.

Tässä kirjassa kerrotaan myös, kuinka sukupuolivalistus pääsee kouluissa vauhtiin, ja ymmärrän, että elämme oikeastaan niitä vuosia, joiden aikana tämäkin piirre entisestään korostuu. Myös homoseksuaalisuuden lisääntyminen on ennustettu, ja siihen liittyvä yllättävä ennustus on ollut se, että kirkko nimenomaan tulee puolustamaan homoseksuaalisuutta ja kaikkea tällaista sinänsä Raamatun kieltämää ja vääränä pitämää toimintaa. Tähän kielteiseen kehitykseen, jonka Wilkerson ennusti, liittyy lasten kielteinen kääntyminen vanhempiaan vastaan. Hän ennusti, että lapset nousevat kapinaan ikään kuin tätä vanhempaa sukupolvea vastaan ja että sillä on hyvin vakavat seuraamukset. Me ymmärrämme, että juuri tällaista kehitystä tapahtuu tavattoman paljon, josta kehityksestä varmasti osana on ilmaus tavattoman korkeiksi nousseet nuorten itsemurhaluvut.

Tämä kirja ei puhu pelkästään eräässä mielessä näinkin vähäisistä asioista, vaan se puhuu myös varsin radikaaleista asioista liittyen ns. superkirkon nousuun, jolla tarkoitetaan tässä kirjassa hyvin antikristillistä kirkkoa, joka tulee eksyttämään jos mahdollista nekin, jotka uskovat olevansa uskonnollisissa kysymyksissä oikeassa. Se myös ennustaa, että okkultismi lisääntyy tavattoman paljon ja sitä tapahtuu kirkon piirissäkin tulevaisuudessa. Kirjan sivulla 81 kerrotaan, kuinka kirkkojen verotus kiristyy ja kuinka kir-

kot tulevat joutumaan suuriin vaikeuksiin, ja on yllättävää, kuinka se olisi itse asiassa varmaan joidenkuiden puheenvuoroista tältä päivältä tämä vuonna 1974 kirjoitettu näky. Puhutaan myös saatananpalvonnasta, jota varmasti vuonna 1974 ei ole ollut lainkaan tai vain marginaalisesti, kerrotaan, kuinka se tulee todella paljon lisääntymään, ja vaikka monet tänä päivänä mielellään vaikenisivat tällaisesta ilmiöstä sivistyneessä Suomessa, me tiedämme, että saatananpalvonta on paljon lisääntynyt ja siihen liittyvät rituaalimurhat ja muut kielteiset ilmiöt.

Tällaisen kehityksen keskellä me elämme, arvoisa rouva puhemies. Me näemme omien silmiemme edessä tämän kielteisen kehityksen, mutta kuitenkaan se, mistä me keskustelemme, ei oikeastaan sanallakaan edes viittaa näihin kipeisiin kielteisiin kuviin, jotka avautuvat, jos me olemme rehellisiä, omien silmiemme eteen.

Mutta, arvoisa rouva puhemies, en haluaisi lopettaa tätä puhetta tähän vaan haluaisin sanoa jonkin lohdullisen sanan, että voisimme ymmärtää, että tilanne ei yksilön kannalta ole niin toivoton kuin se on ehkä kansakunnan tai ihmiskunnan kannalta. Vaikka Raamattu yksiselitteisellä tavalla osoittaa, että koko ihmiskunta tuhoutuu ja maapallo tuhoutuu, se kuitenkin samanaikaisesti tarjoaa jokaiselle halukkaalle ihmiselle pelastuksen tästä kaikesta. Raamatun mukaan ihminen on iankaikkisuusolento, hän elää iankaikkisesti, ja jos hän ottaa vastaan pelastuksen, hän todella vapautuu tästä tuhosta, mikä sinänsä luomakuntaa kohtaa.

Tämäkin on sellainen asia, että suomalaisessa kulttuurissa voisi sanoa vaiettavan kokonaisuudessaan siitä kysymyksestä, mikä on ihmiskuva, mikä on ihminen ja mistä hän tulee ja minne hän menee. Luulisin, että useimmat ihmiset ajattelevat ihmisestä samalla tavalla kuin puusta, että mihin puu kaatuu, siihen se maatuu. Mutta jos meillä on tällainen ihmiskuva, että kaikki on ohi, kun ihminen kuolee, sanoisin, että se on äärimmäisen lohduton kuva ja se toisaalta selittää, miksi ihmiset ovat mahdollisesti itsekkäitä, pyrkivät nautinnonhaluisesti kokemaan ja elämään sen sijaan että pyrkisivät Jeesuksen antamiin esimerkkeihin. Tämä kysymys on tavattoman tärkeä, koska Raamatussa sanotaan, että jos olemme panneet toivomme Kristukseen ainostaan tämän elämän ajaksi, olemme kaikkia muita ihmisiä surkuteltavampia. Se on valtava sanoma; ihminen, joka vain ajattelee, että tässä eletään hetki ja sitten kaikki on ohi, on täysin lohduton ihmiskuva.

Mutta pelkäänpä pahaa, että meidän päättäjissämmekin löytyy paljon niitä, jotka ajattelevat, että tänään elän, huomenna kuolen, ja kaikki on sitten ohi. Jos tällainen mentaliteetti valtaa alaa, samalla kun paljon epäoikeudenmukaisuutta ja vääryyttä esiintyy tässä yhteiskunnassa, halusimmepa sitä tai emme, niin se herkästi katkeroittaa ihmiset ja etäännyttää heidät siitä, että he tekisivät hyvää ja pyrkisivät omassa henkilökohtaisessa elämässään tekemään hyvää.

Arvoisa rouva puhemies! Lopetan puheeni tähän, ja haluaisin todella vilpittömästi rohkaista sitä, että suomalaisessakin yhteiskunnassa kulttuuritekona käsiteltäisiin aiheita, jotka ovat kipeitä ja joita meidän on vaikea lähestyä. Me usein haluamme kieltää kaikki tuonpuoleiset asiat. Me haluamme kieltää melkein kaiken sen, mikä ei ole näkyvää, mutta minusta se on täysin valheellista.

Tässä tilanteessa usein ihmiset vielä yhdistävät uskonnon ikään kuin avuksi tähän. Mutta uskonto loppujen lopuksi, on se mikä uskonto tahansa, ei suinkaan ole pelastus ihmisille vaan uskonto on sellainen harha. Voisi oikeastaan lainata rajan takaa tulevaa sanontaa: uskonto on oopiumia kansalle. Ihmiset, jotka ovat uskonnon kannattajia, luulevat, että heidän asiansa ovat kunnossa, mutta Raamattu yksiselitteisesti sanoo, että ei kukaan voi uskonnon avulla pelastua, vaan ainoa mahdollisuus pelastua on siinä, että turvautuu Jeesukseen. Siinä mielessä, kun tästä oli kirkko kokonaan unohdettu, haluaisin jättää vain ajattelemisen aiheeksi sellaisen lyhyen ajatuksen kuin että usko tulee Jumalalta, mutta uskonto tulee Saatanalta.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa rouva puhemies! Kun olemme kuunnelleet muutaman tunnin ajan ryhmäpuheenvuoroja kulttuuripoliittisesta selonteosta — ennen kaikkea nyt olisi tietysti pitänyt keskustella valiokunnan mietinnöstä — niin voi todeta, että kommentoimista, jonka kuitenkin haluan tehdä, vaikeuttaa aivan selvästi, kun ei eduskunta eikä sivistysvaliokunta ole lähtökohdakseen määritellyt sanaa kulttuuri.

Kulttuuri voidaan määritellä monella tavalla. Olisi ollut hyvin mielenkiintoista, jos selonteon määritelmä olisi hyväksytty tai sitä tarkennettu. Selonteko määritteli kulttuurin osaksi kaikkea toimintaamme. Itsekin ymmärrän, että kulttuuri on kaikkea sitä, mitä ihminen tekee. Kulttuuri ei siis voi olla esimerkiksi keino selvitä lamasta, kuten täällä monissa puheenvuoroissa on todettu, ellei kulttuuri eli ihmisten teot ole sellaisia, että

niiden avulla selviämme ongelmista. Kun kulttuuri-sanaa ei ole määritelty, niin tämän otsikon alla voi käsitellä ihan kaikkea mahdollista, niin kuin täällä melkein on käsiteltykin.

Me valtioneuvostossa halusimme, että kulttuuri määritellään. Tähän johti myös se, että kun eduskunta vaati valtioneuvostolta kulttuuripoliittista selontekoa, siinä yhteydessä eduskunta käsitellessään kuntien kulttuuritoimintalain muuttamisen yhteydessä tätä asiaa rajasi tietyllä tavalla sen selonteon, jota valtioneuvostolta perättiin, käsittämään kapea-alaisesti hallinnollisesti niitä asioita, jotka koskettavat asianomaista ministeriä eli opetusministeriön kulttuuripoliittista linjaa ja kulttuuriosastoa. Me helposti puhumme toistemme ohi, niin kuin täällä on käynyt. Keskustelua ei pääse syntymään, jos me emme ole tietyistä asioista yhtä mieltä.

Ed. Donner totesi, että kulttuuri on marginaaliasemassa. Ehkä näin on. Tähän johtopäätökseen tulee väkisinkin, kun katselee eduskuntaa. Kovin harva kansanedustaja on kiinnostunut edes siitä osasta kulttuuria, joka valtioneuvoston selonteossa on.

Vielä rajauksesta: Minä katson, että se on kuitenkin edelleenkin perusteltu ja jopa välttämätön, jotta löytyisi edes tältä alueelta yhteisiä tavoitteita, niin kuin nyt pitäisi löytyä. Tällöin vältyttäisiin siltä ongelmalta, joka tässä aivan selvästi on noussut esille, eli me puhumme toistemme ohi. Ehkä toistemme ohi puhuminen kertoo paitsi siitä, että kulttuuri on marginaaliasemassa, myös siitä, että tässäkin talossa on jonkinlainen neuvottomuus, jonkinlainen pelko, jonkinlainen hätätila vallalla. Siksi asioita on yksinkertaisinta tarkastella tietyllä tavalla negaatioiden kautta eli kertoa, mitä ei ole käsitelty, kuinka monta kertaa elokuva- tai arkkitehtuuri sana on selonteossa mainittu jne.

Haluaisin kuitenkin todeta, että itse näen kulttuuriministerinä julkisen sektorin eli valtion ja kuntien, joista nyt on aivan erityisesti kysymys, koska kansalaistoiminta ja vapaa toiminta on asia erikseen, tehtävänä aivan erityisesti luoda edellytykset ihmisen henkisille ja kulttuurisille toiminnoille, ei niinkään elämysten tuottamiselle, johon esimerkiksi ed. Suhola lähes liikuttavalla tavalla kiinnitti huomiota ja näitä elämyksiä valtioneuvostolta ja selonteosta kaipasi ja odotti. Meidän pitäisi siis keskustella edellytyksistä ja niiden luomisesta sekä arvioida, onko tällä hetkellä edellytyksiä ja missä kohtaa on puutteita ja missä kohtaa pitäisi löytyä jotakin uutta. Tietenkin myös pitäisi keskustella yhteisistä päälinjoista. Varmasti me olemme monista asioista yhtä mieltä, joskin myös eri mielisyyksiä löytyy, koska erilaisia näkökantoja on ja niitä pitää sallia suvaitsevassa yhteiskunnassa.

Me ministerit tiedämme tänä päivänä, jos ketkään, sen, miten tärkeätä raha on. Me tiedämme, miten helppo yleensä asioita olisi yrittää ratkaista rahan kautta tai rahan avulla. On itse asiassa helpoin tapa yrittää päästä eteenpäin, että annetaan lisää rahaa, jotta tapahtuu jotakin myönteistä. (Ed. Astala: Mutta kun otetaan pois entinenkin!) Olisi helppoa vaatia lisää rahaa joka momentille ja on helppo arvostella sitä, että tältä momentilta on otettu rahaa pois. On helppo vaatia lisää valtionpalkintoja, niin kuin täällä on todettu.

On helppo vaatia lisää kulttuuria pois arvonlisäverojärjestelmästä. Paljon vaikeampi on esimerkiksi määritellä, mitä on kulttuuri, josta pitäisi olla eksakti määrittely, kun arvonlisäverojärjestelmään esimerkiksi mennään. Pitäisi tietää, mikä on se, mikä verottajan pitää ottaa pois. Missä kulkee kulttuurin ja ei-kulttuurin raja? Minusta tällaista on mahdoton tehdä, koska kulttuuri on, niin kuin totesin, kaikkea sitä, mikä elävään elämään ja ihmisen toimintaan liittyy ja kuuluu.

Paljon vaikeampi sen sijaan on vastata sen tyyppisiin kysymyksiin kuin esimerkiksi, miksi jotakin kirjaa ei lueta, miksi jotakin elokuvaa ei katsota, miksi taas toisia kirjoja luetaan kovastikin ja toisia elokuvia käydään katsomassa runsaastikin, miksi jokin teatterikappale kiinnostaa, jokin toinen ei, ja miksi yleensä jotakin tuotetaan.

Mitä tulee kustannustoimintaan ja sen tulevaisuuteen, niin juuri edellä olevan pohtiminen on mielestäni hyvin tärkeää ja merkityksellistä. Raha ei ehkä tässäkään kohtaa ole se akuutein ongelma. Tässä tulee väkiselläkin mieleen 1600-luvun alku, jolloin Suomi oli käynyt Ruotsin kanssa ties kuinka monetta vuotta jo 30-vuotista sotaa, kun 1642 kuitenkin tällä kansalla oli varaa painattaa Raamattu, komea laitos. Eli kyllä meillä siihen nähden vielä varaa on aika paljonkin, ja pitää todella miettiä, mitä sillä tehdään.

Muutamia yksittäisiä asioita, arvoisa puhemies, on, joihin haluaisin kommenttini esittää, ja ensiksi taidehallintoon. Tällä vuosikymmenellä on tärkeätä se, että taidehallinto on joustava ja kevyt ja ottaa huomioon sen, mihinkä me olemme väistämättä menossa eli verkostomaiseen vuorovaikutukseen. Tämä näyttäisi olevan myös aivan yleisesti kansainvälinen trendi. Syntyy uudenlaisia yhteistoimintamuotoja ja uudenlaisia

verkostoja. Taidehallinnon on kyettävä muuntumaan silloin, jos syntyy uudenlaisia tarpeita. Eli ei voi ajatella, että taidehallinto pysyy sellaisena, miksi se on joskus aikaisemmin luotu riippumatta siitä, mitä siltä odotetaan. Ennen kaikkea taidehallinnosta on erotettava ns. kulttuurin aytoiminta, joka on aika paljon ollut vallalla menneinä vuosina, eli siis taidehallinnon kautta on hoidettu kulttuurin kentällä, toisin kuin muilla sektoreilla selvästi ns. ay-toimintaa.

Kun meillä rajallisista voimavaroista on kyse, niin jos meillä on yhteisiä tavoitteita, esimerkiksi suomalaiskansallisen kulttuurin ja kielen vahvistaminen, kuten täällä on todettu, niin silloin pitäisi taidehallinnonkin kyetä vastaamaan näihin tavoitteisiin ja esimerkiksi panostaa sinne, minnekä rahaa ja voimavaroja tarvitaan, ja tällä tavalla luoda edellytykset tämän tavoitteen toteutumiselle. Näin ollen rohkenenkin kysyä, voisiko taiteen keskustoimikunta tulevaisuudessa muuttua jonkinlaiseksi kulttuurin kehittämiskeskukseksi samalla tavalla kuin meillä teknologiassa on Tekes, Teknologian kehittämiskeskus, joka suuntaa voimavaroja sinne, minnekä pitääkin, ja sillä tavalla luo edellytyksiä. Jos meillä taiteen keskustoimikunta toimisi eräänlaisena Kukeksena — kun on Tekes, voisi olla Kukeskin — ja tällä tavalla vahvistaisi aina sitä sektoria ja aluetta, mitä kulloinkin tarvitsee, niin ehkä tuloksiakin tulisi nopeammin kuin tänä päivänä, jolloinka miinuksia ja plussia jaetaan tasaisesti sektoreittain ja jokainen vartioi keskenänsä, ettei vain toinen saa enempää kuin toinen. Eli toivoisin, että taidehallintoa tarkasteltaisiin varsin ennakkoluulottomasti ja tehtäisiin sellainen hallinto kuin 90-luku tarvitsee.

Kun tätä hallintoa uudistetaan, niin on otettava huomioon myös se, että läänien taidetoimikuntien tehtävät ovat vähän toisen tyyppiset kuin esimerkiksi taiteen keskustoimikunnan. Taiteen keskustoimikunta on ennen kaikkea ammattitaiteen edistämistä varten luotu organisaatio, mutta läänien taidetoimikunnat ovat sekä ammattitaiteen että myös harrastuspohjaisen kulttuuritoiminnan edistämistä varten. Tällöin on aika ongelmallista, jos, niin kuin sivistysvaliokunta esittää, läänien taidetoimikunnat alistetaan taiteen keskustoimikunnalle, kun taiteen keskustoimikunnan tehtävät eivät kuitenkaan ole samat mitkä läänien taidetoimikuntien.

Kun ed. Ala-Harja suorastansa edellytti, että opetusministeriön on otettava huomioon kokoomuksen asettamat perustavoitteet, niin ehkä tässä voisi huomauttaa siitä, että kuitenkin täytyisi ajatella, miten kulttuurirahoitusta ei voi suunnata pelkästänsä ammattitaiteen puolelle, niin kuin minä ymmärsin, että ed. Ala-Harja tiivisti lopussa omat tavoitteensa. Täytyy myös pitää mielessä se, että hyvin paljon meillä on tarvetta varmaan tulevaisuudessakin tukea harrastuspohjaista kulttuuria ja taidetta. Nämä eivät saa olla vastakkain asetettuja. Monta kertaa on vaikea edes erottaa, missä raja kulkee.

Täällä on hyvin paljon puhuttu, niin kuin selonteon lähetekeskustelussakin, edelleen lastenkulttuurista. Kovin paljoa ei valiokunta mietinnössään uutta lastenkulttuuriin tuonut muuta kuin sen, että se painottaa, miten tärkeätä tämä alue on. Haluaisin ihan lyhykäisesti nyt todeta sen, mitä itse tällä hetkellä muistan, että opetusministeriössä tapahtuu lastenkulttuurin kentällä, minkälaisia tukitoimia on tällä hetkellä olemassa. Oma asiansa on, mitä uutta ensi vuonna tulee. Jotakin toivottavasti tulee.

Mutta nyt meillä kuitenkin on tukitoimia päiväkotitoimintaan. Koulu on myös kovasti mukana. Taiteilija-apurahoja jaetaan lastenkulttuurin puolelle. Lapsille tehtyjen produktioitten tukijärjestelmä toimii. Lasten elokuvajärjestelmä toimii. Lastenkirjoja tuetaan. Lasten musiikki- ja sarjakuvaprojekteja on. Taiteen perusopetus, joka on alkanut, koskettaa erittäin olennaisella tavalla lastenkulttuuria. Meillä tuetaan budjetista musiikkileirejä, musiikkikouluja, kuvataidekouluja, tanssikouluja. Meillä tuetaan lasten kirjastoosastotoimintaa, ja läänintaiteilijat ohjaavat lapsia. Joskus ehkä tuntuu siltä, että puhujat eivät aina ihan tiedäkään, kuinka monia muotoja ja rahoitusteitä jo tällä hetkellä on. Ehkä näitäkin on jo liian monia elikkä näitäkin pitäisi koota ja sillä tavalla voisi näyttäytyä lastenkulttuuri paremmassa valossa. Nuorisokulttuuriin on omat tukijärjestelmänsä. Niitäkin löytyy jo tällä hetkellä hyvin monia.

Aika monissa puheenvuoroissa moitittiin hallitusta myöskin siitä, että ympäristö- ja esinekulttuuri on jäänyt heikolle. Muistutan vain, että päälinjojen 9. kohta koskettaa nimenomaisesti rakennettua ympäristöä. Kun luki valiokunnan mietintöä, niin jäi kovasti kyllä pohtimaan, mitä valiokunta on lopulta tarkoittanut sillä, että tätä asiaa olisi pitänyt enemmän käsitellä. Täällä kuitenkin todetaan vain, että valtion kulttuuripolitiikan yhtenä tavoitteena tulee olla luoda edellytykset mm. arkkitehtonisesti ja ympäristötaiteellisesti korkeatasoisen ympäristön luomiselle ja rakennusperinteemme säilyttämiselle. Nämä edellytykset täyttyvät koulutuksen kautta. Tässä

yhteydessä kannattaa meidän muistaa se, että meillä on ollut erittäin laaja miljöökoulutuksen toimikunta, joka on tehnyt paljon työtä, ja hyvin paljon on lähtenyt jo liikkeelle. Toivon kovasti, että valiokunta olisi perehtynyt miljöökoulutusprojektiin, joka on ainoita hyviä asioita, joka on hallitusohjelmaan kirjattu ja joka on mennyt todella eteenpäin.

Kun valiokunta tämän asian yhteydessä esittää muita konkreettisia asioita, mm. arkkitehtuurikilpailuinstituution tukemisen, niin itse kyllä pitäisin aika arveluttavana tällaista, koska kilpailujärjestelmä toimii omin ehdoin. En tiedä, mitä tarkkaan ottaen valiokunta on tällä tarkoittanut, kuten en myöskään sitä, mitä arkkitehtisuunnittelun pätevyyden määrittely merkitsee, koska nykyäänhän pyrimme kovasti pois tällaisesta ja toivomme, että esimerkiksi oppilaitokset itse voisivat pätevyyksiä määritellä ja yliopistot itse pitäisivät tasoa ja myöskin valvontaa yllä. Ehkä tämä juuri kertoo siitä, mihin joku ryhmäpuheenvuoron pitäjistä viittasi, että meillä on aika paljon nyt vaikeutta siirtyä uudenlaiseen hallinnointiin ja ajattelutapaan, elikkä valtion holhoavasta otteesta ollaan todellakin siirtymässä siihen, että vain edellytykset luotaisiin ja että sitten toiminta olisi vapaata ja että se itse pitäisi myöskin kvaliteettia yllä, ettei tarvitsisi koko aika piiskata.

Esine- ja ympäristökulttuurista haluaisin todeta myöskin sen, että valtioneuvosto asetti opetusministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön yhteistyönä toimikunnan, joka nimenomaan kiinnittää huomiota teollisen muotoilun ja viennin edistämiseen ja tämän elinkeinoalan kehittämiseen. Toivon mukaan sivistysvaliokunta on myöskin tämän toimikunnan työhön perehtynyt.

Kun ed. Donner viittasi kulttuurin rahoituksessa siihen, että pitäisi opetusministeriön pyrkiä tekemään tietyllä tavalla sopimuksia pidemmälle aikavälille, niin tämä työ on jo alkanut. Muun muassa kulttuuritapahtumien kanssa pyrimme sellaiseen toimintaan, että tapahtumien järjestäjät tietävät jo myöskin, minkälaisia summia tulevaisuudessa on mahdollista valtion budjetista saada edellyttäen, että eduskunta tällaiset voimavarat myöntää.

Veikkauksen tuoton käyttöön haluaisin tuoda vain yhden lisäargumentin todeten vielä kerran kuitenkin sen, että itse pidän kovin tärkeänä sitä, että Veikkauksen tuoton käyttö säilyy tulevaisuudessakin samanlaisena kuin mihin Veikkauksen tuottoa on aikanaan ajateltu käytettävän. Nyt asetus ei ole enää ollut voimassa eduskunnankin tahdon mukaisesti vähään aikaan. Eli kun täällä on puhuttu niin, ettei pitäisi mennä uuteen järjestelmään, niin me olemme menneet jo puolitoista tai kaksi vuotta sitten sellaiseen järjestelmään, että Veikkauksen tuoton asetus ei ole ollut voimassa. Se on budjetin yhteydessä aina ratkaistu, ja nyt olemme edelleen ensi vuotta silmällä pitäen tekemässä vanhaa ratkaisua.

Tänä päivänä kuitenkin raha-asiainvaliokunta hyväksyi ja huomenna toivon mukaan valtioneuvosto hyväksyy esityksen siitä, että asetetaan toimikunta, joka pohtii tai luo Suomeen rahapelipolitiikan. Tämän rahapelipolitiikan luomisen toimikunnan pitää ottaa huomioon myöskin se, mitä tapahtuu tälle alueelle, jos Suomi mahdollisesti aikanaan liittyy EY:n jäseneksi. Toimikuntaan on tulossa kaksi kansanedustajaa. Tässä yhteydessä toimikunnalla on mahdollisuus myöskin käsitellä Veikkauksen tuoton käyttö tulevaisuudessa. Toivon hartaasti, että toimikunta tekee valtioneuvostolle ja eduskunnalle sellaisen esityksen, että kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi sekä myöskin tiede tulevaisuudessa tulevat saamaan tämän tuoton täysimääräisesti käytettäväkseen.

Opetusministeri U o s u k a i n e n: Rouva puhemies! Toivottavasti ylijohtaja Irmeli Niemi ei pidä minua kovin tautologisena, kun varmasti viidennen kerran siteeraan häntä, nimittäin siinä asiassa, että kaikkein tärkein kulttuurilaitos tässä maassa on koulu, toiseksi tärkein on koulu ja kolmanneksi tärkein on kirjasto. Joku edustajistakin ehkä tämän jo muistaa. Mutta se on niin, ja minä olen havainnut, että samaa mieltä ovat monet muut. Mutta minusta tämä reilu rajaus, jonka kulttuuriministeri Isohookana-Asunmaa täällä on esittänyt tähän työhön, on myös ollut selvä.

Siitä huolimatta joitakin asioita on, jotka kannattaa esille poimia siitä kentästä, jossa on tapahtunut myös paljon, sillä kyllä minusta, arvoisat edustajat, myös on tuntunut välillä siltä, että missä maailmassa oikein olemme. Niin paljon tapahtuu myös positiivisia asioita. Minulle juuri nousi esille tuosta miljöörakentamisen ja sen opetuksen toimikunnan työstä esimerkiksi, miten paljon meidän arkkitehtimme ovat saavuttaneet ihan äskettäin tuoreeltaan hyvin koulutettuina erilaisia palkintoja. On Innsbruckin perhonen, huomisen tekniikkaa luonnon ehdoilla, kaikenlaisia Zauberschmetterlingejä eli lumoperhosia, jonka Ilmo Valjakka on tehnyt, ja vastikään avattiin Ylen hieno uusi Iso paja, saman arkkitehdin tekemä ja aivan upeasti kulttuuria palveleva; siellä soi ja siellä laulettiin ja siellä kaikki kävi. Nyt olen menossa juuri Tampereelle, jossa mm. korkea-

koulu valitti kovin äskettäin budjetin suhteen. Kumminkin näinä "kurjinakin" aikoina, lainausmerkeissä kuitenkin jos verrataan oikein vaikeisiin aikoihin, on saatu kolmas osa ihan näinä aikoina ja säällisesti, ja se vihitään perjantaina. Uskon tämän Antti Katajamäen työn olevan kiintoisa, niin että vihkiäisissä tavataan.

Eli koko ajan tapahtuu myös positiivista niin tässä miljöössä, joka nyt nousi esille niin keskeisesti, kuin myös muutoin, sillä esimerkiksi virtuaalitodellisuutta käsittelevät taiteet ja monenlaiset teknologiset taiteet ja niihin liittyvä koulutus ovat erinomaisen pitkällä maassamme ja pidemmällä kuin muualla Euroopassa, kuten moni on sanonut, nimenomaan asiantuntijat, sillä en ole toki siihen pätevä arvioijaksi. Muiden muassa opiskelijat ovat lähettäneet materiaalia, jossa sanotaan, että jos reaalitodellisuus haittaa, niin siirry virtuaalitodellisuuteen, ja upeita töitä ovat tehneet nuoret. Niin, siinä määrin, että kun nyt oli nuorten taiteilijoiden näyttely, niin kulttuuriministeri varmasti myös on vähän hämmästynyt, että siellä oli niinkin klassista aineistoa.

Ed. Donner, joka nyt ei ole paikalla, on kyllä tämän tasavallan kiinnostavimpia, etten sanoisi hurmaavimpia besserwissereitä. Hän tietää kaiken, ja hän sitten ilmoittaa silloinkin, kun hän menee harhaankin, että hän erehtyi ikään kuin tietoisesti. Muistan, kun hän tuli sivistysvaliokuntaan, niin hän katsoi, että koko homma on käännösvirhe. Kulturutskott, hän oli varautunut aivan muuhun kuin mitä tehtäviä siellä sitten oli. Kun siellä oli niin paljon, miten sanoisin, arkista, koulutukseen ja ihan tavallisiin asioihin liittyvää, hän oli vähän sitä mieltä, että hän ei ollut ihan oikeassa paikassa. Hivenen valikoiden hän nyt puheenvuoronsa suuntasi, mutta sen kirpakkuus kyllä, miten sanoisin, miellytti. Siitähän näitä positiivisia jännitteitä tulee, kun miettii, mutta epätarkkuuksia siellä kyllä myös siinä mielessä oli, ettei suinkaan meidän koulutuksemme, ei laatutaso eivätkä mahdollisuudet, ole niin huonoa.

Ed. Ukkolaan haluaisin yhtyä yhdessä asiassa, mikä taas kertoo semmoisen seikan, mistä kenties olemme kulttuuriministeri Isohookana-Asunmaan kanssa eri mieltä. Muuten ministeri — anteeksi, ehkä tuleva ministeri, mutta kuitenkin — Jörn Donner huomautti siitä, että ... Niin, hän puhui meistä kulttuuriministereinä. Meillä on tasavallassa yksi opetusministeri ja yksi kulttuuriministeri, ja näin se on. Kun niin on, niin tämäkin tarkennus hänelle olkoon nyt paikallaan. Mutta joka tapauksessa, kun hän esitti niin kovin negatiivisia arvioita, mutta sitten otti esille tämän Kantine-mietinnön, huomautettakoon, että se mietintö, jota tuossa tilaisuudessa, mihin hän viittasi, analysoitiin, on Ole Norrbackin allekirjoittama. Kaikella kunnioituksella, mutta ollaan täsmällisiä, kun mietitään, mistä milloinkin puhutaan, sillä eteenpäinhän meidän pitää katsoa.

Siinä kohtaa haluaisin siteerata erästä intelligenttiä toimittajaa. Kun marssimme juuri Säätytaloon tällaiseen tilaisuuteen, joka oli järjestetty, niin hän totesi: Tuleeko Säätytalosta nyt sellainen säätytalo jälleen, josta annetaan ylhäältä alaspäin kansalle ohjeita, miten asioitten pitää olla? Näin ei minusta saa olla, eivätkä ne tilaisuudet ole sellaisiksi tarkoitettuja, mutta tällaisia mietteitä on noussut, ed. Ukkola. Minä toivon, että pääsemme ihan semmoiseen arkityöhön, sillä jokaiseen positiiviseen kantaan, joka täällä on esitetty kulttuurista, todella voi yhtyä.

Esimerkiksi ed. Gustafssonin hyvin konkreettinen ja asiallinen ja miten sanoisin arkitodellisuuteen hyvin mahtuva puheenvuoro minua ainakin lämmitti. Siinä oli myös ihan oikeaa paatosta, jota kulttuuri myös kestää. (Ed. Paasio: Mittansa kuitenkin, vai?) — Mittansa kaikella toki.

Kulttuuritahto on asia, jonka avulla me kestämme, mutta kulttuuri sinänsä tosiaan ei ole mikään keino tai köysi, jota pitkin kiivetä.

Sitten haluaisin ottaa puheeksi muutaman yksityiskohdan, jotka ehkä vielä eivät ole tulleet esille.

Ennen kaikkea olen kulkenut tässä tehtävässäni myös kulttuurisesti kuin liehuva liekinvarjo ympäri tasavaltaa ja katsonut työtä kouluissa myös kulttuurin kannalta. Eikä suinkaan voi sanoa, että vain jotkin harvat oppilaitokset olisivat sellaisia, joissa kulttuuria harrastetaan. Jokainen pääsee näkemään ja nauttimaan sanomattoman tasokkaista esityksistä. Tässä kohtaa haluan ihan julkisesti kiittää, että kaikesta huolimatta, niukkuuksista huolimatta, opettajat ja oppilaat tekevät hyvää työtä ja jaksavat sitä tehdä, ja se on ilo eikä mikään korvike, vaan ihan silkka ilo, elämän ilo ja elämän laadun tae, ja sellaisena me olemme menneet eteenpäin.

Kenties elämyksellisesti minulle on ollut suurimpia kuurosokeitten runokirjojen ilmestyminen. Siinä on ollut jotain sellaista kulttuurista otetta, kun ajattelee, miten suuret vaikeudet on voitettu, että ne teokset on luotu, kun on ylitetty kaikki mahdolliset jopa aistien rajat ja saavutettu tämä kieli ja muoto. Kunnia heille, joille se kuuluu. Tällaista on tasavalta täynnä.

Kun sanotaan hyvin usein, että oppilaitokset ovat käyneet mekaanisiksi ja siellä ei tehdä juuri mitään, monet uudet kokeilut ja aivan tavalliset oppilaitokset kuitenkin tällä sektorilla rientävät ja rehentävät eteenpäin.

Sivistysvaliokuntahan aivan oikein minun mielestäni korosti kulttuuripoliittisesta selonteosta antamassaan mietinnössä humanismin ja yleissivistyksen merkitystä kulttuuripolitiikan lähtökohtina, johon näkemykseen ilokseni myös moni edustaja täällä on yhtynyt. Asettamani komitea, joka oli Päiviö Tommilan johtama, sai mietintönsä valmiiksi, ja olin tunnistavinani tekstiä ja linjauksia sieltä, ja niin hyvä on. Siellä oli muutama koulua koskeva, jopa sanoisiko vanhaksi jäänyt kohta, että on menty jo eteenpäin, mutta ei se ole mikään paha asia. Emme me voi Suomessa kuvitella, että kaikki saadaan valmiiksi ja siitä taas aloitetaan, vaan meidän on pystyttävä menemään niin kuin muuallakin maailmassa rinnakkain näissä asioissa eteenpäin. Ei ajatella, että ensin yksi ja sitten toinen, vaan lomittain. Ei ole aikaa sellaiseen pällistelyyn.

Valiokunta ihan aiheellisesti kiinnitti huomiota nimenomaan tähän, mistä puhuin, että koulu on jäänyt selonteon ulkopuolelle. Mutta se oli tietoinen ratkaisu, ja me voimme tehdä vaikka koulukulttuurin selonteon seuraavaksi, jos niin tarvitaan.

Mutta yksi asia: Siellä oli 120, sanoi joku, minä sain lasketuksi 119 äsken näitä asiantuntijoita. Mutta yksi oli joukosta poissa, ja se olin minä. Minähän olisin sinne kipittänyt oikopäätä mutta enpä tullut tarjonneeksi itseäni, mutta ei pyydetty. Tämä tulkoon nyt sanotuksi joka tapauksessa.

Kansallisen kulttuuri-identiteetin syntymisen ja säilymisen edellytys on, että lasten ja nuorten kasvatuksessa sekä yleissivistävässä koulutuksessa joka tapauksessa kiinnitetään huomiota kulttuuriarvoihin. Yksi askel tähän suuntaan on, huomattakoon, jo tehty. Ed. Mäkipää muistaakseni kaihoili ja puhui paljon erikoiskoulujen ja erikoislukioiden puolesta. Kyllä, kyllä, hyvä näin. Meillä on kokemuksia siitä, miten ne aikanaan pelastettiin. Mutta nyt tähän suuntaan päästään jo peruskoulun ja lukion uudella tuntijaolla, joka on jo päätetty valtioneuvostossa aivan lopullisestikin. Se ensi vuodesta lähtien tekee mahdolliseksi taideopetuksen ja kulttuurikasvatuksen laajentamisen kouluissa. Se antaa sille tilaa, ja sitä mukaa aina kun resursseja lisää tulee, voidaan ajatella, että mikä tahansa oppilaitos saattaa painottua myös liikunnan puoleen jne., siinä on vaihtoehtoja arabiasta painiin.

Myös kansainvälinen kuvio on virittynyt kautta maan.

Täällä viitattiin myös kouluun siinä mielessä, että halutaan poistaa sieltä byrokratia, ja näin totisesti on tapahtunut varsin pitkälle. Tätä nykyä, kun esimerkiksi kunnanisät, useimmiten isät, ovat esittäneet vaikkapa televisiossa, että niin ja niin ja niin paljon normeja pitää purkaa, niin kysyn ja kysykää tekin, mitkä normit, sillä niitä ei kovin paljon enää ole, ja työ jatkuu, tämän lainsäädännön kodifiointi jatkuu. Vapautta kunnissa on niin, että täällä on havaittu jo niitä ongelmiakin, joihin vapaus on vienyt.

Meillä esimerkiksi ib-lukioistamme ensimmäiset ylioppilaat valmistuivat. Siellä on myös kulttuurin osuus merkittävä, joka säteilköön koko koululaitokseen, ja siellä tulokset olivat niin hyvät, että ne olivat kansainvälisesti varsin upeat. Sieltä saapui tutkimusjohtaja luokseni, ja huomattakoon, hänen kanssaan keskustelimme teoksesta, jonka nimi oli Quality is free, laatu on ilmaista. Eli ed. V. Laukkanenkos täällä mainitsi juuri siitä, ettei se laatu mitään maksa. Tämä teos on ihan samaa mieltä. Joka tapauksessa kyllä hintansa kaikella on, mutta näissäkin olosuhteissa olemme pyrkineet saamaan aikaan väyliä, tekemään voitavamme, että voitetaan nekin hankaluudet, joita tiedän olleen ja olevan, ja tässä vaaditaan joustoa ja nopeutta ihan ehdottomasti.

Koulutuksen laadun parantaminen ja kansainvälistymisen edistäminen ovat avainsanat. Meidän kehittämissuunnitelmamme tarkiste kesäkuun 18 päivältä tänä vuonna sanoo selkeästi, että laaja ja korkea sivistystaso on pidettävä yllä, ja siinä ovat koulutus ja tiedepolitiikka päätavoitteet. Kansallisen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen on olennainen osa koulutusjärjestelmämme sivistystehtävää, ja siitä ei voi mihinkään eikä kukaan halunnekaan pois päästä.

Mutta muistettakoon, että Suomen koululaitos toteuttaa tehtävää maailmassa, jossa viestintäteknologian nopean kehityksen ansiosta toisilleen vieraat kulttuurit ovat lähempänä kuin koskaan toisiaan. Tietoliikenneverkot ovat avanneet koulujen ja koko yhteiskunnan ovet maailmaan. Lasten ja nuorten kulttuuri on yhä enemmän mediakulttuuria. Niin paljon kuin minä ed. Gustafssonin tavoin arvostan kirjaa ja korostan sitä kaikin mahdollisin keinoin ja allekirjoitan käyttämänne sitaatin, niin totean, että myös medialukutaito on tärkeä ja siitä on tullut hyvin olennainen perinteisen luku- ja kirjoitustaidon rinnalla.

Kun Mikael Agricola täällä esille otettiin, niin toivoisi samanlaisia neroja kyllä näiksikin ajoik-

si, sillä hänen ansiostaan meillä on niin hyvä lukutaito. Se ortografiasysteemi, että on äännettä vastaamassa kirjain ja päinvastoin, tekee suomalaiset hyviksi lukutaitajiksi. Arvelen, että jos meillä olisi englannin tai ranskan oikeinkirjoitus, niin kieli tötteröllä luettaisiin huonosti. Mutta Agricola oli viisas mies.

Koulu muuttuu kuitenkin informaatioyhteiskunnassa varsin hurjaa kyytiä, ja kouluista tulee uudenlaisia oppimisympäristöjä, joissa yksilöllisyys, valinnaisuus ja itsenäinen tiedonhaku korostuvat. Korostuvat silloin tietysti myös kirjastot ja erilaiset tietotuvat. Vähinkin vehkein, arkisanaa käyttääkseni, kyllä saadaan paljon aikaan, mutta se vaatii kieltämättä sitoutumista ja tavattomasti yrittämistä ja luovuutta. Ja sitä on. Minä vieläkin kiitän niitä opettajia, jotka kaikesta huolimatta — trots allt, puheeni ruotsinkielinen osa — jaksavat vain.

Huomattakoon, että osa opiskelusta siirtyy myös kotiin, jossa voidaan opiskella vuorovaikutteisten videotallenteiden, tietokonejärjestelmien ja kaksisuuntaisten tietoverkkojen avulla. Eikä tämä ole mitään kallista utopiaa, vaan minä uskon, että kodin ja koulun yhteistyön merkitys tätä kauttakin tulee esille, sillä jos mitä, niin tätä yhteistyötä minä kaipaan jokaiseen kohtaan, myös kulttuuriin.

Tämmöinen kehityssuunta on esimerkiksi Free net. Se on maailmanlaajuinen tietoliikennejärjestelmä, jonka Suomen koulut, myös ammatilliset oppilaitokset, saavat vielä kuluvana syyslukukautena käyttöönsä. Se on avoin yhteistoiminnan ympäristö, jonka välityksellä koulut, opettajat, oppilaat, vanhemmat sekä koulujen kanssa yhteistyötä tekevät tahot voivat olla yhteydessä keskenään. Free net ei ole ensisijaisesti vain tekninen työväline. Tärkeää on toiminnan sisältö sekä oppimisen ja koko yhteiskunnan ja maailman uuden luovan vuorovaikutuksen toteuttaminen.

Free net tarjoaa toimintaympäristön, jossa voivat toteutua yleissivistyksen kannalta keskeiset kasvatuksen muodot: kulttuurikasvatus, kansalaiskasvatus, tasa-arvokasvatus, kansainvälisyyskasvatus, ympäristökasvatus, vieläpä liikunta- ja terveyskasvatus, sillä tällaisia olympialaisiakin on pidetty sen välityksellä kansainvälisesti maanosasta toiseen. Free net tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet myös kansainväliseen kerhotoimintaan eikä vähiten kulttuurin alueella.

Tämä kaikki on todellisuutta. Se lähtee liikkeelle pian ja halvalla. Meillä on vielä muutama neuvottelu, miten edullisesti tämä verkosto saadaan aikaiseksi, mutta joka tapauksessa pitkällä ollaan. Myös tässä on Sitra mukana rahoittamassa, eli se on vähän niin kuin itsenäisen Suomen lahja nuorille. Halusin ottaa sen esille juuri yhtenä esimerkkinä siitä, miten uusiakin kulttuurikuvioita koko maata palvelemaan on tarkoitettu, toistan: koko maata eikä vain mitenkään kapeaalaisesti.

Veikkausvoittovaroista on puhuttu täällä paljon. Ottaisin yhden asian vielä esille. Veikkausvoittovarat ovat arvokas tuki, niin kuin alkuun sanottiin tippaus, suomalaisen kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön tukemisessa, ja huomattakoon myös, että osittain tieteen tukemisessa ne ovat arvokas tuki. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa säästötoimia on jouduttu kohdentamaan myös näihin toimintoihin.

Ja sitten: Jos arvonlisävero kohdistuu Veikkauksen asiamiestoimintaan, merkitsee tämä vuositasolla arviolta 60—70 miljoonan markan vähennystä Veikkauksen tuottoon, mikä vähentää täten vastaavasti edellä mainitsemieni edunsaajaryhmien osuutta. Mikäli arvonlisävero näin toteutettaisiin, on välttämätöntä kartoittaa keinot, joilla tuollainen 60—70 miljoonan markan vähennys edunsaajille voitaisiin kompensoida. Arvonlisäverojärjestelmän tarkoitus ei varmasti ole ollut heikentää edunsaajien asemaa muiden säästöpäätösten lisäksi. Liikuntaan, nuorisotyöhön, kulttuuriin ja tieteeseen sijoitetut markat joka tapauksessa tuottavat itsensä takaisin moninkertaisesti. Mutta tällainenkin seikka on valvottavana, joten työryhmät saavat valppaina olla.

Nämä seikat halusin tuoda vielä keskusteluun, rouva puhemies.

Ed. J o u p p i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron, koska ministeri Isohookana-Asunmaa otti esiin taidehallinnon. Kun kuuntelin ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuoroa, en suinkaan pidä ristiriitaisena sitä kannanottoa, mikä sivistysvaliokunnan mietinnössä on otettu. Haluan huomauttaa tässä yhteydessä, kun sanottiin, että tässä tuli kokoomuksen jyrkkä kannanotto, että tämä kannanotto ei suinkaan ollut kokoomuksesta lähtöisin, vaan se oli valiokunnan enemmistön näkemys asiasta äänin 11—6. Tämä kannanotto oli jo mietinnön ensimmäisessä luonnoksessa ja perustui hyvin paljon taiteen keskustoimikunnan varapuheenjohtajan Anita Kankaan lausuntoon ja lähinnä ed. Kyösti Toivosen esittämiin ajatuksiin.

Kulttuuriministeri esitti mielestäni erittäin hyvän ja mielenkiintoisen näkemyksen taiteen keskustoimikunnan kehittämisestä kulttuurin kehittämiskeskukseksi. Tällöin esimerkiksi läänin taidetoimikunnasta esittämämme kannanotto, että se olisi taiteen keskustoimikunnan alainen, ei ole suinkaan ristiriitainen tämän ajatuksen kanssa, vaan päinvastoin. Tällöin nimenomaan läänien taidetoimikunnat soveltuisivat taiteen keskustoimikunnan eli tulevan Tukeksin alaisuuteen. Mielenkiinnolla jäämme odottamaan toimikuntien valmiita esityksiä, miten taiteen hallinto parhaalla ja joustavimmalla tavalla voidaan järjestää.

Sitten rahapelipolitiikasta, joka meille hallituspuolueen kansanedustajille on ollut hyvin vaikea kapitteli, kuten huomaa siitä, että ponsiin emme ole voineet vuosilukua pistää, koska joudumme kuitenkin raha-asiat, reaaliset taloudelliset vaikeudet, huomioon ottaen olemaan hallituksen esityksen takana. Ne ovat meille vaikea kapitteli. Sen vuoksi oli erittäin hyvä kuulla, että rahapelipolitiikkatoimikunta vai mikä se oli on asetettu ja että saadaan näihin asioihin järki.

Vaikka kirjailija, kulttuurihenkilö Donner, joka on myös sivistysvaliokunnan varajäsen, ei ole paikalla ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä on vitsit pikkaisen vähissä, kun kuuntelin ministeri Isohookana-Asunmaata. Te lähditte liikkeelle kulttuurikäsitteen määrittelystä ja olisitte kaivannut, että valiokunta olisi sitä määritellyt. Sen toivomuksen voi tietysti esittää, mutta te puheenvuorossanne totesitte, että selonteko määrittelee sen osaksi kaikkea toimintaa. Te kuitenkin puheenvuorossanne totesitte vähän myöhemmin, että on mahdotonta määritellä kulttuuria.

Ryhmäpuheenvuorossani korostin kulttuurin osalta nimenomaan sen eettistä ulottuvuutta. Katson, että on mielestäni vähän yliampuvaa lähteä valiokuntaa siitä moittimaan, ettei se lähde tieteellistä työtä tekemään, määrittelemään kulttuuria. Totta kai me olemme hyväksyneet tavallaan sen lähtökohdan, joka selonteossa on.

Eniten minua hämmensi se, että itse asiassa kulttuuriministeri jotenkin hyväksyi sellaisen kulttuurin marginaalisuuden, jonka ed. Donner mainitsi. Minä en sen tyyppistä näkemystä hyväksy. Kuitenkin tänä iltana ja yönä tulee 30—40 kansanedustajaa käyttämään puheenvuoron, ja näen, että nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa kulttuurilla on valtava sosiaalinen ja yhteiskunnallinen tehtävä.

Hämmästelin myös sitä, että kulttuuriministeri otti puheenvuorossaan karvan verran puolustelevan ja ehkä vähän vihaisenkin asenteen suhteessa siihen, mitä valiokunta oli tehnyt. Olen kuitenkin sitä mieltä, että jos me nostamme mietinnössä lapset ja kulttuurin esille, se on kulttuuriteko.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli vahinko, ettei huomattu kutsua ministeri Uosukaista, sillä olisimme voineet keskustella hänen kanssaan vaikkapa humanistis-yhteiskuntatieteellisen yleissivistyksen merkityksestä.

Sitten kulttuuriministerille: Te selittelitte kovasti sitä, miksi selontekoon oli tehty tuo rajaus. Tämä asia ei millään selittelyllä parane, sillä rajaus on kerta kaikkiaan liian kapea-alainen. Kun tiettyjä alueita on jätetty kokonaan pois tai hyvin tärkeitä alueita erittäin niukalle käsittelylle, ei siitä millään selittelyllä selviä. Lastenkulttuuri, Yleisradio, tanssitaide, ympäristökulttuuri, kirjallisuus ovat tällaisia alueita.

Totesitte, että yhteisiä tavoitteita pitäisi löytyä, mutta selonteossa ei ollut juuri minkäänlaisia tavoitemäärittelyjä. Sivistysvaliokunta sen sijaan etsi niitä, löysikin ja olisi löytänyt vieläkin enemmän, jos hallituspuolueiden jäsenillä ei olisi ollut iankaikkista hallituspuolueiden käyttäytymiseen kuuluvaa pelkoa. Olisimme saaneet lopputulokseksi vielä enemmän toimenpide-ehdotuksia, mutta olemme toki lisänneet niitä.

Neuvottomuus, pelko ja hätätila tuntuvat häiritsevän vain hallitusta, ei ainakaan sivistysvaliokuntaa. Meillä ei ollut mitään neuvottomuutta eikä hätätilaa. Hallituspuolueiden jäsenillä pikkuisen pelkoa tosin oli. Sivistysvaliokunta tietää, kuinka tärkeää raha on, sillä 119 asiantuntijaa ovat lähes kaikki puhuneet tästä asiasta meille. Mutta miksi te ette puutu esimerkiksi arvonlisäveron kielteisiin vaikutuksiin kulttuurille, miksi edelleen käytätte veikkausvoittovaroja uusjakoon, vaikka se vaarantaa kulttuuria?

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siitä ei tietenkään selittelyllä pääse eroon, sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, että nyt on eduskunta lyömässä tietyllä tavalla lukkoon sellaisen vanhakantaisen hallintomallin, jota ei kulttuuriin saisi soveltaa. Tässä suhteessa minun on pakko tai ei pakko vaan voin täydestä sydämestä yhtyä kulttuuriministerin kannanottoon tällaisesta ideasta, kulttuurin kehittämiskeskuksen perustamisesta. Minusta se on ihan hyvä idea, ja toivottavasti tällainen järjestelmä tuottaa laadukkaita tuloksia. Se on aivan taatusti nopeatempoisempi ja tehokkaampi ja tuloksekkaampi kuin nykyinen taiteen keskustoimikunta.

Jäin miettimään läänien taidetoimikuntien asemaa ja tehtäviä, kun ministeri sanoi, että niiden tehtävänä on sekä ammattitaiteen että harrastustoiminnan kulttuurin tukeminen. Tarvitaanko tällaista? Eikö läänien taidetoimikuntien työn pitäisi olla samalla tavalla myös tuloksekasta ja nopeatempoisempaa kuin mitä se tällä hetkellä on? Jos tähän voisi kehitellä jonkin saman tyyppisen homman kuin nyt on kulttuurin kehittämiskeskus, kulttuurin hallinto voisi onnistuakin paremmin. Ainakin se olisi huomattavasti nykyaikaisempi kuin se vanhakantainen systeemi, jonka selonteko nyt valitettavasti nuijii pöytään.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta tässä yhteydessä, kun ministerit ovat käyttäneet vastauspuheenvuorot, että olisi varmaan syytä ja paikallaan mahdollisimman nopeasti tehdä selvitys siitä, mitkä tehtävät kuuluvat opetusministerille ja mitkä kulttuuriministerille ja voidaanko näitä tehtäviä yhdistää. On erittäin valitettavaa, että esimerkiksi nyt emme tiedä, mitä olisi pitänyt käsitellä. Sen ainakin tiedämme valiokunnassa, että olemme tehneet parhaamme, mutta sen sijaan kulttuuriministeriöstä emme ole saaneet sellaista kulttuuripoliittista esitystä, jota valiokunta olisi toivonut.

Haluan korjata erään asian, joka tuli esille liittyen kulttuuritoiminnan rahoituskysymyksiin, kun käsittelimme valtionosuusuudistuksia. Silloinhan eduskunta edellytti, että rahoitukset, jotka ohjattiin kunnille kulttuuritoimintaan, käytetään nimenomaan kulttuuritoimintaan. Niitä rahoja ei saa käyttää mihinkään muuhun. Ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa totesi puheenvuorossaan vähän toisin. Toivoisin siihen korjausta.

Ed. T. R o o s (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olisi tietysti kommentoimista kovastikin ryhmäpuheenvuorojen kirjon ja äskeisten ministereiden puheenvuorojen jälkeen, mutta puutun vain yhteen asiaan. Ministeri Isohookana-Asunmaa listasi asioita, joista pitäisi välttämättä keskustella, ja niihin ajatuksiin mieluusti yhdyn. Kysyn kuitenkin, millä väellä? Alun perinkin oli poissa jo 67 edustajaa, nyt on paikalla vajaa kymmenesosa edustajista, kun pitäisi lähteä keskustelemaan, ja lehtereillä noin miljoonasosa Suomen kansasta. Ei ole kulttuuri tällä hetkellä pop. Ehkä energiakeskustelu vei kaiken energiamme.

Hallituksen ja siellä olevien arvon rouvien ministereiden onkin mielestäni nyt syytä pohtia keinoja, joiden antaman voiman turvin jaksaa tämä kansakunta yli laman. Selonteko ei välttämättä niitä anna, sillä jos henki pettää, siinä pettää materiakin. Me näemme naapurimaastamme Virosta hyvän esimerkin siitä, miten kansa säilyttää voimakkaan kansallisen kulttuurinsa avulla identiteettinsä ja kykynsä ottaa vastaan itsenäisyys, kun se aika tulee. Meidän itsenäisyytemme ei ole uhattuna, mutta henkistä selkärankaamme uhkaa skolioosi.

Väsymys on saamassa yliotteen nyt juuri, kun pitäisi virkistyä ja muistaa, että ihminen ei elä yksin leivästä. Tämä keskustelu — en puhu tasosta mutta innokkuudesta — ei ole oikein hyvä eikä kummallekaan ministerille oikein hyvää tukea antava siinä tehtävässä, joka kieltämättä nyt on tärkeämpi kuin ehkä vuosikymmeniin.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kahteen asiaan haluan kiinnittää huomiota. Olisin halunnut tietää, miten ministeri on ministeriryhmässä hallituksessa vaikuttanut siihen, että eduskunnan tämän vuoden budjetti ja viime vuonna hyväksymä ponsi toteutuisivat. Se koski nimenomaan veikkausvoittovarojen käyttöä. Eduskunta on siitä päätöksen tehnyt, ja tuntuu todella oudolta, että hallitus toimii eduskunnan tahdon vastaisesti. Mielestäni ministeri ei tähän kiinnittänyt huomiota toisin kuin valiokunnassa siihen on kiinnitetty huomiota, mutta valitettavasti hallituspuolueet tässäkin lepsuilivat ja toivoivat vain parempaa tulevaisuutta.

Toinen asia, jota olisin halunnut ministerin kommentoivan tai jatkavan pohdiskelua, liittyy arvonlisäveroon ja kulttuuriverotukseen. Minis-

teri nosti kädet pystyyn ja totesi, että on aivan mahdotonta määritellä, mitkä kaikki eri toiminnot ovat kulttuuria, ja näin ollen pesi kätensä koko asiasta. Eikö kuitenkin, ministeri, ole niin, että vaikka jonkin kulttuurisektoriin kuuluvan tai kuulumattoman osalta tulisi virhepäätös, se voitaisiin oikaista, mutta valtaosa kulttuuritoiminnoista, jotka tulevat arvonlisäveron piiriin, voidaan määritellä varsin yksinkertaisesti ja kuitenkin jostakin olisi lähdettävä liikkeelle? Minusta se, että nostetaan kädet pystyyn, ei ole oikea ratkaisu tässä tilanteessa.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri puhui siitä, kuinka helposti puhumme toistemme ohi. Sellainen tunne minullekin tuli, kun ministerin puhetta kuunteli. Me taidamme todella puhua toistemme ohi. Hän peräsi sitä, kuinka meidän pitäisi keskustella kulttuurin edellytyksistä ja päälinjoista. Minusta sivistysvaliokunnan mietinnössä on annettu joitakin päälinjoja ja myös edellytyksiä.

Eritoten on ryhmäpuheenvuoroissa puututtu siihen, kuinka lastenkulttuuri on jäänyt täysin huomiotta. Norjassa on esitetty lapsille omaa ohjelmaa, jonka keskeisinä osina ovat lapseen kohdistuva luottamus, korkeat laatutavoitteet, harrastustoiminta ja yhdessäoloon sopivien tilojen tarve. Ministeri linjasi monta asiaa, joita Suomessa nyt ollaan tekemässä, mutta mitä tulevaisuudessa, se jäi vallan pois. Nyt minä kysyisin, onko meillä myös mahdollista saada vastaavanlaista ohjelmaa lasten kulttuurin edistämiseksi ja milloin.

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ministeri Uosukaisen puheenvuoron johdosta. Hän otti mielestäni esille hyvin tärkeän asian eli medialukutaidon ja sen, miten paljon uusien medioiden kautta itse asiassa uudesta kulttuuristammetapahtuu. Tämä ajatus minullekin on joskus tullut mieleen. Kun suremme kulttuurin vanhoja muotoja, niiden heikkoa tilaa ja muuta, joskus ehkä emme näe, mitä kaikkea uutta tapahtuu esimerkiksi uusien medioiden kautta, puhutaan sitten videotekniikasta, virtuaalitodellisuudesta tai tämän tyyppisistä asioista. Samoja arvoja ja eettisiä valintoja niilläkin foorumeilla etsitään, kuin ehkä perinteisessä kirjallisuudessa tai muussa on etsitty. Olin vähän yllättynyt, ettei tämän enempää esimerkiksi valiokunta ollut asiaan puuttunut.

Samoin meillähän on visuaalisen kulttuurin puolella, esimerkiksi elokuvissa, esilukijakäytäntö. Painetussa sanassa voimme lukea, mitä haluamme, mutta sähköisissä viesteissä, elokuvassa, meillä on ennakkosensuurijärjestelmä ja videosensuurijärjestelmä, johon ed. Ukkolakin viittasi ja joka mielestäni on outoa, jos puhumme visuaalisen kulttuurin lukutaidosta tänä päivänä. Olisin toivonut, että tämän kaltaisiin asioihin olisi keskustelussa enemmän suuntauduttu.

Mitä tulee ministeri Isohookana-Asunmaan, jos ymmärsin oikein, ajatukseen kulttuurin kehittämiskeskuksesta, ajattelin jotenkin mielessäni taiteen ja kulttuurin riskirahoitusta, eli uusille tekijöille suunnattaisiin enemmän voimavaroja ja pyrittäisiin toimimaan vanhojen taiteilijoiden intrigikentän ulkopuolella, etsimään sieltä uusia kohteita. Mielestäni se on juuri se, mitä nyt pitäisi tehdä, koska kieltämättä osa taiteen hallinnosta on nimenomaan edunvalvontaa ja vanhojen taiteilijoiden ja vanhojen taiteen alojen voimakasta edunvalvontaa uusia vastaan.

Ed. R y y n ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri esitti, jos ymmärsin oikein, ainakin rivien välissä lievän epäilyn sivistysvaliokunnan esittämää kulttuurin suurprojektia kohtaan, jota todellakaan ei ole mitenkään tarkemmin määritelty. Siinä yhteydessä todettiin, että monenlaisia projekteja on jo käynnissä. Oikeastaan näiden projektien tuloksista ja toimenpiteistä lähitulevaisuudessa haluaisin kysyä. Molemmat ministerit mainitsivat Kantinen, kansainvälisen tiedotuksen neuvottelukunnan työn ja toiminnan. Haluaisin tietää, mitä nyt käytännössä seuraa, mitä juuri tässä tilanteessa, juuri nyt voisimme tehdä esimerkiksi kulttuurialan työllisyyden edistämiseksi niin, että hyödynnetään niitä verkostoja, joita meillä jo on, niin, että resurssit eivät mene minkään uuden järjestelmän ja systeemin luomiseen, kuten hyvin helposti tapahtuu. Hyödynnetään esimerkiksi kirjastoja ja kansalaisopistoja, jotka kulttuuridemokratiaa käytännössä toteuttavat kaikkialle ulottuvan verkostonsa kautta.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa huomautti kokoomuksen puheenvuorosta, jossa mainittiin keskeiset tavoitteet. Nyt kun me joudumme tekemään säästöjä myös kulttuurin alalla, niin minusta ja kokoomuksen mielestä on viisasta, että merkitään jotkut tietyt painopistealueet, koska kaikkia ei voida samanaikaisesti tukea. Nämä keskeiset painopistealueet ovat juuri lastenkulttuurin tukeminen ja myös korkeata-

soinen ammattimainen kulttuuri ja kulttuurin koulutus.

Mainitsin aikaisemmin puheenvuorossani, että näiden laitosten ulkopuolella oleville kulttuuritoiminnoille olisi myös varattava harkinnanvaraisia määrärahoja, ja niiden taso olisi pyrittävä pitämään edes nykyisellä tasolla, jolloin annettaisiin mahdollisuuksia myös uusille ja muillekin taiteen aloille.

Yksi asia minua hieman jäi ihmetyttämään, kun ministeri sanoi, että kulttuuri ei voi olla keino selviytyä lamasta. Ei se varmaan yksistään ole, mutta kyllä kulttuurin merkitys on selvästi noussut nyt, ja yleensä se kriisiaikoina nousee. Se antaa ihmisille tukea, turvaa ja lisävoimia, ei yksistään, mutta suuri apu se on. Siitä meillä on historiasta hyviä esimerkkejä, sekä Suomen historiasta että todella, niin kuin täällä jo mainittiin, virolaistenkin historiasta.

Ed. M ä k i p ä ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy ensinnäkin todeta: onko tietoa vai tietämättömyyttä, se tuo lisää tuskaa. Kun valmistauduin tähän puheenvuoroon, niin minun täytyi todella sivistyssanakirjasta katsoa, mitä se kulttuuri on, koska tunsin itseni niin sivistymättömäksi. Mutta minulla on suorastaan helpottunut olo, kun ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa käytti puheenvuoron ja sanoi, että kulttuuri on kaikkea, mikä kuuluu elämään. Tästä johtuen tuntuukin ihmeelliseltä, että kulttuuria käsitellään näin kapea-alaisesti. Minkä takia meillä on opetus- ja kulttuuriministeri? Esimerkiksi kun ed. Donneria kuunteli, niin hän puhui, että kulttuuria on kalastus ja kotitalous. Me voisimme näistä alueista puhua maatalouspääluokan alueella, kulttuurista. Aina vakuuttuneemmaksi minä tulen, että meidän ei tarvitse puhua erillisestä kulttuuripolitiikasta, koska sitä ei kerta kaikkiaan ole. Kaikki, mitä me elämme, on kulttuuria.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toteaisin ed. Ala-Harjalle, että kun valtion budjetista on kulttuurille 1,4 prosenttia, niin minusta on lapsellista vaatia, että sieltä pitäisi vielä säästää lisää, ja vedota siihen, että nyt kaikkien täytyy säästää. Kun todella minimaalinen rahamäärä kulttuurille budjetissa ohjataan, niin siitä ei ole todellakaan säästämistä, vaan päinvastoin niitä varoja tulisi lisätä. Mieluummin kannattaisi keskustella siitä, onko Hornetien osto todella järkevää tällaisena aikana, ja mieluummin osa niistä varoista siirtää kulttuurille, kun taiteilijatkin ovat jo työttöminä. Se henkinen lama, mikä tällä hetkellä Suomessa on, todella vaatii lisää varoja kulttuurille.

Mitä tulee ed. Donnerin esiintymiseen, hän on loistava esiintyjä ja todella kulttuuripersoona. Mutta kyllä minä näkisin hyväksi myös sen, että jos hän on valiokunnan varajäsen, niin hän osallistuisi valiokunnan kokouksiin ja toisi todella esityksiä valiokuntaan ja sitä kautta mietintöihin eikä pelkästään ottaisi irtopisteitä eduskunnassa pitämässään puheenvuorossa, jossa hän vain katsoo, miten yli-ihminen hän näköjään näyttää olevan kaikissa asioissa.

Opetusministerille olisin todennut, että on aika merkillistä, että on koulu ja kirjasto ja kuitenkaan opetusministerinä hän ei ole pystynyt taistelemaan Viinasen leikkuria vastaan, millä tavalla tulevassa budjetissa tullaan leikkaamaan opetuksesta. Kyllä kentällä on todella suuri huoli tuntikehyksistä. Esimerkiksi Lahdessa koulussa, missä lapseni on, olin vanhempienillassa toteamassa, että siellä joudutaan tuntikehyksen takia lopettamaan ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a: Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti, ettei syntyisi väärinkäsityksiä ja jotta todella puhuisimme toisillemme emmekä ohitse, totean sen, että en todellakaan halua, ed. Gustafsson, selitellä, vaan olen sitä mieltä, että jollakin tavalla koko kulttuuri on täytynyt rajata, ja puolustan sitä, koska muuten täällä keskustellaan koko elämästä. Se on ihan täysin mahdollista tietenkin, koska kulttuuri on erittäin laaja käsite. Mutta kulttuuri sinänsä ei voi olla keino esimerkiksi laman torjuntaan, vaan oleellista on se, mikä on tämän kulttuurin kvaliteetti, mikä on ihmisten kompetenssitaso.

Minä totean, että viihde voi olla hyvää tai huonoa ja edistävää tai taannehtivaa, ja kaikki muu kulttuuri, muut osa-alueet, tapakulttuuri jne., voidaan arvottaa eri tavalla. Sen takia on tietenkin tärkeätä, että me, ennen kuin mietimme näitä edellytyksiä, mietimme sen, minkälaisia arvoja on, mistä perusarvoista me olemme yhtä mieltä.

Tämä on hyvin vaikea asia. Näitä ei oikeastaan voi pinnallisesti käsitellä, vaan nämä vaativat hyvinkin syvällistä keskustelua. Ja tänä aikana juuri, jolloinka me kamppailemme tietyllä tavalla epätoivoisessa tilassa ja epätoivoisessa maa-

ilmassa, olisi hyvin tärkeätä, että meillä olisi selkeitä käsityksiä, vaikka varmasti se on hyvin vaikeata.

Eduskunnalle tarjoutuu tähän kuitenkin erinomaisen hyvä mahdollisuus aivan kohta, kun eduskunta pääsee käymään todella futurologista keskustelua silloin, kun valtioneuvosto tuo tulevaisuusselontekonsa eduskunnalle. Itse odotan erittäin paljon tältä tulevaisuusselonteolta, koska siinä juuri on mahdollisuus käsitellä asioita kokonaisvaltaisesti eikä hallinnonaloittain.

Mutta ainakin kaikki ne, jotka tietävät valtioneuvoston työskentelystä, ymmärtävät sen, että ministeri ei voi mennä toisen ministerin alueelle noin vain. Meillä on erittäin selkeät työnjaot, ed. Tykkyläinen. Työnjaot ja tehtävät ovat hyvin selvät. Mutta kun on kulttuuripoliittinen selonteko, niin kyllä silloin tietysti kulttuuriministeri on vastuullinen siitä, ja se ei tarkoita, että koulutuspolitiikkaa ruvetaan pääasiallisesti käsittelemään. Tämän jaon on valtioneuvosto tehnyt, ja keskustelun jälkeen tällaiseen linjaan aikanaan päädyttiin.

Siitä huolimatta haluan, arvoisa rouva puhemies, korostaa sitä, että sivistysvaliokunnalla ja eduskunnalla on täysi valta luonnollisesti käsitellä, mitä tahansa tahdotaan täällä. Eduskunnan sivistysvaliokunnalla on näin ollen ollut mahdollisuus tuoda nyt kaikki ne puutteet esille, mitä se on havainnut, ja lisätä ne tähän selontekoon, joka otetaan tietenkin huomioon, kun työtä valtioneuvostossa ja opetusministeriössä tämän jälkeen kulttuuripoliittisella puolellakin tehdään ja myös varmasti opetustoimen puolella.

Minä en myöskään vähättele kulttuuria. Siitä ei varmasti oikeastaan kukaan minua ole syyttänyt tähän saakka. Päinvastoin on todettu hiukan toisella tavalla. Mutta siitä kannan huolta, että kulttuuriasioista eivät ole olleet kiinnostuneita muut kuin kulttuurin piirissä työskentelevät. Me puhumme liian paljon toisillemme. Näin on valtakunnan tasolla ja näin on kunnallisella tasolla, kun meidän pitäisi nyt saada erittäin paljon viestejä sanotaan vaikka kirjaston merkityksestä juuri niille ihmisille, jotka tekevät päätöksiä, mutta jotka eivät ole lähellä kirjastolaitosta eivätkä käytä sitä, esimerkiksi juuri kunnallisvaltuustojen ja -hallitusten jäsenille jne.

Kaikkien kulttuuritilaisuuksien ja kulttuuritapahtumien ja taiteen merkityksestä on todettava, niin kuin täällä on aivan oikein tuotu esille, että taiteella on erittäin merkittävä asema elinkeinopoliittisestikin, samoin kulttuuritapahtumilla. Tämä täytyisi saada yleisesti hyväksytyksi. Sen takia toivoisin kovasti, että kaikki ne tahot, jotka kulttuurista ovat kiinnostuneita ja ovat perehtyneet tämän alueen asioihin, kantaisivat tästä huolta ja viestisivät erityisesti niille, jotka eivät näitä kysymyksiä tunne, jottei pääse syntymään virheellisiä päätöksiä niin kuin nyt vähän näyttää tapahtuvan.

Kun ed. Astala totesi, että selonteossa ei ole mitään sellaista, mihin me kaikki voisimme liittyä ja olla yhtä mieltä, pidän valitettavana sitä. (Ed. Astala: En ole sanonut niin!) Nimittäin ne yhdeksän kohtaa, jotka siellä ovat, ovat minun mielestäni kyllä selkeitä tavoitteita, kulttuuripoliittisia tavoitteita, joihin eduskunta ja eri ryhmät voisivat yhtyä. (Ed. Astala: Minä en ole sanonut mitään sellaista!) — Ymmärsin tämän viestin sillä tavalla. Mutta jos olen ollut väärässä, niin pahoittelen sitä. — Kuitenkin ne yhdeksän kohtaa, jotka selontekoon on kirjattu, ovat kyllä käsitykseni mukaan tavoitteita, joihin kaikki voisimme yhtyä, tai toivoisin, että kaikki niihin voisimme yhtyä ja pitää niitä edelleenkin aika arvokkaina tavoitteina. (Ed. Gustafsson: Ed. Astala on sivistysvaliokunnan jäsen ja on siellä yhtynyt niihin!)

Kun ed. T. Roos pahoitteli sitä, että väsymys näkyy täällä, niin ehkä kannattaa muistaa, että onneksi se ei näy tämän salin ulkopuolella kovinkaan paljon. Niin kuin olemme tietoisia, kirjastot vetävät ja viime kesän monet, monet kulttuuritapahtumat olivat täynnä. Oopperaankin on tungosta, puolessa tunnissa myydään näytäntöjä jne. Tämä kaikki kertoo kyllä siitä, että suomalaiset arvostavat niitä kulttuurisia palveluja, joita järjestetään yhteiskunnankin myötävaikutuksella, ja se on hyvä se.

Ed. Ryynänen puuttui kysymykseen, joka on hyvin tärkeä, miten näitä selontekoja, strategioita ja ajatuksia hyödynnetään. Meillä esimerkiksi tällä hetkellä on aika monta projektia suunnitteilla opetusministeriössä niiden voimavarojen puitteissa, jotka on, ja ministeriö tukee kansalaisjärjestöjen toimintaa. Tässä esimerkiksi jälleen voitaisiin nimeltä mainita kirjasto. Erittäin mielenkiintoisia ideoita on kirjastoväen ja Suomen Kirjastoseuran puolelta tullut, ja niihin olemme tarttumassa. Näitä ideoita tarvittaisiin vain kovin paljon lisää. Niitä tulee varmasti ministeriöön aivan liian vähän. Joskus tuntuu siltä, että opetusministeriön virkamiehiltä vaadittaisiin myös jatkuvaa ideointikykyä, mitä heillä kyllä on. Mutta kun heillä on hallinnollisiakin tehtäviä, niin aikaa ei aina riitä niin paljon kuin pitäisi riittää, koska tämä aika oman näkemykseni mu-

kaan kaipaa uusia, raikkaita ideoita ennen kaikkea.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri totesi, että valiokunnasta ei ole tullut mitään uusia ajatuksia mietinnön kautta, vaikka siihen annettiin mahdollisuus. Tässä yhteydessä kyllä täytyy sanoa, että valiokuntatyöskentely ja valiokunnan muodolliset työskentelyesteet estävät jopa uusien ajatusten tuomisen, koska uusien ajatusten tuominen mietinnön kautta on äärettömän vaikeaa. Jostain sanasta tai sanan ajattelun taustasta jopa äänestetään 9—8, pannaanko sinne "edellyttää" vai toinen sana ja pitääkö tässä olla kuten-sana, ja siitä kuten-sanasta käydään kaksi tuntia pitkä keskustelua ja siitä edelleen äänestetään. Se on suuri kulttuuriteko, kun me äänestämme, onko siinä kuten-sana vai niin-sana vai mitään-sana vai mikä siitä jätetään pois. (Ed. Jouppila: Höpö höpö!) Se on minusta jotenkin niin pientä, niin pienissä piireissä yleensä tämä mietinnön tekeminen, että laajaalaisten, kulttuuriin kohdistuvien ajatusten heittäminen sinne sisään, mikä loisi uusia tuulia, on täysi mahdottomuus valiokunnassa, koska tämä on niin muotoon sidottua duunia, niin kuin varmaan arvoisa ministeri hyvin tietää.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tuli jokin valitettava väärinkäsitys. Nimittäin sivistysvaliokunta on ollut täysin yksimielinen ja arvostanut näitä valtion tehtäväkenttiä, jotka selonteossa on mainittu. Olemme jopa lisänneet yhden kohdan tai haluaisimme lisätä yhden kohdan, ja se kuuluu: "että kulttuuripolitiikan keskeinen tavoite on kansalaisten yleissivistyksen korkea taso ja että kulttuurilla on humanistinen sisältö". Tämä on sivistysvaliokunnan tahto.

Mutta minusta tuntui aika omituiselta, kun hartaasti vetositte, että me välittäisimme tietoa kunnanhallitusten jäsenille ja valtuuston jäsenille siitä, kuinka tärkeää esimerkiksi kirjaston merkitys on, niin että päätökset tulisivat kirjastomyönteisiksi kunnissa. Totta, tietenkin tämäkin on tärkeä asia, mutta kuinka te itse olette täällä leikkaamassa kirjastojen valtionapuja ensi vuodelle tänä vuonna tehtyjen lisäksi 42 miljoonaa? Teidän pitäisi yrittää vielä enemmän välittää tietoa siihen lähiympäristöön, jotta tällaisia päätöksiä ei tulisi.

Minusta oli kyllä hämmästyttävää, kun totesitte, että ministeri ei voi mennä toisen alueelle. Siis te ette voi opetusministeriössä istuutua yhteisen pöydän ääreen ja keskustella siitä, mitä yhteistyössä tehtäisiin ja mitä esimerkiksi eduskunnalle esitettäisiin jne. Ovatko jotenkin henkilökemiat niin huonossa jamassa, että tällainen ei voi onnistua? Yhteistyötähän nykyään edellytetään kaikilla alueilla.

Valitettavasti ette vielä vastanneet ed. Outi Ojalan tekemään kysymykseen siitä, millä tavalla käyttäydyitte, millä tavalla yrititte taistella eduskunnan ponnen puolesta, että ensi vuonna ei olisi uusjakoa tehty veikkausvoittovaroihin.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a: Arvoisa puhemies! Veikkauksen tuoton jakamisesta on käyty, kuten totesin täällä, keskustelua ensimmäisen kerran, kun nykyinen hallitus teki ensimmäistä budjettiaan, ja siitä lähtien näitä keskusteluja on käyty joka kerta. Olen esittänyt, että palataan asetuksen mukaiseen päiväjärjestykseen, mutta valtioneuvoston enemmistö on katsonut, että tämä on yksi tapa, jota kautta säästöjä niin ikään toteutetaan, ja on käynyt niin kuin on käynyt. Eduskunta on todennut, että tämä ei ole hyväksyttävä menettely, mutta kuitenkin hyväksynyt joka kerta budjetit, ei ole tehnyt muutoksia. Eduskunnassa olisi tietysti voitu todeta, että näin ei voi menetellä, mutta täällä on kuitenkin molemmat budjetit hyväksytty. (Ed. Astala: Ponsi liittyy ensi vuoteen!) — Ensi vuoden ponnessa on ihan sama tilanne, että olemme esittäneet, että siirrytään normaaliin käytäntöön, mutta emme ole saaneet sille valtioneuvostossa enemmistön kannatusta. — Nyt tilanne on jälleen sama, mikä oli viime vuonna. Eduskunta on se, joka käsittelee, ja parhaillaan valtiovarainvaliokunta tekee tätä työtä. Toivon, että täällä tehdään niin kuin parhaaksi katsotaan.

Kuten totesin, niin koko rahapelipolitiikkaa tullaan käsittelemään kokonaisuudessaan ja sillä tavalla siihen on mahdollista puuttua tai sitäkin kautta on mahdollista puuttua. Haluan korostaa ed. Astalallekin vielä kerran: olen ollut koko ajan ja olen edelleen sitä mieltä, että Veikkauksen tuotto tulee käyttää kokonaisuudessaan siihen, mihin se kuuluukin.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua jäi hiukan askarruttamaan se seikka, kun ministeri mainitsi, että Veikkauksen tuotossa palataan normaaliin käytäntöön. Mahtaakohan tämä pitää sisällään myös sen, että veikkauksen tuoton jaossa palataan nor-

maaliin käytäntöön elikkä liikunta saisi sille kuuluvan 36 prosenttia ja muut niin kuin asetuksessa määrätään eikä niin kuin se on ensi vuoden budjetissa?

Ed. R y y n ä n e n : Arvoisa puhemies! Kulttuuripoliittisen selonteon lähetekeskustelussa sanoin, että selonteko ja sen ympärillä käytävä keskustelu täyttävät tehtävänsä, jos ne pystyvät herättämään edes jonkinlaisia toivon näköaloja laman alle masentuvassa, kapeutuvassa ja eriarvoistuvassa yhteiskunnassamme. Me tarvitsemme kipeästi toivon elvytystä tässä ja nyt. Laman yli ja kestävän kehityksen tielle selvitään vain henkisten voimavarojen avulla. Selviytyminen sinänsä on siis ennen kaikkea kulttuurikysymys.

Minustakin on surullista, että kulttuurin ja talouden elintärkeää yhteyttä ja kiinteää vuorovaikutussuhdetta ei tajuta tässäkään talossa. Nimittäin olen aivan varma siitä, että jos se tajuttaisiin, niin tämäkin keskustelu kiinnostaisi useampia edustajia. Kulttuurikeskustelussa ei tietenkään voi välttää puhumista rahasta tai nykytilanteessa pikemminkin sen puutteesta.

Liian rajut leikkaukset kulttuurin julkisessa tuessa, varsinkin kuntatasolla, ovat vakava uhka pyrkimyksille vahvistaa ja koota henkisiä voimavaroja tämän selviytymisstrategian luomiseen. Kuitenkin rahan merkitystä on tässä yhteydessä myös liioiteltu. Löysällä rahalla ei luoda sivistysyhteiskuntaa. Sen osoitti menneiden vuosien arvoton kasinokausi varsin kohtalokkaalla tavalla. Toisaalta niukkuus ei ole milloinkaan ollut este yksittäisille kulttuuriteoille. Ja rahaa on aina tarpeisiin nähden ollut liian vähän.

Niukkuutta jaettaessa kyse onkin ennen kaikkea tarpeiden tärkeysjärjestyksestä eli pohjimmaltaan arvoista. Taloudellisten voimavarojen kohdentaminen on siis sinänsä kulttuurikysymys. Se kertoo yhteiskunnan tilasta ja arvoista hyvin paljastavalla tavalla.

Kulttuurikeskustelua on todella hyvin vaikea rajata niin ahtaasti kuin se on selonteossa jouduttu tekemään, hallinnonalakohtaisesti ja ministeriön sisäisen työnjaon perusteella. Silti hyväksyn ja ymmärrän, että näin on jouduttu tekemään, mutta täälläkin ryhmäpuheenvuoroissa ja äsken käydyssä keskustelussa tätä aluetta on varsin perustellusti laajennettu. Minusta on kaiken kaikkiaan hyvin tärkeää nähdä kulttuurin keskeinen merkitys yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon kannalta erityisesti tässä murroksessa, jossa kasvava joukko ihmisiä on vaarassa syrjäytyä muusta yhteiskunnasta.

Sivistysvaliokunta on ansiokkaasti nostanut tämän asian esille korostaessaan nuorisotyön ja nuorisokulttuurin tukemisen merkitystä suurtyöttömyyden taustaa vasten. Haluaisin liittää kulttuurisen tasa-arvon laajemmin kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseen. Keskeisin osa kaikille ulottuvasta kulttuuritoiminnasta tapahtuu kansalaisjärjestöissä, kansalaisopistoissa, kansanopistoissa ja sivistysjärjestöjen kautta. Ne muodostavat sen kansalaisyhteiskunnan puitteet, joka nojaa ihmisten omaehtoisuuteen, sivistystahtoon ja henkiseen kasvuun. Kansalaisyhteiskuntaa ja demokraattisen osallistumisen mahdollisuuksia on nyt vahvistettava, ei leikattava.

Kansalaisaktiivisuuden ja talkootyön kautta sijoitettu tukimarkka moninkertaistuu. Kun kuntien mahdollisuudet kulttuuri- ja nuorisotyön hoitamiseen heikentyvät, on järjestöjen panosta voitava lisätä. On selvää, että myös järjestötyöhön on pesiytynyt turhaa hallinnointia ja tehottomuuttakin, joka on kitkettävä pois.

Opetusministeriön linjaus antaa tukea tulosvastuullisesti vain todelliseen toimintaan on aivan oikea. Myös toiminnan laatua on pyrittävä koko ajan kehittämään. Terve kilpailu karsii urautuneen näennäistoiminnan, ja tukea saavat ajan tarpeeseen vastaavat innovatiiviset ja todella vaikuttavat hankkeet. Asenteiden on nyt muututtava. Virkamiehiltäkin vaaditaan ennen kaikkea kykyä ideoida ja innostaa. Lähtökohtana on oltava kansalaisten ja kuntalaisten kokonaishyvinvointi, jolle ei ole pohjaa ilman henkistä hyvinvointia.

Humanistis-yhteiskunnallisen perussivistyksen tilaa kartoittanut komitea on tuoreessa mietinnössään, johon täällä on jo aikaisemmin viitattu, aivan aiheellisesti huolissaan koulutuksemme sisällöistä ja tämän ajan välineellistä hyötyä korostavasta suuntauksesta. Ei ihme, että komiteatyön iskulauseeksi kiteytyi: "Ei tulevaisuutta ilman humanismia". Tietoyhteiskunnan kansalaisen on välttämätöntä käydä elämänikäistä kulttuurikoulua, jossa sivistyspyrkimyksillä on arvo sinänsä ilman välineellistä tavoitetta.

Tieto on tarpeellista, mutta sivistyksemme tasosta kertoo se, miten me tietoa käytämme. Koulujen opetussisällöissä on painotettava humanistista näkemystä ihmisestä yhteiskunnan vastuullisena toimijana. Kirjallisuuden ja taideaineiden asemaa tulisi vahvistaa. On esimerkiksi lyhytnäköistä karsia yleissivistävä osuus ammatillisesta koulutuksesta minimiin. (Ed. Astala: Mutta niinhän on tehty!) Nykyään kaikissa ammateissa ja

tehtävissä toimiminen, puhumattakaan sitten lisääntyneestä vapaa-ajasta, työn jakaminen haasteineen edellyttää ympäröivän maailman laaja-alaista tuntemista, siis kulttuurikapasiteettia. Taidekasvatuksen pitäisi kuulua jokaisen lapsen perusoikeuksiin. Niin valtava merkitys sillä on terveen itsetunnon ja eheän persoonallisuuden kasvun tukijana.

Puitelaki taiteen perusopetuksesta ei anna subjektiivista oikeutta taideopetukseen mutta on kuitenkin tärkeä lisä taiteen harrastustoiminnan ja yleissivistävän opetuksen rinnalla. Tarkoituksena on antaa yhä useammille mahdollisuus laadukkaampaan ja tavoitteellisempaan taideopetukseen eri taiteen aloilla ja myös erilaisissa kunnissa. Vastuu opetuksen järjestämisestä on kunnilla, ja käytännössä kansalaisopisto näyttää olevan tavallisin opetuksesta vastaava laitos. Nyt on syytä toivoa lisää taideaineiden tunteja, päteviä ja innostuneita opettajia ja ainakin koko valtionosuuden käyttämistä joka kunnassa taiteen perusopetukseen. Tässäkin voidaan saada paljon aikaan kulttuurijärjestöjen tuella ja kuntien välisellä yhteistyöllä.

Arvoisa puhemies! Kulttuurin laajalta alueelta haluan tässä nostaa esille vain yhden mutta sitäkin keskeisemmän kulttuurilaitoksen, nimittäin kirjastot. Olen hyvin iloinen siitä, että kirjastot ovat täällä keskustelussa saaneet vahvaa tukea muistaakseni joka ainoassa ryhmäpuheenvuorossa. Nyt on vain sitten muutettava nämä tukevat sanat teoiksi kirjastojen puolesta.

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostokin käsitteli lausunnossaan erityisesti kirjastoja kahdesta syystä. Kirjastot ovat suomalaisessa yhteiskunnassa korvaamattoman tärkeä kulttuurin peruspalvelu, ja korkeatasoisen kirjastoverkkomme toimivuus on nyt uhattuna.

Kirjastojen merkitystä tasa-arvoisena tietohuollon turvaajana korostaa entisestään omaehtoisen itsenäisen opiskelun ja tiedonhaun lisääntyminen. Erittäin hyvällä hyötysuhteella toimivan tehokierrättäjän, kirjaston, voima on sekä paikallisuudessa että yhteistoiminnassa, verkostossa. Onkin välttämätöntä tukea riittävästi kirjastoja, joilla on yli oman toimialueensa meneviä lakisääteisiä tehtäviä. Verkoston toimivuudesta vastaavat erityisesti maakuntakirjastot ja yleisten kirjastojen keskuskirjasto.

Kunta- ja korkeakoulukohtainen itsekkyys on reaalinen uhka kirjastojen yhteistoiminnalle. Kaukolainojen hintapaineet on pikaisesti selvitettävä ja turvattava tasa-arvoiset tiedonsaantimahdollisuudet kaikkialla maassa. Olen iloinen, että valiokunta on kirjannut tietohuoltokentän kehittämistarpeiden selvityksen velvoittavan ponnen muodossa mietintöönsä.

Yleisten kirjastojen oman aineiston käytön maksuttomuus on turvattu kirjastolaissa. Tämän periaatteen jatkuminen on olennaisen tärkeää nykyisessä talouspaineessa, sillä mahdollisilla lainausmaksuilla ei olisi vastaavaa merkitystä kirjastojen rahoituksessa, ja kuitenkin ne kaventaisivat käyttäjäkuntaa olennaisesti.

Kuntien vapaus päättää laskennallisten valtionosuuksiensa käytöstä on vaikeassa taloustilanteessa johtamassa kasvavaan eriarvoisuuteen. Kirjastoverkkoon on repeämässä pahoja aukkoja kriisikirjastojen muodossa, jotka alkavat olla lähes sataprosenttisesti valtion kirjastoja. Sama epäsuhta valtionosuuden ja käytännössä toteutuvan rahoituksen välillä näkyy monien teattereiden ja orkesterien kohdalla. Kirjastojen kohdalla asia on kuitenkin vielä vaikeampi hyväksyä tiukassakaan taloustilanteessa, sillä kirjaston menot ovat vain 1—1,5 prosentin luokkaa kunnan menoista, ja kyse on kuitenkin kulttuurin peruspalvelusta, jota ylivoimainen enemmistö kunnan kaikenikäisistä asukkaista käyttää useimmiten viikottain.

Valtionosuusseurantaan on liitettävä seuraamukset, jotka johtavat korjaaviin toimenpiteisiin. Kirjastopalvelujen vähimmäistaso pitäisi määritellä eräänlaisen perusturvan säilyttämiseksi. Koska suurin osa kuntien kirjastoista on pieniä muutaman työntekijän organisaatioita, on tärkeää jatkossakin antaa niille konsultoivaa tukea aluetasolla. Hallintoa uudistettaessa on välttämätöntä säilyttää kirjastoalan asiantuntemus läänitasolla. Tekijänoikeuslainsäädäntöä kehitettäessä on valvottava, että kirjastokäyttöön sopivan aineiston maksuton lainaaminen käsitellään kulttuuri- ja informaatiopoliittisena asiana, siis erillään kaupallisesta vuokraustoiminnasta.

Suomi on yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa kehittyneenä kirjastomaana vastuussa kansainvälisen lainsäädännön suunnasta osaltaan ja myös vastuussa pienten kulttuuri- ja kielialueiden aseman huomioon ottamisesta.

Sivistys- ja tiedejaoston toinen painopistealue oli meillä aivan liian vähän tutkittu tieteenala, kulttuurin taloustiede. Yksittäisiä selvityksiä esimerkiksi erilaisten kulttuuritapahtumien elinkeinoelämää elvyttävistä vaikutuksista on tehty, ja ne osoittavat poikkeuksetta, että kulttuurisijoitukset ovat olleet erittäin kannattavia jopa lyhyellä aikavälillä. Laajemmalla taloustutkimuksella pitäisi selvittää, miten nyt niukentuvaa jul-

kista tukea voitaisiin paremmin koordinoida yksityisen tuen kanssa. On myös tärkeää uudessa rahoitustilanteessa lisätä kulttuurihallinnossa työskentelevien asiantuntemusta. Nyt on pystyttävä entistä paremmin arvioimaan kulttuuripoliittisten tavoitteiden mielekkyyttä ja toteutumista ja varojen kohdentamista.

Arvoisa puhemies! Kulttuuri tarvitsee kukoistaakseen rikasta kansainvälistä vuorovaikutusta. Eristäytymisestä olisi seurauksena näivettyminen ja pysähtyminen. Mietinnössä todetaan tärkeimmät kansainvälisen kulttuuriyhteistyön muodot ja suunnat ja korostetaan perustellusti pohjoismaista ja suomensukuisten kansojen kanssa tehtävää kulttuuriyhteistyötä. Samoin todetaan myönteisenä Euroopan yhteisön monikulttuurisuutta ja laajaa kulttuurinäkemystä korostavat kannanotot. Sinänsähän EY ei lähtökohdiltaan ole mikään kulttuuriprojekti.

Olisin toivonut, että mietinnössä olisi edes mainittu Euroopan neuvoston puitteissa tehtävä monipuolinen ja koko Eurooppaa käsittävä kulttuuriyhteistyö, jolla rakennetaan turvallisuutta lujittavaa siltaa idän ja lännen ja eri kansallisuuksien välille. Kulttuurisen ymmärtämisen ja suvaitsevaisuuden lisääntyminen on keskeinen osa turvallisuuspolitiikkaa tämän päivän Euroopassa. Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, omaan kulttuuri-indentiteettiin on tärkeimpiä ihmisoikeuksia. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa vähemmistöillä on oltava samat perusoikeudet kuin enemmistöllä, muuten kaikkien turvallisuus kärsii. Euroopan neuvoston työssä on tällä hetkellä keskeistä juuri taistelu muukalaisvihaa ja suvaitsemattomuutta vastaan sekä eurooppalaisen kulttuuriperinnön säilyttäminen. Kulttuuriperintöömme kuuluu luonnollisesti koko ympäristömme, rakennettu ja luonnonympäristö.

Arvoisa puhemies! Kun pääministeri asetti työryhmän laatimaan kansalaispuheenvuoroa Suomen henkisestä tilasta ja tulevaisuudennäkymistä, eräiden tahojen reaktio oli halveksiva ilkkuminen. Se tietysti kertoo ikävällä tavalla ilkkujien omasta henkisestä tilasta. Työryhmän toimeksiantona on koota keskustelua aikakauden murroksesta, uusista näköaloista ja ihmisten mahdollisuuksista vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Pääministeri totesi aivan oikein, että talouden perustan oikaisemisen lisäksi tarvitaan myös henkisen perustan vahvistamista. Uusteollistamisen ohella tarvitaan uusajattelua.

Täällä mainittujen Kantinen ja Maanantaiseuran ohella uskon, että nämä selvitykset ja projektit, joista olemme keskustelleet, ovat hyvä alku sille kulttuurin suurprojektille, jota sivistysvaliokunta mietinnössään esittää. Haluaisin todella uskoa, että meillä on mahdollisuus suurissa muutospaineissammekin kehittyä kulttuuriyhteiskunnaksi, jossa sivistyskasvulla on itseisarvoa. Silloin opimme ymmärtämään taloudellisenkin kasvun aivan uudella laajemmalla tavalla. Eli tehotuottamisen ja -kuluttamisen sijasta panostamme yhä enemmän kasvuun kulttuurisilla, sosiaalisilla ja ekologisilla alueilla.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ryynänen on taatusti kulturelli ihminen. Oikein odotan häntä tänne viereeni sivistämään itseäni. Mutta haluan todeta, että hän on sortunut samaan asiaan kuin monet muutkin täällä tänä iltana. Tasa-arvoa ei toteuteta taskulaskimilla eikä kulttuuria tehdä rahalla. Tai kyllä tehdään massakulttuuria, joka on tänään tässä ja nyt. Huomenna tuuli on vienyt sen mennessään. Sellainen kulttuuri, joka on pysyvää, lähtee yhtä hyvin liikkeelle ja paremmin puutteellisissa oloissa. On täytynyt maailmassa lähteä, koska kulttuurin juuret ovat syvät ja rahaa ei ole niiden kehittämiseen varmasti vuosituhansien ja vuosisatojen aikana virrannut sillä tavalla kuin esimerkiksi Suomessakin tällä hetkellä. Minä pidän sellaista kulttuuria, joka syntyy ilman suuren rahan apua, pysyvänä, kestävänä kansallisena kulttuurina. Suurella rahalla autettu, kuten sanoin, on massakulttuuria ja suureksi osaksi tuulen poisvietävää.

Mitä tulee kansainväliseen kulttuurivaihtoon, kulttuuri on kansallista, mutta vaihto on kansainvälistä. Toisin sanoen voimme nauttia toisten kansallisista kulttuureista, soveltaa niitä ehkä omaammekin, mutta kulttuurissa on aina lähdettävä kansalliselta pohjalta, koska se on itsenäisen kansan erinomainen tunnusmerkki, oma kulttuuri.

Ed. Ryynänen sanoi, että vähemmistöjä täytyy kohdella tasa-arvoisesti. Vähemmistöjä pitää kohdella puoli milliä paremmin kuin peruskansanosaa, muuten vähemmistöt tuntevat, että ne ovat sorrettuja. Ulkoapäin saattaa helposti siltä näyttääkin. Yllättävää kyllä, olen sitä mieltä, että vähemmistöjen osuus on puoli milliä korkeammalla kuin peruskansan.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa puhemies! Vielä kerran tuon esille, että ihmetystä herättää, että selonteossa on jätetty ulkopuolelle koti, päivähoito, koulu ja kirkko, joilla kuitenkin on lapsille ensiarvoisen tärkeä merkitys kulttuurin perusarvojen välittäjinä, huolimatta täällä kuullusta ministeri Isohookana-Asunmaan selittelystä. Valitettavasti ministeri näytti juuri poistuvan salista. Toivottavasti hän puheenvuoroni aikana tulee vielä saliin, koska olisin halunnut esittää hänelle erään kysymyksen.

Kulttuuriset perusarvot syntyvät jo kodissa vallitsevassa ympäristössä. Ei suinkaan ole yhdentekevää, luetaanko lapselle, käykö perhe katsomassa taidenäyttelyjä tai museoissa vai annetaanko vain markkinavoimien joukkotiedotusvälineiden kautta huolehtia kulttuurin välityksestä. Ei myöskään ole yhdentekevää, huolehtiiko perhe lasten harrastusmahdollisuuksista ja mihin ne suuntautuvat. Lapsuudenkodin myönteisellä asenteella eri kulttuuriharrastuksiin on ratkaiseva merkitys myös aikuisiän harrastuksille. Yhteiskunnan on tultava monipuolista kulttuuria suosivaksi, mikä parhaimmillaan tapahtuu asennekasvatuksella, ei niinkään kuten Kupoli-toimikunta esittää "taiteen ja kulttuurin autonomian ja taiteilijan aseman turvaamisella". Yhtään vähämerkityksellisempi ei ole lasten päivähoito eri muodoissaan nimenomaan kulttuurimyönteisten asenteiden kehittäjänä. Päivähoidossamme kautta maan tehdään erittäin merkittävää ja mittavaa työtä kulttuurin parissa.

Muutama käytännön esimerkki kotikaupungistani Tampereelta, missä eräässä päiväkodissa alkaa juuri kolmen viikon pituinen taidetapahtuma. Lapset saavat tutustua eri taiteen muotoihin vapaasti omien mieltymystensä mukaan. Heillä on myös mahdollisuus kokeilla eri materiaaleja ja samalla omia rajojaan ja kykyjään. Toinen päiväkoti on käyttänyt unkarilaisen Kodályn musiikkikasvatusmetodeja jo useita vuosia. Taidenäyttelyissä käynti kuuluu oleellisesti ohjelmistoon kuten myös konserteissa ja museoissa vierailut.

Ministeri Uosukainen kertoi lukeneensa kuuro-sokeiden runokirjan, joka todellakin on mitä suositeltavin luettava. Kesällä ilmestyi Tampereen lastentarhanopettajaopiston julkaisusarjassa artikkelikokoelma "Sanasta, kuvasta ja lapsen naurusta" eli näkökulmia kirjallisuus- ja taidekasvatukseen. Suosittelisin hänelle myös sen lukemista. Juuri nyt mittavien leikkaustoimien ja lopettamisuhan alla oleva päivähoito ansaitsee tunnustuksen näin rohkeasta teosta. Uuden julkaisusarjan ilmestyminen on näyte uskosta parempaan huomiseen. Selonteossa olisi pitänyt huomioida voimakkaasti varhaiskasvatuksen osuus. Vai oliko sen pois jättäminen tahallinen teko, koska hallitus on ilmeisesti jo päättänyt koko päivähoidon alasajosta?

Kuten ryhmäpuheenvuorossakin on korostettu, olisi erityisesti koulun merkitys kulttuurikasvattajana tullut käsitellä yksityiskohtaisemmin. Oma tarkoitukseni oli käsitellä hyvin perusteellisestikin koulupuolen asioita ja eritoten äidinkieltä ja viestintäkasvatusta, mutta koska täällä jo monessa puheenvuorossa on näitä asioita niin moneen kertaan käsitelty, lyhennän puheenvuoroani tältä osin. Puutun vain joihinkin kohtiin siinä.

Ministeri Uosukainen omaan lennokkaaseen tapaansa käytti hyvin erinomaisen puolustuspuheenvuoron koulun kulttuurikasvatuksesta ja totesi, että vuoden 1993 tuntijakopäätöksen ja uusien opetussuunnitelmien perusteiden mukaan koululla on suhteellisen suuri vapaus kehittää omaa opetussuunnitelmaansa myös entistä enemmän kulttuuripainotteiseksi. Minua olisi kiinnostanut kysyä häneltä, millä resursseilla ja mistä ne tulevat: uuden tuntijakopäätöksen ja vapauden mukana, vai mistä opettajat nuo resurssit saavat.

On myönnettävä, että koulun ja kulttuuri-instituutioiden yhteistyö on ollut pitkälti opettajan oman innostuksen ja harrastuksen varassa. Väittäisin, että suurin osa opettajista on ollut aktiivisia ja luonut kouluunsa elävää toimintaa jollakin kulttuurin alueella. Ed. Ryynänen äskeisessä puheenvuorossaan toivoi lisää innostuneita opettajia. Kyllä heitä varmasti koulusta vieläkin löytyy huolimatta niistä leikkauksista, mitä koulupuolelle tänä päivänä on tehty, ja huolimatta siitä työn vaikeudesta, mikä siellä tänä päivänä on. Kysymys on vain siitä, millä resursseilla. Vapaaehtoinen kerhotyö on ollut yksi suosituimmista kulttuuriharrastusten edistämisen muodoista. Opetustoimen leikkaukset ovat lopettaneet kerhojen pitämisen lähes kokonaan. Määrärahoja nimenomaan vapaaehtoiseen harrastustoimintaan tulee lisätä eikä vähentää, kuten nyt on tapahtunut.

Ministeri Isohookana-Asunmaa kertoi sivistysvaliokunnalle, että opetusministeriö on tukenut vuosittain noin miljoonalla markalla Valtakunnallista taidetapahtumaa, jossa lapsille on suotu esiintymismahdollisuuksia. Sivistysvaliokunta painotti omassa kannanotossaan myös tätä tapahtumaa eikä syyttä. Tiedän, että tähän

tapahtumaan valmistautuminen on ollut monen koulun yksi hauskimmista ja lapsille myönteisimmistä kokemuksista. Valitettavasti mm. kotikaupungissani jälleen kerran ei opetustoimen mittavien leikkausten vuoksi ole ollut mahdollisuuksia enää pariin vuoteen järjestää tähän liittyvää koko kaupungin taidetapahtumaa, jota aina ennen on odotettu kovin suurella innolla.

Olen halunnut kuvata jotakin siitä, mitä koulussa tehdään. Se on todella mittavaa ja lähes koko elämänkirjon kattavaa työtä. Sitä tehdään ihan jokapäiväiseen opetustyöhön oleellisesti liittyvänä toimintana. Ed. Gustafsson kysyi omassa puheenvuorossaan aivan oikein, miten koulu pystyy yhä supistuvien voimavarojen pyörteessä hoitamaan tätä laaja-alaista tehtäväänsä. Erinomainen kysymys, johon ei vastausta ilmeisesti saa, kun ei yhtään ministeriä ole paikalla.

Koko suomalaisen lastenkulttuurin tilaa ja tavoitteita on viimeksi pohdittu laaja-alaisesti opetusministeriön vuonna 1978 asettamassa lastenkulttuuritoimikunnassa, joka jätti mietintönsä YK:n lasten vuonna 1979. Olisi ollut jo korkea aika tarkastella nykyisessä taloudellisessa tilanteessa, miten lapsille suunnattu kulttuuri jaksaa. Varsinkin kuntien päätösvallan kasvaessa ja määrärahojen vähetessä olisi ollut tarvetta tietää, ovatko lapset tässäkin asiassa kärsijän roolissa.

Painottaisin vielä, että Pohjoismaista Norja on jopa esittänyt lapsille omaa ohjelmaa, jossa keskeisiä asioita ovat lapsiin kohdistuva luottamus, korkeat laatutavoitteet ja harrastustoimintaan ja yhdessäoloon soveltuvien tilojen tarve. Koska ministeri Isohookana-Asunmaa ei vastannut vastauspuheenvuorossani esittämääni kysymykseen, kertaan sen vielä. Minä esittäisin, että kulttuuriministeri tutustuisi tarkemmin tähän Norjan ohjelmaan ja laadituttaisi Suomessakin ihan ikioman ohjelman lastenkulttuurin edistämiseksi. Kannanottoja ja esityksiä löytyy erittäin kattavasti vaikka humanistis-yhteiskuntatieteellisen yleissivistyksen komitean mietinnöstä, johon sivistysvaliokuntakin viittaa.

Arvoisa puhemies! Lasten lisäksi on selonteossa unohdettu täysin vammaisten kulttuuripalvelut. Kulttuurilaitosten luvussa mainitaan yksiselitteisesti: "Valtio takaa yhtäläiset edellytykset myös maamme vähemmistöjen kulttuuripalveluille." Mutta sitten puhutaankin vain kielivähemmistöistä. Sivistysvaliokunta oli yksimielinen siitä, että myös vammaisryhmien kulttuuripalvelut tulee turvata. Eri vammaisryhmillä tulee olla oikeus tasa-arvoiseen palvelujen saatavuuteen.

Näkövammaisten kirjastopalvelut ovat peruspalveluja, joilla turvataan näkövammaisille tasaarvo muiden kansalaisten kanssa. Kirjastopalvelut ovat näkövammaisille jopa tärkeämpiä kuin näkeville, koska pääsääntöisesti näkövammaiset saavat äänikirjansa ja muun materiaalinsa kirjastosta. Siksi valiokunta piti välttämättömänä, että näkövammaisten kirjaston toimintamahdollisuudet turvataan.

Vähemmistökulttuurien yhteydessä valiokunta korosti omakielisen kulttuurin säilymisen tärkeyttä. Viittomakieli on kuurojen äidinkieli. Muut Pohjoismaat ovat sen tunnustaneet jopa lainsäädäntöä myöten. Niinpä valiokunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin viittomakielen aseman turvaamiseksi ja tunnustamiseksi äidinkieleksi lainsäädännössä. Valiokunta korosti myös sitä, että kuurojen ja vaikeasti kuulovammaisten kulttuuritoiminnan jatkuvuus on turvattava.

Kuurojen teatteri tuottaa viittomakieleen perustuvia esityksiä sellaisella tavalla, ettei mikään muu teatteri voi sitä tehdä. Täten se voi toimia siltana eri kulttuurien välillä, millä tarkoitan meidän kuulevien ja kuurojen maailmojen kohtaamista. Suosittelen lämpimästi kuuleville käyntiä kuurojen esityksiä katsomassa. Esityksen jälkeen uskon jokaisen ymmärtävän, kuinka rikas ja monipuolinen sekä kokemusmaailmaa avartava voi kuurojen teatteriesitys olla.

Ongelmana tällä hetkellä on myös kuurojen teatterikoulutuksen järjestämättömyys. Jälleen esimerkki naapurimaasta: Ruotsissa on aloitettu 3,5-vuotinen näyttelijäkoulutus kuuroille yleisen näyttelijätyön koulutusohjelman rinnalla. Tähän samaan tulee myös Suomessa päästä.

Vammaisilla ei välttämättä kuitenkaan ole aina erityisiä tarpeita, vaan heillä tulee olla oikeus saada osallistua kuten muillakin kansalaisilla. Kunnissa tämä merkitsee sitä, että hallintokunnat pysähtyvät miettimään, mitä eri vammaisryhmät tarvitsevat. On otettava yhteyttä eri vammaisryhmiin ja selvitettävä, mitkä ovat ne esteet, joita vammaiset kohtaavat ja mitkä vaikeuttavat heidän osallistumistaan. Usein päästään hyvään lopputulokseen aivan pienin kustannuksin. Kyse onkin enemmän asian tiedostamisesta ja ymmärtämisestä. Siinä kuntien päättäjät ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa.

Kehitysvammaisten elämänlaatututkimuksessa kysyttiin lähes 600 kehitysvammaiselta mm. heidän vapaa-aikaansa ja harrastamiseensa liittyviä asioita. Kehitysvammaisilta puuttuu usein oma-aloitteisuutta etsiä kulttuuripalveluja, ja

siksi niitä on tarjottava ja vedettävä heidät mukaan harrastustoimintaan. He tarvitsevat vain toisten apua voidakseen valita ja harrastaa haluamiaan asioita.

Arvoisa puhemies! Olen keskittynyt puheenvuorossani vain näihin osa-alueisiin, jotka lähes täydellisesti puuttuivat selonteosta. Ryhmäpuheenvuorossamme ed. Gustafsson käsitteli hyvin laajasti ja perusteellisesti sosialidemokraattien näkemyksiä koko kulttuurista. Näihin näkemyksiin voin täydellä sydämellä yhtyä, kuten myös selontekoon liitetyn vastalauseen näkemyksiin.

Kun kerran kulttuuripoliittisesta selonteosta on kysymys, en malta olla ottamatta pientä kappaletta Kupolissa olleesta Antonio Ringbomin Nuorallatanssijasta. Näyttää aikakin vielä riittävän. Se kertoo kiteytettynä juuri sen, jonka olen halunnut tällä puheenvuorollani teille viestittää: "Meidän sukupolvemme on maailman tähän pisteeseen ajanut. Meidän on sitä jonkin verran siistittävä ennen kuin luovutamme seuraaville, mutta töitä riittää heillekin. Ja siksi pitäisi välittää voimaa ja intoa tai ainakin olla tukahduttamatta sitä, vaikka olemme itse ahdingossa ja lamassa ja ilman uskoa. Siis pitäisi edistää vapautta johonkin, ei jostakin; itsetuntoa, ei itsekkyyttä; omaatuntoa, ei syyllisyyttä; elämänhalua, ei ahdistusta.

Siinä kulttuuripolitiikalle pikku haaste. Tasapainoilua. Nuorallatanssia."

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Aivan ensiksi haluan kannattaa ed. Astalan tekemiä lausumaehdotuksia.

Kulttuuri on luonteeltaan kansainvälistä. Kulttuuri ei kulu kotoisessa tai vieraassa käytössä vaan pikemminkin kasvaa. Kulttuurin luonteeseen kuuluu myös, että se ottaa vaikutteita muualta, muokkautuu ja muovautuu näistä risteytyksistä. Tähän filosofian tohtori Katariina Eskolan näkemykseen on hyvin helppo yhtyä.

Se, millaiseksi suomalainen kulttuuri tulee muovautumaan ja mistä se eniten vaikutteita omaksuu, ei yksin riipu siis meistä suomalaisista. Mutta me suomalaiset voimme kuitenkin ratkaisevasti vaikuttaa siihen, millaisista lähtökohdista ja eväistä tätä yhteiskuntaa pyrimme rakentamaan. Pidämmekö edelleen kiinni pohjoismaisesta hyvinvointiyhteiskuntamallista vai annammeko periksi sellaiselle kehitykselle, jossa taloudellinen eriarvoisuus, pysyvä massatyöttömyys ja yhteiskunnalliset ongelmat kasvavat? Viimeksi mainittu kehitysolotila merkitsisi itsekkyyden, saalistuksen ja pelon sävyttämää yhteiskuntaa. Se merkitsisi yhteiskuntaa, jossa osa ihmisistä eläisi kenties fyysisesti turvattua elämää aidatuissa, elektronisesti tai muuten valvotuissa asunnoissaan, mutta joutuisi kuitenkin alituisesti olemaan varuillaan. Tuskin hekään, vaikka eläisivät kuinka yltäkylläisesti, voisivat aidosti nauttia kulttuurista, taiteesta, musiikista ja kirjallisuudesta tällaisessa pelon sävyttämässä yhteiskunnassa. Jottei tällainen valitettavasti monista maista tuttu kehitys toteutuisi meillä, on edelleen tärkeää korostaa yhteisvastuun ja tasavertaisten sivistyksellisten ja sosiaalisten mahdollisuuksien turvaamista kaikille. Mahdollisuuden nauttia kulttuurista tulee olla jokaisen perusoikeus.

Sivistysvaliokunta on uurastanut ja kuullut laajasti asiantuntijoita sekä pyrkinyt mietinnössään paikkaamaan hallituksen selonteon puutteita. Mielestäni sivistysvaliokunta on tässä onnistunut verrattain hyvin, ja siitä kiitos valiokunnalle. Se on varmasti ollut todella työntäyteistä aikaa.

Mielestäni on silti syytä kysyä, onko valiokunnan työ kuitenkin voimatonta pyristelyä väistämättä etenevää kehitystä vastaan. Väitän, että nyt istuvalla porvarihallituksella ei ole todellista kulttuuripoliittista tahtoa, ei siitäkään huolimatta, että ministerit Isohookana-Asunmaa ja Uosukainen varmasti pyrkivät omalta osaltaan ajamaan sektoreitteinsa asioita. Mutta siihen, että tällä hallituksella olisi yhteisesti linjattu ja todellinen kulttuuripoliittinen tahto, minä en voi uskoa. Ministerit eivät ole kyenneet vakuuttamaan ainakaan minua siitä, että heille kulttuuri olisi jotakin olennaista heidän elämänarvoihinsa liittyvää, muutakin kuin näyttäytymistä kulttuuritilaisuuksissa.

Jos kaiken arvoksi otetaan raha ja tavoitteeksi säästäminen sekä julkisten palvelujen raju alasajo, on aivan selvää, etteivät kulttuuriin, sivistykseen, tieteisiin ja taiteisiin tarvittavat resurssit ole päätöksenteon prioriteettilistan kärkisijoilla. Näin valitettavasti nyt näyttää tapahtuvan. Tässä suhteessa Ahon hallitus sortuu tekemään todella lyhytnäköisiä mutta kauaskantoisia ratkaisuja.

Selonteot, komiteat, toimikunnat ja kunnianhimoisimmatkaan tavoitteet eivät muuta sitä tosiasiaa, että kulttuurin tarvitsemia taloudellisia resursseja ajetaan alas. Räikeimmin tämä näkyy kuntien valtionosuuksien leikkauksina, mutta syyttömiä eivät toki ole kunnatkaan. Valtionosuusuudistuksen piti olla esimerkillinen uudistus. Sen piti poistaa turha virkavaltaisuus ja osoittaa, että kunnilla on kyky itsenäiseen, kes-

kushallinnon virkakuntaa parempaan harkintaan varojen käytössä. Virkavaltaisuus epäilemättä jossain määrin väheni, mutta kuntien talouden ahdingon myötä itsenäinen harkinta ei tuonutkaan päättämisen riemua vaan tuskan karsia ja supistaa. Kuten sivistysvaliokuntakin on todennut, kulttuuritoimi on monissa kunnissa joutunut varsinaisesti giljotiinin kouriin.

Kulttuurin ehdot poikkeavat talouden ehdoista, toteaa akateemikko Georg Henrik von Wright viimeisimmässä Tiedepolitiikka-lehdessä olevassa haastattelussa. Kansainvälisesti arvostettu filosofimme pitää onnettomana sellaista kulttuurikehitystä, jossa tutkimus ja koulutus nähdään lähinnä tuotantovoimana. En tiedä, millä keinoin Ahon hallituksen teknokraatit saisi tämän oivaltamaan. Ehkä sen tekee professori Niiniluodon johdolla työskentelevä työryhmä, tai sitten ei.

Itse näen, että kulttuuri, sivistys, elämäntapa, luonto, työ tai sen puutekin jopa, koulutus, taide ja politiikka muodostavat keskenään kokonaisuuden. Niiden yhteisvaikutus heijastaa yhteiskunnan henkistä tilaa ja ratkaisee sen, olemmeko kansakuntana sivistysvaltio vai emme. Kulttuurin määrittelystä on täällä tänään käyty kieltämättä mielenkiintoista väittelyä, mutta mielestäni se on ollut aika hedelmätöntä.

Arvoisa puhemies! Seuraavaksi haluaisin kommentoida eräitä sivistysvaliokunnan mietinnössä olevia kohtia. Pääosin pidän sivistysvaliokunnan asettamia tavoitteita erittäin hyvinä ja kannatettavina, joskin joissakin kohdin olisin tietysti toivonut selvästi napakampaa ja tiukempaa kantaa, mutta hyvä näin. Se osoittaa kuitenkin, että ainakin sivistysvaliokunnassa on sivistystahtoa.

Myönnän ilahtuneeni erityisesti siitä, että valiokunta on nostanut mietinnössä vahvasti esiin vähemmistökulttuurien aseman ja että se on myös oivaltanut ympäristökulttuurin merkityksen. Ponsi, jossa edellytetään saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien turvaamista kulttuuriautonomian pohjalta, on erittäin tärkeä. Kuitenkin sen toteutuminen tulevaisuudessa edellyttää väistämättä paitsi lisäresursseja myös enemmän todellista päätösvaltaa saamelaisille itselleen.

Rakennettu ja rakentamaton ympäristömme on osa jokapäiväistä kulttuuriamme. Umberto Eco on todennut: "Ihminen lähestyessään maailmaa aiheuttaa sen, että luonto alituiseen muuttuu kulttuuriksi." On totta, että yhteiskunnan rakennemuutoksetkin heijastuvat ympäristökulttuurissamme. Esimerkiksi vanhassa savupiippuyhteiskunnassa ihmisten työ, asuminen ja harrastukset nivoutuivat kiinteästi yhteen. Oli oma yhteinen työläisidentiteetti ja kulttuuri. Nykyisin näin ei ole, ei ainakaan siinä kaupunkikulttuurissa, jonka itse tunnen. (Ed. Aittoniemi: Raha on pilannut!) Siinä oleellista on tällä hetkellä liikkuvuus, mutta myös omatoimisuus. Yhteistä yhdistävää identiteettiä ei ole. Työ, asuminen, ihmissuhteet ja harrastukset muodostavat verkoston, jossa kaupunkilainen liikkuu ja siirtyy ympäristöstä toiseen.

Arvoisa puhemies! Valiokunta ja myös täällä käyty keskustelu on korostanut vahvasti lasten- ja nuortenkulttuurin merkitystä toisin kuin selonteko, ja se on erittäin tärkeää. Itsekin jo lähetekeskustelussa kritisoin sitä, että lastenkulttuuri oli nivottu liikuntakulttuurin yhteyteen ja jätetty varsin vähälle huomiolle. Jotenkin kuitenkin lukiessani mietinnön nuorisokulttuuria käsittelevää osaa luin rivien välistä, ehkä väärin, mutta jollain tavalla kovin holhoavan ja voisiko sanoa sopeuttavan suhtautumisen nuorisoomme. Jos ajatellaan nuorten tilannetta ja nuoria sukupolvia kautta aikojen, niin ehkä me keski-ikäiset vanhemmat emme todellakaan tänä päivänä aivan täysin ymmärrä nuorten tarpeita ja heidän lähtökohtiaan ja toiveitaan. Nuoret ovat aina olleet edeltäviä sukupolvia kohtaan kriittisiä, tyytymättömiä, niihin on aina kohdistunut arvostelua, ja näin pitää ollakin. Mutta mietinnössä jollain tavalla, rivien välistä kenties, voi lukea tällaisen todella sopeuttavan ja vähän holhoavan, sanoisiko vähän setämäisen tai tätimäisen suhtautumisen nuorisoon. Toivottavasti näin ei kuitenkaan yleisemmin arvella.

Ministeri Isohookana-Asunmaa totesi, että kulttuuri ei yksin nosta meitä lamasta. Tämä on tietysti selvä. Yksin se ei riitä, mutta sen merkitys lama-aikana tai kriisiaikoina yleensä on varsin suuri. Mieleeni on jäänyt erityisesti kuva sodan runtelemasta Sarajevosta, kuva pommitetun rakennuksen raunioista ja kuva taiteilijoista, jotka konsertoivat näissä raunioissa sodan runtelemassa Sarajevossa. Siinä oli mielestäni jotakin todella sykähdyttävää, vavahduttavaa. Se oli osoitus siitä, että kulttuurilla on merkitystä todella myös kriisiaikana. Kulttuurin kautta voivat ihmiset säilyttää ihmisarvonsa ja sitä kautta toteuttaa ihmisyyttään.

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Ensiksi täytyy todeta, että kannatan ed. Pykäläisen tekemää lausumaehdotusta.

Keskustelu kulttuurista, sen merkityksestä, sen linjauksista, tulevaisuudesta, mihin suuntaan suomalainen kulttuuri on menossa, osoittaa myös sen, mitä tällä hetkellä tässä talossa tapahtuu. Tämän talon pitäisi olla täynnä taiteen tekijöitä. Tämän talon pitäisi lehterit pullollaan olla kulttuurityöntekijöitä. Siellä pitäisi olla kaikkien eri taiteen edustajien kuuntelemassa selkeästi, mikä on eduskunnan mielipide kyseessä olevista asioista. Täällä pitäisi olla ainakin sivistysvaliokunnan jäsenten kaikkien läsnä. Täällä pitäisi olla mielestäni mahdollisimman paljon edustajia keskustelemassa tästä asiasta. Mutta tämä osoittaa, niin kuin tänä iltana on tullut hyvin moneen kertaan esille, että se ei kiinnosta. Se osoittaa myös paljon suuremmasta, laajemmasta henkisestä tyhjyydestä, mikä tällä hetkellä tässä yhteiskunnassa vallitsee.

Toisin sanoen laajat, kauaskantoiset linjaukset puuttuvat. Kukaan ei oikein näytä tietävän, mihin tämä maailma muuttuu ja miten tämä maailma muuttuu. Voidaan vain taiteilijoiden herkkyydellä nähdä kauas ja kuunnella sisintä, jonka varaan voi tulevaisuutta nähdä ja rakentaa. Tämä on yksi tärkein taiteilijoiden tehtävä ja varsinkin esittävän taiteen osalta.

Kulttuurin merkityksen paperille pano tuntuu erittäin turhauttavalta, pliisulta, merkityksettömältä, mitäänsanomattomalta. Se tuntuu kuin ei mitään jäisi konkreettista. Kulttuurisisältö, mitä kulttuuri pitää sisällään? Hengenviljelyä, viljelyä, miten viljellään sitä henkistä pääomaa, mitä meillä kullakin ihmisellä on tai tässä ajassa on tai Suomella kokonaisuudessaan on. Paperille pantuna se on pelkkä tilasto, kuten tämä selontekokin osoittaa. Toisin sanoen kulttuuri on hyvin muuttuva prosessi tässä ajassa, tässä ja nyt.

Valiokunnan tekemä mietintö, jonka valiokunnan puheenjohtaja hyvin seikkaperäisesti toi eduskunnalle esille ja kävi myös läpi sen sisällön hyvin laaja-alaisesti, osoittaa myös sitä, minkä näköisiä ovat ne tekijät, minkä laatuisia ovat ne lausunnot, mitä kulttuurista on valiokunnalle kerrottu. Kun selonteon ja mietinnön nyt itse valiokunnan jäsenenä taas uudelleen lukee, huomaa, miten vähän todella siinä puhutaan kulttuurista.

Selonteko on siis tekijöidensä näköinen. Mietintö on tekijöidensä näköinen. Eduskunta on keskustelukulttuurin osalta tekijöidensä kuuloinen. Miten voi syntyä kulttuuria? Miten voi syntyä keskustelukulttuuria, jos ei ole henkilöitä, joiden kanssa keskustelee, kuten olen jo hyvin usein tässä talossa havainnut ja todennut ja tuonut myös sen julkisuuteen? Pitäisikö muuttaa täydellisesti tämän talon toimintatapoja? Pitäisikö muuttaa täydellisesti tämän talon sisäistä hierarkkista ajattelua niin, että päästäisiin todelliseen keskusteluun siitä, mitä täällä tapahtuu, mitä tässä tapahtuu ja mitä tässä ajassa tapahtuu?

Totesin vastauspuheenvuorossa, miten vaikeaa on mietintöön saada ajatuksia kansanedustajana sisään. Kaikki on niin laskelmoitu, poliittisten voimasuhteiden mukaisesti jaetaan puheenvuorot, poliittisten voimasuhteiden mukaan ilmeisesti mitataan jo sitä, mitä sinne saa pistää ja mitä ei, ja sitten myös se, mikä on se sävy, millä tavalla asioita ilmaistaan. Siellä ei voi ilmaista asioita niin, että sen tavallinen kansalainen ymmärtäisi tai että siitä tulisi jotenkin konkreettisempi ja ajatuksia herättävä, kuten ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa edellytti valiokunnalta. Kun selonteko oli valiokunnan käsittelyssä, hän odotti, että sieltä olisi tullut ehdotuksia, olisi tullut konkreettisia esityksiä.

Oli oikeastaan Jumalan onni, että lastenkulttuurista puhuttiin vähän, koska lastenkulttuuri sai sijaa tässä keskustelussa niin paljon kuin se sai, mikä on minusta erittäin hieno asia. Näytteljänä voin todeta, että lastenteatterin tekeminen on yksi teatteritaiteen tärkeimpiä haasteita ja tärkeimpiä tekijöitä sikäli, että vain sen kautta me kasvatamme uuden teatterisukupolven, sukupolven, joka ottaa vastuun aikanaan tästä maasta.

Mitä tulee siihen kulttuuriin, mitä tällä hetkellä koulumaailmassa tapahtuu, on huolestuttavaa se, että nuoret lopettavat koulunsa kesken. Sitten vain tulee kysymys, kuka heistä vastaa. Kuka vastaa näistä nuorista, jotka joutuvat alkoholismin, huumeiden ja nuorisorikollisuuden pohjattomaan kuiluun? Kuten todettiin täällä, 360 000 markkaa vuodessa maksaa yhteiskunnalle yhden lapsen laitospaikka. Se on todella hälyttävä hätähuuto. Eikö niitä rahoja voitaisi sisällyttää koulutukseen ja kulttuuriin niin, ettei näitä lapsia tarvitsisi syrjäyttää jo koulun penkillä?

Mitä tulee arvonlisäverokeskusteluun, olen ehdottomasti sitä mieltä, että kulttuuri on alue, josta arvonlisävero täytyy poistaa kokonaisuudessaan. Arvonlisävero ei mielestäni kuulu kulttuuriin. Toisin sanoen arvonlisävero pois kulttuurista kaikissa muodoissaan. On aivan älytöntä se, että täällä jotkut henkilöt, jotka eivät ymmärrä taiteen tekemisestä, kulttuurista, oikeastaan yhtään mitään, määräävät sen, mikä tulee arvonlisäveron piiriin ja mikä ei. Sen he vain ymmärtävät, he jo näkevät, että se tulee tappamaan hyvin monia kulttuurin aloja.

Mitä tulee sitten veikkausvoittovarojen käyttämiseen valtion yleiskatteeksi, on todettava, että se on yksi röyhkeyden huippuja. Toisin sanoen sen lain piti olla yksivuotinen, ja nyt sitä on jo siirretty seuraavaan budjettiin ja otetaan seuraavassa budjetissa lisää, ja todennäköisesti on niin, että kohta järjestelmä muuttuu kokonaisuudessaan. Mutta uskon, että jos eduskunnalla on kulttuuritahtoa, nämä varat palautetaan takaisin sinne, mihin ne kuuluvat.

Kulttuuri tuottaa enempi kuin mitä kulttuurin kuluttamiseen valtion menoja tarvitaan. Tämä täytyy muistaa. 1,4 prosenttia valtion budjetista on todella mitätön summa, mikä on kulttuurille esitetty. Katson, että säästötoimet on aloitettu naurettavasta päästä, kun ne aloitetaan kulttuurista ja kulttuurimäärärahojen leikkaamisesta, opetukseen, tieteeseen ja taiteeseen kohdistuvista leikkauksista.

Kun vaaditaan teatteria ja oopperaesityksiä sähköisten viestimien kautta esitettäväksi koko kansalle, tässä yhteydessä täytyy todeta ammattinäyttelijänä, että kysymys on pelkästään rahasta. Jos valtio ei budjettiinsa sisällytä määrärahoja, jolla näitä taltiointeja voidaan tehdä niin, että esitykset ovat todella katsomisen arvoisia ulos ajettuina, tv:n tai filmin kautta esitettyinä, niin tämä ei ole mahdollista. Se tarvitsee todella määrärahoja, jotta sen toteutus on mahdollista. Se ei ole pelkästään sitä, että yksi kamera kuvaa yhdellä samalla kuvalla esityksen, joka näytellään, vaan se on tehtävä kuva kerrallaan, ja se on sävellettävä aivan erikseen. Se on äärettömän kallista puuhaa.

Tässä yhteydessä täytyy myös todeta se, että eduskunnan, meidän kaikkien, on tästä eteenpäin kiivaasti vaadittava lisää rahaa kulttuuriin, koska kulttuurin tekeminen maksaa rahaa. On aivan hölmöä ajatella niin, että on erikseen ammattilaiset ja harrastajat tai harrastajat, joiden harrastajatoimintaa tulee tukea valtion varoin. On muistettava kaksi tosiasiaa: On ammattilaiset, jotka tekevät taidetta työkseen ja jotka elättävät itsensä sillä ja elättävät perheensä, ja on erikseen henkilöt, jotka oman työnsä ohella harrastavat taidekulttuuria, teatterin tekemistä, kirjallisuutta, kuvataidetta jne. Ne ovat kaksi aivan eri asiaa, ja ellei varsinaisia palkasta nauttivia taiteilijoita ole, ei ole myöskään niitä, jotka voivat taiteita harrastaa. Minusta se on hyvin tärkeä asia siksi, että jos ammattilaisten ja harrastajien välistä eroa kavennetaan tai ryhmiä ruvetaan yhdistämään, siinä kärsii nimenomaan ainoastaan taide.

Olisi mielenkiintoista kuulla ministeriltä, mikä on tämän rahapelitoimikunnan, johon kaksi kansanedustajaa valitaan, sisältö ja mihinkä sillä oikein pyritään. En saanut oikein selkoa ministerin esittämästä työryhmäselvityksestä.

Lopuksi toteaisin nämä kuolemattomat sanat, jotka ministeri Uosukainen toi esille: koulu ja kirjasto. Herää vain kysymys, miksi ministerinä ei sitten taistella koulun puolesta vaan supistetaan koulutuksesta.

Mietinnön sisältö ja sen laaja-alaisuus ja sen asiantuntijamäärä on hurja. Mutta valiokunnassa olleena ja nyt, kun mietinnön selaa ja lukee, täytyy vain todeta, että aika vähän meille tästä käteen jää, toisin sanoen siitä selvityksestä, että ruvettaisiin pohtimaan tämänhetkistä henkistä tilaa, missä suomalainen henkinen kulttuuri ja henkinen tila on menossa. Tarvitaan erityistä selvitystä siitä, että jos otetaan rahat pois, niin millä sitten enää mitään tehdään. Kaikki jäävät oman onnensa nojaan.

Tietysti kaikki ymmärtävät sen, että on kysymys hyvin laaja-alaisista kysymyksistä, kansainvälisestä toiminnasta, markkinatalousjärjestelmän romahtamisesta, markkinatalousjärjestelmässä olevista ongelmista, jotka aiheuttavat myös ongelmia kulttuurin puolelle. Onneksi meillä on korkeakoulutus taiteen koulutuksessa sen verran korkealla, että ne taiteilijat, jotka tällä hetkellä jaksavat vielä työskennellä taiteen ja paremman taiteen puolesta, osaavat näyttää, mihin suuntaan ollaan menossa.

Vähän ennen istunnon alkua vielä Kalevi Kahra toi luettavaksi Unescon pari teesiä, jotka haluaisin lopuksi jättää viestinä eduskunnalle. Unescon suosituksessa taiteilijan asemasta todetaan:

"Taiteilijoita edustaville järjestöille on annettava tilaisuus osallistua kulttuuri- ja työllisyyspolitiikan muotoilemiseen. Siihen kuuluu taiteilijoiden ammattikoulutus. Taiteilijoita edustaville järjestöille on annettava tilaisuus osallistua työoloista päättämiseen. On tunnustettava taiteilijoiden ammattiliittojen ja järjestöjen oikeus edustaa ja puolustaa jäsentensä etuja. Näille järjestöille on annettava mahdollisuus neuvotella julkisten viranomaisten kanssa toimista, joilla edistetään taiteellista toimintaa ja joilla sen suojelu varmistetaan. Jäsenvaltioita kehotetaan ryhtymään tarpeellisiin järjestelyihin, jotta taiteilijat ja heidän järjestönsä voisivat osallistua keskusteluihin, päätöksentekoon ja siitä seuraaviin toimenpiteisiin."

Ed. H a c k l i n : Arvoisa puhemies! Keväällä 1993 käyttämässäni puheenvuorossa kulttuuri-

poliittisen selonteon lähetekeskustelussa totesin, ettei selonteko vastaa eduskunnan sille asettamia tavoitteita. Se ei luo kulttuuripolitiikalle tulevaisuuden linjaa tai esitä näkemyksiä kulttuurin tulevaisuudesta vaikeutuneissa taloudellisissa olosuhteissa. Selonteko vain toteaa menneen ja nykyisyyden, muistuttaa toimintakertomusta, kuten päähallituspuolue keskustan edustaja puheenvuorossaankin napakasti totesi.

Selonteon puutteita on meille myöhemmin selitetty sillä, että sen pohjaksi tai sen oheen kuuluu "Kulttuuripolitiikan linjat", Kupoli-toimikunnan mietintö. Tämä sidos ei kuitenkaan käy tarpeeksi selkeästi ilmi selonteosta, ja selonteko on annettu ja käsitelty itsenäisenä asiakirjana ja annettu julkisuuteen itsenäisenä asiakirjana.

Sen pahin puute on näköalattomuus. Lisäksi jo ensi lukemalla kävi ilmi, että tärkeitä kulttuurin osa-alueita oli unohdettu tai sivuutettu hyvin ohuella käsittelyllä. Tässäkin keskustelussa näistä on mainittu lasten- ja nuortenkulttuuri, koulujen kulttuurimerkitys, kansalaisjärjestöjen kulttuurityö ja rakennetun ympäristön ja muotoilun kulttuuri.

Myös ympäröivän yhteiskunnan muutoksiin, kuten rajuun työttömyyden kasvuun ja sen vaikutuksiin kulttuurin sektorilla, ei selonteossa puututa. Tämän vuoksi olenkin tyytyväinen siihen, että sivistysvaliokunnassa mietintöön saatiin monelta osin yksimielisestikin edellä mainittuja puutteita eli valiokunnan mietintö käsittelee selonteossa liian ohuiksi tai poisjääneitä asioita. Erimielisyyttä valiokunnassa syntyi lähinnä ponsien syvyysasteesta tai tiukkuusasteesta sekä kulttuurihallintoon liittyvästä asiakysymyksestä.

Keväällä esitin huolen siitä, että veikkausvoittovarojen käyttö budjetin yleiskatteena jatkuu, vaikka kaikissa lähetekeskustelun puheenvuoroissa myös hallituspuolueiden osalta haluttiin, että näin ei kävisi. Poikkeusmenettelyä kuitenkin jatketaan, ja tämä merkitsee kulttuurityön rahoitukselle kasvavia vaikeuksia. Kulttuurielämän innovatiivisin puoli kärsii rahoituksen muuttumisesta, sillä veikkausvoittovaroista tulevilla harkinnanvaraisilla avustuksilla on tuettu juuri uutta ja kokeilevaa toimintaa ja järjestöjen aktiivista kulttuuritoimintaa ja kulttuuriharrastusta.

Rahoituksen vaikeutuminen alkaa jo näkyä lamana kulttuurisektorilla. Tästä syystä sosialidemokraateille ei riitä valiokunnan enemmistön hyväksymä ponsi, jossa hurskaasti edellytetään veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovarojen käyttämisessä palattavan normaaliin käytäntöön mahdollisimman pian.

Ministeri Isohookana-Asunmaakin totesi keskustelussa, että meillä on jo siirrytty uuteen käytäntöön näiden rahavarojen jaossa, eli hallitus on romuttanut veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovarojen vakiintuneet jakosuhteet. Tähän sosialidemokraatit eivät halua suostua, vaan esitämme, että luovutaan voittovarojen siirtämisestä talousarvion yleiskatteeksi ja jakosuhteet palautetaan ennalleen.

Arvoisa puhemies! Puutun puheenvuorossani tämän jälkeen lähinnä vain kolmeen asiaryhmään: lasten- ja nuortenkulttuuriin, josta on jo aika paljon puhuttu, viestinnän kulttuuriin ja kuntien kulttuuripolitiikkaan ja kulttuuritoimintaan.

Kulttuuriministeri antoi vastauksessaan kattavan selvityksen siitä, mitä kaikkea hyvää lasten- ja nuortenkulttuurin alueella tapahtuu tai tulee tapahtumaan. Kun näin paljon hyvää tapahtuu, olisi olettanut, että tämä olisi näkynyt myös selonteossa, mutta näinhän ei ollut. Sen voi kuitenkin todeta, että kun käytännössä monet meistä kansanedustajista eivät ole hallinnossa mukana, on vaikea hahmottaakin kokonaisuutta, minkälaisia avustuksia on ja mitä kaikkea tapahtuu esimerkiksi lastenkulttuurissa. Mutta toden totta selonteossa tästä asiasta ei tarpeeksi ollut.

Valiokunnan mietinnössä tämä aihepiiri on otettu ensimmäiseksi käsittelyn osa-alueeksi, minusta hyvin aiheellisesti. Lapsena saadaan elämän perusteväät myös kulttuurin suhteen. Uskon, että meillä kaikilla on omia kokemuksia näin keski-ikäisenä ja vanhempana siitä, mikä merkitys lapsuuden kulttuurikokemuksilla on itselle. Työläiskodissa kasvaneena arvostan suuresti sitä, että sain kodin kautta kiinteän kontaktin kirjallisuuteen ja kirjaston käyttöön jo hyvin pienenä. Koulua arvostan siitä, että se antoi peruskontaktin esimerkiksi musiikin, teatterin ja elokuvataiteen piiriin. Tämän vuoksi en oikein ymmärrä, että päiväkotien ja koulujen kulttuurimerkitystä ja kulttuurityön mahdollisuuksia ei selonteossa käsitellä. Oleellista minusta olisi vahvistaa sekä vanhempien että kasvattajien tietoisuutta kulttuurin merkityksestä ihmisen oman elämän hallinnalle ja kehitykselle. Kulttuuritiedon jakaminen ei riitä, vaan pitää oivaltaa kulttuurin tuottamien ja kulttuurin tekemisen tuottamien elämysten merkitys henkiselle kasvulle. Peräänkuulutankin vaatimattomasti esimerkiksi eräänlaista kulttuurin merkityksen tiedostamiskoulutusta vanhemmille ja kasvattajille.

Minua jotenkin ilahdutti ed. Outi Ojalan puheenvuorossa kohta, että valiokunnan mietinnön nuorisokulttuuria käsittelevä osa vaikutti hieman tätimäiseltä. Minkäs me sille mahdamme, että me olemme keski-ikäisiä tai vanhempia ja se varmaan näkyy mietinnön sävyssä? Meidän keski-ikäisten tai vanhempien on ehkä vaikea ymmärtää sitä muutosta, joka nuorison tilanteessa ja tulevaisuudenkuvissa on tapahtunut. Raju työttömyyden kasvu on heikentänyt tulevaisuudenuskoa. Se on toisaalta myös lisännyt nuorten vapaa-aikaa, sanoisinko myös joutoaikaa, kun ajankäyttöä hahmottava työ- tai koulutuspaikka puuttuu. Myös normaalioloissa eli hyvän työllisyyden vallitessa vapaa-aika ja sen arvostus ovat lisääntyneet.

Tulevaisuuden työntekijät tai työttömät ovat tämän hetken nuoria. Uudet tavat käyttää kulttuurituotteita tai tuottaa niitä leviävät ja vakiintuvat heidän käsitystensä ja arvostustensa mukaan, ei meidän. Nuoret eivät ole samojen kulttuurituotteiden suurkuluttajia kuin me vanhemmat. Nuoret kuuntelevat ja harrastavat erilaista musiikkia kuin me, samanlaistakin tietysti, mutta myös erilaista. He lukevat erilaista viihdettä, runoja, sarjakuvia, käyvät elokuvissa, urheilevat, katsovat televisiota ja pelaavat videopelejä. Oma tekeminen ja toiminta on heille tärkeää, ja jatkuvaa säännöllistä osallistumista edellyttävä harrastus on mielestäni aika yleinen.

Tärkeintä on kuitenkin huomata, että tulevaisuuden kulttuuripolitiikkaa muovaavat nuorten vapaa-ajan harrastukset. Tämän vuoksi on tärkeää, että nuoret saisivat monipuolisen kulttuurisen kivijalan, koska heidän kulttuurinäkemyksestään riippuu tulevaisuudessa kulttuuripolitiikan kohtalo.

Arvoisa puhemies! Teknologiaa saamme kiittää laajenevasta kulttuurin välityksestä ja laajenevasta kulttuurituotannosta, jonka yleisö muihin kulttuurimuotoihin verrattuna on moninkertainen ja perusluonteeltaan kansainvälinen. Taiteen ja kulttuurin käsitys on samalla laajentunut, ja kaupallisen menestyksen tekijä on astunut yhä enemmän kuvaan.

Audiovisuaalinen kulttuuri on uutta, mutta meillä on jo nyt uusien viestinten keskellä pienestä pitäen kasvanut sukupolvi, ja heidän osuutensa luonnollisesti kasvaa. Viestintäkulttuurin merkitys on erittäin suuri ja kasvaa tulevaisuudessa, ja ihmisten ajankäytössä se on jo valta-asemassa. Television katselu, ohjelmien videointi, videovuokraus ovat yleistyneet. Mikään teatterissa esitetty näytelmä ei Suomessa saa sellaista katsojamäärää kuin saman näytelmän kertaesitys televisiossa. Teatteriesityksen kokeminen teatterissa on parhaimmillaan upeata, mutta minusta television katsojankaan kokemusta ei voi aliarvioida. Yleisradio on Suomessa erityisesti kulttuuri- ja taidelaitos, jonka mukana kaikki suomalaiset voivat mennä konserttiin, teatteriin, oopperaan tai elokuviin.

Viestintäkulttuuri myös vaikuttaa ihmisiin voimakkaasti ja sen sisältö on monimuotoista. Se vaikuttaa kulttuurikäsitykseen ja on suurelle osalle ihmisiä ainoa kulttuurimuoto, jonka vaikutuspiirissä he ovat. Vapaat markkinavoimat eivät voi olla ainoa viestintäkulttuurin hallitsija. Ammattitaidon ja luovuuden merkitys viestintäkulttuurissa ja kaikessa kulttuurissa on keskeinen. Pienen maan on pidettävä huolta osuudestaan ja tuettava kansallista osaamistaan tälläkin alueella. Avoimessa kilpailussa emme pärjää. Kotimaisuusasteen säilyttäminen on erinomainen keino taata kotimaisen yleisön edut.

Arvoisa puhemies! Kulttuurin tekijän, taiteilijan asemaa turvaamaan on luotu tekijänoikeuskorvaus. Tekijänoikeus tukee riippumattomuutta rahoittajista. Teknologia ja viestintäkulttuuri ovat tuoneet tekijänoikeuden osalta kansainväliset kysymykset yhä merkittävämmiksi. Kansainväliseen levitykseen tarkoitetut kulttuurituotteet tarvitsevat siis kasvavaa yhteistä eurooppalaista sääntelyä, ja nopea kehitys luo tälle alalle uusia vaatimuksia.

Tekijänoikeuskysymykset vaikuttavat suuresti siihen, miten suomalaisen kulttuurin tuotantoa pystytään viemään suuremmille yleisömäärille sekä kotimaassa että ulkomailla. Kulttuurin kokijalle, kansalaiselle on suuri menetys, jos oopperaesitystä Helsingissä ei tekijänoikeuskorvausten kalleuden vuoksi esimerkiksi voida televisioida. Samalla se on menetys taiteilijalle, jonka yleisö jää näin merkittävästi pienemmäksi. En ole mikään tekniikan asiantuntija, mutta minulla on se käsitys, että uusissa teattereissa ja uudessa Oopperatalossa on tekniset valmiudet tällaista taltiointia toteuttaa, jos siihen vain on varoja, kuten ed. Räty totesi. Varsinkin tekijänoikeuskysymyksissä toivoisi löytyvän kultaisen keskitien, jolla sekä tekijä että vastaanottaja voisivat useammin kohdata.

Valiokunta on mietinnössään painottanut, että kulttuurin tekijäin oikeudet on aina turvattava. Mutta samalla on kuitenkin pyrittävä löytämään käytännön keinoja sille, että suomalaisen kulttuurin tuotteet voisivat olla mahdollisimman hyvin ja laajasti kotimaisen ja ulkomaisen yleisön

saatavissa. Se olisi sekä kulttuurin kuluttajan että kulttuurin tekijän etu.

Arvoisa puhemies! Tänään kulttuuritahto mitataan kunnissa. Miten käy suomalaisen tasaarvon kulttuuripolitiikan alueella kunnallisen itsemääräämisoikeuden rinnalla? Kunnallisten päätöksentekijöiden näkemykset ratkaisevat kulttuurin aseman kunnissa ja kuntalaisten mahdollisuudet kulttuurin alueella. Kuntien tulot ovat tunnetusti vähentyneet sekä verotulojen rankan vähenemisen vuoksi että valtionapujen rankan pienentämisen vuoksi. Ja kuntien talousongelmat ovat jo selvästi heikentäneet kulttuuripalveluja. Täällä on jo mainittu, miten on käynyt kirjastojen. On jo kymmeniä tai ainakin parikymmentä kuntaa, joissa käytännössä on valtion kirjastoja, kuten ed. Ryynänen totesi, eli kunnat eivät itse satsaa kirjastoihin kunnan varoja, vaikka kirjastopalvelut ovat halpa peruspalvelu ja niiden käyttö on näinä aikoina voimakkaasti kasvanut.

Kunnat ovat myös merkittävässä määrin irtisanoneet kulttuurityöntekijöitään varsinkin maaseudulla, ja näin laajat alueet maaseudulla jäävät ilman ainuttakaan kulttuuriammatillista työntekijää. Ja vielä veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen siirto budjetin yleiskatteeksi vähentää kansalaistoiminnan mahdollisuuksia kulttuurin alalla.

Kuntien kulttuurirahoituksen julkista seurantaa pitäisin tärkeänä, koska se olisi tällä hetkellä lähes ainoa keino, jolla voitaisiin seurata, miten kunnat kulttuuripalvelujaan kohtelevat, ja julkisuus synnyttäisi ikään kuin moraalisen velvoitteen kunnan isille huolehtia kulttuuripalveluista omassa kunnassa. Ei olisi mukavaa joutua huonosti kulttuurista huolehtivien listalle. 15 vuotta sitten oma kotikaupunkini oli Kaupunkiliiton tilastoissa tällaisella listalla eikä se yhtään hyvältä tuntunut. Sen jälkeen tilanne on korjaantunut merkittävästi. Eli julkista seurantaa siihen, miten kunnat vaikeissa olosuhteissa kulttuuripalveluistaan huolehtivat!

Arvoisa puhemies! Kulttuuri on eräs keino nousta lamasta, niin kuin täällä on todettu. Se on ihmisten toimintaa ja aikaansaannoksia. Se on tuottavaa toimintaa. Kulttuuri on se luja perusta, jolla ihminen jäsentää itseään, ympäröivää yhteiskuntaa, ihmisten välisiä suhteita, luontoa, maailmaa ja sen muutosta. Kulttuurille rakentuu elämän perusta. Maailmassa menestyy kulttuurin avulla niin ihminen kuin kansakuntakin.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron oikeastaan ed. Rätyn tai Rädyn — en tiedä, kuinka kulttuuri-ihmiset tämän taivuttavat — puheenvuoroon, mutta se käy ihan yhtä hyvin tähänkin, kun on kysymys lastenkulttuurista. Siinä on tietysti kaksi osaa, toisaalta lasten suuntaan tapahtuva kulttuuri, toisaalta taas lasten kulttuuriharrastusten ohjaaminen.

Lapsille tapahtuva kulttuuritarjonta on tärkeä asia, mutta olisin halunnut ed. Rädyn puheenvuorossa kiinnittää huomiota siihen, että kulttuuriharrastusten piiriin ohjaileminen pienten lasten osalta on monta kertaa tietyllä tavalla väkivaltainen tapahtuma. Lasten vanhempien omanarvontunnon kohottamiseksi pidetään lasta pianotunneilla, vaikka tällä ei ole minkäänlaisia edellytyksiä eikä minkäänlaista halua, samaten jossakin balettikoulussa. Se on kärsimys lapselle. Tämän tyyppinen kulttuuriharrastusten ohjaileminen on lapselle vahingollista toimintaa, ja tähän hyvin harvoin kiinnitetään huomiota. On tietysti vanhempien oma asia, millä tavalla tehdään. Tähän vain halusin kiinnittää huomiota.

Herra puhemies! Totean vielä, vaikkei se tähän asiaan kuulu, että kun aikanani kohdistin ed. Ryynäseen vastauspuheenvuoroni kärjen sanomalla, että kulttuuria ei luoda rahalla, hän oli samaa mieltä, tai minä olin oikeastaan samaa mieltä hänen kanssaan. Käsitin asian väärin ja näin ollen hän oli samalla linjalla, että se ei vaadi ehdottomasti suuria rahoja. Esitän ed. Ryynäselle anteeksipyynnön. Hän ei pystynyt itse vastauspuheenvuoroon, koska hänen rannekkeensa tarttui rintaneulaan kiinni, tuli vähän vaikeuksia. Olkoon tällä korjattu.

Ed. S u h o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä kieltäydyn tunnustautumasta tädiksi sivistysvaliokunnassa. Kun katson uudestaan valiokunnan mietintöä, niin kyllä minusta hyvin ajassa liikkuvasti on käsitelty nuorison tilannetta, sen uhkakuvia ja todellisuutta mukaan lukien huumeet, irrallisuus, syrjäytyneisyys, työttömyyden uhka. Täällä on vieläpä todettu, että nuoriso on heterogeenista, mikä heijastuu esimerkiksi kulttuuritarpeisiin. Sen vuoksi valiokunta korostaa nuorten omaehtoisen toiminnan ja nuorille ominaisen kulttuurin, kuten esimerkiksi populaarikulttuurin, tukemista.

Jos tätimäisyydellä tarkoitetaan seuraavaa lausetta nuorisotoimesta, joka perustuu pitkälle vapaaehtoistoimintaan ja yhteistyöhön, jotka kasvattavat nuorisoa aloitteellisiksi, vastuuntuntoisiksi ja toisistaan huolehtiviksi, jos tämä on

tätimäisyyttä, minusta on syytä miettiä, missä meidän arvomme ovat, koska yhteiskunnan tämänhetkinen kipeys, hätä, irtolaisuus ja irtonaisuus johtuvat paljolti siitä, että nämä ominaisuudet eivät ole arvossa. Jos tädiksi tunnustautumisen ehto on siinä, uskooko tähän, sitten minä tunnustaudun.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lastenkulttuurin turvaaminen on, ed. Aittoniemi, aivan jotain muuta kuin se, viedäänkö lapsi väkisin pianotunnille tai balettitunnille. On erittäin laaja ja moninainen kysymys, miten lastenkulttuuria tulee kehittää ja esimerkiksi teatterin osalta minkälaisia esityksiä lapsille esitetään ja millä tavalla lastenteatteri itsessään tuottaa lapsille innovaatiota omassa mielentilassa ja kehityksessä jne. Toisin sanoen näin lyhytnäköinen ajattelu, ed. Aittoniemi, on juuri sitä, joka tuhoaa sen vähäisenkin ajattelun, joka veisi lastenkulttuuria eteenpäin. Jos eduskunnassa ajatellaan tällä tavalla, niin enpä ihmettele yhtään sitä päätöksenteon tasoa, mikä kohdistuu nimenomaan lapsiin ja tulevaisuuteen.

Ed. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, onko ed. Aittoniemi saanut sieluunsa vamman siitä, että hänet on väkisin viety balettitunnille tai pianotunnille. Tähän mielestäni liittyy aika tärkeä problematiikka, se, että aikuiset pyrkivät joskus toteuttamaan lastensa kautta sellaista, mitä vaille ovat itse jääneet. Se saattaa olla hyvinkin pahaa. Olen itse ollut junnujalkapalloturnauksessa, missä raivostunut isä tai äiti on huutanut, että Matti, jos et tee maalia, niin et myöskään syö. Tällaista tietysti on, ja on hyvä, että tähän kiinnitetään huomiota. Mutta voittopuolisesti kuitenkin näkisin, että on hyvä, kun lapsille on tarjolla kaikenlaista, esimerkiksi musiikkiopistoja ja muita kehittäviä harrastuksia.

Kun ed. Räty puhui siitä, että on niin kallista ja mutkikasta tehdä teatterista televisioesityksiä, ja ehkä hän tarkoitti myös Oopperaa, niin varmaan näin on. Mutta kuitenkin sanoisin, että tämä on erittäin tärkeätä, nimenomaan Ooppera. Jos ajatellaan Oopperaa, joka on hyvin kallis ja upea laitos, niin kyllä sitä pitää saada kansalle vietyä, vaikka ne olisivatkin vain livetaltiointeja ja vaikka suoriakin lähetyksiä. Siihen täytyy muistaa kuitenkin satsata, koska se, että niin kallis laitos toimii vain sille yleisölle, jolla on varaa käydä siellä, on todella tuhlausta.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jos saan vastata samalla ed. Anderssonille, niin minua ei ole pakotettu koskaan millekään tunnille. Minulle ostettiin huuliharppu 7-vuotiaana ja opin soittamaan vasta 51-vuotiaana. Siinä ei voinut olla mitään pakotusta.

Ed. Räty, teille minä toteaisin, että suhtaudun positiivisesti siihen, että lapsille on laajaa kulttuuritarjontaa heidän suuntaansa. Minä vain kiinnitin erääseen asiaan huomiota, mitä käsitykseni mukaan jossakin määrin myös ed. Andersson myötäili, että on tapauksia, joissa lapsien ohjailu kulttuuriharrastuksiin tapahtuu vastoin lasten tahtoa ja ainoastaan vanhempien omien mieltymysten perusteella. Se on myös kulttuuria. Ja se on silloin väärin. Ei tästä, ed. Räty, kannata raivostua. Minä olen tavallaan samaa mieltä kuin tekin.

Ed. R a u r a m o : Herra puhemies! Ed. Rädylle toteaisin heti aluksi vähän samaa, mitä täällä on jo todettu, että kulttuurin suurimmat sankarit ovat tulleet ja kasvaneet kurjuudesta eivätkä valtion tuen turvin. Myös lasten- ja nuortenkulttuurin ja liikunnan turvaamisessa siinä on kyllä sen verran vinhaa perää, että esimerkiksi liikunnan piirissä on ajauduttu joissakin lajeissa siihen, että myös aivan pienten lasten valmentajilta vaaditaan liitoille lisenssimaksut. Eli jos esimerkiksi Anssi Rauramo valmentaa jotain pienten poikien tai tyttöjen koripallojoukkuetta ja hän joutuu maksamaan siitä Koripalloliitolle, niin silloin ollaan kyllä jo sellaisella tiellä, jolla varmasti saattaa olla aiheellista kysyä, ovatko tuen leikkaukset olleet niin suuret, että ne haittaavat ohjaajien mukaantuloa.

Liikuntaa on käsitelty varsin rajallisesti tässä selonteossa. Syy lienee se, että hallituksen suhtautuminen liikuntaan on ollut koko hallituskauden vähintäänkin nihkeää. Liikunnan niin kuin koko kulttuurin rahoituksen kulmakivi on Veikkauksen tuoton rahat. Veikkauksen tuoton suuntaaminen nykyisiin kohteisiin on välttämätöntä, jos aiotaan EY:ssä turvata Veikkauksen asema Suomessa, mikä täällä on jo todettu. Muussa tapauksessa ulkomainen rahapelitoiminta tulee sallia Suomessa. Ehkä teidän kaikkien on hyvä tietää, että Suomesta jo tänä päivänä pelataan esimerkiksi Englantiin noin 50 miljoonaa markkaa vuositasolla. Kaikesta huolimatta Veikkaus on hoitanut osuutensa erinomaisen hyvin, jopa näinä ankeina aikoina Veikkaus on pystynyt toteuttamaan sille asetetun tulostavoitteen.

Täällä on puhuttu myös Veikkauksen yleiskat-

teellisuudesta. Siinä olen samaa mieltä kuin täällä on molemmilta laidoilta salia esitetty, että näin ei tule toimia. Itse jopa valtiovarainvaliokunnassa äänestin sen esityksen puolesta, että ensi vuonna näin ei olisi enää toimittu. (Ed. Gustafsson: Hyvä!) Jos näin eduskunta lausuu tahdonilmaisuja, niin kovin monta vuotta näitä tahdonilmaisuja ei voida lausua, vaan se tahto on sitten täällä salissa päätettävä, että tahdotaanko todella, että rahat eivät ole yleiskatteellisia, muuten politiikan vähäinenkin uskottavuus katoaa.

Toisaalta liikunnan kannalta on oikeastaan täysin käsittämätöntä se, että liikunnan asetuksella määrätty osuus 36,6 prosenttia Veikkauksen tuotosta on pudonnut ministeri Isohookana-Asunmaan aikana 27,3 prosenttiin. Syy tähän olisi aiheellista kuulla itse ministeriltä. Eduskunnan lausumat jakosuhteen palauttamisesta ennalleen eivät ole vaikuttaneet ministeriin eivätkä opetusministeriöön millään tavalla. Voikin vain kysyä, miksi. Kysymys ei ole siitä, pitäisikö liikunnan rahoja leikata ja liikunnan olla mukana säästötoimissa, vaan siitä, jaetaanko kulttuuriin, liikuntaan, nuorisotyöhön ja tieteeseen varattuja rahoja sovitulla tavalla eli ns. vakiintuneella jakosuhteella. Kun puhutaan palaamisesta normaaliin päiväjärjestykseen Veikkauksen rahojen kohdalla, niin voisi puhua myös aivan hyvin siitä, että pitäisikö palata asetuksen määräämiin jakosuhteisiin.

Tälle leikkaukselle liikunnan kohdalla lienee ainoa selitys se, että ministeri Isohookana-Asunmaa on liikuntakielteinen. Muuten ei ole selitettävissä se, että ministerin aikana liikunnan määrärahat ovat pudonneet 469 miljoonasta 405 miljoonaan ja taiteen rahat ovat sen sijaan kasvaneet 525 miljoonasta 686 miljoonaan. Ministeri Isohookana-Asunmaa on toki saanut hyvän syyn tekemisiinsä liikunnan erittäin sekavasta tilanteesta. Liikuntaväki Harri Holkerin johdolla on keskittynyt keskustelemaan tai riitelemään lähinnä uuden liikuntayhteisön nimestä ja johtajista jo lähes kahden vuoden ajan. Valtion liikuntaneuvoston johtajana Holkeri ei liioin ole ajanut liikunnan edunvalvontaa eduskunnan suuntaan. Näin passiivinen liikuntaneuvoston asenne ei olisi tullut kuuloonkaan edellisen puheenjohtajan Matti Saarisen aikana.

Nyt puheena olevassa selonteossa olisi voitu ottaa kantaa myös tekeillä olevaan uuteen liikunnan yhteisöön. Olen itse jo pidemmän aikaa, itse asiassa pari vuotta, epäillyt koko yhteisön tarpeellisuutta. Lajiliitot voisivat hoitaa tehtävät itsenäisesti, ainakin siirtymävaiheen yli. Tässä uskon, että olemme ministerin kanssa jonkin verran samoilla linjoilla. Todennäköisesti uuden yhteisön myötä syntyy monia uusia ongelmia, jotka jäävät ainakin vuodenvaihteessa vielä ratkaisematta. Olisi mielenkiintoista kuulla ministerin kanta myös tähän rakenneuudistukseen sekä toiseen esittämääni kysymykseen Veikkauksen tuoton jakosuhteen muuttamisesta.

Herra puhemies! Liikunnan varoista täällä ei tunnuta olevan juurikaan huolissaan.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Kuultuani ed. Rauramon syytökset haluan puolustautua ja todeta ensinnäkin sen, että opetusministeriön puolelta on, kuten olen täällä todennut useaan otteeseen, valtioneuvostolle esitetty, että Veikkauksen jakosuhteita ei muutettaisi. Tämän äänestyksen ja tämän kannanottomme olemme kerta toisensa jälkeen hävinneet. Kehottaisin kyllä ed. Rauramoa hoitamaan ensin oman ryhmänsä keskeiset ministerit, joista kaikista keskeisin ministeri kuuluu myös valtioneuvoston talouspoliittiseen ministerivaliokuntaan ja vetää budjettiriihen koplaministeriryhmää. Kumpikaan opetusministereistä ei kuulu koplaryhmään eikä talouspoliittiseen ministerivaliokuntaan. Meidän esityksemme on siellä joka kerta käsitelty, ja molemmat keskeiset kokoomusministerit ovat molempien ryhmien jäseniä. Siitä huolimatta asia ei ole sieltä edennyt valtioneuvostoon myönteisellä tavalla. On aika erikoista, että ed. Rauramo kohdistaa syytöksensä opetusministeriöön. Ymmärrän, että hän myös tarkoin tietää hallituspuolueensa kansanedustajana, että säästötoimiin on ryhdytty ja säästötoimia on jokainen taho joutunut omalta osaltaan kantamaan.

Kun olen yli kaksi vuotta ollut urheiluasioista vastaavana ministerinä voin todeta, haluamatta lainkaan puolustaa kulttuuri- tai tiedemäärärahoja, että liikuntamäärärahoissa on ollut myös karsittavaa. Sieltä on voitu säästää ilman, että liikuntakulttuuri on millään tavalla kärsinyt. Voin kyllä kirkkain silmin vakuuttaa ed. Rauramolle, että tällä hetkellä kään liikuntasektori opetusministeriössä ei kärsi suoranaista rahapulaa. Sen sijaan opetustoimi, tiedepolitiikka, kulttuuripolitiikka ja nuorisopolitiikka kaikki kärsivät suoranaisesta rahanpuutteesta.

Mitä tulee liikunnan eheytymiseen ja niihin toimiin, on suorastaan käsittämätöntä ja järjenvastaista, että liikuntaväki ei ole kyennyt omaehtoisesti eikä pienien pakotteidenkaan jälkeen etenemään tässä asiassa. Jos eheytyminen joskus

tapahtuu, rakenneuudistus onnistuu, siirrymme joustavaan hallinnointiin, päällekkäisyydet puretaan, sieltä säästyy nykyisiä jo säästettyjä voimavaroja vähintään 20 miljoonaa markkaa. Se on aika iso potti liikuntakulttuurin käytettäväksi ja nimenomainen lisäpotti tässä tilanteessa, jolloin taloudellisesta niukkuudesta kärsitään.

En malta olla tässä yhteydessä myöskään mainitsematta sitä, että liikuntapuolella on säästövaroja jouduttu ja joudutaan käyttämään useita kymmeniä miljoonia markkoja tehtyjen virheiden peittämiseen. Kohtsilleen annetaan eduskunnalle lisäbudjetti, johon on pakko tuoda muutama kymmenen miljoonaa markkaa irrotettavaksi edelleen säästövaroista eräiden pakollisten toimintojen ylläpitämiseen ja ongelmien ratkaisuun. Katson, että opetusministeriö ja myös valtioneuvosto ovat aivan kohtuuttomasti joutuneet puuttumaan vapaaseen kansalaistoimintaan. Oma kantani rakenneuudistukseen on se, että tapahtui vapaalla kansalaistoimintasektorilla mitä tahansa, ensi vuoden alusta määrärahat tullaan jakamaan uudella periaatteella, sillä periaatteella, jonka kaikki liikuntatahot ovat eri työryhmissä tähän mennessä hyväksyneet ja riippumatta siitä, minkälaiset keskusjärjestöt tässä maassa ovat. Voimassa olevien lakien mukaan määrärahat voidaan jakaa suoraan liitoille, suoraan alueille, suoraan kansalaistoimintaan ja kenttätoimintaan perustasolle.

Mitä tulee liikuntamäärärahojen ja kulttuurimäärärahojen keskinäiseen vertailuun, kehottaisin ed. Rauramoa palaamaan aikaan ennen Ahon hallitusta, jolloin kylläkin eduskunnan suurella myötävaikutuksella päätimme uudesta valtionosuusjärjestelmästä. Tämä uusi valtionosuusjärjestelmä oli ja on sellainen, että se toi kulttuurisektorille useiden kymmenien, jopa satojen miljoonien markkojen lisäosuuden, mutta vain laskennallisesti, koska laskennallinen valtionosuus tehdään tämän vuoden alusta lähtien myöskin eräisiin kulttuuritoimintoihin, joita aikaisemmin ei ole lakisääteisesti rahoitettu. Tällöin tarkoitan orkestereita, teattereita ja museoita. Tämän perusteella mm. Helsinki sai useiden kymmenien miljoonien markkojen lisävaltionosuuden toimintaansa. Tällä tavalla tämä nousu 525 ja korotettuna 686 miljoonaan markkaan pitää sisällään eduskunnan tekemiä päätöksiä. Näillä ei ole mitään tekemistä eikä mitään yhteyttä asianomaisen ministerin antipatioihin tai sympatioihin liikuntaa kohtaan.

Katson, että se väite, jonka ed. Rauramo täällä esitti, on asiantuntematon väite. Kehottaisin myöskin ed. Rauramoa perehtymään siihen, millä tavalla allekirjoittanut on vapaassa kansalaistoiminnassa ollut ja on edelleen mukana.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy todeta ed. Rauramolle, että toivottavasti Suomi ja suomalainen kulttuurielämä ja taiteilijaelämä todellakin olisivat jo niistä ajoista pois, jolloin ainoastaan kurjuudesta on syntynyt taiteilijoita. Taiteilijat ovat edelleenkin äärettömän pienipalkkaisia. Verotus pitää siitä huolen, että nekin vähät tulot, mitä taiteilijat saavat, niin niillä taiteilijoiden elämä ei todellakaan rikastu.

Mitä tulee arvonlisäveroon, joka tulee kohdistumaan taiteilijoihin ja esittävään taiteeseen, taiteeseen, joka on tuotannollista toimintaa, niin se tulee karsimaan äärettömän määrän upeita kokonaisuuksia taiteen saralta. Mutta on myös totta, että siitä kurjuudesta, mistä ed. Rauramo totesi, kansainvälisesti ja maailmanlaajuisesti ajatellen ovat myös syntyneet maailman parhaat urheilijat. Sieltä on syntynyt ja tulee syntymään edelleenkin, koska urheilu on se areena, jonka kautta päästään kansainvälisille kentille ja päästään tutustumaan muuhun maailmaan. Ilman hyviä suorituksia siihen ei olisi näillä yksilöillä mahdollisuuksia.

Se, mikä on tällä hetkellä tilanne taiteilijoiden osalta Suomessa, niin meillä ei ole todellakaan hurraamista. Yksikään taiteilija tuskin täällä on rikastunut.

Edustajat Virrankoski ja Korkeaoja merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Oli mielenkiintoista kuulla ed. Rauramon mielipiteet veikkausvoittovarojen käytöstä. Hän oli selkeästi sitä mieltä, mitä vasemmistoryhmät ovat täällä tänään esittäneet, sitä mieltä, mitä ed. Donner on tänään ollut täällä, eli että uusjako vaarantaisi kulttuurin rahoituspohjan, varsinkin jos sitä vielä suoritetaan ensi vuonnakin. Tästä asiastahan on eduskunnalla itsellään ponsilausuma, siitä, että vuonna 94 näin ei enää saa tehdä.

Ed. Rauramo ei ollut valtiovarainvaliokunnassa tyytynyt ponteen, joka onkin varsin olematon sisällöltään ja oikeastaan pelkkä toiveiden tynnyri. Siitä on todettava ed. Rauramolle, että

hän teki mielestäni ryhdikkään teon. Vielä on mahdollisuus ensi perjantaina muidenkin osallistua ryhdikkääseen tekoon. Minusta tuntuu, että perjantait ovatkin täällä eduskunnassa nykyään hyvin toivoa täynnä. Toivon mukaan ensi perjantaikin on tällainen.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Aivan lyhyesti haluaisin vain varmistua siitä, että ymmärsinkö oikein, että ministeri Isohookana-Asunmaa on tyytyväinen siihen Veikkauksen voittovarojen jakosuhteeseen, joka nyt on voimassa ja jonka mukaan kiistatta ministeriön omien papereiden mukaan liikunnan osuus Veikkauksen rahoista on 27,26 prosenttia. Siitä asiasta olen täsmälleen samaa mieltä ministerin kanssa, että on erinomaisen hyvä, että lakia on muutettu niin, että valtionapua voidaan jakaa suoraan lajiliitoille.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaan tiukkasävyinen ripitys ed. Rauramon puheenvuoron johdosta sai minutkin vähän provosoitumaan, ja erityisesti siltä osin kun ministerin puheenvuoro koski keskusjärjestöjen nk. rakenneuudistusta eli eheyttämistä. Kokemukset eheyttämisestä, olivatpa ne sitten ay-liikkeen tai muiden piiristä tai jopa voisiko sanoa kansakuntien osalta, jos verrataan vaikka Plo:n ja Israelin käymiä neuvotteluja, tällaiset neuvottelut eheyttämisestä tai ratkaisujen löytämisestä ovat osoittaneet sen, että ne pitää tehdä varovaisesti, huolella, ei runnoen, ei sanellen, ei uhkaillen. Ministerin puheenvuoro jätti kyllä minulle vähän sellaisen ikävän sävyn, että edelleen uhkailumentaliteetilla yritetään rakennemuutosta aikaansaada, kun parempi olisi kuitenkin se, että otetaan vaikka lisää aikaa ja annetaan eri tahojen kypsyä ratkaisuun. Se on ainoa kestävä tie, että annetaan eri tahojen kypsyä ratkaisuun.

Ed. Astalan oivallus, perjantai on toivoa täynnä, on tietysti veikeä muunnos Steinbeckin kirjasta "Torstai on toivoa täynnä".

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa oli siltä osin oikeassa, kun hän vähän arvosteli ed. Rauramoa siitä, että ed. Rauramo voisi vähän kovakouraisemmin myöskin käydä valtioneuvoston todellisen urheiluministerin eli SVULin puheenjohtajan Kanervan kimppuun siitä, mitä ministeri Kanerva on tehnyt palauttaakseen nämä jakosuhteet entiselleen. (Ed. Rauramo: Ei joka päivä voi käydä omien ministerien kimppuun!)

Kun ed. Rauramo ylipäätänsä kantoi ihan oikealla tavalla huolta siitä, ettei tähän asiaan ole kiinnitetty riittävästi huomiota, niin se ei pidä paikkaansa, koska nimenomaan sivistysvaliokunnan mietinnössä on tätä asiaa tekstillisesti sivuttu ja meillä on vasemmistoryhmien yhteinen lausuma asiasta. Kannustan myös ed. Rauramoa ja muita tulemaan mukaan perjantain äänestykseen.

Mitä sitten tähän eheyttämisasiaan tulee, niin täytyy kyllä sanoa, että myöskään ministeri Isohookana-Asunmaa ei ole kyllä tässä asiassa ehkä kaikkein parhainta viisauttaan ja taitoaan käyttänyt. Asian tausta ja kupletin juonihan oli aikanaan se, että SVULin kasinorahoja ajateltiin maksettavan siinä vaiheessa, kun TUL:ltä, Työväen Urheiluliitolta, oltiin viemässä useampia miljoonia markkoja pois, ja tämän tyyppinen voimapolitiikka ei tosiaan ainakaan edesauttanut rakenneneuvotteluja siinä vaiheessa. Nythän tämä tilanne on tietyllä tavalla ohitse, mutta tilanne on muista syistä sitten ollut hankala.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos ed. Ojalan taktiikkaa noudatetaan, urheilun keskusjärjestöjen sopua saadaan hieroa vielä toiset kymmenen vuotta. Mitä minä muistan, niin sitä on hierottu ainakin kymmenen vuotta. Sopuun piti päästä jo aikoja ennen kuin ministeri Isohookana-Asunmaasta tuli ministeri. Hän on kyllä minun mielestäni tässä asiassa yrittänyt kaikkensa, mutta kun on jääräpäitä niin on jääräpäitä ja kun on oma keskusjärjestö niin on oma keskusjärjestö, elikkä ihan oikein: tiukka linja vain ja rahat pois. Se on ainut keino, jolla nämä herrat saa kuriin, jos sittenkään.

Ed. Rauramo aika kovasanaisesti höykytti ed. Rätyä siitä, kun tämä jatkuvasti ruikuttaa, että pitää saada rahaa ja rahaa. Taiteilijat nyt ovat tämmöisiä, että ruikuttavat, että pitää saada rahaa ja rahaa, mutta tämän puolen kulttuurissa ei ole vielä tullut sitä kasinopeliseikkailun laskua, mitä on tullut urheilussa. Kuinkahan monta miljoonaa markkaa on urheilun kasinopeleistä tullut veronmaksajien maksettavaksi?

Ed. R i m m i : Herra puhemies! Lukiessaan sivistysvaliokunnan mietintöä voi olla ainakin iloinen siitä, että valiokunta on mietintöön kirjaamillaan ajatuksilla huomattavasti parantanut kulttuuripoliittisen selonteon tasoa. Sivistysvaliokunnan mietinnön sivulla 6 todetaan: "Valio-

kunta katsoo, että valtiolla säilyy keskeinen vastuu ihmisten tasa-arvoisuudesta myös kulttuuripolitiikan alueella. Erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina ja suurtyöttömyyden vallitessa korostuu valtion ja kuntien vastuu." Tuo on erinomaisesti todettu, ja näinhän asian juuri pitäisi olla. Kannattaa muistaa myös se, että jokainen kansalainen on kulttuurin kuluttaja enemmän tai vähemmän. Kuinka hyvin hän sen tiedostaa, se on toinen asia.

Kulttuuri tunkeutuu laajasti koko yhteiskunnan ja koko elävän elämän lävitse. Tälläkin hetkellä, kun käsittelemme tätä selontekoa ja sivistysvaliokunnan mietintöä, me käsittelemme tätä suuressa kulttuuriympäristössä. Tämä talo yksin on jo melkoinen kulttuuriteko huolimatta siitä, että rakennuskulttuuria ei olekaan tässä selonteossa mukana.

Valiokunnan mietinnöstä haluan nostaa esiin vain muutamia kohtia.

Lastenkulttuurin osalta valiokunnan mietinnössäkin todetaan, miten tärkeässä asemassa ovat lasten vanhemmat, päiväkotien henkilökunta ja muut varhaiskasvatuksessa toimivat. Olen erittäin huolissani siitä, että juuri päiväkodeissa resurssit lasten henkisen kasvun edistymiseen ovat huomattavasti heikentyneet ja heikentymässä. Päiväkotien korkeaa tasoa saatoimme vielä viime vuosiin asti pitää yhtenä kunniakkaimmista saavutuksistamme. Säästötoimet ovat kuitenkin vaikeuttaneet toimintojen tasokasta jatkumista. Erinomaisen hyvän koulutuksen saaneet lastentarhanopettajat viestittävät hätäsanomia siitä, miten hyvin usein toistuu tilanne, että hoitohenkilöstö ennättää hädin tuskin hoitaa vain lapsen aineelliseen hyvinvointiin kuuluvat tehtävät. Pienten suomalaisten leikit, laulut, askartelut ja näytelmät jäävät usein toissijaisiksi, vaikka juuri näillä toiminnoilla on suuriarvoinen merkitys lapsen kehitykselle tasapainoiseksi kansalaiseksi, kulttuurin ymmärtäjäksi ja kuluttajaksi.

Varhaisnuorisojärjestöt tekevät osaltaan erinomaista kulttuurityötä lasten parissa nimenomaan lasten tarpeista lähtien ja lasten ehdoilla. Valitettavaa vain on lastenkulttuurissa se, että määrärahat siihen ovat olleet hyvin niukkoja. Tyydytyksellä on nyt kuitenkin voinut todeta sen, että sivistysvaliokunta edellyttää lastenkulttuurin monipuoliseen kehittämiseen suunnattavaksi riittävästi määrärahoja. Tämä on täällä kyllä jo useaan otteeseen tänään tullut esille.

Esimerkiksi varhaisnuorisojärjestöt tekevät huomattavaa ja monipuolista kasvatus- ja kulttuurityötä hyvin alhaisin taloudellisin voimavaroin, ja näitä voimavaroja todella tarvitaan. Varhaiskasvatusjärjestöjen määrärahoja tälle vuodelle jaettaessa tapahtui yksi hyvin suuri ja ikävä menettely, josta en malta olla mainitsematta. Menettely näyttää olleen puhtaasti nykyhallituksen ideologinen valinta. Tapahtui nimittäin niin, että vasemmistoliiton varhaiskasvatusjärjestöjen avustusta leikattiin edellisestä vuodesta 44 prosenttia ja SDP:n varhaiskasvatusjärjestöjen avustusta 15 prosenttia. Muiden varhaiskasvatusjärjestöjen avustuksia leikattiin huomattavasti vähemmän. Tasa-arvon ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta menettely oli äärettömän suuri virhe ja äärettömän suuri loukkaus. Toivottavasti tässä sivistysvaltiossa eivät toistu toista kertaa tällaiset epäoikeudenmukaisuudet.

Lapsissa ja nuorissa on kansakunnan tulevaisuus. Selonteko lupaa kyllä suunnata nuorisotoimintaan yhteiskunnallisia tukitoimia. Kuinka tämä lupaus käytännössä toteutuu, jää nähtäväksemme. Toivon kuitenkin sille lupaukselle hyvää tahtoa ja myötätuulta tässä vastatuulien ajassa.

Mietinnössä korostuu myös vapaaehtoisuustyön merkitys, ja sitä ei tulekaan aliarvioida. Jo nyt vapaaehtoistyö on hyvinkin mittavaa, ja se tulee esiin vallankin urheiluharrastusten puolella vanhempien määrätietoisena toimintana ja lastensa erilaisena tukemisena, varojen hankintana ja talkootyönä. Mutta vapaaehtoistyö ei millään sektorilla voi olla yksinomaista, vaan sen pitää olla tukevaa ja täydentävää julkisen hallinnon osoittamien taloudellisten resurssien lisäksi.

Koulun merkitys korostuu kasvattajana. Vaikka se ei selonteossa kovin ollut esilläkään, se on kuitenkin tullut täällä keskusteluissa mielestäni kohtuullisen hyvin esiin.

Tämän päivän kouluelämä ei ole mielestäni tervettä. Tällä tarkoitan koulukiusaamista. Näin maallikon näkökulmasta tarkastellen olen rohjennut vetää johtopäätöksiä, joista toivoisin keskusteltavan vallankin nyt, kun opetusministeriö on asettanut toimikunnan selvittämään koulukiusaamisongelmaa.

Rohkenen epäillä, että yhteiskunnassamme kokonaisuutena oleva hätä ja turvattomuus koskettavat lapsia ja nuoria poikkeuksellisen raskaasti. Taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevien perheiden voimavarat eivät riitä lasten ja nuorten henkisen ja taloudellisen hyvinvoinnin turvaamiseen. Valitettavasti niissäkin kodeissa, missä ei taloudellisia ongelmia ole, ovat elämänrytmi ja arvovalinnat usein sellaisia, että on liian

vähän sijaa lapsen ja nuoren huomioimiseen. Yhdessäolo ja läheisyys kuitataan rahanipulla.

Koulumaailmassa tukiopetus ja kerhotoiminta on olematonta. Kaikki eivät selviä opiskelustaan suurennetuissa opetusryhmissä. Tulevaisuuden ennusteet jatko-opinnoista ja työpaikasta ovat nuorille ikävän harmaita. Lasten ja nuorten poikkeavan käyttäytymisen, kuten koulukiusaamisen, motiiveja on ymmärtääkseni tarkasteltava laajasti ja kokonaisvaltaisesti, ja koulun resurssien palauttaminen on ensiarvoisen tärkeää myös kulttuurinäkökulman kannalta.

Herra puhemies! Lasten ja nuorten ohella yhdeksi erikoisryhmäksi mielessäni nousevat runsaat puoli miljoonaa työtöntä. Yhteiskunnalla on mielestäni heistä suuri vastuu myös siltä osin, miten he tulevat kriisitilanteessaan henkisesti selviytymään, miten he mahdollisesti ovat työkunnossa silloin, jos heille joskus työpaikka aukeaa. Aktiivisuus on omatoimisesti työttömien kohdalla lisääntynyt, toimintaryhmiä on perustettu, toimintakeskuksia on olemassa, harrastus- ja kulttuuritoiminta on monimuotoista. Mukana ovat kunnat ja seurakunnat ammattiyhdistysliikkeen lisäksi. Taloudellisia voimavaroja tarvitaan lisää.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän aloite määrärahan osoittamiseksi työttömien toiminnan tukemiseen on olemassa ensi vuoden budjettia varten, ja rohkenen toivoa sille ymmärtämystä ja toteutumista. Kaikki työttömät eivät rohkene hakeutua esimerkiksi erilaisten kansalaisjärjestöjen sinänsä arvokkaan toiminnan piiriin. Omissa ryhmissä mitä ilmeisimmin koetaan kohtalonyhteyttä ja saadaan tukea ja yhtenäisyyden tunnetta.

Arvoisa puhemies! Kirjasto on koko kansan kulttuurilaitos ja käyttäjämääräänsä nähden vieläpä edullinen. Kirjastopalveluiden tuottaminen on kuntien vastuulla ja kirjastojen merkitys niin mittavaa, että niiden arvoa määriteltäessä ei edes löydä ylisanoja. Poikkeuksellisen vilkasta on kirjastopalveluiden käyttö ollut viime vuosina. Kasvukäyrät kulkevat samaa tahtia työttömyyden kasvun kanssa, mutta myös muut kansalaiset lapsista vanhuksiin ovat ottaneet kirjastot yhdeksi kulttuurikodikseen.

Kirjastolla on vain ollut ja on edelleen hyvin suuria vaikeuksia vastata lisääntyvään palvelujen kysyntään. Materiaalihankintoja ei ole kyetty suorittamaan riittävästi puhumattakaan siitä, miten palveluita on jouduttu heikentämään esimerkiksi siten, että kirjastojen aukioloaikoja on supistettu ja jopa toisia toimipisteitä kokonaan lopetettu. Palveluita on siirretty autoihin ja jo olleita autopalveluita supistettu mm. aikatauluien osalta. Tämä kaikki on tapahtunut maassa, jossa on maailman paras julkinen kirjastolaitos, jota on voitu pitää ja olisi pitänyt pitää jopa kansallisen ylpeyden aiheena. Kirjastopalvelut tulee ehdottomasti pitää maksuttomina. Se on myös taloudellisen mutta ennen kaikkea kulttuuritasa-arvon kannalta välttämätöntä. Erittäin välttämätöntä on se myös, että näkövammaisten kirjastopalvelut edelleen turvataan ja niitä kehitetään.

Miten nämä tärkeät asiat voidaan kunnissa hoitaa? Kunnat kamppailevat jo nyt kohtuuttoman kovissa vaikeuksissa, ja valtion ensi vuoden budjettiesitys sisältää kirjastomäärärahojen kohdalla 42 miljoonan markan leikkausesityksen. Se on hurja summa rahaa tässä tärkeässä kulttuurisektorissa. Eikö talousarvion laatijoiden mielestä esimerkiksi työttömiltä ole otettu jo riittävästi? Onko heidän kipeästi tarvitsemiaan kirjastopalveluita vieläkin heikennettävä sen lisäksi, mitä kunnat ovat jo säästöjen varjolla toteuttaneet? Huomioiden sen, että kuntien valtionosuuksiin ehdotetut leikkaukset merkitsevät noin 2:ta penniä veroäyrille lisärasitusta, joutuvat kunnalliset päättäjät myös kulttuuriin liittyvissä velvoitteissa erittäin vaikeiden ratkaisujen eteen. Tällöin rahan lisäksi ratkaistaan se, millaisiin arvovalintoihin päättäjät päätyvät.

Kirjastosta on helppo siirtyä yhteen hyvin tärkeään yksityiskohtaan, Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituuttiin. Tämä ehkä siksikin, että instituutti toimii kotikaupungissani Tampereella. Tämän arvokkaan ja tärkeän laitoksen toiminta tapahtuu nyt hyvin niukoin resurssein. Sen määrärahoja leikattiin vuoden 1991 budjettiin nähden kulumassa olevan vuoden budjetista 35 prosenttia. Instituutin toiminta on kuitenkin valtakunnallista ja kansainvälistä. Sen tehtävänä on ylläpitää Suomen ainoaa lasten- ja nuorisokirjallisuuden erikoiskirjastoa, se palvelee tietopankkina ja tutkimuskeskuksena. Esimerkiksi nuorisokirjallisuuden instituutteja on olemassa USA:ssa, Japanissa, Saksassa, Norjassa, Ruotsissa ja Kreikassa. Vallankin Ruotsin instituutin resurssit ovat moninkertaiset meidän omaan instituuttiimme verrattuna, vaikka se toimintaperiaatteiltaan on muuten hyvin samantapainen. Rohkenen toivoakin, että Nuorisokirjallisuuden Instituutti saisi arvoisensa sijan myös taloudellisesti.

Kansakunnan kulttuuritoiminnan, kulttuuriperinteen vaalimisen kannalta museotoiminnalla on tärkeä merkitys. Museotoiminta on aika mittavasti esillä tässä selonteossa ja myöskin valio-

kunnan mietinnössä. Valtakunnallisen Työväen keskusmuseon perustaminen on kansallisen kulttuurimme vaalimisen kannalta todettu tärkeäksi. Museon perustamista on kuitenkin jatkuvasti lykätty. Työväen keskusmuseollekin olisi vihdoin annettava sille kuuluva paikka muiden arvokkaiden museoiden joukossa.

Arvoisa puhemies! Hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko, sivistysvaliokunnan mietintö, vasemmiston yhteiset näkemykset vastalauseessa, vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa esitetyt ponnet esimerkiksi ja täällä käyty keskustelu antavat hyvän pohjan kulttuuritoiminnan kehittämiselle, jos hallitus ja eduskunta vain haluavat hyödyntää täällä annetut hyvät vinkit ja toteuttaa näitä eväitä.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rimmi viittasi puheenvuorossaan myös Eduskuntatalon kulttuuriarvoihin. Tässä yhteydessä en voi olla toteamatta, että oli varsinainen kulttuuriteko, kun tämän talon julkisivu puhdistettiin. Talo on muodoltaan aivan uusi, se on kevyt, ilmava. Se oli todella kulttuuriteko, halpa mutta näyttävä ja tärkeä.

Ed. Rimmi viittasi myös tapaan, millä varhaiskasvatusjärjestöjen avustusmäärärahoja leikattiin tämän vuoden budjetissa. Tämä on todella mielestäni ollut varsin kyseenalainen teko ministeri Isohookana-Asunmaalta. Se jää kyllä varsinaiseksi kauneusvirheeksi urallanne, erityisesti se tapa, millä nimenomaan vasemmistoliittoa lähellä olevan varhaiskasvatusjärjestön määrärahoja rokotettiin 40 prosenttia, kuten ed. Rimmi totesi. Se oli todella vailla mitään perusteita, yllätyksellinen. Te ette halunnut saada tietoa ettekä ottaa huomioon niitä näkökohtia, joita pyrimme viestittämään ennen kuin lopullinen ratkaisu tehtiin. Minusta se oli todella häpeällistä.

Ed. H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Kun on kuunnellut tänään keskustelua, on ehkä yhä vaikeampi käsittää, mitä kulttuuri oikeastaan on, kun sitä on tullut ed. Donnerin syyssilakoista ed. Vesa Laukkasen sinänsä sujuvaan Vuorisaarnan lainaukseen. Mutta yritän nyt omalta osaltani. Nämä ovat lähinnä fragmentteja esitettyyn selontekoon ja valiokunnan mietintöön.

Ensimmäisenä asiana haluan ottaa esille medialukutaidon, johon myös ministeri Uosukainen aikaisemmin viittasi. Ensinnäkin nähdäkseni uusien medioiden kautta saadaan aivan samanlaisia elämyksiä ja niiden piirissä tehdään aivan samanlaisia arvovalintoja tai eettisiä valintoja, joiden kanssa olemme tekemisissä kirjallisuudessa, oopperassa, teatterissa tai muissa perinteisissä korkeakulttuurin muodoissa. Samat ongelmat ovat näissä esillä, vaikka välineet olisivatkin toiset, vaikka ne tehtäisiin videon keinoin, vaikka kyse olisi jostakin virtuaali- eli keinotodellisuuden keinoista tai joistakin uusista atk-pohjaisista taiteentekovälineistä. Luulen, että ihmisen ja ihmisenä olemisen kysymykset kaikissa näissä ovat samat.

Siksi olisi väärin olla huolissaan kulttuurin tilasta vain sen vuoksi, että ehkä jollain perinteisillä taidemuodoilla tai kulttuurin muodoilla ei mene juuri nyt niin hyvin, jos nuoret ja ihmiset ovat kiinnostuneita näistä uusista kulttuurimuodoista, kulttuurin välineistä. Mielestäni tilanne on tällä hetkellä sellainen. Minusta tilanne on aika positiivinen. Se on paljon lupaava. Harrastus esimerkiksi videokulttuurin ympärillä on varsin voimakasta. On syntynyt videopajoja. Halutaan oppia kuvan käyttö, kuvakieli. Näitä palveluja ja harrastusmahdollisuuksia toivotaan kouluilta, niitä toivotaan kirjastoilta jne. Meidän tehtävämme minusta on vastata näihin uusiin haasteisiin ja tarpeisiin eikä meidän tulisi olla sokeita näille ilmiöille. Nähdäkseni paljon hyvää on jo tapahtunut, mutta paljon tällaisen uuden tekniikan kautta tapahtuvan kulttuuriharrastuksen tukemista voidaan vielä tältäkin foorumilta edesauttaa.

Puutun tässä yhteydessä kahteen kysymykseen, jotka otin aikaisemmin vastauspuheenvuorossani esille, mutta haluan mennä niihin vielä hieman täsmällisemmin. Ne koskevat elokuva- ja videokulttuuria. Toinen ongelma koskee elokuvien ennakkotarkastuslainsäädäntöä Suomessa, toinen eduskunnan hyväksymää videolainsäädäntöä.

Olen sitä mieltä, että kun tulee uusia kuvallisen kulttuurin muotoja, elokuva- ja videokulttuuria ja muuta, meidän pitäisi luottaa kulttuurin kuluttajaan samalla tavalla kuin luotamme painetun sanan piirissä. Siinä mielessä lainsäädännön ajattelutapa, jonka olemme omaksuneet painovapauslaissa Suomessa, että kontrolli on jälkikäteistä niiden kriteerien mukaan, jotka laissa on määritelty, pitäisi ulottaa myös kuvallisen kulttuurin tuotantoon ja ylipäätään kaikkeen kuvalliseen tuotantoon.

Tällä hetkellä on käynnissä hyvin suurimittainen Rakkautta ja anarkiaa -elokuvafestivaali Helsingissä. Kansanedustajat ovat varmaan panneet tällaisen tapahtuman merkille. Huomasin, että yksi osa tätä elokuvafestivaalia tehdään Tal-

linnassa. Ja minkä vuoksi? Sen vuoksi, että siellä esitetään nyt ne elokuvat, joita suomalaisen elokuvatarkastustoiminnan vuoksi ei voida Suomessa esittää. Tämä on tietysti hyvin luova tapa. Tämä ilmaisee sitä, miten kulttuuri aina löytää tiensä ja väylänsä, mutta kyllä minua vähän häpetti, kun kuulin tämän syyn, miksi Suomessa ei voida pitää kansainvälisiä elokuvafestivaaleja, joissa tarjonta olisi monipuolista ja suomalaisen elokuvan harrastajalle voitaisiin tarjota kaikkea sitä, mitä kansainvälisellä tasolla pidetään kiinnostavana. Tallinnalaisten onneksi tietysti tämä kaikki tapahtuu.

Joten elokuvan ennakkotarkastusjärjestelmässä pitäisi mielestäni siirtyä liberaalimmalle pohjalle, ja samaten eduskunnan pitäisi korjata se kömmähdys, jossa K 18 -elokuvien videolevitys kiellettiin kokonaan, koska se on mielestäni perusteeton. Aivan hyvin voitaisiin valvoa vuokraustoiminnan yhteydessä myös ikärajakäytäntöä, mikäli näin halutaan tehdä. Huomautan, että kyse ei ole vain väkivalta- tai seksielokuvista, vaan monien hyvien ohjaajien, esimerkiksi Pasolinin, elokuvat, jotka ovat K 18 -elokuvia, ovat videolevityksen ulkopuolella tällä hetkellä. Tähänhän on tullut sellainen kiertävä käytäntö, että osa elokuvista tuodaan uuteen tarkastukseen ja sitten elokuvatarkastamo muuttaa niiden ikärajaa K 18:sta K 16:een. Eli on löytynyt luova tapa kiertää tätäkin eduskunnan lainsäädäntöä, mutta mielestäni se on vähän turha ja tyhmä. Tämä virhe voitaisiin muullakin tavalla korjata.

Arvoisa puhemies! Pari sanaa Yleisradiosta, johon selonteossa ja mietinnössä on myös puututtu, nimenomaan Yleisradion julkisen palvelun tehtäviin. Mielestäni Yleisradion julkisen palvelun roolista pitäisi käydä eduskunnassa periaatteellinen keskustelu, hyvä keskustelu nyt Yleisradion remontin yhteydessä. Se ei ehkä ole mahdollista juuri tämän selontekokeskustelun yhteydessä, mutta nähdäkseni yleisradiotoiminnasta Suomessa yleensä, Yleisradion roolista siinä ja myös paikallis-tv:n ja paikallisradioiden roolista pitäisi käydä tällä foorumilla kunnollinen keskustelu.

Itse näen niin, että kaikilla näillä medioilla voi olla myös kulttuuritehtäviä, voi olla myös julkisen palvelun tehtäviä, ja meidän pitäisi miettiä, minkälainen olisi se tukijärjestelmä, että myös esimerkiksi kaapeli-tv-toiminnassa taikka paikallisradiotoiminnassa voitaisiin tukea kulttuuripitoisia, sivistäviä jne. ohjelmia, joita haluamme myös Yleisradion meille tietenkin levittävän. Viittaan siihen tosiasiaan, että esimerkiksi Radio Cityn ohjelmatoiminnassa on ollut mukana vietnaminkielisiä uutisia, jotka ovat tyydyttäneet paikallisen vietnaminkielisen vähemmistön tarpeita jnp. Tällainen kulttuuripalvelu tai sivistävä tehtävä ei ole ollut vain Yleisradiolla edes tähän asti, ja voitaisiin löytää niitä yhteiskunnan tukimuotoja, joilla myös tätä muuta ohjelmatoimintaa muualla kuin Yleisradion piirissä tällä tavalla voitaisiin tukea.

Sitten asia, johon en ole huomannut kiinnitettävän kovin paljon huomiota. Kun valiokunta mietinnössään viittaa populaarikulttuuriin ja nimenomaan nuorisokulttuuriin, toteaa, että sitä pitäisi asianmukaisesti tukea, niin tiedän, että ainakin Englannissa ja Ruotsissa ajatellaan populaarikulttuuria, populaarimusiikkia, rockbändejä nimenomaan vientituotteina, ajatellaan kylmän kaupallisesti, mietitään, mitä ne voisivat merkitä maalle, sen imagolle, mahdollisesti mitä ne voisivat taloudellisessa mielessä merkitä. Ruotsissa tähän tietysti on perusteet, kun siellä on ollut Abba-ilmiö ja siellä on monia muitakin rockmusiikin kiinnostavia ilmiöitä, jotka ovat tuoneet maalle valuuttatuloja, tehneet maata tunnetuksi kansainvälisillä foorumeilla jnp. Toivoisin, että Suomessa joskus kuulisimme esimerkiksi kulttuuriministeriltä ajatuksia siitä, miten suomalaista kevyttä musiikkia, rockmusiikkia ja muuta voitaisiin tukea tai löytää sellaisia lähinnä tuottajamuotoja, jotka edesauttaisivat sen leviämistä, sen tunnetuksi tekemistä maailmalla. Siihen voisi löytyä joitakin uusia ajatuksia. (Ed. Andersson: Jazzmusiikkia myös!) — Jazzmuusikot mukaan myös. (Ed. Ukkola: Ei Abbaa ole tuettu!) — Mutta me voisimme ehkä löytää sellaisia tapoja, ed. Ukkola, että saisimme jonain päivänä ... en toivo Suomeen Abbaa, mutta toivoisin Suomeen joskus yhtyeen, jonka levymyynti kansainvälisesti olisi samanlaisella tasolla.

Sitten aivan muutama muu huomautus. Kun täällä paljon puhutaan rahapelitoiminnasta ja siitä, että sen kokonaisuus pitäisi selvittää, olen joskus miettinyt, kun olen katsonut raviurheilua, että ihmiset ovat niin innokkaita veikkaamaan hevosten puolesta, että veikkaisivatko he yhtä innokkaasti myös juoksijoiden ja korkeushyppääjien ja muiden puolesta. Minkä vuoksi urheiluun ei voitaisi tällaista tototoimintaa kotimaassa liittää ja sillä tavalla lisätä urheilun omaa varojenkeruuosuutta itse urheilupaikoilla? Esimerkiksi lätkämatsien yhteydessä tai muualla voisi tällainen rahapelitoiminta tuoda kulttuurille jonkin verran omaa tuloa lisää. Tätä mielestäni kannattaisi harkita eikä pelkästään erilaisia sponsorimuotoja ja veikkausvaratuloja.

Sitten vielä, arvoisa puhemies, muutama sana kulttuurin suurprojektista. Luin kyllä sen tekstin noista pumagoista, mutta en oikeastaan ymmärtänyt siitä mitään. Ainakin minulla oli vähän hahmotusvaikeuksia. Ajattelin joidenkin lippujen liehuvan joidenkin rakennusten edustalla ja arvokkaiden herrojen ja rouvien menevän juhlimaan vuonna 1997 tätä suurta kulttuurin suurprojektia. Oma ajatukseni meni siihen suuntaan, että kun meillä kerran on kulttuuri-instituutioita, meillä on jo nyt hyviä kirjastoja, hyviä museoita tai muuta ja sitten meillä on yksittäisten taiteenharjoittajien kohdalla systeemi, jossa esimerkiksi kirjailijat voivat saada Finlandia- tai Topeliuspalkinnon, niin miksi emme panisi näitä kulttuuri-instituutioita vähän kilvoittelemaan keskenään vuonna 1997, järjestämään sellaisia ainutkertaisia tapahtumia, näyttelyjä, elämyksiä, yhteistoimintaa, joka loisi kulttuurin leimaa tai toimisi kulttuurin suurprojektina. Esimerkiksi jos katsoo suomalaista museotointa, joka on onneksi vilkastunut jonkin verran viime vuosina, se ei vieläkään ole minusta vertailukelpoinen euroopalaisiin museoihin, ei välttämättä suuriin, jopa Tukholmassa toimiviin museoihin, jotka jatkuvasti taistelevat asiakaskunnasta, etsivät uusia keinoja uusien kävijöiden tavoittamiseksi ja löytämiseksi. Ehkä juuri tämän tyyppinen kulttuurin kilvoittelu sopisi vaikkapa museoille tai kirjastoille, eli kilvoittelu uusista käyttäjäryhmistä, uusista asiakaskunnista, uusista toimintaideoista. Tästähän jonkin verran jo kokemuksia onkin. Vaikkapa Vantaan yökirjasto tai muita tämän tyyppisiä kokeiluitahan on järjestetty, mutta tämä voitaisiin tehdä suuremmassa mitassa, ja niitä instituutioita, jotka tässä pärjäisivät, voitaisiin palkita tai tätä järjestelmää voitaisiin rahoittaa hyvien ideoiden perusteella. Mielestäni jo olemassa oleviin laitoksiin ja olemassa olevien seinien sisälle pitäisi eloa saada, ei välttämättä luoda taas kerran kokonaan jotakin uutta.

Aivan lopuksi, herra puhemies, kulttuurikeskustelu selvästi liittyy aina arvokeskusteluun. Maanantaina mielestäni televisiosta tuli erittäin hyvä filosofikeskustelu, jossa käsiteltiin monia tänä päivänä hyvin polttavia aiheita. Siitä jäi mieleeni eräs repliikki, jossa kysyttiin, missä henkilö, joka tänä päivänä arvostaisi vaikka vilpittömyyttä, voisi ensinnäkin saada kantansa esille ja millä areenalla hän voisi löytää samoin ajattelevia tämän päivän Suomessa. Kun katsoo talouselämää, ei ainakaan sieltä, ja kun katsoo politiikkaa, ei sielläkään ehkä vilpittömyys ole arvossaan. Ei edes kasvatuksessa ja koulutuksessa tänä päivänä välttämättä arvosteta tällaista hyvettä niin paljon kuin pitäisi. Pitkään on ollut vallalla ajattelusuunta, että kukin pärjätköön itse keinolla millä hyvänsä, kukin hoitakoon itse omat asiansa. Ainakin minussa se, että joku sanoi ääneen, että tässä maassa kaivattaisiin enemmän ihmisiä, jotka puhuisivat vilpittömyydestä, ja tietysti enemmän ihmisiä, jotka olisivat vilpittömiä ja nostaisivat uudestaan tämän tyyppisiä arvoja suomalaisessa keskustelussa esille, teki jonkinlaisen kulttuuriherätyksen siinä mielessä, että juuri taiteen, kulttuurin, hyvän kulttuurikeskustelun kautta voidaan agendaa, mikä Suomessa vallitsee, muuttaa. Voidaan muuttaa tiedotusvälineiden agendaa, voidaan muuttaa keskustelujen agendaa. Ehkä juuri siinä kulttuurin, taiteen merkitys yhteiskunnallisen keskustelun osana on kaikkein parhaimmillaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haavistolle voisi sanoa, että en ymmärrä hänen enkä monien muidenkaan valituksia siitä, että vain rahalla tukemalla saadaan kunnon taidetta ja vain tukemalla saadaan sellaista kevyttä musiikkia, joka menestyisi kansainvälisesti. Kun Abba voitti Waterloollaan euroviisut, niin ei sitä minun käsittääkseni Ruotsin valtio tukenut, vaan se voitti siksi, että kappale oli hyvä ja se äänestettiin voittajaksi. Eli ei raha ratkaise vaan se, onko ideaa, sisältöä ja onko se sellainen, että se esimerkiksi kevyessä musiikissa menee kansaan.

Toinen asia, mihin halusin puuttua ja mistä olen ed. Haaviston kanssa aivan samaa mieltä, ovat meidän sensuurilakimme, elokuvasensuurilaki ja videosensuurilaki. Me olemme tässä suhteessa todella pimeä keskiaikainen maa. Nämä lait olisi syytä nopeasti perata ja etenkin videosensuurilaki. Minä olen jättänyt aikoinaan lähestulkoon ensimmäiseksi työkseni, kun tulin eduskuntaan, lakialoitteen näiden molempien lakien, niin videosensuurilain kuin elokuvasensuurilain, kumoamisesta. Mielestäni lähtökohta pitäisi olla sen tyyppinen, että kaikki elokuvat olisivat sensuroimattomia, mutta jos niitä halutaan esittää alaikäisille, silloin ne menisivät esikatselun läpi, jolloin ne voisivat saada leiman 12 tai 16. Mutta muuten ne voisivat olla aikuisille vapaita, koska aikuisia ihmisiähän me olemme. Ei se tietenkään

mene läpi, koska ei tällainen ajattelu Suomenmaassa mene läpi. Mutta jos ed. Haavisto on tässä asiassa ihan tosissaan, niin hän voisi vihjata vihreälle edustajalle, joka on lakivaliokunnassa, että sellaiset lakialoitteet siellä on, siitä kun vain pyytää ne esille ja käsittelyyn.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun ed. Ukkolan puheenvuoron ensimmäiseen osaan. Ei tietenkään Abba mitään apuraharokkia ollut, en minä sitä yrittänyt sanoa. Yritin sanoa sitä, että kun mietitään nuorten harrastusmahdollisuuksia, mietitään bändien soittotiloja, mietitään, minkälaista kulttuuripolitiikkaa vaikkapa kunnissa harjoitetaan, mistä nuoret saavat soittimia, miten tällaista harrastusta tuetaan, niin kyllä sen yhtenä päämääränä voi olla huippujen luominen. Jos olen ymmärtänyt oikein, urheilussa harrastetaan tämän tyyppistä ajattelua, että se lähtee perustasolta, mutta on ainakin harrastukselle onneksi, jos siellä on myös huippuja.

Suomessa voitaisiin ajatella esimerkiksi rockmusiikin osalta aivan samalla tavalla. Haluan vain mainita, että meillä on erittäin hyviä, kansainvälisestikin arvostettuja esimerkiksi musiikin tuottajia, joilla on paljon kokemusta kansainvälisillä foorumeilla. Ehkä tätä kautta voitaisiin myös tavallaan heidän ideariihenään miettiä, mikä Suomessa olisi sellaista, joka juuri tällä alalla voisi vetää myös kansainvälistä yleisöä.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Gustafssonin tekemiä lausumaehdotuksia.

Täällä on tänään käsitelty aika laajasti ja tarkasti kulttuuripoliittista selontekoa ja siihen liittyvää sivistysvaliokunnan mietintöä, joten ajattelin, että käyn läpi vähän historiaa, halutaanko palata entiseen aikaan, onko mahdollista tukea historian mukaista toimintaa, lähinnä harrastustoimintaa jne.

Suomen kulttuurielämälle on ollut ominaista kansan keskuudessa nousseen kulttuurin keskeinen asema. Esimerkiksi suurin osa maamme teattereista on saanut alkunsa harrastustoiminnasta. Myös musiikkielämässämme harrastustoiminnalla on perinteisesti ollut tärkeä asema. Kirjallisuuden historiamme merkkihenkilöistä suurin osa on noussut kansan keskuudesta, erikoisesti työväestön keskuudesta. Täällä on tänään jo mainittu muutamia kirjailijoita, ja haluan ottaa esille Väinö Linnan ja Kaari Utrion.

Sosialidemokraattisen puolueen piirissä on toiminut kautta aikojen useita satoja näytelmäseuroja, soittokuntia ja kuoroja. Lisäksi epäviralisia lauluryhmiä, lausunnan harrastajia ja muita esiintyjiä on ollut työväestön keskuudessa runsaasti. Vastaavaa toimintaa on ollut myös muiden kansalaisjärjestöjen keskuudessa eli muiden puolueiden piirissä.

Toiminta on jatkunut vastaavasti hyvinkin innokkaasti, kun itsenäistymisemme aika sivuutettiin. Työväenliike ylläpiti laajaa teatteri- ja musiikkitoimintaa. Sen keskuudesta kasvoi monia maamme johtavia näyttelijöitä ja ohjaajia.

Kirjallisuus ei yksilöllisestä luonteestaan johtuen ole koskaan ollut samalla lailla sitoutunutta järjestöihin kuin teatteri ja musiikki, mutta monet merkittävimmistä kirjailijoistamme ovat pitäneet itseään työväenkirjailijoina. Työväenliikkeellä oli myös merkittävää kustannustoimintaa.

Sotien jälkeen vastuu kulttuurin tukemisesta on kasvavassa määrin siirtynyt yhteiskunnalle, mikä minun mielestäni on oikean suuntaista. Vaatimustason noustessa ei enää ole ollut mahdollista ylläpitää kulttuuripalveluja pelkästään harrastajavoimin ja rahoittaa niitä omaehtoisella toiminnalla. Työväenteattereista kehittyivät vähitellen ammatillisesti toimivat kaupunginteatterit. Vastuu omaehtoisen ja kaikkia kansalaisia palvelevan kulttuuritoiminnan kehittämisestä siirtyi muutenkin huomattavalta osalta kunnille.

70-luvulla luotu kulttuuritoimintalaki järjesti kuntien silloisen kulttuuritoiminnan hallinnon ja turvasi valtionosuudet kunnallisen kulttuuritoiminnan rahoitukselle. Mielestäni se oli silloin hyvää aikaa. Silloin toimivat kirjastot, musiikkikoulutus ja aikuiskoulutus kasvoivat tällä kaudella erittäin merkittävästi. Nyt viimeksi olemme saaneet mukaan lainsäädännön piiriin museot, teatterit ja orkesterit. Kaikille näille toiminnoille on ominaista, että ne palvelevat tasapuolisesti kaikkia suomalaisia, ne ovat luoneet laajan perustan suomalaiselle kulttuurille.

Kun 90-luvulla monestakin syystä jouduttaneen suunnittelemaan uudelleen suomalaista kulttuuripolitiikkaa, on tärkeää säilyttää kosketus edellä mainittuihin perinteisiin. Työväenkulttuurin tärkein historiallinen opetus on epäilemättä se, että kulttuuri kuuluu kaikille. Jokainen ihminen tuntee luontaista kiinnostusta kulttuuritoimintaan, kunhan se lähtee hänen omista tarpeistaan. Tämä lähtökohta on säilytettävä myös tulevaisuudessa.

Täällä tänä iltana on paljon käyty keskustelua kirkollisista asioista. Ajattelin, että haluan ottaa esille omalta näkökohdaltani tähän liittyviä

asioita. On todettu, että tässä kulttuuripoliittisessa selonteossa ei paljoakaan käsitellä kirkollisiin toimintoihin liittyvää kulttuuria.

Suomen kuten lähes koko Euroopan kulttuurilliset juuret ovat syvällä kristinuskossa ja sen arvomaailmassa. Siitä kertovat vanha arkkitehtuurimme, joka suurimmalta osaltaan on kirkkoarkkitehtuuria, vanha kuvataiteemme ja veistostaiteemme ja vanhat pappilamme, jotka ovat keskeinen osa vanhaa paikalliskulttuuriamme. Kirjakielemme pohjautuu Raamattuun ja kirkollisten kirjojen suomentamiseen. Koko kansanopetuksemme oli vuosisatojen ajan kirkon opetuksen varassa. Kirkko on edelleen aktiivisti mukana kehittämässä maamme kulttuurielämää.

Tämä oli oma näkökohtani, ja totean, että kun ollaan poliittista työtä tekemässä, pitää myös tuoda esille, niin kuin kuuluukin eduskunnassa, asiallisesti uskontoon ja kirkolliseen toimintaan liittyvät kysymykset. Raamatun lukeminen kuuluu mielestäni sitten kirkkoihin ja seurakuntien kokouksiin.

Arvoisa puhemies! Edellinen hallitus esitti hyvät tavoitteet kulttuuripolitiikassa. Hallitusohjelmassa korostettiin, että vuorovaikutuksen lisääntyessä on kansallisen kulttuurimme kehittäminen ja omaleimaisuuden vahvistaminen entistä tärkeämpää. Monipuolisen kulttuuritarjonnan turvaaminen luo pohjan henkiselle kasvulle. Voiko tämän paremmin enää sanoa? Kunpa sen voisi toteuttaa ja näin lama-aikana ihmisillä olisi mahdollisuus kehittää omaa henkistä kasvuaan.

Tämä hallitus on selvittänyt valtionosuusuudistuksien lainsäädännöt ja niiden yhtenäistämisen. Mutta valitettavasti näitten lakien kautta on tullut kunnille aika paljon rasitteita, kuten tänään on todettu. Totean vielä sen, että olisi ollut hyvä, jos eduskunta olisi voinut vahvemmin ottaa kantaa siihen, että kunnat ohjaisivat rahoitukset kulttuuritoimintaan eikä muihin toimintoihin, muihin sektoreihin, niin kuin tänä päivänä on tapahtunut. Toivon, että olisi mahdollista esimerkiksi ministerin toimenpitein puuttua tähän asiaan, kun tarkastellaan, kuinka rahoja kunnat ohjaavat eri kulttuurimuotoihin, että he tosiaankin tekisivät niin kuin eduskunnan enemmistö olisi halunnut. Ainakin näin minä käsitin silloin, kun valtionosuuksia ja niiden uudistuksia käsiteltiin eduskunnassa.

Koulutusjärjestelmän puitteissa pitäisi kehittää taidekasvatusta ja taidealan oppilaitosten valtionosuus- ja avustusjärjestelmiä. Kirjastopalvelut on säilytettävä maksuttomina, kotimaisen ohjelmiston tuottamista sähköisissä viestimissä ja valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuritapahtumia pitää pystyä tukemaan edelleenkin.

Edellinen hallitus aloitti työnsä lähdeverotuksen epäkohtien korjaamiseksi kulttuurin ja kansainvälisen vuorovaikutussuhteiden parantamiseksi. On valitettavaa, jos tämä hallitus noudattaa verotuksessa toisenlaista linjausta, niin kuin nyt näyttää siltä. Arvonlisävero tulee kaatamaan monia kulttuuritoimintoja, joten nyt pitää ryhtyä kiireesti toimenpiteisiin hallituksen puolelta, että nämä epäkohdat kulttuuritoiminnan osalta voitaisiin korjata ja mm. arvonlisävero jäisi kokonaan säästöjen ja supistuksien ulkopuolelle.

Arvoisa puhemies! Meidän uusi kulttuuripolitiikkamme tulee olemaan osa kansallista itsepuolustusta. Vaikka pieni on kaunista ja oma parasta, kansakunnan kulttuurin elinvoima on kaikkialla tarpeen koko ihmiskunnan kulttuurille ja ihmisen elämiselle.

Ed. A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies, herr talman! Väinö Kirstinä on sanonut, että elämä on miltä näyttää. Kun puhutaan kulttuurista, se ei kuitenkaan oikein pidä paikkaansa. Kulttuurista on vaikea puhua. Se on aihe, joka jollakin tavalla helposti katoaa, häviää, muuttaa kokonaan muotoaan, kun siitä rupeaa puhumaan. Siitä syntyy hyvin helposti jonkinlaista hallintokabbalaa, ja elämyksistä puhuminen taas on äärimmäisen vaikeaa ja hankalaa. Siitä on vaikea kommunikoida.

Täytyy sanoa ajatuksista kulttuurin suurprojektista, vaikka varmaan ne ovat hyvää tarkoittavia, että olen hyvin epäileväinen. Kulttuuria ei luoda hallinnollisin päätöksin ylhäältäpäin, vaan tärkeä kulttuuri syntyy alhaaltapäin. Se syntyy jonkun tai joidenkuiden aloitteesta, jostakin hyvästä ideasta, usein aivan odottamatta.

Hyvä esimerkki siitä, miten syntyy yhtäkkiä dynaaminen, jännittävä kulttuuriprojekti, on esimerkiksi se, mitä toteutetaan lokakuun lopulla New Yorkissa, kun 50 runoilijaa Pohjoismaista lähtee sinne lukemaan kahden vuorokauden aikana runojaan isoon yli tuhathenkiseen saliin. Se on lähtenyt siitä, että kaksi kaksikymppistä teekkaria Ruotsissa saivat sellaisen idean, että tämä olisi kiva toteuttaa. He olivat harjoitelleet pari vuotta Lundissa järjestäen runofestivaalit Lundiin. Heillä oli hyvät yhteydet yritysmaailmaan, ja teekkareina he tunsivat hyvin kaikki tekniset vaatimukset ja sen, miten pitää asioita hoitaa. He onnistuivat muutaman kuukauden aikana saamaan melkein miljoona Ruotsin kruunua rahaa, ja nyt kaikki yhtäkkiä vain toimii. Tämä minusta

luo uskoa ja optimismia siihen, että voidaan tehdä jotakin ja onnistua siinä, vaikka premissit ovat sellaiset, että jos lähdettäisiin hallintoportaasta tekemään tätä, siitä ei varmaan tulisi yhtään mitään.

Mielestäni suurprojektin sijasta pitäisi toteuttaa jotakin sellaista, mitä ed. Haavistokin mainitsi, kehittää jotakin olemassa olevaa, toteuttaa mieluummin kohdistettuja pienprojekteja. Se olisi mielestäni jotakin konkreettisempaa kuin tällainen suurprojekti. (Ed. Gustafsson: Eihän suurprojekti sitä tarkoita, ettei se voi koostua pienistä!) — No joo, mutta niin kuin se on selostettu, se on aika korkealla abstraktiotasolla, siinä ei oikeastaan kerrota, mitä ne pienet ovat, joista se koostuisi. (Ed. Astala: Ohjelmaa ei ole vielä tehty!)

Kun keväällä keskusteltiin kulttuuriselonteosta, kritisoin silloin sitä siitä, että siitä puuttui aika paljon asioita. Siitä puuttui lasten- ja nuorisokulttuurin suunnitelmat ja sen alan problematisointi. Täytyy sanoa, että mietintö eroaa edukseen tämän tyyppisistä mietinnöistä siinä, että siinä on aika konkreettisesti tartuttu myös ja käsitelty lapsille ja nuorille tarkoitettua kulttuuria. Mielestäni tämä on hyvä.

Myös peräänkuulutin erilaisten vähemmistöjen kulttuuritarpeiden pohtimista ja näiden vähemmistöjen kulttuuriehtojen parantamista. Sitäkin on huomioitu. Kuitenkin mielestäni tässä yhteydessä olisi voitu nyt sivistysvaliokunnan toimesta ottaa ratkaiseva askel ja saamelaisten kohdalla ponnessa vaatia, että saamelaisilla olisi oma edustus parlamentissa. Niin on tietääkseni esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa. Mielestäni se olisi aivan luonnollista. Tämä on sinänsä hyvä, mitä nyt ehdotetaan, mutta olisi johdonmukaista, että parlamentissa saamelaisilla olisi oma edustajansa.

Se, mikä mielestäni tästä vieläkin puuttuu, on koko varsinkin nuorten aseman pohtiminen tilanteessa, jossa joka kolmas nuori on, kuten tiedämme, ilman työtä tai koulutuspaikkaa. Mielestäni yhteiskunnan nopea eriarvoistuminen ja se, että yhä laajemmat joukot jätetään hyvinvoinnin ja yhteiskunnan ulkopuolelle, on ilmiö, joka on hyvin merkittävä. Tästä on paljon Ruotsissa keskusteltu, ja siellähän on tämä purkautunut hyvin väkivaltaisena muukalaisvihana, niin kuin meilläkin osittain. Ilmeisesti siinä jokin sellainen mekanismi toimii, että kun turvattomuus omassa yhteiskunnassa kasvaa ja yhteenkuuluvuuden tunne katoaa, silloin tämä purkautuu nimenomaan ulospäin helposti hyvin tuhoisana ja väkivaltaisenakin toimintana jotakin muuta ryhmää, esimerkiksi pakolaisia, vastaan.

Arvoisa puhemies! Mietinnössä puhutaan myönteisessä sävyssä myös siitä, että Pohjoismaiden neuvostossa on päätetty panostaa kulttuuriin eli on lisätty kulttuuribudjettiin huomattavia summia, ja tätä pidetään hyvänä asiana. Ongelma on kuitenkin mielestäni paljon monimutkaisempi. Asia on nimittäin niin, että Pohjoismaiden neuvosto todella on varannut runsaasti rahaa kulttuuripuolelle kuitenkaan täsmentämättä ja eriyttämättä, mihin sitä pitäisi käyttää. Tämä on sitten tapahtunut kaiken muun paitsi ympäristötoiminnan kustannuksella. Esimerkiksi sosiaalipuolella tämä merkitsee sitä, jos toteutuvat ministerineuvoston suunnitelmat, että ensi vuonna sosiaalipuolella työmarkkina- ja työllisyysasioista sekä sosiaaliturva-asioista on vähennetty 25 prosenttia edellisen vuoden budjetista. Samoin on muilla aloilla, eli ei ole mielestäni mikään pelkästään positiivinen ilmiö se, että Pohjoismaiden neuvostossa tällä tavalla priorisoidaan kulttuuria muiden, ehkä vielä tärkeämpien toimintojen kustannuksella.

On puhuttu paljon arvonlisäveron tuhoisuudesta, kun sitä sovelletaan kulttuuritoimintaan. Tässä en voi olla muuta kuin samaa mieltä niitten kanssa, jotka vaativat, että arvonlisäveroa ei saisi kohdistaa kulttuuriin.

Arvoisa puhemies! Puhuminen kansallisesta kulttuurista on mielestäni hankalaa, ja on vaikea määritellä, mikä on kansallisen kulttuurin sisältö ja mikä on sille välttämätöntä. Toisaalta mielestäni on niin, että maailma koostuu provinsseista ja kaikki merkittävä kulttuuri on provinsiaalista. Se ammentaa voimansa paikallisesta elämästä, paikallisesta traditiosta, paikallisista kielistä, ja siitä se saa voimansa ja ainutlaatuisuutensa, joka tekee sen, että se myös kantaa laajemminkin ja että sillä on yleispätevyyttä ja puhuttelevuutta. Tämä on yksi puoli asiaa, ja tästä syystä olen itse suhtautunut hyvin skeptisesti sellaisiin ajatuksiin, että esimerkiksi Länsi-Euroopan integraatio toisi jotakin sisällöllisesti merkittävää eurokulttuuria.

Toinen asia on sitten se, että integraatio Euroopassa parantaa kommunikaatiota eli parantaa kulttuuridistribuutiota ja tällä tavalla on kulttuurin kannalta hyvin myönteistä. Se edistää kulttuurin ja ihmisten liikkuvuutta ja tästä syystä on merkittävää ja kannatettavaa, mutta mielestäni olisi erehdys luulla, että syntyisi nyt jotakin ylikansallista merkittävää kulttuuria. Se on jotenkin kulttuurin olemuksen vastaista.

Lopuksi haluaisin sanoa, että toivoisin, että me puhuisimme todella jatkuvasti ja mahdollisimman paljon siitä yhteiskuntakehityksestä, joka on nyt meneillään Suomessa. Mielestäni ei ole liioiteltua sanoa, että koko ajatus hyvinvointiyhteiskunnasta, joka rakentuu sille ajatukselle, että ketään ei jätetä yhteiskunnan ulkopuolelle, on todella uhattuna ja se on todella alasajossa meillä Suomessa. Tämä on mielestäni kehitys, johon me voimme vaikuttaa, jos meillä riittäisi yhteisymmärrystä ja yhteissopimista siitä, että emme halua luopua hyvinvointiyhteiskunnasta ja sen peruslähtökohdista ja periaatteista.

Vaihtoehto on todellakin segregoitunut yhteiskunta, jossa suuri osa ihmisistä on yhteiskunnan laitapuolella tai ulkopuolella, ja se yhteiskunta on huono kaikille jäsenilleen, ei pelkästään niille, jotka ovat pudonneet läpi turvaverkkojen, koska turvaverkot eivät enää kanna. Tämä asia on mietityttänyt minua. Tiedän, että hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus ei enää onnistu samalla tavalla kuin se onnistui vielä 80-luvun alkupuolella. Sen jälkeen kun raha-ja luottomarkkinat vapautettiin, myös kansallisen politiikan teko on käynyt miltei mahdottomaksi. Mutta mahdotonta se ei ole, jos riittäisi yhteistä näkemystä yli puoluerajojen siitä, että hyvinvointiyhteiskunta on aina parempi kuin pahoinvointiyhteiskunta, jossa eriarvoisuus on suuri ja pois sysätyt ihmiset epätoivoissaan yrittävät pysyä hengissä. Se tuo mukanaan hyvin paljon erilaisia sosiaalisia ja muita ongelmia, harmaata ja mustaa taloutta, rikollisuutta jne. Tätä yhteiskuntaa tuskin kukaan meistä haluaa, mutta tällä menolla me olemme hyvää vauhtia kehittämässä tätä kahden kolmanneksen yhteiskuntaa, josta niin paljon on varoitettu ja puhuttu.

Haluan lopettaa tämän puheenvuoroni Kaarina Valoaallon lyhyeen runoon: "Yhtä vähän kuin joku kuivettunut rusina voi muistaa menneisyyttään viinirypäleenä me voimme parantaa tulevaisuutta nyyhkyttämällä."

Ed. R y y n ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Andersson mainitsi puheenvuoronsa alussa pohjoismaisen runoilijaprojektin New Yorkissa, ja minustakin se on aika upea esimerkki siitä, miten sinänsä pienestä ja hyvästä ideasta voi kehittyä merkittävä kulttuuritapahtuma, kun sitä määrätietoisesti viedään eteenpäin. Olen ollut mukana Pohjoismaiden kulttuurirahastossa antamassa tukea tälle projektille, ja haluan tässä edustajatovereille kertoa, että edustaja ja runoilija Andersson on yksi tähän tapahtumaan valituista runoilijoista ja antologia, joka tästä on tuotettu, alkaa juuri hänen esittelyllään ja runollaan ja on minusta aivan upea.

Tämän projektin tukeminen osoittaa minusta, miten tärkeää on se, että meillä on olemassa harkinnanvaraisia varoja, että meillä on olemassa erilaisia säätiöitä ja rahastoja, joiden kautta voidaan tukea uutta luovaa kulttuuria, joka jää vakiintuneen ja laitosmuotoisen kulttuurin ulkopuolelle ja yleensä myös julkisen vakiintuneen tuen ulkopuolelle. Voidaan tukea sitä aloitteellisuutta, joka lähtee ruohonjuuritasolta ja jolla voidaan saada hyvin merkittäviä tuloksia aikaan ja luoda taas uutta kulttuurikysyntää, joka säteilee hyvinkin suuria ympäristövaikutuksia.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Andersson oli sitä mieltä, että saamelaisilla pitäisi olla eduskunnassa oma edustus. Kannatan hänen ajatustaan, ja olen itsekin esittänyt sitä monien vuosien aikana. Mutta tämän asian esittäminen sivistysvaliokunnassa ja toive siitä, että olisi voinut saada ponnen asiasta, ei ole realistinen toive. Näin siksi, että sekin ponsi, joka sivistysvaliokunnan mietinnössä on, tuotti hallituspuolueiden jäsenille jostain merkillisestä syystä erittäin suuria vaikeuksia. Se voitti vähimmällä mahdollisella enemmistöllä. Tulosta ei siis olisi tullut, mutta asia on hyvä.

Sitten tämä suurprojekti: Siitä tuntuu olevan myös hieman epämääräisiä käsityksiä. Se on tietenkin ymmärrettävää, koska ei ole esitetty mitään tarkkoja tutkimusohjelmia eikä toimintaohjelmia. Sivistysvaliokunnalle ei todellakaan kuulu näin tehdä. Mutta tavoite on mielestäni upein tavoite, jossa minä olen saanut mukana olla. Valiokunta pyrkii suurprojektilla kohottamaan henkisen pääoman kasvattamisen tulevaisuuden keskeiseksi tehtäväksi. Mikä voisi olla tätä tärkeämpi tavoite?

Sivistysvaliokunta on antanut ikään kuin idean ja ajatuksen opetusministeriön jalostettavaksi ja erikoisesti sen toimikunnan jalostettavaksi, jota tässä nyt edellytetään perustettavaksi. Kyseesä on laaja-alainen, asiantunteva, tehokas ja Suomen kokonaisuuden etua ajava toimikunta. Sen tehtävänä on yksityiskohtaisesti luoda nämä ohjelmat.

Ed. P a a s i o : Herra puhemies! Tämän kulttuuripoliittisen keskustelun epäilemättä häiritsevin piirre on kaunopuheen ja arjen välinen kuilu. Niin hallituksen kuin hallituspuolueidenkin puheenvuoroissa korostetaan pitkin sanarakennel-

min, miten myönteisesti kulttuuriin yleensä ja sen osa-alueista jokaiseen erikseen suhtaudutaan. Se, mitä vähän toisaalla tapahtuu samanaikaisesti, ei isommin häiritse mielen lentoa.

On kiinnitetty aivan oikein huomiota esimerkiksi kirjan ja kirjastojen roolin tärkeyteen. On puhuttu koulun kulttuuritehtävästä jne. Mielestäni sen tulisi jossain määrin mielenrauhaa ja yleistä onnentunnetta häiritä, että budjettipolitiikka on siten viritetty, että juuri noihin kansakunnan henkisiin rakennuspuihin pahasti iskeetään sekä suoraan että kuntien kautta. (Ed. Astala: Näin se on!) Niitä kuntia, joilla on monipuolinen kulttuuritarjonta ja jotka näin ovat täyttämässä hallituksenkin määrittelemää tehtävää kansakunnan sivistyksen vaalijoina, rangaistaan eniten.

Kulttuuriministeri antoi ymmärtää eduskunnan yksimielisesti hyväksyneen tämmöisen linjan. Hän lienee tarkoittanut valtionosuusjärjestelmän uudistamista. Ilmoitan, ettei ainakaan sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ole valtionosuusjärjestelmää uudistettaessa antanut tukeaan tuolle suuntaukselle.

Kulttuuripoliittisessa selonteossa kiinnittyi huomio siihen pinnallisuuteen, jolla erityisesti lasten- ja nuortenkulttuuriin liittyviä huomattavia ongelmia on käsitelty. Näitä kulttuurin aloja on paljonkin käsitelty, mutta problematisointi on jäänyt huomattavan vähälle. On kerrottu, mikä olisi hyvä, jos olisi näin aikaansaatu. Ei ole osattu katsoa lasten ja nuorten kulttuuritarpeita vallitsevan yhteiskunnallisen tilanteen taustaa vasten. Näin ei ole myöskään osattu tehdä johtopäätöksiä siitä, minkälaista poliitiikkaa nyt on edellytettävä. Hallituksen todellinen kulttuuripoliittinen linja ennen muuta nuorisokulttuurin osalta on luettavissa budjetista, ei selonteosta tai siihen liittyvistä puheista.

Kylmää arkea on se, että samanaikaisesti kun nuorison irrallisuus lisääntyy, mm. nuorisojärjestöjen voimavaroja huomattavasti leikataan, samoin kuntien mahdollisuuksia edes jollakin tavalla huolehtia siitä, että nuorten ongelmiin ja hädän heittämiin haasteisiin voitaisiin jollakin tavalla vastata. Kun ei ole kyetty harjoittamaan sellaista politiikkaa, että nuorilla tai sen puoleen aikuisillakaan olisi työtä, yhteiskunnan olisi kyettävä huolehtimaan ainakin siitä, että nuorten toiminnalliset mahdollisuudet vertaisryhmissä ja terveet aikuiskontaktit säilyisivät. Näissä oloissa ei tähänkään kyetä.

Lasten- ja nuortenkulttuuri tästä reaalimaailman näkökulmasta katsottuna ei ole valtion erityisessä suojeluksessa. Seurauksena on se, että ylikorostunut kaupallisuus, irrallisuus ja vääristyneet ihmissuhteet saavat lisääntyvästi sijaa nuorten ja jo lastenkin elämässä. Ei kirjastonhoitajilta voi odottaa henkilökohtaista toimintaa nuorten parissa kirjastonhoitajan ominaisuudessa.

On selvää, että nuoriso- ja varhaisnuorisojärjestöiltä on edellytettävä tehokkuutta ja rahojen tarkoituksenmukaista käyttöä, kuten mm. ed. Ryynänen mainitsi. Ei kuitenkaan pidä hyväksyä sitä, että valtion virkamiesten toimesta pyritään määräämään, mitä järjestöt saavat tehdä ja mitä niiden tulee tehdä. Vapaista järjestöistä ei pidä tehdä virastoja. Juuri niiden vapaus, vapaaehtoisuuteen perustuva työ, on perusta sille, että yhteiskunnan kannattaa niitä tukea.

Kun valitetaan varmaan perustellustikin, että kansalaisjärjestöissä on paljon turhaa ja mutkikasta hallintoa, joka vie aikaa ja tilaa varsinaiselta toiminnalta, on muistettava, että juuri kuntien ja etenkin valtion virkamiehet ovat järjestöiltä vaatimassa hyvinkin monimutkaisia ja byrokraattisia sekä myös sangen kalliita rutiineja.

Kun meillä suurta huolta tuntien keskustellaan esimerkiksi kouluväkivallasta, olisi havaittava tämän ilmiön liittyminen syrjäytymiseen ja epäonnistumisiin. Yhteiskunta ja yhteisöt eivät tarjoa riittävästi mahdollisuuksia. Kulttuuri on vahvojen kulttuuria, alistavaa kulttuuria. Kouluväkivalta on tästä näkökulmasta sopeutumista noihin kylmiin yhteiskunnan normeihin. Miksei havaita, että satsaaminen lasten ja nuorten kulttuuritarjontaan nyt vähentäisi olennaisella tavalla sosiaali- ja kriminaalikuluja myöhemmin? Jos kulttuuria haluttaisiin talouden kannalta tarkastella, on helppo havaita, että jälkimmäiset kustannukset ovat moninkertaisia edellisiin verrattuina. (Ed. Astala: Näin on!)

Kulttuuriministeri on toistuvasti todennut, ettei hänen näkökohtiaan ole valtioneuvostossa otettu huomioon ja että eduskunta on osaltaan enemmistöllään budjetin hyväksynyt. Ministerin parlamentaarinen vastuu merkitsee tällaisessa tapauksessa, että ministeri ajaa tärkeinä pitämiään asioita itsensä peliin pannen. Jos keskeisen tärkeässä asiassa tulee jatkuvasti tappioita, on vastuullisen ministerin havaittava, ettei kykene linjaansa toteuttamaan, ja sitten tehtävä siitä johtopäätökset. Ulkopuolelta voisi tehdä sellaisen johtopäätöksen, ettei asiaa loppujen lopuksi niin tärkeänä pidetäkään. Kaupallistuva ja yksipuolistuva kulttuuri johtaa nopeasti hyvin turvattomaan yhteiskuntaan.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Illan ollessa jo näin pitkällä ja salin ollessa jälleen kerran tyhjänä, kuten on todettu, sivistyspoliittiseen selontekoon liittyvä palautekeskustelu ei ole kiinnostanut laajasti eduskuntaa ja erityisesti hallituspuolueet loistavat poissaolollaan. Tässä suhteessa olen erittäin iloinen, että ed. Paasio käytti puheenvuoron, kuten myös ed. Andersson, eli opposition puolelta pidetään kuitenkin selontekokeskustelua niin tärkeänä, että myös ns. raskaan sarjan poliitikot osallistuvat keskusteluun. Tässä suhteessa hallituspuolueet kyllä saavat hävetä, vaikkakin kaikilla tavoin arvostan ed. Ryynästä ja ed. Ala-Harjaa, jotka ovat olleet paikalla. Minusta on erittäin hyvä, että vielä kerran ed. Paasio myös todella vahvasti kiinnitti huomiota lasten- ja nuortenkulttuurin asemaan, josta ei varmasti liikaa tässä talossa voida puhua.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Edeltäneen puheenvuoron käyttäjä sanoi osin sen, mitä itsekin olin sanomassa siitä, miltä sali näyttää tällä hetkellä.

Ed. Paasio puhui kaunopuheen ja tekojen välisestä ristiriidasta. Sen voi kiteyttää myös sanomalla, että kaunopuheen ja tekojen ristiriita on yhtä kuin selonteon ja valtion ensi vuoden tulo- ja menoarvion välinen ristiriita. Sieltä se nousee kylminä numeroina.

Sittenkin tohtisin kuitenkin sanoa, että juuri tällä hetkellä enemmän kuin on välttämätöntä tuijottaa vain organisaatioihin, olisi luotava sen laatuista kulttuuritahtoa, joka näkyisi omaehtoisuutena. Tiedän sen latauksen, mikä sanaan "omaehtoinen" sisältyy. Jos eräs opetusministeri 70-luvun alussa ei olisi puhunut omaehtoisesta kulttuurityöstä niin kuin hän puhui, niin juuri nyt tällä sanalla "omaehtoinen" olisi todellista käyttöä. Mutta tämä sana on rasitettu sillä tavalla, että en sitä tämän koommin käytä.

Mitä tulee kirjastolaitokseen, johon ed. Paasio myös puuttui, minusta sen merkitystä ei voi liikaa korostaa. Jos Suomessa jotain kiistattoman hyvää on, se on suomalainen kirjastolaitos. Sen takia on hiukan kohtalokasta, kun katselee budjettikirjaa ja näkee, miten kirjastolaitokselle tulee tässä maassa käymään. Se on surullinen kehityskaari, jota ei voi kiittää, ei nyt eikä tulevaisuudessa.

Ed. T. R o o s : Arvoisa puhemies! Kun joutuu puhumaan välittömästi ed. Paasion jälkeen, ei puhujan paikka välttämättä ole kadehdittava. Jos ei nyt ihan yläosattomaksi alakulttuurin edustajaksi itseään tunne tai päinvastoin, niin ainakin tuntuu siltä, että viimeistään nyt on kaikki tullut sanottua, mitä sanomisen arvoista olisikin. Kaikesta huolimatta tässä nyt kuitenkin joitakin niitä ajatuksia, joita tämän päivän keskustelu on mieleen tuonut, samoin tuo anniltaan varsin kuivahko selonteko, jonkalaiseksi muuten jo keväällä se lähetekeskustelussakin todettiin.

Silloin kun käsiteltävänä olevaa kulttuuripoliittista selontekoa on ministeriössä rakenneltu, on ilmeisesti samoihin aikoihin ollut tekeillä ensi vuoden talousarvioesitys. Selonteon laatijoilla lienee ollut jonkinlaista tietoa paitsi talousarvioesityksen hengestä ja suuntaviivoista myös ainakin joistakin yksityiskohdista muunkin kuin oman ministeriön osalta. Kun nyt näin syksyllä tuota selontekoa lukee, ei se sen enempää innosta eikä kulttuurihenkeä nostata kuin keväälläkään. Selonteon laatijoiden puolustukseksi on kuitenkin todettava, että varmastikin uudessa talousarvioesityksessä, joka liki sellaisenaan ensi vuoden aikana muuttuu sanasta lihaksi, on paljon sellaista, joka ei opetusministeriöstä ole lähtöisin eikä voikaan olla. Alkava syksy antaa hyvän mahdollisuuden eduskunnan kulttuuriystävällisten voimien yhteistuumin ja yli puoluerajojen osoittaa, että päätökset kulttuuriasioissa tehdään täällä eikä valtiovarainministeriössä.

Minun mieltäni kaivertelevista kohdista itse asiassa pahin on asia, johon hyvin monessa puheessa ja vastalauseessa on jo puututtu, nimittäin Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen jakosuhteiden muuttaminen. Tässä on toteutumassa taas yksi lukuisista maantavoista. Mikään ei näytä olevan niin pysyvää kuin väliaikainen. Kulttuurimme rahoituspohja, sen markoilla ilmaistava vahva pohjavirta on vaarantumassa. Poikkeuksesta tulee tapa, tilapäisesti kärsivistä pysyvästi invalidisoituneita. Tämän vääryyden poistamiseen tulisi täällä käydä yksissä tuumin ja ministerien hyvällä johdolla.

Arvoisa puhemies! Ei tästä keskustelusta näytä monipäiväistä täällä syntyvän, ei synny, vaikka juuri tehty energiapäätös uutta energiaa, sitä tuttua ja turvallista turpeellista antaisikin. Vaikka keskustelut täällä vähäisiä näyttävät olevankin ja puheet lyhyitä, niin hyvänmoinen kokonaiskuva niistä kuitenkin on syntymässä, ja keskustelu kuvaa kuitenkin sitä tapaa ja tunnelmaa, millä täällä hallituksen johdolla kulttuurimme puolta olemme lamaan totuttamassa. Ei ole hyvä kuva se eivätkä jälkipolvemme siitä meitä kauniisti kiittele. Ja miksipä kiittelisivätkään, olem-

mehan unohtaneet, toisin sanoen hallitus omine puolueineen, jopa Raamatunkin sanasta ainakin sen, että ihminen ei elä yksin leivästä. Kun kuitenkin täällä on jo monipuolisesti tätäkin asiaa käsitelty, puutun tästä eteenpäin vain muutamaan yksityiskohtaan, jotta tähän kulttuuripoliittisen selonteon riepumattoon tulisi muutaman uuden raidan avulla edes vähän lisää väriä.

Tulossa oleva arvonlisävero koskettaa monin osin myös kulttuuriamme, kuten täällä on monella suulla todettu. Monenlaisia meille asti välitettyjä pelkoja on kulttuurihenkistenkin kansalaisten mielissä. Erään niistä ovat välittäneet vanhan kirjallisuuden harrastajat ja vanhojen kirjojen kaupasta leipänsä ansaitsevat. Heidän pelkonaan on kirjan käsitteen määrittämiseen liittyvä yksityiskohta. Jos nimittäin kirjalta jo lakiesityksessä mainittujen ominaisuuksien lisäksi edellytetään ISBN-numeroa, niin vanhat kirjat putoavat ilman muuta korkeamman veroluokan piiriin. Se puolestaan olisi antikvariaateille tuhoisa ratkaisu. Tuo ISBN-numero on ikään kuin kirjan sosiaaliturvatunnus. Se on nykyisen tietokoneajan vaatima ja sellaisenaan hyväksyttävä. Mutta jos sitten tuota maagista numeroa vailla oleville vanhoille arvokirjoille laitetaan korkeampi vero, niin sitä ei passaa hyväksyä. Vain vaillinaisesti lukutaitoinen ja lukemaansa ymmärtämätön voisi tuollaiseen suostua. Jokainen ymmärtää, minkälainen aarteisto, vanhat arvokkaat kirjamme, on silloin häipymässä lopullisesti niistä käsistä ja silmistä, jotka niistä kirjoista jotain oppisivat ja suunnattomasti nauttisivat.

Arvoisa puhemies! Muutama meistä jo keväällä tätä selontekoa valiokuntaan lähetettäessä kiinnitti huomiota siihen, että selonteossa vähemmistökulttuurimme sivuutetaan varsin vähin äänin. Valiokunta on tätä puutetta sittemmin paikannut merkittävässä määrin, onpa se havainnut lukuisista vammaisryhmistämmekin edes yhden eli kuurot. Mietinnössään näet valiokunta edellyttää, että viittomakieli tunnustettaisiin lainsäädännössä äidinkielen veroiseksi. Tätä hyvää esitystä tulee lämpimästi kannattaa.

Kun tässä tilaisuus on ja kun sekä selonteon puutteellisuus tältä kohdin ja puolestaan mietinnön hyvä pyrkimys myös tältä kohdin antavat mahdollisuuden, niin lainaanpa vielä tätä vammaisten kohtaa minäkin. WHO:n mukaan noin 10 prosenttia väestöstä on jollakin tapaa vammaisia. Vammaiskäsitettä on laajennettu merkittävästi yli sen, mitä tavallinen ihminen vammaiseksi mieltää. Vammaisten joukkoon luetaan jo nyt esimerkiksi erilaista ruokavaliota noudattavat, hengityselinsairaat ja vaikkapa lyhytkasvuiset. Vammaisia eivät siis määritelmän mukaan ole vain liikunta- ja aistivammaiset, kuten asia kai tavallisimmin ymmärretään.

Vammaisen elämä on monella tapaa ja vammasta sekä sen asteesta riippuen vaikeampaa kuin meidän ns. terveiden. Monesti ja monella tapaa harmaata arkea keventämään löytyy keinoja kulttuurin puolelta. Olisikin mielestäni syytä tässä kohden käynnistää valtiovallan toimesta erityinen vammaisten kulttuuritoiminta. En tässä valistuneessa joskin hyvin vähälukuisessa kuulijajoukossa näe tarvetta edes tämän enempää perustella tämän asian tarvetta. Ymmärrätte sen merkityksen osoittelemattakin. Kysymys ei ole edes suuresta rahallisesta panoksesta vaan enemmän hyvästä tahdosta ja luovasta ajattelukyvystä.

Jotta paremmin kävisi selville, mitä tarkoitan, niin kerronpa tuoreen esimerkin. Kotikaupungissani Vammalassa järjestettiin tässä kuussa erityinen vammaisten kulttuuriviikko. Se lienee lajissaan ensimmäinen Suomessa, jos ei koko maailmassa. Järjestäjinä toimivat vammais-, kansanterveys- ja kulttuurijärjestöt, kaupungin kulttuuritoimi, seurakunta sekä vammaisneuvosto. Todettakoon, että Vammalankin kokoisessa kaupungissa erilaisia vammaisjärjestöjä on 14 kappaletta. Suuri määrä ei johdu kaupungin nimestä vaan aktiivisten hyvien ihmisten määrästä. Tapahtumia tuolla viikolla oli jokaiselle päivälle. Oli näyttelyä, oli erilaisia vammaisuuteen liittyviä yleisöluentoja, oli hengellinen ilta, oli nuorten ilta, oli liikuntapahtuma ja oli koko viikon pääjuhla. Näiden lisäksi kouluissa ja päiväkodeissa oli asiaan liittyvä teemaviikko. Tunnuslauseella "vammaiset tutuiksi" vierailivat erilaiset vammaiset kouluissa. Koskettavin oli kuurosokean vierailu yläasteella. Tässä malliksi ajatusta pohdittavaksi siitä, mitä tarkoitan vammaisten kulttuuritoiminnan lisäämisellä, itse asiassa monin osin luomisella. 10 prosenttia suomalaisistakaan ei ole vähäinen määrä. Se on meidän erilaisten vammaistemme määrä. Rohkenen uskoa, että kun aikanaan seuraava kulttuuripoliittinen selonteko laaditaan, siinä on jo kerrottavana jotakin siitä, mitä yritän tässä tarjotella.

Arvoisa puhemies! Me elämme monella tavalla ahtaita aikoja. Älkäämme tehkö niitä ahtaammiksi elää ja harmaammiksi kokea tukahduttamalla kulttuurimme kukkakedosta ainuttakaan kukkaa. Esimerkit vaikkapa Suomenlahden takaisesta sukulaisestamme osoittavat, että vahvan ja omaleimaisen kansallisen kulttuurin voimalla

kokonainen kansakunta säilyttää henkisen itsenäisyytensä, joka sitten tarvittaessa on ylikäymätön voimavara. Meidän itsenäisyytemme ei ole uhattuna, kulttuurimme omaleimaisuus ja itsenäisyyskin saattavat olla, jos emme täällä sitä itse tajua. Taivaskanavien kautta tänne pyrkivä väkivaltakulttuuri ei meitä kasvata kansana eikä ihmisinä. Meidän päättäjien tulee tämä nähdä ja näkemämme uskoa. Käsittelyssä oleva selonteko ei sitä uskoa valitettavasti mielestäni riittävästi sittenkään anna, mutta onneksi se ei sitä kielläkään.

Ed. Polvinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. B a c k m a n : Herra puhemies! Edesmennyt Martti Talvela on mielestäni eräässä toteamuksessaan kuvannut hyvin sitä, mistä on kysymys suomalaisessa kulttuurissa. Kun eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta vieraili Martti Talvelan tilalla Juvalla ja ihmetteli, kuinka hän satsaa huomattavia summia erään suomalaiseen maatalouskulttuuriin liittyvän, voi sanoa harrastuksen, ylläpitoon eli lampolan ylläpitoon, niin Martti Talvela totesi, että hän noudattaa vanhaa sanontaa, että se laulaen tulee, mikä viheltäen menee, tai kuten tämä on toisin päin, että se viheltäen menee, mikä laulaen tulee.

Tällaista luovaa hulluutta tarvitaan kulttuurissa. Itse olen huolestunut siitä, että suomalainen kulttuurielämä tällä hetkellä on liikaa kiinni rakenteissa, se on kiinni järjestelmissä, ja luovalle hulluudelle ei tule riittävästi tilaa. Meillä on erittäin lahjakkaita nuoria eri kulttuurialojen edustajia tässä maassa, eräänä esimerkkinä vain muotoilualalta Stefan Lindfors. Tälle luovalle hulluudelle täytyy olla riittävästi myös yhteiskunnan tukea. Yhteiskunnan tuki ei lähde siitä, että tarvitsee erikseen tukea joitakin kulttuurialoja siten kuin ed. Ukkola väärin ymmärsi ed. Haaviston puheenvuoron, että täytyisi erikseen esimerkiksi antaa tukea rockkulttuurin ylläpitoon. Yhteiskunnan tuki lähtee siitä peruskasvatuksesta, joka annetaan jo päiväkodeissa, kouluissa ja elämän eri vaiheissa. Omalta osaltani olen todennut, että oma tyttäreni, joka on 4-vuotias, on etuoikeutetussa asemassa, kun hänen isällään on vielä toistaiseksi ainakin töitä ja hän pystyy osallistumaan useisiin maksullisiin kulttuuritapahtumiin ja myös kouluttautumaan itse kulttuurin alalle. Meiltä nimittäin ei löydy tänä päivänä enää kovinkaan paljon pienille lapsille sellaisia kulttuuritapahtumia tai kulttuuritarjontaa, jotka olisivat täysin ilmaisia. Tässä suhteessa epätasa-arvo kulttuurin alueella lähtee jo lapsuudesta.

Kun tarkastelee niitä yhteiskunnan resursseja, mitä laitetaan tällä hetkellä kulttuurikasvatukseen, niin täällä on aivan oikein useissa puheenvuoroissa todettu, että tuo kehityssuunta on erittäin huolestuttava ja kulttuurinen epätasa-arvo lisääntyy yhteiskunnassamme. Kun totesin, että Suomessa on erittäin paljon lahjakkaita nuoria erilaisilla kulttuurin osa-alueilla, niin meillä ehkä liikaa kiinnitetään huomiota ns. vanhoihin kulttuurialoihin ja erityisesti perinteisiin kulttuurivälitysmuotoihin. Kun täällä on useaan otteeseen aivan oikeutetusti ja oikein puhuttu kirjan merkityksestä, niin täytyy kuitenkin muistaa, että meillä koko ajan tulee uusia muotoja tuottaa kulttuuria, uusia välityskanavia, joilla kulttuuria tuotetaan. Ja erityisesti nuoret ovat hyvin innovatiivisesti käyttämässä noita uusia muotoja. Tässä suhteessa yhteiskunnan tukea tarvitaan myös näiden uusien välineiden käyttämiseen. Tämä ei tarkoita tukea pelkästään esimerkiksi kirjan vastapainona videoille, joillekin tietokonetallenteille, vaan ylipäätään sille laajalle kirjolle, joka on nykytekniikalla tuonut mukanaan erilaisia uusia välineitä kulttuuritarjontaan. Tässä mielessä meillä ehkä liikaa tänä päivänä yhteiskunnan tukimuodoissa kiinnitetään huomiota näihin vanhoihin ja perinteisiin välineisiin eikä riittävästi satsata uusien välineiden mukanaan tuomiin uusiin haasteisiin, mutta myös mahdollisuuksiin. Tämä ei voi jäädä pelkästään nuorten itsensä varaan.

Kun meillä on parhaillaan käsittelyssä eduskunnassa eräs lakiesitys, joka hyvin olennaisesti liittyy kulttuurin tukemiseen ja mielestäni jossain määrin väärällä tavalla lähtökohtaisesti käsittelee kulttuuria, niin muutama sana siitä. Kysymys on arvonlisäverolaista, johon valiokunta omassa mietinnössään vain lyhyesti viittaa. Mielestäni verolainsäädännöllä ei tule ohjata kulttuuria, ei tule puuttua sen yksittäisiin osa-alueisiin, ei siihen millä välineillä kulttuuria tuotetaan. Tässä suhteessa yleisen verotuksen neutraalisuusperiaatteen pitäisi koskea myös kulttuuria. Nyt tuo lakiesitys pitää sisällään useita sellaisia rajaavia määräyksiä, joilla jotkut kulttuurin osa-alueet tehdään toisia arvokkaammiksi ja toisaalta jotkin kulttuurin välineet tehdään muita arvokkaammiksi. Otan muutamia esimerkkejä.

Jos halutaan yhteiskunnan toimesta tukea esimerkiksi elokuvaa yhtenä kulttuurimuotona, mielestäni se ei tapahdu parhaiten siinä muodos-

sa kuin nyt arvonlisäverolakiesitys sen tekee. Se esitys nimittäin lähtee siitä, että tuki ohjataan elokuvateattereille, kun elokuvateattereiden pääsylippuja verotetaan normaaliverokantaa alhaisemmalla prosentilla. Tuki kohdistuu siis siihen toimintaan, joka on tämän elokuvan välitystoimintaa, ei itse elokuvaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että elokuvaa verotetaan kolmella eri veroprosentilla riippuen siitä, millä tavalla elokuva esitetään. Jos elokuvan katsoo televisiosta, pelkkä välinekään ei ratkaise verokantaa, vaan silloin ratkaisevaa on, onko se Yleisradion ohjelmaa, jolloin vero on 5 prosenttia, vai kaapeli-tv:n tai videolta katsottavaa ohjelmaa, jolloin verokanta on 22 prosenttia. Jos taas samaisen elokuvan käy katsomassa elokuvateatterissa, vero on 12 prosenttia. Tämä ehkä kuvaa esimerkkinä hyvin sitä, että vaikka tarkoitus on hyvä, tukea kulttuurissa yhtä osa-aluetta, niin käytännössä tämä on kuitenkin yhden elinkeinotoiminnan tukea, ei kyseisen kulttuurialan tukea.

Vastaava esimerkki on löydettävissä myös kirjan osalta. Nyt ainoana tavarana, jonka verokanta selkeästi putoaa, on kirja. Se on mielestäni aivan oikein. Mutta löytyisi myös muita tapoja tukea suomalaista kirjallisuutta ja erityisesti löytyisi parempia tapoja kuin kohdistaa alempi verokanta kirjalle, mikäli halutaan tukea suomalaisten lukuharrastusta. Tuki kohdistuisi kirjastoihin sillä tavalla, jota täällä on kaivattu useassa puheenvuorossa. Se samainen markkamäärä, joka nyt valtiolta jää saamatta alhaisemman kirjan arvonlisäveron muodossa, voitaisiin nimittäin ohjata suoraan kirjastoille kirjahankintamäärärahoihin, ja tällä tavalla vastaavalla markkamäärällä tuettaisiin kirjastojen kirjahankintoja, ja sillä tavalla mielestäni tasavertaisemmin varsinkin tässä taloudellisessa tilanteessa kansalaisten näkökulmasta tuettaisiin heidän lukuharrastustaan. (Ed. Gustafsson: Onko varmuutta, että se systeemi toimisi pitkän päälle?) — Ei ole varmuutta, ja haluan korostaa, että nimenomaan tässä taloudellisessa tilanteessa, kun kirjastomäärärahoja ollaan pienentämässä ja kansalaisilla ei todennäköisesti pienenevän ostovoiman takia ole mahdollisuutta ostaa edes 12 prosentin verokannalla kirjoja, tämä tapa olisi parempi tukea kotimaista kirjallisuutta.

Kun arvonlisävero kaiken kaikkiaan kohtelee kulttuuria jossain määrin arvoväritteisesti erottamalla ns. vakavan kulttuurin ja viihdekulttuurin siten, että vakava kulttuuri jäisi veron ulkopuolelle ja selkeästi viihdetilaisuudet, jolla termillä tarkoitetaan ns. kaupallista kulttuuria, tulisivat veron piiriin, mielestäni tämä rajaus on myös ontuva eikä lähtökohdiltaan oikea. Jos halutaan tukea kulttuuria, niin se tehtäköön yksiselitteisesti, ja se tarkoittaa silloin sitä, että esimerkiksi Pavarottin konsertti on kulttuuria riippumatta siitä, järjestetäänkö se Helsingin Juhlaviikkojen yhteydessä verottomana vai Turun Typhoonissa tai ed. Gustafssonin kotikaupungissa Tampereella, jota ei ole riittävästi vielä kuulemma mainittu, siellä Tampere-talossa yksityisen toimesta 22 prosentin liikevaihtoveron, tulevan arvonlisäveron piirissä. Mielestäni kysymyksessä on sama kulttuuri. Nyt kuitenkin verolainsäädännöllä keinotekoisesti erotellaan sama kulttuuri jollain tavalla erilaiseksi arvoväritteisesti.

Haluan lopuksi kiinnittää huomiota erääseen merkittävään suomalaiseen kulttuurin välitysmuotoon. Se on erilaiset suomalaiset kulttuurifestivaalit, joita löytyy lähes jokaisesta kunnasta ja kohta lähes jokaisesta kylästä. Tämä on vienyt suomalaista kulttuuria erittäin paljon eteenpäin. Se on tarjonnut kansalaisille mahdollisuuden osallistua erilaisiin kulttuuritapahtumiin ja tällä tavalla on ollut erittäin hyvä tapa lisätä kulttuuriharrastusta.

Tältä osin valtion tukipolitiikka on mielestäni kuitenkin tullut erään tiensä päähän. Mielestäni meidän on niukkenevien resurssien tilanteessa nykyistä tarkemmin harkittava, mille kulttuuritapahtumille ohjataan valtion tukea ja mitkä kulttuuritapahtumat tulee järjestää paikallisin voimin, ja jos niin tarvitaan, kunnan avustuksin. Mielestäni valtion tulisi — jos oikein olen ymmärtänyt, linja onkin ministeriössä tämä — tukea erityisesti ns. kansainvälisen mitan tapahtumia tai selkeästi kansallisia tapahtumia mutta ei tämän pienempiä festivaaleja. Tämä linja tarkoittaisi sitä, että Suomi satsaa valtion varoja sellaisten kulttuuritapahtumien kehittämiseen, joilla on selkeästi valtakunnallista, jopa kansainvälistä kulttuuripoliittista merkitystä.

Tähän liittyy kuitenkin eräs ehto, ja siltä osin otan vielä yhden esimerkin, minkä rajauksen kuitenkin tekisin. Mielestäni tällaisten tapahtumien täytyy tukea nimenomaan suomalaista kulttuuria siten, että suomalaiset kulttuurin ammattilaiset tai miksei harrastajat pääsevät tällä tavalla esiin. Se tarkoittaa silloin sitä, että valtion varoin ei tässä tilanteessa tulisi tukea sellaisia tapahtumia, joiden pääasiallinen esiintyjäjoukko koostuu ulkomaisista esiintyjistä ja erityisesti, jos se koostuu ns. ulkomaisesta halpatyövoimasta, jota Itä-Euroopan romahtamisen takia on meille tulossa vuosittain entistä enemmän.

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! "Fennis mira feritas", alkaa eräs katkelma vanhasta kirjasta ja jatkuu sitten suomennettuna näin: "Fennit ovat ihmeellisen villejä ja köyhiä. Heillä ei ole kunnon aseita, ei hevosia eikä jumalia. He syövät kasviksia, pukeutuvat nahkaan ja nukkuvat paljaalla maalla. Metsästys elättää yhtä lailla sekä miehiä että naisia. Naiset seuraavat miehiä joka paikkaan ja pyytävät osan saaliista. Heidän ei tarvitse välittää muista ihmisistä eikä jumalista. He ovat saavuttaneet kadehdittavan päämäärän. He eivät edes odota elämältä parempaa."

Tämä on katkelma Tacituksen Germania-teoksesta, joka ilmestyi vuonna 98. Se on ensimmäinen kirjallinen maininta fenneistä, ääripohjoisessa Ultima Thulessa asuvasta kummallisesta kansasta. Fennit olivat viimeinen kansa, joka kaiken keskuksessa Roomassa tunnettiin silloisen tiedon perusteella. He olivat kuitenkin saavuttaneet enemmän kuin silloisella huipputiedolla saavutettiin. Me tiedämme nyt jälkeenpäin, että Ateenan ja Rooman, siis antiikin, saavutukset olivat huikeita. Historioitsija Tacituksen mukaan fennit olivat saavuttaneet kadehdittavan päämäärän: He eivät edes odota elämältä parempaa. Tämä maininta ei viittaa elämän pessimismiin vaan sopusointuun. Fennit osaavat elää. Osata elää on kulttuurin ydin.

Selvää on, että me olemme valtavasti noista ajoista älyllisesti ja aineellisesti kehittyneet, niin kuin sanomme, mutta emme ehkä sittenkään kovinkaan paljon viisastuneet.

Puhemies! Tämä viittaus Rooman Tacitukseen ei ollut tarkoitukseton. Nyt vuosituhannen vaihteessa olemme jälleen kulkemassa yhdentyvään Eurooppaan, kuten sanomme. Yhdentyminen ei ole pelkästään paikkaan liittyvää vaan myös henkeen. Unioni on aina myöskin henkinen suure. Kaikki tiet johtavat yhteen, Roomaan. Tätä en kuitenkaan nyt pohdi enempää.

Kuitenkin jokaisen kansan tunnistaakseen itsensä tässä yhdentymisenkin prosessissa olisi tunnettava oma pohjavireensä, identiteettinsä peruste. Meillä Suomessa se on, jos nyt sanoisi tällä tavoin, evankelisluterilainen. Evankelisuus tässä sanaparissa viittaa teologiseen oppiin erotukseksi muista pelastuksen opeista, luterilaisuus elämään tässä elämässä. Jos jossakin Euroopassa joku kysyy, minkälaisia kristittyjä te sitten olette, siihen ei kannata sanoa, että olemme luterilaisia kristittyjä, koska se ei merkitse oikein yhtään mitään. Mutta kun sanoo, että olemme evankelisia kristittyjä, se jotakin merkitsee. Se on oppikysymys, joka ymmärretään Euroopassa. Se on sellainen kysymys, että tässä opissa ei ole välittäjiä, Jumala vanhurskauttaa jumalattoman, Jumalan ja jumalattoman välillä ei ole ketään, Jumalasta päin ei ole oikeastaan kuin jumalattomia. Tämä on evankelisuutta, mutta luterilaisuus on elämäkeskeistä, tässä elämässä olevaa, se on luottamusta. Täytyy muistaa, että ei kaikki luterilaiseksi sanottu sitä suinkaan ole.

Otan yhden esimerkin luterilaisuudesta nyt vielä, ja se liittyy käsitykseen työstä yhteiskunnan rakentamisena ja lähimmäisen palvelemisena, siis perikulturellinen asia. Tiedämmehän, että kulttuuri etymologisesti merkitsee viljelyä, agrikulttuuri erityisesti maanviljelyä, siis työtä silloisessa ajassa ja ympäristössä, kun tämä asia alkoi kehittyä kulttuuriksi. Siis nythän on ajatus hyvin paljolti se, että kulttuuri irtaantuu joksikin hengen alueeksi. Ei se sitä ole pelkästään. Kulttuurin juuret ovat käsitteellisestikin työssä, ja luterilaisittain erityisesti asia tällä tavoin on.

Lutherin itsensä opetus työstä ei ole hikioppia, vaan kutsumuksellista elämää hyvällä mielellä ja elämästä nauttimista. "Otsasi hiessä" on vanhatestamentillista hapatusta tai kalvinilaista protestantismia, mutta ei luterilaisuutta.

Kun ihminen on hyvällä mielellä elämässä lähimmäistensä keskuudessa, hän on parhaimmillaan syvässä aktiviteetin tilassa, ja silloin Lutheria lainaten Saatana pysyy loitolla. Lutherin oppi työstä tässä merkityksessä ei liity myöskään ensisijaisesti työpaikkoihin, niin kuin nyt työpaikat ymmärrämme. Kypsä yhteiskunta, sivistynyt yhteiskunta sen sijaan kanavoi tämän aktiviteetin työpaikkojen kautta, jotta se tapahtuisi yhteiskunnan järkeväksi rakentamiseksi ja niitten yhteiskunnan jäsenten suojaksi, jotka suojaa tarvitsevat, ja yksinkertaisesti siitä syystä, että yhteiskunta siten saa verotuloja. Siten työelämän kaikinpuolinen kehittäminen on luterilaisittain ymmärrettynä kulttuurin keskeisin tehtävä, koska sieltä lähtevät ne hedelmät.

Viisas esivalta, Lutherin termiä käyttääksemme, toimii siis juuri tällä tavalla. Ja tämä viisas esivalta, joka toimii tällä tavalla, on täsmällisesti päinvastainen kuin meidän tämänhetkinen esivaltamme toimissaan. Ei ihme, että ihmiset eivät enää odota mitään. Pessimismi elämää kohtaan on lamaantumisen syvin aste. Jos se on nykyisen esivallan päämäärä, ei se ole kadehdittava. Ei ole myöskään sellainen esivalta. Teoistaan sanat tunnetaan.

Arvoisa puhemies! Elämä on pyhä, pax et bonum.

Ed. Lehtinen: Arvoisa herra puhemies! Ensin haluan lausua omasta puolestani kiitokset ed. Vuoriston henkisesti virkistävästä puheesta. Pelkäänpä, että oma puheeni tulee olemaan huomattavasti maallisempiin asioihin takertuva, mutta ed. Vuoriston puheessa oli hyvä viritys.

Edellisestä kulttuuripoliittisesta selonteosta oli kulunut jo paljon aikaa. Lisäksi tällä hetkellä elämme niukkoja aikoja, mikä ei voi olla vaikuttamatta myös mahdollisuuksiin antaa julkista tukea kulttuurille.

Hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko sisälsi paljon hyviä tavoitteita mutta vähemmän linjauksia, kuinka selvitä vähemmällä rahalla. Valiokunta kritisoikin selontekoa tältä osin. Kritiikki jää mielestäni kuitenkin ontuvaksi, koska valiokunnan enemmistökään ei halunnut ottaa kantaa niukkuuteen. Päinvastoin voisi todeta, että valiokunta teki mietinnöstä toiveiden tynnyrin. Siinä on ainekset jokseenkin kaikkien toiveiden toteuttamiseksi, mikäli vain olisi rahaa.

Valiokunnassa kannatin vähemmistöön jäänyttä linjaa, jonka mukaan valiokunta olisi ottanut kantaa kulttuurin peruspalveluihin. Edelleen olen sitä mieltä, että mietintö luo turhia toiveita kulttuuriväelle tässä muodossansa. Käsitykseni mukaan koko paketin toteutus vaatisi melkoisen lisärahan tilanteessa, jossa joudumme muutenkin tinkimään olemassa olevasta.

Tätä taustaa vasten peilaten ei ole ihme, että kansalaiset eivät ymmärrä politiikkaa. Valiokunnan mietintö olisi erinomainen hyvässä taloudellisessa tilanteessa. Nyt se ilmentää suurta kuilua todellisuuden ja toiveiden välillä.

Herra puhemies, hyvät edustajat! Uskon, että kulttuurin merkittävyydestä lienemme samaa mieltä. Kulttuuri tekee suomalaisen, se tekee suomalaisen identiteetin. Taustaksi tarvitaan tietoa juuristamme. Nykyhetkessä on oleellista kyky ilmentää itseämme.

Taiteessa ja kulttuurissa tekeminen ja ilmentäminen lähtevät onneksi ihmisestä itsestänsä. Luomisen voimaa ja pakottavaa tarvetta on vaikea kahlita. Siinä saattaakin piillä myös kulttuurin mahdollisuus edelleen toimia tärkeänä kriittisenä äänenä yhteiskunnassa.

Kulttuurin monitahoisten yhteiskunnallisten merkitysten vuoksi on tärkeää, että kulttuurilla on riittävän monipuolinen rahoitus. Kulttuurin kuluttajat maksavat osan, yrityksiltä tulee tukea, kunnat ja valtio ovat merkittäviä rahoittajia. Kaikkia näitä tarvitaan vastaisuudessakin monipuolisuuden säilyttämiseksi.

Samalla on etsittävä entistä kiivaammin keinoja, joilla rahoitusta voidaan turvata ilman valtion tuen kasvua. Valtion olemassa olevan niukan tuen jakamisen tulisi olla jatkossa joustavaa niin, että uudet taidemuodot ja instituutiot saavat myös tukea. Yleisö löytää uudet muodot nopeasti, julkissektori tulee usein perässä hitaasti kuin etana.

Kulttuuria tukevien säätiöiden asema tulisi turvata vastaisuudessakin. Säätiöt jakavat stipendejä ja apurahoja, jotka usein ovat merkittäviä kannustimia juuri nuorille lupaaville kulttuurin harjoittajille.

Mitä ilmeisimmin parasta tukea kulttuurille olisi, kun se jätettäisiin mahdollisimman laajasti arvonlisäveron ulkopuolelle. On aivan aiheellista pelätä, että vero aiheuttaisi näinä aikoina tuhoa. Valtiovarainvaliokunnan onkin tarkasti arvioitava arvonlisäveron vaikutukset kulttuurille. Järjettömintä olisi joutua tilanteeseen, jossa toisella kädellä otetaan eli verotetaan ja toisella annetaan eli lisätään tukea. Arvonlisäverokeskustelussa lienee syytä pitää mielessä lause — tämä on niitä harvoja, jotka itselleni ovat jääneet aforismikirjoista mieleen: "Kyynikko on sellainen, joka tietää kaiken hinnan, muttei minkään arvoa."

Kulttuurilajeja tulee kohdella tasapuolisesti arvonlisäveron kohdentamisessa. Ei ole tarpeellista, että poliittinen päätöksentekojärjestelmä luokittelee kulttuuripalveluita järjestykseen niiden sivistävyyden, korkeatasoisuuden tai muun sellaisen kriteerin mukaan omasta näkökulmastansa. Esimerkin mainitakseni teatteri ja elokuvat ovat mielestäni yhtä arvokkaita ja siis ansaitsevat saman verokohtelun.

Haluan ottaa vielä esille muutamia taidemuotoja. Teatterimaailma on ollut melkoisessa myllerryksessä viimeisten kymmenen vuoden aikana. Ilahduttavaa on ollut sekä sisällöllinen uusiutuminen että uusien toimintamuotojen hakeminen. Merkittäviä paikkansa löytäneitä teattereita löytyy pääkaupunkiseudultakin ilahduttavasti. Erikseen haluan tässä mainita vaikkapa teatteri Pienen Suomen riemastuttavan työn, viimeisimpinä esimerkkinä voisi mainita Jänis Vemmelsäären. Edelleen lastenkulttuurille on merkittävä ollut entinen Skolteatern, nykyinen Unga Teatern. Aikuisille suunnattua tarjontaa on monipuolistanut Espoon teatteri vierailunäytäntöineen. Nämä kaikki ovat pinnistelleet taiteellisesti korkeaan tasoon taloudellisista vaikeuksistaan huolimatta.

On ollut myös ilahduttavaa, että uusi Oopperatalo on tempaissut suomalaiset mukaansa. Ei oopperaa aivan eliittitaiteeksi voi syyttää, kun liput on myyty hujauksessa loppuun. Kassoilla

on ollut kymmenien metrien jonoja. (Ed. Kekkonen: Ne katselevat uutta taloa!) Pidän tärkeänä valiokunnan pontta, jossa edellytetään, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin, joilla pyritään kehittämään ja toteuttamaan yhteistoimintamalleja mm. teatteri- ja oopperaesitysten välittämiseksi koko kansalle myös sähköisten joukkoviestimien kautta.

Vastaan tässä välissä myös ed. Kekkoselle, että hän lienee lukenut niitä lehtiuutisia, joissa todetaan, että jouluun saakka rupeavat näytännöt olemaan myös loppuunmyytyjä. Tuskinpa siellä nyt kaikki sentään pelkästään taloa käyvät ihailemassa. Aika kova hinta siitä, avoimien ovien päiviä lienee muutenkin. (Ed. Kekkonen: Se on iso talo!) — Niin on, ja sillä se varmaan pysyy kauan käytössäkin. Kai me muistamme sen, että Eduskuntatalo ilmeisesti maksaisi nykyrahassa kolmen Oopperatalon verran. Kulttuurihistoriallisesti merkittäviin rakennuksiin tulemme varmasti satsaamaan tulevaisuudessakin. Toivottavasti niiden sisällöllinen käyttö on niiden arvon mukaista. (Ed. Kekkonen: Siellä on hauskemmat oopperat! — Ed. Aittoniemi: Tuskin siellä Oopperatalossa rahvasta näkyy! — Ed. Paasio: Ei näy täälläkään!)

Yleisradion kulttuuripoliittista roolia saataisiin näin huomattavasti laajennettua, edellyttäen siis, että hetki sitten mainitsemani ponsi tulisi myös toteutettua lainsäädännössä. Julkinen viestintäpalveluverkosto takaa kulttuuripalveluita kaikille kansalaisille asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta, mitä on pidettävä tärkeänä varsinkin nyt, kun monien mahdollisuudet maksaa kulttuuripalveluista ovat vähentyneet.

Toinen kansalaisille merkittävä kulttuurin peruspalvelu on kirjastolaitos, maailman paras sellainen. Kirjastojen tarpeellisuudesta on todistettu täällä jo laajasti. Haluan omassa puheessani kiinnittää huomiota erityisesti kirjastojen kokoelmien kartuttamiseen. Monissa kirjastoissa aineistohankinnat ovat joutuneet pahalle leikkurilinjalle. Mikäli rahat eivät todellakaan riitä nykyisen laajuiseen toimintaan, tulee hakea uusia vaihtoehtoja mm. kuntalaisten saamiseksi mukaan kirjastopalveluiden järjestämiseen. Mikäli säästöt kohdistuvat näin rankasti aineistoihin, syntyy korvaamatonta vahinkoa. Kokoelmia ei pystytä täydentämään myöhemmin kuin todella kalliisti, aina ei edes rahalla, koska kirjan elinkaari on lyhentynyt.

Herra puhemies! Hyvät edustajat! Kulttuuria käsiteltäessä on jatkossa pohdittava syvällisemmin työttömyyden ja huonon taloudellisen tilanteen aiheuttamia muutoksia ja paineita kulttuurielämälle. Jokainen meistä tarvitsee paitsi aineellisen toimeentulon myös henkistä ravintoa, ja siihen on oltava kaikilla mahdollisuus.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Lehtinen puheenvuoronsa alkuosassa totesi, että valiokunnassa ei ollut alttiutta määritellä peruspalveluita. Se pitää tietyllä tavalla paikkansa. Totean kuitenkin, kun edessäni on kokoomuksen ryhmäpuheenvuoro, että siinä todetaan, miten kokoomuksen mielestä julkisen tuen pääpainopisteet ovat korkeatasoinen ammattimainen kulttuuri, kulttuurialan koulutus ja erityisesti lasten- ja nuortenkulttuuri. Tästä puuttuvat kokonaan teatteri, musiikki, elokuva, nuoriso, liikunta, kansalaisjärjestöjen toiminta jne. Näen, että ei olisi ollut mitään edellytyksiä päästä siinä lyhyehkössä ajassa tästä peruspalveluasiasta minkään tyyppiseen yhteiseen näkemykseen.

Oma käsitykseni on se, että olemme keskustapuolueen kanssa paljon likempänä ikään kuin niitä määritelmiä, jotka me näemme kuuluvan peruspalveluihin. Itse ymmärrän sillä tavalla, että kokoomus haluaa rajata peruspalvelut ehkä vähän siihen suuntaan kuin tänään ehkä kokoomuksen jäsenkirjan omaava työmarkkinajohtaja Tapani Kahri, joka esitti Itä-Savo -lehdessä, että pitää ottaa kaikki rahat pois kulttuurilta ja liikunnalta, etteivät ne mitään valtion tukea tarvitse. Tiedän, että ed. Lehtinen ei ole tätä mieltä, mutta minusta ed. Lehtisen puheenvuorossa oli vähän hurskastelua. Totta kai hallituspuolueet olisivat voineet keskenään keskustella, löytyykö teidän taholtanne yhteinen määritelmä peruspalveluista. Mutta sosialidemokraatit ja kokoomus eivät yhtenäistä näkemystä löydä.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Liekö käsitykseni oikea, että ed. Lehtinen totesi jotenkin siihen tapaan, että mietinnössä on suurta kuilua toiveen ja todellisuuden välillä. Ihmettelen hieman, koska ed. Lehtinen nimenomaan on ollut tekemässä tätä mietintöä enkä juuri muista, että hän olisi kovin monessa asiassa ainakaan eri mieltä ollut. Mutta tänään ed. Lehtiselle kyllä kävi niin, että sanat ja teot eivät vastaa toisiaan, sillä sanoitte, että arvonlisävero tuottaisi tuhoa kulttuurille, ja kuitenkin olitte hyväksymässä arvonlisäveron kulttuurille. Tosin esititte yhden adjektiivin lisää valiokunnan mietintöön eli sanan kohtuullinen. Mutta kukaan ei kertonut valiokunnassa sitä, mitä sanalla koh-

tuullinen tarkoititte. Te siis olitte sitä mieltä, että kulttuuriin saa kohdistaa arvonlisäveron, mutta kuitenkin totesitte tänään, että se tuottaisi tuhoa kulttuurille. Haluatteko todella, että kulttuurille aiheutetaan tuhoa?

Siinä mielessä olen samaa mieltä ed. Lehtisen kanssa, että sivistysvaliokunnan ns. transmissioponsi on hyvin arvokas. Toivon, että opetusministeriö todella ryhtyisi sitä edistämään, sillä siitä tulisi hyötyä koko kulttuurille.

Ed. Lehtinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koetan vastata lyhyesti näihin kahteen vastauspuheenvuoroon.

Ensinnäkin totesin, että mitä ilmeisimmin parasta tukea kulttuurille olisi, että se jätettäisiin mahdollisimman laajasti arvonlisäveron ulkopuolelle. Tässä näen, että valtiovarainvaliokunnalla on erittäin tärkeä tehtävä tarkastella kaikkia niitä palveluita ja tuotteita, jotka tulevat arvonlisäveron piiriin, niin että ne myös rinnastetaan toisiinsa. Kyllä sitten täytyy ottaa huomioon myös se, että jos ruoalle määrätään arvonlisävero, näemmekö sitten kaiken kulttuurin pelkästään ulkopuolella verotuksen. Miten tulisi kohdella ruokaa, joka kuitenkin on aivan selvästi ihmisten fyysisten perustarpeiden alkuosa? Ehkä tämä selventää käsitystäni arvonlisäverokysymyksestä. (Välihuutoja) — Kyllä minä uskon, että se tulee vaikuttamaan osaan niin tuhoisasti. Ei ole mitään syytä kieltää tällaisia tosiasioita. Juuri sen vuoksi mielestäni täällä pitäisi käydä myös avoimempaa keskustelua siitä, mitkä ovat todellisuudessa mahdollisuudet toteuttaa toiveita. Halusin tuoda julki oman kantani, että meidän pitäisi kyetä myös osoittamaan, mistä rahaa vähennetään.

Itse tuin hyvin voimakkaasti ed. Kyösti Toivosta valiokunnassa käydyssä keskustelussa mietinnön peruslinjauksesta. Mutta kuten me kaikki varmasti valiokuntatyöskentelystä tiedämme ja tunnemme, kun peruslinjaus on valittu, on varmasti aivan hyödytöntä kuluttaa ja raastaa ihmisten hermoja valiokunnassa esittämällä joka kohtaan omat poistonsa ja vähennyksensä.

Ed. Virrankoski: Herra puhemies! Kulttuuripoliittista selontekoa on käsitelty jo niin pitkään, että en lähde sitä laajemmin esittelemään ja selvittelemään, mutta vetäisin sieltä pari asiaa, jotka mielestäni ovat poikkeuksellisen tärkeitä.

Yksi tällainen asia on nuorisokulttuuri. Valiokunta toteaa aivan oikein, että nuoruus on ihmisen kehitysvaiheena erityisen herkkä ajanjakso. Nuorisotoiminnalle asettaa erityisiä haasteita toimintaympäristön nopea muuttuminen. Yhteiskunnassamme ovat lisääntyneet irrallisuus ja syrjäytyneisyys, joita pahentavat huumeiden tarjonnan lisääntyminen sekä piittaamattomuuden ja rikollisuuden kasvu.

Varoittavana piirteenä on viime aikoina esiintynyt mm. julkisessa keskustelussa kysymys kouluväkivallasta ja koulukiusaamisesta. Järkyttävänä yksityiskohtana on mm. viime viikkoina tullut esiin opetushallituksen pääjohtajan lausunto, jonka mukaan kouluissa ehkä tarvittaisiin jonkinlaisia koulupoliiseja. Onko koululaitoksemme jo niin rappeutunut, ettei se enää pysty lakisääteiseen tehtäväänsä eli kasvattamaan oppilaitaan siveellisyyteen ja hyviin tapoihin, kuten peruskoululaki säätää? (Ed. Gustafsson: Hyvä kysymys!) Ovatko koululaitoksessa kilpailun henki ja taloudellisen tuloksen korostaminen kehittyneet jo niin pitkälle, että ihminen ja oppilas kokonaan alkavat unohtua?

Nuorisotoimi perustuu pitkälle vapaaehtoistoimintaan ja yhteistyöhön, joka kasvattaa nuoria aloitteellisiksi, vastuuntuntoisiksi ja toisistaan huolehtiviksi, kuten mietinnössä todetaan. Edelleen valiokunta lausuu toivomuksenaan, että valtiovallan on kannustettava tätä toimintaa ja huolehdittava, ettei sille aseteta tarpeettomia esteitä esimerkiksi verotusjärjestelmää kehitettäessä.

Näinhän on, että juuri verotus uhkaakin vapaaehtoista nuorisotyötä ehkä enemmän kuin pitkiin aikoihin. Suurin ongelma on tällä hetkellä kiinteistövero, joka on langetettu seurantaloille, kuten nuorisoseuroille ja työväentaloille. Usein on sillä lailla, että nämä seurantalot ylläpidetään vapaaehtoisin talkoovoimin ja taustalla on järjestö, jolla ei ole säännöllisiä tuloja lainkaan. Tästä syystä kiinteistövero on kohtuuton verrattuna taustajärjestön voimavaroihin. Siksi olisi toivottavaa, kun kiinteistöverolakia nyt muutetaan, että tämä epäkohta otettaisiin huomioon eikä verotettaisi sellaista, jolla verotettavaa tuloa ei ole.

Toinen verotuksellinen kysymys on talkootyön verottaminen sekä täällä jo esille tullut arvonlisävero. Talkootyön verotus on melko tulkinnanvarainen ja verolautakunnan päätöksistä riippuvaista. Olisi tärkeää, että näitä verotusmuotoja käsiteltäessä ja kehitettäessä nuorisotyötä tekeviä nuoriso- ja liikuntajärjestöjä ei asetettaisi kohtuuttomaan tilanteeseen. Silloin kun nämä järjestöt pyrkivät hankkimaan toimintaansa tuloja itse ja pyrkivät sillä tavalla tekemään

omaa nuorisotyötään, ei tätä ainakaan saisi verottaa, jos ei sitä pystytä tukemaankaan.

Toisena kysymyksenä haluan ottaa esille täällä jo useaan kertaan mainitun transmissiokysymyksen, sähköisen viestinnän kehittämisen. Valiokunta toteaa, että Yleisradio on merkittävä kulttuurilaitos. Voitaneen sanoa, että radioja televisiolähetykset yleiseltä vaikuttamistasoltaan ovat merkittävin kulttuuritekijä tämän päivän yhteiskunnassa. Se kerää päivittäin miljoonia suomalaisia moneksi tunniksi omaan vaikutuspiiriinsä. Toisaalta nämä välineet ovat sangen huonosti tajunneet kulttuuritehtävänsä. Erityisesti Yleisradio ja Mainostelevisio ovat alentuneet liian suuressa määrin vain ylikansallisten helppohintaisten ajanvieteohjelmien välittäjiksi. Kansallisen kulttuurin välittäminen on vähäistä.

Valiokunta edellyttää mietinnössään hallituksen pikaisesti ryhtyvän toimenpiteisiin, joilla edesautettaisiin mm. teatteri- ja oopperaesitysten välittämistä koko kansalle myös sähköisten joukkoviestimien kautta. Tämä vaatimus on sinänsä aika vaikea toteuttaa, mutta välttämätön.

On ollut hämmästyttävää, että televisioviestinnän alueelta tätä transmissioesitystä on melko laajasti vastustettu. Puhutaan taiteellisen vaikutelman huononemisesta ja alkuperäisen elämyksen väljähtymisestä. On tullut mieleen, että keskustelu on varmaan ollut samanlaista kuin noin sata vuotta sitten, kun radio oli uusi ja sillä alettiin välittää konsertteja ja muita musiikkiesityksiä. Eihän silloista radiotekniikkaa, kun ei se nykyisinkään voi välittää esitystä sillä tavalla, voi verratakaan alkuperäiseen konserttisalissa kuultuun elämykseen. Mutta useimmille ihmisille radio oli ja on edelleenkin ainut ja kätevin keino saada edes jollakin tavalla nauttia kulttuuriesityksistä.

Niin kuin täällä on käynyt ilmi, olemme rakentaneet mm. kalliin Oopperatalon ja maksamme valtaosan sen vuotuisista käyttömenoista. Kuitenkaan valtaosalla suomalaisista ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia saada seurata Kansallisoopperan esityksiä. Ainut keino niiden saamiseksi koko kansan nautittaviksi on välittää ne television välityksellä.

Samoin meillä on erinomaisen hieno teatterilaitos. Hyvätasoisia kaupunginteattereita ja muita teattereita on maassamme lukuisia. Niiden tarjoama ohjelmisto jää kuitenkin valtaosalle suomalaisista näkemättä ja tavoittamatta. Siksi olisi erinomainen asia, jos näitä teatteri- ja oopperaesityksiä voitaisiin television välityksellä tarjota koko kansalle. Näin olennaisesti suurempi osa suomalaisia pääsisi nauttimaan pääosin yhteisin varoin kustannetusta kulttuuritarjonnasta. Samalla nämä transmissiot aktivoisivat teatteri- ja oopperataloja ja toisivat uutta tavoitteellisuutta niiden toimintaan. Samalla voitaisiin hiukan kohentaa myös Yleisradion ja Mainostelevision todella köyhää suomalaisen kulttuurin tarjontaa ja parantaa niiden ohjelmistojen tasoa.

Tähän transmissioon liittyy monia käytännön vaikeuksia, joita ei sinänsä pidä vähätellä, koska lainsäädäntö ja muu sopimusjärjestely tämän kysymyksen ympärillä on hyvin monitahoinen. Mutta esimerkiksi valtionosuuksien ja -avustusten ehtoihin ja ohjeisiin voitaisiin sisällyttää transmissiota helpottavia elementtejä.

Arvoisa puhemies! Kulttuuripoliittisen selonteon käsittely on paljolti keskittynyt rahan jakamiseen ja sen vähyyden ihmettelemiseen. Kuitenkin omaehtoisella kulttuurityöllä sekä nykyisten voimavarojen järkevällä ja tekisi mieli sanoa yksinkertaisemmalla käyttämisellä päästäisiin nykyistä paljon parempaan lopputulokseen.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Oli hyvin mielenkiintoista kuunnella ed. Virrankosken puheenvuoroa. Tämä transmissioasia minua hiukan jäi askarruttamaan. Pois se, että vastustaisin sitä totaalisesti, mutta oletan, että ed. Virrankoskikin varsin hyvin tietää, että siihen liittyy valtava määrä ongelmia, joista pienimpiä eivät ole tekijänoikeuskysymykset, eli yksinkertaisesti esimerkiksi oopperan siirtäminen television kautta koteihin maksaa tällä hetkellä mielettömästi.

En myöskään täysin hylkäisi taiteellisen vaikutelman problematiikkaa. Kyllä televisio välineenä edellyttää myös omaa ilmaisutapaansa. Jos ajatellaan sillä tavalla, että televisio ei tekisi muuta kuin välittäisi, välittäisi lavalta teatteria, oopperaa jne., niin kyllä se silloin sotisi ominaislaatuansa vastaan.

Väljähtyneisyyskysymys, siis se, että teatteriesitys television kautta esitettynä on väljähtynyt versio, pitää paikkansa. Luulen, että meistä jokainen on sen kokenut, ja vallankin alan ammattilaisille tämä kysymys on hyvinkin tulenarka, sanoisinko näin. On olemassa esimerkiksi hyviä näyttelijöitä, joista toiset ovat omimmalla alallaan lavalla, toiset kameran edessä. Vaikka titteli on sama, niin problematiikka on jotain samaa kuin että on kaksi hyvää muusikkoa, joista toinen osaa soittaa erinomaisesti viulua ja toinen pianoa, mutta ei päinvastoin.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olen hyvin myönteisesti ilahtunut siitä, että ed. Virrankoski on vihdoinkin huomannut sen, että he ovat tehneet vääriä päätöksiä silloin, kun täällä käsiteltiin kouluihin liittyviä säästölakeja. Silloin totesin puheenvuorossani, onko meillä varaa heittää yksi sukupolvi yli laidan. Hän todisti omassa ansiokkaassa puheenvuorossaan, että kouluissa on nyt tosiaankin vaikeuksia, on väkivaltaa ja rikollisuus on lisääntynyt. Toivoisin, että ed. Virrankoski vakavasti myös vaikuttaisi omassa ryhmässään ja hallituspuolueiden jäseniin, että jokin pysäys näihin asioihin voitaisiin saada.

Samalla viittaan ed. Pertti Paasion ansiokkaaseen puheenvuoroon, joka osittain kytkeytyy myös ed. Virrankosken puheeseen, eli onko meillä varaa tinkiä nuorisojärjestöjen avustuksista. Vetoan ministeriin tässä vaiheessa. Nämä nuorisojärjestöt myös omalta osaltaan harrastavat ja järjestävät kulttuuritoimintaa. Minun mielestäni ministerin pitäisi vakavasti pohtia näitä asioita uudelleen ja taistella omassa ministeriössään niin, että nämä asiat laitettaisiin ensisijalle ja meidän maamme nuorten asema voitaisiin turvata.

Ed. Virrankoski: Herra puhemies! Ensinnäkin ed. Tykkyläiselle toteaisin, että kasvatus siveellisyyteen ja hyviin tapoihin ei ole lainkaan mikään rahakysymys, vaan se on aivan muuta ja se on aivan muuna otettavakin.

Ed. Kekkoselle toteaisin, että hänen puheensa oli juuri niin kuin totesin sadan vuoden takainen vanhakantainen kanta. Ei kysymyksessä ole mikään ammattilaisten mieltymys vaan kansan kulttuuritarpeen tyydyttäminen.

Jos jonkun oopperaesityksen välittäminen maksaa mielettömästi, niin siihen pitää saada muutos. On mieletöntä, että esimerkiksi Yleisradio teki erinomaisen oopperaversion kymmenen vuotta sitten oopperasta Pohjalaisia, mutta sen uusintaesitys on niin kallis, ettei sitä voida esittää. Kuka tällaisesta tilanteesta hyötyy?

Ed. Räty: Arvoisa puhemies! Nimenomaan, jos lähdetään sille tielle, että kaikki teatteriesitykset lukuisista teattereista ja oopperoista taltioidaan, se edellyttää sitä, että siihen varataan määräraha niin, että kaikki tekijänpalkkiot tulevat hoidettua niin kuin laki edellyttää. Se on äärettömän kallista.

Mitä tulee taiteellisen tason saavuttamiseen niin, että edes vähäinen osa välittyisi siitä, mikä on teatteri-tai oopperaesitys autenttisena esityksenä, niin täytyy muistaa aina se, että väline siinä välissä on kamera, joka näkee rajallisena esityksen. Se vaatii erityistä osaamista ja uudelleentaltioimista kuva kerrallaan, kuten omassa puheenvuorossani otin esille. Se on oma taiteen muotonsa. Se edellyttää huomattavaa määrärahojen lisäämistä niin, että kyseisiä esityksiä voidaan taltioida ja maksaa asianmukaiset palkkiot ja myös sitä kautta esittää ulos.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Tämän illan monissa kansanedustajien puheenvuoroissa on tullut esille tärkeitä ehdotuksia ja näkökulmia, jotka myös kirjautuvat ryhmäpuheenvuorojen ohella opetusministeriön toimenpidelistalle, vaikka eivät mietinnössä olekaan. Haluan illan jo lähestyessä loppuaan kiittää edustajia rakentavasta ja virikkeitä antavasta keskustelusta ja ottaa esille muutamia näkökohtia.

Ensinnäkin ed. Haavisto kiinnitti huomiota voimassa olevaan videolakiin ja siinä esiintyvään ongelmaan K 18 -videoiden levityskiellon osalta. On totta, että tätä kohtaa, jonka eduskunta tietoisesti ilmeisesti kuitenkin enemmistöpäätöksellään aikoinaan muutti silloisesta hallituksen esityksestä juuri siihen muotoon, joka sillä tällä hetkellä on, kierretään monia eri teitä tänä päivänä. Tämä on aikamoinen ongelma. Opetusministeriössä on pitkään pohdittu, mitä tälle asialle tehdään. Muutama viikko sitten lupasimme alan järjestöille ja teimme päätöksen, että ryhdymme välittömästi lainmuutostyöhön, joten tulevan talven aikana eduskunnalla lienee käsillä ehdotus siitä, miten voimassa olevaa videolakia muutetaan. En myöskään itse pidä tarkoituksenmukaisena sitä, että meillä on keinotekoinen sensuuri olemassa, koska tänä päivänä sellainen lainsäädäntötapa ei ole tuloksia tuottavaa.

Ed. Tykkyläinen puhui hyvin paljon omaehtoisesta kulttuuritoiminnasta ja oman henkisen kasvun kehittämisestä. Tämähän on juuri koko ihmisen elämässä ydin. Ei voi oikein mitään muuta kautta katsoa kehitystä tapahtuvan myönteisellä tavalla kuin niin, että jokainen meistä pyrkii kasvamaan henkisesti ja kehittämään itseään alituisesti.

Ed. Andersson otti mielenkiintoisen näkökulman todeten kulttuurin olevan provinsiaalista. Euroopassa tänä päivänä ja tällä vuosikymmenellä tunnusomainen piirre on juuri alueiden välinen uudenlainen yhteistyö ja vuorovaikutus. Uskon, että tämä vahvistuu meillä Suomessakin. Tätä varten opetusministeriö on ihan äskettäin

päättänyt, että ensi kesänä järjestämme yhteistyössä eri tahojen kanssa laajan seminaarin Kajaanin Kaukametsässä. Tässä seminaarissa on tarkoitus esitellä ja hahmottaa juuri alueiden välistä valtiolliset rajat ylittävää yhteistyötä.

Ed. Paasio, joka edellisessä hallituksessa oli vastuunkantajaministeri, käsitteli valtionosuusjärjestelmää ja yritti asettaa harteilleni samalla tavalla taakkaa kuin ed. Rauramo käsitellessään äskettäin liikunnan rahoitusta. Haluan aika selkeästi todeta, että kun itse tulin ministeriksi, pöydälläni oli edellisen hallituksen tekemä valtionosuusjärjestelmä valmiina. Esimerkiksi, ed. Paasio, te ja teidän edustamanne ryhmän ministeri olitte valmistelleet lakiesityksen kirjastoa koskien niin, että kirjaston valtionosuusprosentti oli täsmälleen sama kuin on tällä hetkellä teattereiden, museoiden ja orkestereiden eli merkittävästi alempi kuin siihen saakka. Ensimmäinen työ ministeriössä olikin nostaa kirjaston valtionapuprosentti koulujen prosentin tasolle. Tässä työssä onnistuin, ja katson, että jo se on plussan arvoinen asia ja merkitsee sitä, että ei tästä tehtävästä noin vain kannata lähteäkään pois. Jotakin saa aikaankin, kun sinnikäs on.

On hyvin valitettavaa se, että itse joudun nyt sellaisen tilanteen eteen, että joudun itse asiassa tahtomattani puolustamaan sellaista järjestelmää, jota tässä salissa olen alusta asti vahvasti epäillyt ja kritikoinut. Jos ed. Paasio lukee silloisen kansanedustaja Isohookana-Asunmaan puheenvuoroja silloiselle hallitukselle ja ministeri Paasiolle, toin juuri esille niitä ongelmia, jotka tänä päivänä ovat realisoituneet uudessa valtionosuusjärjestelmässä. (Ed. Kekkonen: Onko ministeri Isohookana-Asunmaa lukenut niitä?) — Olen ja olen iloinen siitä, että olen jollakin tavalla onnistunut näkemään ne ongelmat, jotka meillä nyt valtionosuusjärjestelmässä ovat esillä ja jotka tänäkin iltana keskustelussa ovat tulleet esille.

Se vapaus, joka on annettu kunnille, tarkoittaa myös, että siellä pitäisi käyttää vastuuta, ja sitähän pelkäsimme, että sitä vastuuta siellä ei sillä tavalla käytetä kuten eduskunta muun lainsäädännön yhteydessä edellyttäisi. Normien purku, johon ministeri Uosukainen viittasi, on edennyt niin pitkälle kuin se ikinä voi edetä, ja nyt on kunnilla kaikki mahdollisuudet tehdä mitä vain, mutta ainoa ongelma, joka siellä nyt on, tuntuu olevan alituinen rahan puute.

Valtionosuusjärjestelmästä haluaisin heittää keskustelun pohjaksi tulevaisuutta ajatellen niille, jotka päätöksiä aikanaan tekevät, mietittäväksi, olisiko viisasta mahdollisimman nopeasti muuttaa kulttuurin osalta valtionosuusjärjestelmää niin, että se erotettaisiin opetustoimen rahoituslaista ja lainsäädännöstä. Nimittäin nyt, kun se on yhdessä ja kun opetustoimelle on sellaiset säästövelvoitteet asetettu kuin on asetettu, niin kulttuurille kuitenkaan ei ole valtionosuuden kautta lisävelvoitteita asetettu. Mutta kun valtionosuus on yhdessä, kuten edellinen hallitus näin tahtoi, koulupuolen leikkaukset ulottuvat kulttuurin puolelle. Tästä johtui se, että kulttuuri on kaiken kaikkiaan joutunut kaksinkertaisten säästöjen kohteeksi. Se pieni lisäraha, joka budjettiriihessä kulttuurille kuitenkin kädenväännön jälkeen tuli, on pieni lisä siihen menetykseen, jonka koin kulttuurin rahoituksen kokeneen ensi vuoden budjettiakin tehtäessä.

Itselläni on valmius kehittää valtionosuusjärjestelmää siihen suuntaan kuin esitin. En kuitenkaan lähde sitä vastoin yleisiä käsityksiä viemään eteenpäin tietäen sen, että valtionosuusjärjestelmä on iso kokonaisuus ja kuntien ja valtion osuuksien tietynlainen suhteellinen ylläpitäminen tulevaisuudessakin on molemmille osapuolille ilmeisen tärkeää.

Mutta, ed. Paasio, rehellisyyden nimissä en sitä syytöstä, jonka esititte, voi ottaa harteilleni, koska olen joutunut ottamaan edellisen hallituksen perinnön eteenpäin vietäväksi ja puolustettavaksi sitä, mitä itse en voi tehdä. Siitä syystä olen sen avoimesti eri yhteyksissä todennutkin.

Mitä tulee ed. Paasion kritiikkiin nuorisojärjestöjen valtionapua kohtaan, siitä haluan todeta ainoastaan sen, että opetustoimen osalta tämä sektori puolestaan on ainoa sektori, jossa on edetty täysin yksimielisesti eteenpäin. Nuorisojärjestöt ovat valtion nuorisoneuvostossa tehneet kiitettävää työtä hakiessaan yhteisiä kriteerejä, yhteisiä linjoja. Siellä on saatu ilman julkisuutta aikaan myös uuden tyyppinen järjestö, Allianssi, ja siellä ainakin opetusministerille ja -ministeriölle tulleiden tietojen mukaan edetään todella rakentavasti ja yksimielisesti. Sen takia en oikein ymmärrä sitä kritiikkiä, jonka ed. Paasio otti esille. (Ed. Astala: Ei ole yksimielinen!)

Hän puhui myös kouluväkivallasta, kaupallisuudesta ja muista kielteisistä asioista, jotka tänä päivänä heijastuvat arkielämään, ja tästä monet muutkin kantoivat huolta, mikä on todellinen ongelma. Itselläni oli tilaisuus yksi yö viettää Helsingin yössä ja tavata syrjäytyneitä ja ongelmanuoria, keskustella näiden henkilöiden kanssa. Oma käsitykseni on se, että syyt ovat paljon syvemmällä ja paljon kauempana kuin halutaan nähdä. En jaksa uskoa siihen, että koulujen sääs-

töt olisivat nyt aiheuttaneet kouluväkivaltaa ja olemassa olevia ongelmia. Itse koen, että syyt löytyvät 60-luvulta ja 70-luvulta silloin valitusta virheellisestä kasvatuspolitiikasta. Arvot ovat olleet liian pitkään väärässä prioriteettijärjestyksessä. Nyt ne ovat hiljalleen palautumassa sellaiseen järjestykseen, johon pitäisikin. Siitä toivottavasti näkyy myönteistä kehitystä, mutta kasvatuksen tie on hidas tie. (Ed. Kekkonen: Mille vuosikymmenelle palaamme?) Ongelmat näkyvät nyt vuosikymmenien päästä, ja myöskään, kun näitä korjataan, tuloksia ei näy huomenna, vaikka antaisi kuinka paljon rahaa, vaan ne näkyvät vasta aikanaan vuosien vuosien kuluttua.

Ed. Backmanin puheenvuoro oli monella tavalla hyvin mielenkiintoinen ja virikkeitä antava. Hän myös viittasi juuri kasvatuksen suureen merkitykseen. Yhdyn siihen, mitä hän totesi nuorista, nuorista taiteilijoista ja ns. luovasta hulluudesta.

Mutta arvonlisäverojärjestelmästä toivoisin, että kansanedustajat siihen todella paneutuisivat, koska se ei ole niin helppo ja yksinkertainen asia kuin monta kertaa on julkisuudessa haluttu näyttää. Arvonlisäverojärjestelmässähän ei periaatteena ole vakava kulttuuri ja kevyt kulttuuri vaan läpikäyvänä periaatteena on liiketaloudellisuus ja jotakin muuta. Kun me sitten haemme rajoja, on aika vaikea esimerkiksi käsityössä ja kuvallisessa taiteessa erottaa, mikä on taidetta ja kulttuuria ja mikä on elinkeinotoimintaa. Mielestäni se periaate, joka on alkupykäliin kirjattu ja jossa periaatteessa viitataan tuloverolakiin ja yritysverolakiin, on johdonmukainen. Täytyy todeta se, että arvonlisäverojärjestelmässä on monia kulttuurisia näkökulmiakin otettu huomioon. Toivoisin, että edustajat ainakin ne myönteisellä tavalla noteeraisivat.

Kun täällä on paljon puhuttu lastenkulttuurista, yksi lastenkulttuurin aivan keskeinen toteutumisen muoto mielestäni on taiteen perusopetus. Se on nyt kunnista kiinni. Kuitenkin siihen on luotu opetussuunnitelmat ja voidaan edetä suunnitelmallisesti. Myös laissa todetaan, että kaikki taiteen perusopetus, muodot ja tavat riippumatta siitä, onko yksityinen, julkinen tai säätiö tai mikä tahansa, on aina arvonlisäverotonta. Se on tärkeä kulttuuripoliittinen periaate, jota ei ole haluttu nostaa jostakin syystä esille. Siellä on monia muitakin periaatteita.

Ed. Backman lopuksi kiinnitti huomiota siihen, että kulttuurista tukea tulisi antaa vain suomalaisille. Tämä on aika mielenkiintoinen piirre. Tänään olemme saaneet kuulla, että Jukka-Pekka Saraste on valittu jonnekin ulkomaille töihin (Ed. Kekkonen: Torontoon!) ja Esa-Pekka Salonen on ulkomailla jnp. Siis suomalaisten sallitaan menevän ulkomaille, mutta tänne ei sallita tulevan ulkomaalaisia. Kuitenkin Pavarotti saa pitää ed. Backmanin mukaan konsertin ilman arvonlisäveroa. Tämäkin on kuitenkin kulttuuripoliittista tukea ulkomaalaiselle.

Ehkä tällä tavalla tätäkään asiaa ei olisi viisasta tarkastella vaan muista lähtökohdista. En ainakaan itse haluaisi näitä mitenkään asettaa arvojärjestykseen kansallisuuden perusteella, kun kuitenkin kansainvälisyys kulttuurisessa toiminnassa on erittäin tärkeä ja merkityksellinen asia.

Arvoisa puhemies! Kun täällä on itsekin yrittänyt viritellä keskustelua myös siitä, mitä kulttuuri on ja mitä pitäisi sellaisen kulttuurin olla, joka auttaisi lama-Suomesta sivistys-Suomeen ja tukisi myönteisellä tavalla meitä kansalaisia, minusta ed. Vuoristo määritteli kulttuurin erittäin hienolla tavalla, johon omankin puheenvuoroni voin lopettaa, kun hän totesi, että osata elää on kulttuurin ydin.

Kotimaa-lehden äskeisessä pääkirjoituksessa sosialidemokraatteja lähellä oleva päätoimittaja kirjoitti, että tämä hallitus on Suomen historian epäkristillisin hallitus. (Ed. Kekkonen: Hän on teologi!) Olen hyvin iloinen siitä, että onneksi kuitenkin muualla aikanaan mitataan, kuka tämän elämisen osaamisen taidon on elämänsä aikana osannut.

Ed. P a a s i o : Herra puhemies! Koska olemme siirtyneet yli puolenyön hetken, en halua pitkittää tätä kovin monimutkaiseksi väittelyksi. Ministerin puheenvuoron johdosta sanoisin vain sen, että on yksi asia, millainen valtionosuusjärjestelmä meillä on, ja toinen asia, minkälaista valtionosuuspolitiikkaa hallitus kuntiin päin harjoittaa, missä määrin se siirtää kuntiin sellaisia säästövelvoitteita, joita kunnat eivät kohtuudella pysty kestämään. Se, että opetuksen ja kulttuurin säästövelvoitteet ovat kiinni toisissaan, ei saa johtaa siihen johtopäätökseen, että hyväksyttäisiin opetustoimeen kohdistuvat kohtuuttomat leikkaukset kunnissa.

Mitä tulee nuorisojärjestöihin, niin jos ne niukkuuden oloissa saavuttavat jonkin asteisen yhteisymmärryksen, se on sinänsä hyvä asia. Nämä niukkuuden olot sinänsä eivät ole hyvä asia.

Ed. B a c k m a n : Herra puhemies! 60—70-luvulla koulunsa käyneenä tietysti pitää harras-

taa vähän itsekritiikkiä ministerin puheenvuoron jälkeen, mutta pari huomiota.

Kun oma tyttäreni menee balettitunnille tai pianotunnille ja joutuu siitä maksamaan arvonlisäveroa ja kun ministeri menee taas seuraamaan pianonsoittoa tai balettia ja ei maksa sitä arvonlisäveroa, niin mielestäni tässä ei ole kysymys missään tapauksessa siitä, että kulttuuripoliittisesti olisi jollain tavalla arvokkaampaa se, että mennään itse passiivisesti seuraamaan kulttuuria. Minä haluaisin tukea nimenomaan sitä, että itse tehdään ja osallistutaan ja opitaan. Jos, niin kuin nyt on käymässä, tällaiset selkeästi opetustehtävätkin ovat menossa arvonlisäverolle, jos ne ovat kaupallisesti tuotettuja, niin mielestäni se on väärää kulttuuripolitiikkaa. Sen takia tämä perusero, mikä nyt on tehty arvonlisäverojärjestelmään kulttuurin osalta, ei ole kulttuuripoliittisesti perusteltu.

Mitä tulee ulkomaisten taiteilijoiden Suomeen tulemiseen, en halua missään tapauksessa kategorisesti torjua sitä, että valtio tukee sellaisia tapahtumia, joissa on ulkomaalaisia esiintyjiä. Mutta jos Suomeen tulee sellaisia kulttuuritapahtumia, jotka ovat täysin tai valtaosin ulkomaisella ns. halpatyövoimalla tehtyjä ja samanaikaisesti sitten kotimaisin voimin pidettäviä tapahtumia ei ole varaa tukea, niin tässä on mielestäni sellainen ristiriita, jossa kotimaisuus kuitenkin menee edelle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Päiväjärjestyksessä oleva asia:

Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5 (HE 108)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna perjantaina kello 13 ja suullinen kysely-tunti tänään torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan torstaina 30 päivänä syyskuuta kello 0.06.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen